

Årsrapport 2011

Fylkesmannen i Aust-Agder

Innhold

Kapittel 1 - Om embetet	Side 4
Kapittel 2 - Sentrale politiske føringer	Side 12
Kapittel 3 - Resultatområder	Side 26
Kongehuset	Side 26
Miljøverndepartementet	Side 26
Landbruks- og matdepartementet	Side 41
Kunnskapsdepartementet	Side 55
Statens Helsetilsyn	Side 79
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	Side 84
Justis- og politidepartementet	Side 91
Kommunal- og regionaldepartementet	Side 95
Arbeidsdepartementet	Side 99
Helse- og omsorgsdepartementet	Side 101
Samferdselsdepartementet	Side 121
Utenriksdepartementet	Side 122
Kulturdepartementet	Side 122
Fomyings-, administrasjons- og kirke departementet	Side 122
Andre	Side 128
Endringer i årsrapporten	Side 129

Kapittel 1 - Om embetet

1.1 Tilstanden i embetet og fylket generelt

Tilstanden i fylket

Aust-Agder er et av de minste fylkene med 15 kommuner, og et folketall pr. 01.01.2012 på 111 495 mennesker. I fylket totalt er det fin befolkningsframgang, på 1 447 mennesker. Veksten er sterkest langs kysten, men mange av de indre bygdene sliter med å opprettholde folketallet. Kommunene Bygland (-20), Gjerstad (-19), Bykle (-19), Iveland (-7) og Åmli (-4), har befolkningsstiltakegang. Kommunene Arendal (+572) og Grimstad (+ 478), er de to større kommunene i fylket og har betydelig vekst. Kommunene Lillesand (+165), Froland (+130), Birkenes (+ 52) og Tvedestrand (+ 50) har fin framgang. De øvrige har svak befolkningsvekst. Det er betydelige regionale forskjeller i fylket, med hensyn til befolkningsutvikling, næringsetablering og levekår.

Aust-Agder har fire Stortingsrepresentanter som er det laveste antallet på Stortinget.

Arbeidsledigheten i Aust-Agder var på 3,5 prosent ved årsskifte. Dette utgjør 1931 personer og er en økning på 0,4 prosentpoeng fra foregående år. Landet hadde ved utgangen av året en ledighet på 2,8 prosent.

Arbeidsledigheten i Aust-Agder er nest høyest i landet. Sammenlignes ledighetstallet med i fjor opplever Aust-Agder en nedgang på 0,5 prosentpoeng. Dette utgjør 266 personer, hvorav 240 er menn. Fordelt på kommunene i Aust-Agder har nedgangen vært størst i Bygland fra 3,5 til 1,3 prosent. Bortsett fra noe økning i Åmli og Iveland kommuner er ledigheten i fylket jevnt over stabil eller lavere nå enn i 2010. Arbeidsledigheten blant innvandrere ble i løpet av fjoråret redusert med 61 personer.

Konjunkturutviklingen for Aust-Agder er fortsatt usikker. Mange bedrifter er eksportrettet og har et marked som er utfordrende. Både Europa og USA sliter med høy ledighet og lavere aktivitet. Plastbåtindustrien som har vært en betydelig næring i fylket, har enda ikke kommet seg etter forrige finanskrisen og sliter med etterspørselen. Leverandørindustrien til petroleumsnæringen har gode prognoser framover. Innenlands er etterspørsel høy og det er god aktivitet i bygg og anleggsindustrien. Maritime næringer står fortsatt meget sterkt i regionen. Varehandelen sysselsetter nå flere mennesker enn industrien i Aust-Agder. Fylket har falt på statistikken over nyetableringer etter at man i mange år har ligget på "grundertoppen". Agderfylkene er vår største eksportregion, unntatt olje og gass. Industrien er organisert i to store nettverk - Eyde nettverket for tradisjonell metallindustri og Node nettverket for Olje og gassleverandør industri. Til sammen omsatte bedriftene i Agder for mer en 40 milliarder kroner i 2011.

Levekårsutfordringene i Aust-Agder er betydelige. Mange familier strever og på mange ulike statistikker kommer austegdene dårlig ut. Fylket har lavest gjennomsnittsinntekt, ligger høyt på uførhet, på bruk av antidepressiva, på vinningskriminalitet og scorer under landsgjennomsnittet på nasjonale prøver for å nevne noe. Nylig publisert forskning viser at austegdene, på tross disse kjensgjerningene, er godt fornøyd med eget liv. Utfordringene er blant annet adressert av Fylkesmannsembete, som har tatt initiativ til et levekårsprosjekt i kommunene Åmli og Arendal. Videre bruker vi skjønnsmidler i et fylkesomspennende prosjekt for mer læringstrykk i skolen. Alle kommunene er med og det er forventninger til at prosjektet skal ha positiv effekt. Det finnes etter hvert mye dokumentasjon på tilstanden i fylket, men som alltid er arbeidet med å hjelpe menneskene det mest krevende. Mange kommuner jobber godt med utfordringene.

I forbindelse med kommune- og fylkestingsvalget ble det avholdt en egen folkeavstemming om ett eller to Agder. Ca. 2/3 av austegdene sa nei til ett Agder, og dess lenger øst i fylket man kom jo klarere ble det. Fire kommuner vest i fylket – Lillesand, Iveland, Evje og Hornes og Birkenes hadde egne folkeavstemminger om eventuelt å melde overgang til Vest-Agder. Et klart flertall av velgerne sa ja til det. Embetet har mottatt søknadene, og har i forståelse med Kommunal og regionaldepartementet sendt spørsmålet til behandling der. Fylkestingene i Aust- og Vest-Agder skal høres, og Departementet ser for seg en behandling av spørsmålet i denne Stortingsperioden. Spørsmålet om eventuell endring av fylkesgrensen berører mange ulike forhold, blant annet antall stortingsrepresentanter. Spørsmålet om eventuell overflytting utredes på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet av konsulentselskapet NIVI.

Uavhengig av hvordan resultatet av denne prosessen blir, er det mye samarbeid mellom fylkene. Statsetatene er i all hovedsak dekkende for begge fylker og mange organisasjoner og bedrifter har bare et kontor i et av fylkene. Universitetet og Sykehuset Sørlandet HF har begge avdelinger i begge fylker. Sykehuset er i Flekkefjord, Kristiansand og Arendal, mens Universitetet har campuser på Gimlemoen i Kristiansand og i Grimstad. Motorvegen mellom Grimstad og Kristiansand muliggjør et større bo og arbeidsmarked, som har fungert meget

positivt for regionen. Det tar under en time mellom fylkeshovedstedene.

Fylket har hatt besøk av mange statsråder og flere stortingskomiteer. Miljø- og energikomiteen, Arbeid- og sosialkomiteen, Transportkomiteen og Næringskomiteen har alle vært på befaringer i fylket i 2011.

De økonomiske utsiktene for kommunene i fylket er blitt forverret gjennom året og netto driftsresultat er budsjettert dårligere enn resultatet for 2010. Forventet resultat er 0,7 prosent, mot stipulert 2,5 prosent i 2010. Fire kommuner budsjetterer med negativt netto driftsresultat og bare tre med et resultat over 3 prosent. Grimstad kommune ble innmeldt i ROBEK i 2008. Det er grunn til å tro at de kan meldes ut av ROBEK-registeret i løpet av 2012. Aksjeutbytte fra Agder Energi er viktig for at kommunene skal gå i balanse. To kommuner har i løpet av de siste årene innført eiendomsskatt på både "eiendom" og "verk og bruk". Det er nå fem kommuner som har eiendomsskatt på alt, syv kommuner som har på "verk og bruk" og tre som ikke har eiendomsskatt.

Forholdet til kommunene er preget av gjensidig respekt og tillit. De mange treffpunktene vi har med kommunene er preget av åpenhet og dialog. Det er fra embetet og embetsledelsen sin side lagt stor vekt på å ha et godt og nært forhold til kommunene, noe vi har lyktes med etter tilbakemeldinger vi får. På noen konfliktfylte områder har vi lyktes med å etablere en ny praksis, i forståelse med Miljøverndepartementet. Det gjelder særlig forvaltningen av villreinen i heiområdene og i strandsonen. Avstanden i fylket er små og samarbeidet er preget av nærhet og felles virkelighetsforståelse.

Det har ikke vært større beredskapsmessige utfordringer i fylket gjennom året. Fylket var representert med ti ungdommer på Utøya 22. juli, men ingen av disse har fått fysiske skader etter terroranslaget. Oppfølgingen av overlevende har vært tett mot hjemkommunene til de berørte.

Tilstanden i embetet

Året 2011 har vært et virksomt og godt år for Fylkesmannen i Aust-Agder. Vi har hatt jevn og høy aktivitet i embetet. Innenfor de ulike fagområder har vi løst omfattende oppdrag fra departement, direktorat og tilsyn. Oppdragene er løst på en god måte. Det er generelt stort arbeidspress i avdelingene og de ansattes ambisjonsnivå er høyt for å løse oppdragene på best mulig måte. Vår vurderingen av resultatet på de ulike områdene, viser at måloppnåelsen er god.

Ved utgangen av 2011 var det 84 ansatte i embete, inkludert engasjementer og fast ansatte. Det var ingen utskiftninger i ledelsen i embetet, men avdelingsdirektør Hans Thomas Knudsen gikk av for aldersgrense 1. november. Hans etterfølger er enda ikke tilsatt, i påvente av endringer i organisasjonskartet.

Fylkesmannen har besøkt alle kommunene en rekke ganger, og deltatt på et stort antall arrangementer, bedriftsbesøk og møter. I tillegg har det vært avholdt to statlige etatsledermøter, to møter med ordførere og rådmenn (det ene en to dagers samling), fylkesberedskapsrådsmøte, mange KS møter og konferanser, embetsstyringsmøter og mange informasjonsmøter i embete.

Fylkesmannen har tatt initiativ til et dialogforum mellom de regionale statsetatene og næringslivet. Forumet har hatt to møter i 2011, og har blitt meget godt mottatt. Det er viktig å bidra til bedre forståelse mellom offentlig forvaltning og næringslivet, samt å lage avstanden kortere mellom bedriftene og staten.

Husleiekontrakten for eksisterende kontorlokaler utløper mars 2012. Embetet har utløst en opsjon med ytterligere fem års leie med opsjon på oppsigelse innenfor en periode på 18 måneder. Embetet er i prosess for å finne mer hensiktsmessige lokaler. Spørsmålet vil finne sin løsning i løpet av 2012.

Sykefraværet i embete har steget siste år, og var på 4,05 prosent, som er 1.15 prosent høyere enn i fjor. Korttidsfraværet er økt til 1,45 prosent, som er 0,3 prosent høyere enn i fjor. Økningen skyldes i hovedsak noen langvarige sykemeldinger.

Det ble vedtatt ny strategiplan for embete for perioden 2011 – 2014. Strategiplanen har som visjon at:

“Fylkesmannen i Aust-Agder skal gjennom dialog, profesjonalitet og engasjement være en proaktiv samfunnsaktør som ivaretar rettsikkerheten for alle.”

Det er nedsatt et partssammensatt organisasjonsutvalg, som i løpet av første halvår 2012, skal foreslå endringer i dagens organisasjonskart. Nye og endrede oppgaver gjør dette nødvendig.

1.2 Ressursbruk og andre økonomiske forhold

Budsjett 2011

Total tildeling til Fylkesmannen i Aust-Agder 2011 var på 48 356 164 kroner inkl. overskridelsessamtykke/tilleggsbevilgninger på 612 164 kroner og overførte midler fra 2010 på 351 000 kroner.

De totale innsparingene på 151001 i 2011 er på 1 235 307 kroner. Mindreforbruket er noe mer enn prognosen i september tilsa.

Årsakene til innsparingene er i hovedtrekk:

- Det er tatt inn noe høyere overhead enn tidligere avtalt, blant annet gjennom nye oppdrag.
- Vakanser der vi ikke har tilsatt vikar/foretatt nyttilsetting.
- Diverse mindre innsparinger på drift på flere poster.

I prognose, sendt FAD i september 2011, ble det oppgitt at forventede mindreutgifter på kap 151021/4510 var ca 800 000 kroner. Siden det har kommet innbetalinger senere enn dette, og det ikke har vært mulig å foreta aktivitet i 2011, forventes midlene disponert i 2012. Midlene er inntektsført kap 4510 post 01 i samsvar med informasjon gitt av FAD.

Det utarbeides årlig et overordnet budsjett og virksomhetsplan i tillegg til oppsett av et langtidsbudsjett med prognoser for de nærmeste årene. Videre utarbeider hver avdeling et detaljert driftsbudsjett og avdelingsvise virksomhetsplaner. Vi vil påpeke at det er uheldig at enkelte fullmaktsbrev og embetsoppdrag blir gjort kjent for embetet relativt langt ut i driftsåret. I tillegg tildeles embetet midler knyttet til enklere oppdrag langt ut i 2. halvår. Disse oppdragene er krevende å gjennomføre på en tilfredsstillende måte, samtidig som embetet i enkelte tilfeller må inntektsføre deler av tildeling. Dette forsinker den interne budsjettprosessen, og også oppgavegjennomføring på enkelte områder.

Kapittel 1510 Fylkesmannen

Vi har søkt overført 1,2 millioner kroner fra 2011. Dette skyldes i stor grad merinntekter i form av overhead fra fremmedkapitler. Deler av disse inntektene er lite forutsigbare. Blant annet fikk embetet tillagt en knutepunktfunksjon i forbindelse med etablering av Setesdal Vesthei – Ryfylkeheiene som krevde store ressurser fra embetet.

Vi er imidlertid helt avhengig av overheadinntekter for å få et driftsbudsjett i balanse. Av vårt totale budsjett utgjorde lønnsutgiftene ca 40 millioner kroner. I tillegg kommer husleie og felleskostnader, inkl. telefon og porto, på ca 6 millioner kroner. Dette innebærer at det er vel 2 millioner kroner igjen til drift, inklusive IKT- drift og investeringer.

Arbeidsmarkedet på Sørlandet er ikke spesielt stramt, men vi merker likevel stor konkurranse om arbeidskraft fra andre offentlige arbeidsgivere. Dette gjelder særlig til stillinger hvor vi er avhengig av bred arbeidserfaring i tillegg til utdanning på høyskole/universitetsnivå. Vi har flere eksempler hvor kommuner, fylkeskommuner og andre statlige etater tilbyr vesentlig høyere lønn enn det vi gjør i tilsvarende stillinger. Av statlige etater kan nevnes Statens vegvesen, Kystverket, Husbanken og Skatteetaten. Her er øvrige betingelser tilsvarende våre, og utfordringene mhp å synliggjøre at vi er konkurransedyktige på andre faktorer enn lønn er ekstra store.

Når det gjelder overføring fra særkapitler til 1510, spesielt midler til Omsorgsplan 2015, registrerer vi at våre kommentarer til foreløpig tildelingsbrev for 2011 ikke ble fulgt opp. Beløpet som ble lagt inn i ramma for 2011 var halvert i forhold til særbevilgningene som ble gitt i 2010, samtidig som krav og oppgaver opprettholdes. Vi ber om at dette ikke blir gjeldende praksis når oppgaver som tidligere er finansiert over fremmedkapitel blir overført 1510.

Med usikre inntektsanslag utgjør de økonomiske rammene, og usikkerhet for hva som blir lagt inn i 1510 fra år til år, den største risikoen for manglende måloppnåelse i embetet.

Tilskuddsforvaltning

Vi har hatt en gjennomgang av alle tilskuddsbrev fra ulike fagavdelinger i løpet av året, og funnet noen avvik i forhold til økonomireglementets regler i kap 6. Saken er behandlet i ledermøtet og tatt opp i avdelingene slik at dette rettes fortløpende og avvikene lukkes.

Finansiering utenom 1510

Embetet har lagt prinsippene i punkt 5b i brev fra FAD til grunn for dekning av administrative kostnader i forbindelse med oppdrag finansiert utenom 1510, der ikke oppdragsgivende departement/direktorat har bedt om beregning etter punkt 5a.

Departement	Kap1510	Fagdep
Miljøverndepartementet	kr 8 858 037,15	kr 1 171 242,31
Landbruks- og matdepartementet	kr 6 368 267,98	kr 0,00
Kunnskapsdepartementet	kr 4 423 853,82	kr 1 955 611,57
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet	kr 1 568 547,99	kr 238 000,00
Justis- og politidepartementet	kr 2 561 599,05	kr 15 185,59
Kommunal- og regionaldepartementet	kr 1 400 318,01	kr 0,00
Arbeidsdepartementet	kr 148 229,46	kr 960 075,84
Helse- og omsorgsdepartementet	kr 6 925 342,95	kr 2 292 540,33
Andre	kr 15 153 329,17	kr 0,00
Sum:	kr 47 407 525,58	kr 6 632 655,64

1.3 Risikostyring

Embetet har etablert risikostyring som en del av avdelingsledelsens styringssystem. Det gjennomføres risikovurderinger i hver enkelt fagavdeling/administrasjonseenheten i forbindelse med utarbeidelse av de avdelingsvise virksomhetsplanene. De enkelte fagavdelinger har gjennomført analyser/vurderinger for å kartlegge sammenhenger mellom konsekvens og sannsynlighet. Vi har ikke innført et felles dokumentasjonssystem, men det er i hovedsak etablert et matriseoppsett som angir risiki/ risikoområder. Med utgangspunkt i disse er de vektet i forhold til sannsynlighet og konsekvens som angir graden av risiko med påfølgende tiltak. Systemet som er lagt til grunn er langt fra godt nok – spesielt i forhold til risikovurderinger på et overordnet helhetlig nivå. Vi tar imidlertid utgangspunkt i det som foreligger og arbeider videre med forbedringer i 2012, samt at vi ser fram til arbeidsgruppen som arbeider med risikostyring og deres resultater.

Vi har ikke gjort en separat ROS-analyse for rekruttering av kritisk kompetanse, turnover og sykefravær, men vi har hatt problemer med rekruttering av leger, pedagoger og jurister. I tillegg har vi også hatt forholdsvis få søkere til stillinger hvor vi etterspør plankompetanse. Som nevnt under kapittel 1.2 så er vår oppfatning at dårlig rekruttering i hovedsak er relatert til lønnsnivået i embetet. Dette gjenspeiler seg spesielt på fagstillinger hvor det er ønskelig med erfaring fra arbeidsområdet. Vi er ikke konkurransedyktige hverken i forhold til regional stat eller fylkeskommunene. I tillegg erfarer vi at vi heller ikke er konkurransedyktige i forhold til kommunene. Tidligere var dette en naturlig "rekrutteringskilde", men nå opplever vi det motsatt. Dette er et tankekors når embetet i stort skal representere det fremste av fagkunnskap innenfor fagområdene embetene dekker. Over tid vil dette kunne gå ut over vår autoritet på de respektive fagområdene.

Vi har gjennomført en ROS-analyse når det gjelder informasjonssikkerheten i embetet og gjennom den avdekket noen områder der vi har satt inn tiltak for å redusere risikoen/dempe skadelige konsekvenser. Blant annet gjelder dette manuell behandling av sensitiv informasjon pr post. Hvorvidt vi har lyktes med tiltakene vil neste analyse gi oss svar på – den vil bli gjennomført samtidig med virksomhetsplanleggingen for 2012.

Turnover

I 2011 har vi gjennomgående hatt en lav turnover i alle avdelinger. Totalt utgjorde den omlag 7 prosent, noe som er vesentlig lavere enn forrige år. Det har vært ulike grunner til at medarbeidere har sluttet; pensjonering, flytting og nye jobbtilbud. Når det gjelder de som velger å slutte på grunn av nye jobbtilbud merker vi oss at vi ved flere anledninger blir "utkonkurrert" når det gjelder lønn.

Sykefravær

I forbindelse med inngåelse av ny samarbeidsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv har vi endret målsettingen når det gjelder sykefravær til at det ikke skal overstige snittet av de siste tre års sykefravær. Måltallet vårt for 2011 var dermed 3,63 prosent. Ved at vi i 2011 hadde et sykefravær på 4,05 prosent nådde vi ikke helt denne målsettingen. Korttidsfraværet, det vil si sykefravær med kortere varighet enn 16 dager, utgjorde i 2011 1,45 prosent og representerer ikke noe problem. Sykefraværet er i liten grad relatert til arbeidssituasjonen. Vi har gode rutiner som sikrer at arbeidsgiver følger opp og viser omsorg for alle arbeidstakere når de blir syke.

1.4 Helhetlig og strategisk ledelse

For å følge opp lederutviklingsprogrammet fra 2010 og ivareta et helhetlig perspektiv på arbeidet i embetet, har vi i 2011 hatt spesielt fokus på ledergruppa – internt samspill i funksjon mot fagavdelingenes oppgaver. Vi har hatt en tre dagers studietur til Strasbourg der vi la vekt på kunnskap om Europarådets satsing innen utdanning og barnevern og tverrsektorielle problemstillinger. Vi fikk med oss gode refleksjoner om både utdanningsområder og barnevern, tverrfaglig oppgaveløsninger, Den europeiske menneskerettighetsdomstolen og Europarådet. I tillegg er en slik tur med på å styrke og sikre en bedre samhandling innen ledergruppa.

Vi har videre hatt fokus på samarbeid ledelse-tillitsvalgte og IA-avtalen med oppfølging av sykmeldte. "Gjennomføring av den vanskelige samtalen" var også et sentralt tema i dette arbeidet. Etter vår vurdering var dette en spesielt verdifull satsing. Vi har et svært godt klima mellom tillitsvalgte og ledelse og sakene som kommer opp løses fortløpende. Embetsledelsen og ledergruppa legger stor vekt på å ha et godt samarbeid med de tillitsvalgte.

Det er utarbeidet ny strategisk plan for embetet fram til 2014, og et av tiltakene som ble gjennomført i 2011 var oppdatering av embetets lokale lønnspolitikk – utført av en partssammensatt gruppe.

Embetet nedsatte høsten 2011 et organisasjonsutvalg for å vurdere dagens organisering, samt å legge til rette for at embetet overtar vergemålsoppgavene fra kommunene medio 2013. I mandatet til organisasjonsutvalget er det satt fokus på at faglighet og integrasjon skal reflekteres i den anbefalte modellen. Dette innebærer at organisasjonsstrukturen i større grad skal legge vekt på tverrsektoriell oppgaveløsning og at embetet skal ha fokus på helhetlige løsninger. I tillegg har embetet gjennomgått virksomhetsplanarbeidet i embetet og vil for 2012 i større grad utvikle en felles virksomhetsplan som skal avklare ansvarsfordeling og tydeliggjøre hvem som skal ta initiativ for å løse tverrsektorielle oppgaver.

Embetet gjennomførte høsten 2011 en personaldag hvor "En lærende organisasjon" var tema. Med dagens fysiske innplassering på Fylkeshuset er fagavdelingene plassert i forskjellige bygninger, med det resultat at samhandlingen på tvers av avdelingen ikke er optimal. Personaldagen tydeliggjorde viktigheten av at medarbeiderne i embetet i større grad må bli bedre kjent på tvers av avdelingene hvis man skal få til en bedre samhandling. Personaldagen følges opp med en tilsvarende dag i 2012. For øvrig minnes det om det pågående arbeidet med å vurdere alternative kontor plasseringer for embetet. En av grunnene til at embetet vurderer nye lokaler er å sikre en bedre samordning internt i embetet.

Som et videre oppfølgingspunkt fra medarbeiderundersøkelsen 2010 har vi gjennomgått varslingsrutinene i embetet og lagt de ut på nytt på intranettet. Det er informert om rutinene i felles info-møte. Etiske dilemmaer er tatt opp og arbeidet med i avdelingene ved hjelp av Difis hefte: "Uten tvil er man inte klok"

1.5 Andre forhold

Punkt 1.5 vil være en tilbakemelding på tildelingsbrevets kapittel 1.4 og 1.5 samt FADs brev til embetene datert 9.12. 2011.

Styringsdialogen

Embetet har i 2011 gjennomført styringsdialog med Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet. Gjennomgående er vår erfaring at dette er konstruktive og nytte dialogmøter.

Rapportering

Det er fortsatt mange (for mange) delrapporter til oppdragsgivende departement/direktorat i tillegg til årsrapporten. Det brukes i dag mye ressurser på rapportering. Det er fortsatt en utfordring for FAD og få dette samordnet gjennom årsrapporten. Eksempelvis Direktoratet for naturforvaltning (DN) som forlanger full rapportering i august/september i tillegg til egen rapportering i januar på siden av vanlig årsoppgjør og årsrapport. I 2011 ble vi også bedt om (to ganger) å rapportere inn alle elektroniske fagsystemer der vi behandler/lagrer data i tillegg til alle eksterne fagsystem og hvordan informasjonen lagres der. Rapportene ble etterspurt av henholdsvis Statsarkivet og Riksarkivet. Mye kunne brukes om igjen, men med noe ulike maler ble dette en arbeidskrevende oppgave. Vi hadde imidlertid stor nytte av arbeidet i forbindelse med utarbeidelsen av oversikter som grunnlag for informasjonssikkerhetsarbeidet i embetet.

Når det gjelder ressursrapporteringen vil vi påpeke at vi blant annet har ført alle administrative kostnader

(husleie/fellestjenestekostnader/telefon og porto, samt IKT-kostnader) for hele embetet, under resultatområde 950. Med andre ord, så viser ikke de tallene som står i rapporten de faktiske kostnadene for ulike fagoppgaver. Dette antar vi at også er blitt gjort forskjellig fra embete til embete. I analyse av fordelingen mellom departementsområdene må en ta hensyn til ulik kontering, spesielt innenfor resultatområde 950.

IKT-arkitektur

Vi har ikke utviklet egne elektroniske tjenester i 2011. Det har derfor ikke vært aktuelt å legge til rette for bruk av min ID inn mot våre tjenester her lokalt. Vi avventer sentrale føringer i forhold til dette og tar retningslinjene for IKT-arkitektur foreløpig til etterretning. Vi bruker Altinn i kommunikasjon med næringsliv og publikum innenfor rapportering av årlige utslipp fra private bedrifter, som har fått utslippstillatelse med hjemmel i forurensningsloven.

Arbeidet med etablering av et styringssystem for informasjonssikkerhet ble prioritert i 2011. Embetets policy med tilhørende rutiner er på plass og er dokumentert. Vi har utarbeidet oversikt over alle fagsystem og interne registre som basis for informasjonssikkerhetsarbeidet. Sikkerhetsutvalget har jevnlige møter. Vi møter imidlertid noen utfordringer når det gjelder etablering av et fungerende avviksrapporteringssystem, noe vi vil arbeide videre med i 2012.

Innkjøp

Fylkesmannen i Aust-Agder deltar i et interkommunalt innkjøpssamarbeid for offentlig anskaffelser (Agder IKS). I samarbeidet er det tilsatt flere personer med innkjøpskompetanse og det er etablert rutiner i henhold regelverk for offentlig anskaffelser. Spørsmålet om e-handel er også dette året tatt opp med innkjøpssamarbeidet, som har tilkjennegitt at de ikke ønsker å anskaffe et elektronisk innkjøpsverktøy. Vi har allikevel valgt å fortsette samarbeidet ut i fra at vi har svært lite volum når det gjelder innkjøp som rekvisita, møbler og også IKT utstyr. Rammeavtalene som innkjøpssamarbeidet har inngått gir oss mer igjen enn det vi ville ha klart å oppnå som en liten innkjøper. Når det gjelder store enkeltkjøp og oppdrag som settes ut eks vis forvaltningsplaner, benytter vi Merzell KGV.

Det er utarbeidet en innkjøpsstrategi og ordningen med egen innkjøpskoordinator er videreført. Innkjøpsrutinene er gjennomgått og oppdatert, samtidig som vi sammen med det interkommunale innkjøpssamarbeidet har gått gjennom avtalene som Fylkesmannen avroper på.

Det er informert om avtalene i ledergruppa samt i noen avdelingsmøter i tillegg til at økonomifunksjonen har hatt egen gjennomgang og opplæring med innkjøpskoordinator.

Miljøtiltak

Det vesentligste av embetets miljøbelastninger er knyttet til drift av kontorene (energi og avfall) samt til reiser. Vi har gjennom miljøfyrtårnsertifisering skaffet oss god oversikt over vår relative andel av energiforbruket på Fylkeshuset, samt sikret god avfallshåndtering. Vi er leietakere i Fylkeshuset AS som også er miljøfyrtårnsertifisert. Videre er embetet medlem av Grønt Punkt Norge.

Konkrete tiltak som er gjennomført i 2011: Etablering av "follow print" på våre skrivere samt tosidig utskrift som standard valg. Oppdatering av avfallsrutinene sammen med Fylkeskommunen.

Fylkesmannen i Aust-Agder er medlem av Klimapartner – et prosjekt i regi av FN-byen Arendal. Klimapartner organiserer privat næringsliv og offentlige virksomheter som ønsker støtte og stimulering til klimavennlig drift og utvikling. I den sammenheng er Fylkesmannen i Aust-Agder, som en av 10 statlige virksomheter pilot i prosjektet Klimanøytral stat. Prosjektet slutføres våren 2012.

Hovedutfordringen knyttet til klimanøytralitet dreier seg om reisevirksomheten vår – spesielt til og fra arbeidsstedet. Mange bor slik at det ikke er mulig å benytte kollektivtilbud. Når det gjelder reiser i jobb stimuleres det internt til i størst mulig grad å bruke buss framfor fly og privatbil.

Et av våre lokale hotell tilbyr Grønne konferanser – et lav-utslipp konferansealternativ, som vi har benyttet oss av i 2011.

Miljø og samfunnsansvar

I prosjektet Miljø og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser har aktivitetene vært konsentrert rundt møter med alle kommunene på Agder samt regionale kursdager for innkjøpere og for leverandører. Det er også utarbeidet et eget miljøbilag til anskaffelsesprotokollene som brukes innen innkjøpssamarbeidet som kommunene har. Dette

skal føre til mer systematiske miljøkrav ved anskaffelser.

Ass Fylkesmann leder styringsgruppa i Aust-Agder og det tette samarbeidet med Vest-Agder har fortsatt i 2011.

Brukerundersøkelse

Embetet har vurdert behovet for en ny brukerundersøkelse, men det ble ikke vurdert hensiktsmessig å gjennomføre i 2011. Vi har arbeidet videre med oppfølgingstema fra 2010 med spesiell vekt på bedre dialog med kommunene innenfor planarbeidet og kystsoneforvaltningen.

Samarbeidsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv

I forbindelse med inngåelse av ny samarbeidsavtale i januar 2011, om et mer inkluderende arbeidsliv, har vi følgende målsettinger:

Delmål 1: Sykefravær

Sykefraværet skal ikke overstige snittet av de siste tre års sykefravær. Måltallet vårt for 2011 var dermed 3,63 %. Ved at vi i 2011 hadde et sykefravær på 4,05 % nådde vi ikke helt denne målsettingen. Korttidsfraværet, det vi si sykefravær med kortere varighet enn 16 dager, utgjorde i 2011 1,45 % og representerer ikke noe problem. Med dagens system er vi ikke i stand til å registrere om sykefraværet er arbeidsrelatert, men vi kjenner ikke til at så er tilfelle. Vi har gode rutiner som sikrer at arbeidsgiver følger opp og viser omsorg for alle arbeidstakere når de blir syke.

Delmål 2: Personer med redusert funksjonsevne

I tråd med intensjonene i IA-avtalen legges det rutinemessig til rette for at ansatte, med redusert funksjonsevne - enten varig eller midlertidig – kan jobbe mest mulig og lengst mulig. Alle ansatte skal ved behov få en ny ergonomisk gjennomgang av arbeidsplassen sin og alle ansatte skal gjennomføre minst en årlig medarbeidersamtale. Jf. for øvrig rutiner for sykefraværsoppfølging.

Vi har fokus på tilrettelegging og i enkelte tilfeller gjøres dette i samarbeid med behandler og NAV. Vi har i samarbeid med NAV tilrettelagt arbeidsplasser slik at arbeidssøkere kan få testet ut sin funksjonsevne hos oss eller opparbeidet seg viktig praksis. Nyansatte med eventuelle funksjonshemninger får nødvendig tilrettelegging.

Delmål 3: Avgangsalder

Vi har i 2011 hatt 3 medarbeidere som har tatt ut hel alderspensjon disse har hhv vært 70, 65 og 63 år gamle. Av i alt 11 medarbeidere over 62 år har 4 tatt ut delvis AFP tidligere og de resterende 7 er fortsatt i full stilling.

Seniormedarbeidere skal gis mulighet for faglig fornyelse og utvikling, samt tilbys deltakelse på kurs om forberedelse til pensjonsalderen. En partssammensatt arbeidsgruppe har i 2011 hatt en gjennomgang av seniorpolitikken og den foreligger nå i revidert utgave. Nytt er blant annet at det er blitt fremforhandlet at ansatte over 63 år kan ta ut flere tjenestefrie dager med lønn jf HTA 5.9.1b.

Lokalt IA-råd

Fra mai 2011 har Fylkesmannen i Aust-Agder vært representert i IA-rådet i Aust-Agder. Rådet består av representanter fra NHO, KS, Virke, Spekter, LO, Unio, YS, Arbeidstilsynet og NAV og har etter mai hatt tre møter. NAV arbeidslivssenter har i 2011 ivaretatt både sekretariatsfunksjon og møteledelse. IA-rådet i Aust-Agder har også hatt et felles møte med IA-rådet i Vest-Agder hvor aktuelle aktiviteter i 2012 ble drøftet.

Hovedaktiviteten har vært en stor IA-samling i oktober. Denne samlet hele 330 deltakere fra både private og offentlige virksomheter. Hovedtema var sykefraværsoppfølging, herunder legens rolle, arbeidsgivers tilretteleggingsplikt og arbeidstakers medvirkningsplikt. Samlingen fikk svært god tilbakemelding.

Lærlinger

Fylkesmannen i Aust-Agder har gjennom mange år hatt og har nå en lærling i kontorlag som skal avlegge fagbrev sommeren 2012. Vi har vurdert mulighetene for å ta inn flere lærlinger – både en ny innen kontorlag og en innen IKT-servicemedarbeiderlaget, men vi har pr dd ikke fysisk plass til en lærling ekstra. Spørsmålet vil bli tatt opp igjen når vi evt har kommet inn i nye lokaler alternativt at huseier kan stille mer kontorareal til disposisjon for oss. Vi vil selvsagt ta inn ny lærling høsten 2012 når nåværende lærling har avlagt fagprøven.

Samarbeidskompetanse og medbestemmelse

Vi har etter søknad fått tildelt midler fra prosjektet, og har i 2011 gjennomført 2 dagers seminar for tillitsvalgte og ledergruppen i embetet. Det ble lagt vekt på "Den vanskelige samtalen" og Inkluderende arbeidsliv i samarbeid med Arbeidslivssenteret i NAV. Tilbakemeldingene var svært positive. Slike seminarer med aktuelle tema har uvurderlig betydning for et godt samarbeidsklima med vilje til å finne gode løsninger sammen.

Kapittel 2 - Sentrale politiske føringer

2.1 Generelle samordningsoppgaver. Fornyning av offentlig sektor

Samordning

Aust-Agder er et lite fylke med bare 15 kommuner. Dette gjør kontakten og samordningsoppgaver noe enklere enn i større fylker. Vi har to fellesmøter med ordførere og rådmenn i løpet av året, i tillegg til en rekke andre møteplasser. Kontakten med kommunene er tett og tillitsfull.

Fylkesmannen i Aust-Agder er et lite og kompakt embete med korte kommunikasjonslinjer. De ukentlige ledermøtene, samt plan-og tilsynsmøter, er viktige interne samordningsarenaer.

Vi har også tett og god kontakt med regionale statlige etater. Vi har to egne møtepunkter i året sammen med Fylkesmannen i Vest-Agder. I tillegg møtes statlige etatsjefer i en rekke ulike sammenhenger. Personlige kontakt og kjennskap er en stor fordel f. eks ved krisehåndtering.

I all vår kommunekontakt er samordning av statlige styringssignaler et gjennomgående tema. Det er meget sjelden kommunene melder om problemer med at staten "taler med flere tunger".

Fra embetsledelsen side arbeides det mye med den lærende organisasjon. Dette har blant annet vært tema både på personaldagen og på "embetsskolen".

I enkelte av våre kystkommuner er det en stor utfordring å få forståelse for den nasjonale strandsonepolitikken. Vi vil jobbe videre med dette med grunnlag i ny plan- og bygningslov. Arbeidet med kystsoneforvaltningen har resultert i det som vi lokalt kaller "Tvedestrandsmodellen". Her har Fylkesmannen og kommunen gått i en tett dialog for å bli enige om rammene for utvikling av kommunenes handlingsrom innenfor 100-meterssonen.

Tilsyn

Tilsyn er viktig virkemiddel for å sikre gjennomføring av nasjonale politikk på en rekke områder, og vår tilsynsaktivitet er stadig økende. Vi har i dialog med andre statlige tilsyn og kommunene, blitt enige om en felles tilsynskalender og faste møter for å utveksle tilsynserfaringer. Fylkesmannen har ikke måttet innkalle til egne møter etter Kommunelovens kap. 10A for å samordne statlige reaksjoner ved avvik. Den gjennomgående tilbakemelding fra kommunene er at tilsyn er et viktig virkemiddel til kvalitetsforbedring og at Fylkesmannens tilsynsaktivitet fungerer godt.

Risikobasert kontroll

Fylkesmannen utarbeidet en risikobasert kontrollplan for Aust-Agder for 2011 og gjennomførte forvaltningskontroll i fire kommuner etter denne planen. Kommunene Arendal, Åmli, Iveland og Bykle var plukket ut. Kontrollen omfattet saksbehandlingen i kommunen innenfor ordningene produksjonstilskudd i jordbruket (PT), regionalt miljøprogram (RMP), spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL), avløsertilskudd ved sykdom og nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK). I tillegg deltok vi ved kommunens kontroll av ca. 5 prosent av foretak som mottar produksjonstilskudd. I 2011 la vi særlig vekt på kontroll av aktiviteten grovførsalg.

Avvik som går igjen i alle kommunene er miljøplan trinn 2 er ikke vedlagt søknad om SMIL. I tillegg er tilsagnsbrevene fra kommunen mangelfulle. Vi avdekket ikke andre systematiske feil i forvaltningen av ordningene eller feil utbetaling av tilskudd. Kommunene har gitt tilfredsstillende tilbakemeldinger om hvordan de vil følge opp avvikene fra forvaltningskontrollen.

Kunnskapsformidling

Den gode kontakten mellom fylkesmannsembetet og kommunene betyr også at våre ledere og saksbehandlere i svært stor grad benyttes som rådgivere og veiledere innenfor alle saksområder. Mesteparten av denne kontakten foregår elektronisk eller pr. telefon. Vi har i 2011 også avholdt en rekke kurs og fagsamlinger innenfor f. eks. overformynderi, barnehagelov, samhandlingsreformen mv.

Kommuneøkonomi

Kommunene i Aust-Agder budsjetterte for 2011 i snitt med et dårligere netto driftsresultat enn resultatet for 2010. Fra 2,5 prosent til 0,7 prosent. Av 15 kommuner i Aust-Agder budsjetterte fire kommuner med negativ netto driftsresultat for 2011 og kun tre kommuner med et bedre resultat enn 3 prosent. Fortsatt er de fleste kommunene i fylket avhengig av aksjeutbytte fra Agder Energi AS for å gå i balanse.

Fortsatt er Grimstad kommune inne i ROBEK-listen, men de har fulgt sin forpliktende plan og det ser ut for at de kan meldes ut i løpet av regnskapsbehandlingen våren 2012. Fylkesmannen har fulgt tett opp Grimstad kommune, slik at de igjenvinne sin økonomiske handlefrihet.

Vi er i løpende dialog med kommunene om utfordringene og praktisk talt alle kommunene v/ordfører, rådmann og økonomisjef møter til årlige skjønnsmøter med embetsledelsen og kommuneøkonomiansvarlig. Det er også god oppslutning om de årlige konferanser om kommuneøkonomiopplegget. Disse samlingene skjer felles for begge Agder-fylkene i KS-Agders regi.

Skjønnsmidler og fornyingsprosjekter

Fylkesmannen tildelte prosjektskjønn til 13 forskjellige prosjekter på tilsammen 2,9 millioner kroner. Av disse var åtte interkommunale prosjekter. Det interkommunale prosjektene som fikk mest var prosjektet for "Økt læringsutbytte". Alle kommunene i Aust-Agder er med i prosjektet. De fikk samlet 1 million i prosjektskjønn for 2011.

I de årlige skjønnsmøtene står fornyings- og utviklingsarbeidet i kommunene sentralt. En ikke uvesentlig del av skjønnsmidlene går til utviklingsprosjekter. Fylkesmannen får stadig god tilbakemelding på anvendelsen av midler som er gitt til slike tiltak. Fylkesmannens landbruksavdeling arbeider aktivt med å støtte kommunene som samfunnsutvikler.

"Tidlig innsats - for god start"

Kunnskapsdepartementet har tildelt embetet 3,6 millioner kroner fordelt over tre år (2011- 2013) til ekstra innsats på levekårsområdet i Aust-Agder. Prosjektet "Tidlig innsats - god start" er godt i gang og har fått betydelig interesse lokalt. Våren 2011 ble brukt til å forankre prosjektet i deltakerkommunene Arendal og Åmli kommune. Høsten 2011 ble det etablert en styringsgruppe som består av ordfører og rådmann i Arendal og Åmli, fylkesmannen og ass. fylkesmann, avdelingsdirektør i utdannings- og familie og sosial- og helse og prosjektleder.

Universell utforming

Fylkesmannen integrerer universell utforming som strategi i egen virksomhet og veileder kommunene om universell utforming på relevante politikkområder. Fylkesmannen har utarbeidet plan for sitt arbeid med universell utforming. Aust-Agder fylke er pilotfylke for universell utforming. Det er tilsatt prosjektleder i fylkeskommunen som står for fremdriften av prosjektet. Fylkesmannen er representert i styringsgruppe og prosjektgruppe. Fylkesmannen bidrar også med finansiering av prosjektet. Fylkesmannen vurderer samarbeidet med fylkeskommunen som svært viktig for å utføre oppgavene i embetsoppdraget.

2.2 Velferd, helse og personlig tjenesteyting

Fylkesmannen har oppfylt tilsynskravet for 2011. Det har vært gjennomført til sammen fire tilsyn med brukermedvirkning som tema, etter en egenutviklet metode og etter avtale med Statens helsetilsyn. Det har videre vært sterkt fokus på bestemmelsene i kapittel 4a i Pasientrettighetsloven gjennom landsomfattende tilsyn i henhold til oppdragsbrev, tilsyn med vedtak for personer som holdes tilbake i institusjon mot sin vilje, og opplæring. Vi har mottatt tilskudd fra Statens helsetilsyn til å gjennomføre tilsyn og erfaringskonferansene innen eldresatsningen, hvilket har vist seg svært nyttig. Erfaringskonferansen i desember 2011 viste at det gjennom året hadde blitt en betydelig økning i bevissthet og refleksjon omkring bruk av tvang i kommunens helse- og omsorgstjenester siste året.

Fylkesmannen har gjennomført landsomfattende tilsyn med barnevern. Fortsatt synes det vanskelig for kommunene å sikre at meldinger og undersøkelser blir foretatt innen fristen. Det er tildels også svake styringslinjer til kommunal ledelse på oppfyllelse av myndighetskravene, både på dette og andre områder.

Tilsyn med spesialisthelsetjenesten gjennomføres i team med deltakere fra Vestfold, Telemark, Aust- og Vest-Agder. Dette sikrer like vurderinger i disse fire fylkene. Dessverre oppfyller det ikke forventningene til å sikre like vurderinger i hele helseregionen, men historisk har det vist seg umulig å organisere samordnede tilsyn på tvers

av ni embeter. Fylkesmannen mottar tilskudd for styrking av kontaktfylkeslegefunksjonen, blant annet for organisering av de landsomfattende tilsyn med spesialisthelsetjenesten og merutgifter forbundet med dette, og kontakten med det regionale helseforetaket (RHF). Tilsynskravet ble overholdt i 2011.

Alle klagesaker etter lov om sosiale tjenester (i og utenfor NAV) ble behandlet innen fristen på tre måneder. Vi har hatt en sterk vekst i antall saker etter lov om sosiale tjenester i NAV. Om dette har sammenheng med kompetanse i relevant lovverk eller ressurser ved NAV-kontorene, eller om det er mer oppmerksomhet blant brukerne på klagemulighet, vet vi ikke. Men det er endel som tyder på dårligere utrednings- og forvaltningskompetanse i NAV.

Fylkesmannen (ved fylkeslegen/ass fylkesmann) er representert i kontaktutvalget mellom NAV, kommunene og fylkesmannen. Det er fire møter i året, der samarbeid mellom partene, resultater fra KVP, levekårsutfordringer mm er tema. Fylkesmannen har gjennom sine tilsyn fokus på samhandling mellom Nav og øvrige kommunale tjenester, og ser at det er store variasjoner i hvordan dette samarbeidet fungerer. I store trekk er det nok dessverre ikke god nok forankring i kommunen på den faglige, innholdsmessige siden hva gjelder kommunale tjenester i NAV. Fylkesmannen har felles kompetanseplan med NAV fylke overfor kommunene, og deltar regelmessig i NAV fylkes ledermøter med formidling av aktuelle tema og saker.

Det er vanskelig å si om alle som har behov for og rett til kvalifiserings-programmet (KVP) får tilbud om det, eller om aktiviteten styres av ressurser og volumkrav. Dette vil vi følge mer med på fremover. Aust-Agder er imidlertid ett av de fylkene som har best resultatoppnåelse på KVP, både hva gjelder innrulling i programmet og resultater i programmet. Fylkesmannen her også hatt sterk oppmerksomhet rettet mot barnefattigdom. Dette følges også opp i et egeninitiert prosjekt "Tidlig innsats for en god start" - et prosjekt som fokuserer på levekår for de yngste, ettersom det viser seg at det ofte er de samme familiene som strever på alle fronter. Prosjektet ble startet opp i 2011 med midler fra Kunnskapsdepartementet, og utøves i samarbeid med den største kommunen i fylket (Arendal) og en av kommunene som har de største levekårsutfordringene (Åmli).

Folkehelse og levekår er "paraplyen" som dekker helsefremmende og forebyggende arbeid, kontakten mot helsestasjon/skolehelsetjenesten, rusomsorgen, psykisk helse, minoritesutfordringer, sosiale levekår inklusiv barnefattigdom mv. Dette gir en koordinert virksomhet rettet mot kommunene. Fylket har særlige utfordringer både på barnefattigdom, rusbruk blant unge og rusmisbruk generelt, høyt forbruk av legale og illegale legemidler mv, tema som drøftes i regelmessige regionsvise samlinger for personell innen disse sektorene i kommunene. Problemene følges også opp gjennom tilsynsvirksomhet. Det er inngått ny samarbeidsavtale med fylkeskommunen om folkehelsearbeidet.

Ved tilsyn og i klagesaksbehandling er det fokus på Individuell plan(IP) og plan for behandling av pasienter, særlig med rus-/psykiatriproblemer, men også for andre brukergrupper med særlige behov for koordinerte tjenester. Vi ser fortsatt store utfordringer for kommunene, som sliter med å få tak i nok personell til å være koordinatorene og som kan stå i arbeidet over tid og på den måten representere kontinuitet i arbeidet. Mangel på koordinatorene er det forhold som oftest fremholdes som begrunnelse for at ikke IP blir et fungerende redskap slik det kan forventes. Tunge brukere som blir en personlig belastning for den ansatte, tidspress og turn-over i stillingene fremholdes som begrunnelse for disse problemene fra kommunene.

Vi har hatt sterkt fokus på Omsorgsplan 2015 også i 2011, gjennom tre satsningsområder i sær: Demensplan 2015, Kompetanseløftet og kvalitet- og utviklingsarbeid generelt, der også nasjonal strategi for kvalitet er tema. I 2011 arrangerte Fylkesmannen omsorgskonferanse med særlig tema om yngre funksjonshemmede brukere. Vi har et godt fungerende samarbeid med Husbanken ved behandling av tilskudd.

Vi følger opp psykisk helsearbeidet i kommunene, og har et særlig barne- og ungeperspektiv. Vår rådgiver på området har et godt samarbeid med spesialisthelsetjenesten, og vi har kartlagt kunnskapen om og praktisering av forskriften om barn som pårørende til alvorlig syke.

Det er stor aktivitet innen Opptrappingsplanen for rusfeltet, med mye kompetansehevende tiltak. Det er et godt samarbeid inn mot ansatte med NAV-ansvar og psykisk helserådgiver. Søknader om tilskudd sees i sammenheng, og mange av tiltakene er bredt innrettet mot både NAV, rus og psykisk helsetjenestene. Vi arrangerer prosjektverksted for å motivere og kvalifisere til gode søknader om tilskuddsmidler. Egeninitierte tilsyn på rusfeltet, både med private institusjoner og kommuner, viser at det er store utfordringer med oppfølgingen, rettssikkerhet og koordinering av tjenester til rusmisbrukere.

Det har vært 35 prosent økning i førerkortsaker i 2011. Økningen forventes å fortsette, da det er større kjennskap blant helsepersonell til helsekravene i førerkortforskriften og meldeplikten. Vi har et godt samarbeid med den lokale trafikkstasjon og politikammer for en mest mulig effektiv oppgaveløsning, men ser allikevel at det går på bekostning av andre oppgaver.

2.3 Oppvekst, barnehager, utdanning og likestilling

Fylkesmannen er oppmerksom på at oppvekst og levekår for barn og unge har stor innvirkning på deres fysiske, psykiske og sosiale utvikling. Fylkesmannen vil understreke behovet for økt kunnskap på dette området. På bakgrunn av at flere kommuner ligger svært lavt på levekårsindeksen har Fylkesmannen hatt ekstra fokus på tiltak for å forbedre levekår og læringsutbyttet. Fylkesmannen fikk i 2010 midler fra Kunnskapsdepartementet til et levekårsprosjekt i to av fylkets kommuner. Prosjektet har egen styringsgruppe med representanter for kommunene og Fylkesmannen samt prosjektleder. Prosjektet er nå i full drift. Det arbeides med kartlegging, tiltak med fokus på tidlig innsats, samarbeid mellom ulike etater samt evaluering av innsatsen.

Fylkesmannen har videre motivert til deltakelse i nasjonale kompetanseutviklingsprosjekt. Sammen med tre andre fylker og Universitetet i Agder er Aust-Agder med i et utviklingsprosjekt som har mål om å bedre læringsutbyttet i fylkene. Fylkesmannen har også motivert kommuner til å søke skjønsmidler til prosjekt for å bedre læringsutbyttet i skolene. Dette resulterte i at prosjektet "Økt Læringsutbytte" ble opprettet i 2011. Her er alle kommunene i fylket deltakere. Representanter for kommunene, Fylkesmannen samt KS- Agder og Utdanningsforbundet i Aust-Agder sitter i styringsgruppa for prosjektet. Målsettingen er å skape økt læring i skolene. Prosjektet søker også om skjønsmidler for 2012. Fylkesmannen legger vekt på å motivere kommunene til samarbeid mellom tjenester og ulike institusjoner som arbeider for og med barn, unge og deres familier. Tverrfaglig samarbeid mellom ulike kommunale etater har også i 2011 vært et særlig satsingsområde på barnehagesektoren.

Fylkesmannen har fokus på implementering av FNs barnekonvensjon både i eget arbeid og i det kommunerettede arbeidet.

Barnevern

Fylkesmannen fikk i 2011 3,78 millioner kroner til fordeling mellom kommunene. Dette utgjorde 8,4 stillinger. Disse ble fordelt slik: Arendal:2,5; Grimstad: 1,5; Lillesand:1; Risør:1; Tvedestrand:1; Valle: 0,5 (Setesdal barnevern); Åmli: 0,5; Gjerstad: 0,4.

Utbetalingene tok ikke utgangspunkt i lønnsutgifter for hele året, men fra 01.04.11. Derfor hadde vi 1,2 millioner igjen til kompetansehevede tiltak. Ingen kommuner søkte om dette i første omgang og Fylkesmannen initierte en felles videreutdanning for barnevernsarbeidere i fylket med oppstart høsten 2011. Denne skjer i regi av Universitetet i Nordland og kommunene har fått dekket utgiftene til de som meldte seg på, til sammen for 41 deltakere.

Tilsyn er gjennomført i hht volumkrav og forskrift om tilsyn med barn i barneverninstitusjoner.

Barnehage

Fylkesmannen har fulgt opp kommunene i arbeidet med å dimensjonere for en lovfestet rett til barnehageplass. Det er lagt særlig vekt på oppfølging av at kommunene opprettholder full barnehagedekning.

Kommunene har hatt store utfordringer knyttet til de store strukturendringene i barnehagesektoren. Fylkesmannen har veiledet om ny forskrift om likeverdig behandling ved tildeling av offentlige tilskudd til ikke-kommunale barnehager. I 2011 gjennomførte Fylkesmannen tre regelverkssamlinger for kommuneansatte på barnehagefeltet. Fokuset har i særlig grad vært knyttet til forskrift om likeverdig behandling. Selv om hovedfokus har vært likeverdig behandling har også andre tema innen embetsoppdraget blitt behandlet, som for eksempel Veileder for pedagogisk bemanning, kompetanseheving, tilskuddsordninger, samt gjennomgang av Veilederen for godkjenning av barnehager. På siste regelverksamling var i tillegg til barnehagefaglige i kommunene, også økonomiansvarlige invitert. Her fikk økonomiansvarlige god mulighet til å stille spørsmål, særlig om likeverdig behandling, og de fikk anledning til å diskutere felles problemstillinger. Fylkesmannen mottok ingen klager på likeverdig behandling i 2011 og vurderer at dette i hovedsak har sin årsak i utstrakt veiledning rettet både mot alle kommuner og mot enkeltkommuner i vanskelige saker.

Fylkesmannen har forvaltet tilskuddet til kompetanseutvikling i samsvar med føringene slik at både kommunale og ikke-kommunale barnehagers behov for kompetanseutvikling blir ivaretatt. Tilskuddene til kompetanseutvikling og utviklingsarbeid er begrensede slik at det kun dekker en liten del av det totale behovet. De er likevel svært viktig for å stimulere kompetanseutviklingsarbeidet. Fylkesmannen har som strategi at kompetanseutvikling og utviklingsarbeid skjer i nær kontakt med kommunen som lokal barnehagemyndighet. Det

er etablert et arbeidsutvalg som drøfter strategi og aktuelle tiltak.

For å styrke språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder har Fylkesmannen videreført samarbeidet med Norsk atferdsanalytisk forening (NAFO). Fem barnehager er med i dette prosjektet og får veiledning fra Universitetet i Agder. I 2011 ble det arrangert studietur til Stockholm for kommunealleddet, tema var språkutvikling. En representant fra NAFO og en representant fra UiA var med på turen og holdt faglige innlegg.

Fylkesmannen har ført tilsyn med kommunen som barnehagemyndighet i fem kommuner i 2011. Tema for tilsynene har vært kommunen som godkjenningsmyndighet, tilsynsmyndighet og kommunens håndtering av regelverket om pedagogisk bemanning.

Tilsynene avdekket blant annet mangler i kommunens når det gjaldt enkeltvedtak, mangler ved tilsynsrutiner og mangler ved bruk av dispensasjoner. Dette fulgt opp på regelverksamling for kommuneleddet i desember 2011. Fylkesmannen vurderer at tilsynene er med på å sikre at kravene i barnehageloven blir oppfylt og medvirker til å sikre høy og likeverdig kvalitet på barnehage tilbudet.

Utdanning

Embetsoppdraget gir klare føringer på at tilsyn er hovedoppgaven for Fylkesmannen på utdanningsområdet også i 2011. Fylkesmannen i Aust-Agder har benyttet over 40 prosent av sine samlede ressurser på utdanningsområdet til tilsynsoppgaver. Fylkesmannen vil likevel peke på at dette er en krevende utfordring i en liten avdeling der arbeid med andre pålagte forvaltningsoppgaver legger beslag på en stor andel av ressursene.

Sentrale føringer for det felles nasjonale tilsynet gjør at Fylkesmannen valgte ut større kommuner slik at en stor andel elever var omfattet av tilsynene. I sitt øvrige tilsynsarbeid har Fylkesmannen særlig rettet oppmerksomhet mot skoler og skoleeiere der det er grunn til å tro at rettighetene ikke oppfylles. Utvelgelse av tema og tilsynsobjekter baserer seg på en risiko- og sårbarhetsanalyse der både tilgjengelig statistikk som informasjon gjennom media, klagesaker og annen kjennskap til tilsynsobjektet vektlegges. Aust-Agder er et lite fylke med 15 kommuner, dette kan føre til høy tilsynsfrekvens for noen kommuner. I valg av tilsynsobjekt har Fylkesmannen derfor måttet legge flere hensyn til grunn ved utvelgelse. Fylkesmannen vurderer at det er stort behov for å bruke ressurser på hendelsesbaserte tilsyn. Fylkesmannen har gjennomført nasjonalt tilsyn på området psykososialt læringsmiljø i tre kommuner og i fylkeskommunen. Det ble gitt avvik ved samtlige skoler, men Fylkesmannen vil likevel peke på at en også observerte mye god praksis. Det har og vært ført tilsyn vedrørende skolefaglig kompetanse i et par kommuner. Fylkesmannen gjennomførte i 2011 tilsyn med gjennomføring av nasjonale prøver, kap 5 i opplæringsloven og felles tilsyn med beredskapsavdelingen angående kommunenes beredskapsarbeid på utdanningssektoren.

Fylkesmannens tilsyn er lovlighetskontroll, men vi opplever å møte en sektor som ikke primært har sitt hovedfokus og utgangspunkt for praksis og kontroll i lover og utvelgelse av tidspunkt for gjennomføring av tilsyn. Et hovedfunn i tilsynene er at kommunene ikke selv har kontrollrutiner som er egnet til å avdekke lovbrudd, jf opplæringslovens § 13-10. Fylkesmannen registrerer at særlig små kommuner har begrensede kompetanse angående opplæringsloven og forvaltningsloven. Det er også slik at det i små kommuner er begrensede ressurser i administrasjonen til å utøve internkontroll. Vi ser derfor lovbrudd i flere kommuner knyttet til saksbehandling. Fylkesmannen har i 2011 prioritert å gi enkelte kommuner tilbud om oppfølging av tilsyn i form av kompetanseutvikling etter at tilsynet er avsluttet. Vi vurderer dette som svært viktig for at tilsyn skal kunne føre til en oppretting av de feil og mangler som tilsynet avdekket, samt en varig kvalitets økning.

Fylkesmannen har god erfaring med felles tilsyn på tvers av avdelinger som beredskapsavdelingen. Disse tilsynene resulterer i en skjerpet oppmerksomhet på ROS analyser og planer for kriseberedskap, jf brev og "Styringsdokument for samfunnsikkerhet og beredskap i kunnskapssektoren" fra Kunnskapsdepartementet (KD).

Fylkesmannen har vært aktiv i GNIST samarbeidet. GNIST er et målrettet arbeid for å heve skolenes kvalitet gjennom å bedre lærernes kompetanse og bidra til god og stabil rekruttering til læreryrket. I Agderfylkene er det KS som har fått koordineringsoppgaven. GNIST partnerskapet er bredt sammensatt og består av partene i arbeidslivet, universitetet, lærerorganisasjonene, KS og fylkesmennene i Agderfylkene. Partnerskapet møtes en til to ganger pr år. Det løpende arbeidet ivaretas av et arbeidsutvalg som består av KS, universitetet i Agder, utdanningsforbundet i Aust- og Vest-Agder, representanter for fylkeskommunene og kommunene samt fylkesmennene i de to Agderfylkene. De samme partene har i flere år samarbeidet på utdanningsområdet. GNIST-satsingen har bidradd til at flere blir trukket inn i arbeidet og et enda sterkere fokus på rekruttering. Samarbeidet på kompetanseutviklingsområdet har vært langvarig og sterkt.

Fylkesmannen har informert kommunene, fylkeskommunen og de private skolene om nasjonale føringer slik de

fremkommer i "Kompetanse for kvalitet strategi for videreutdanning av lærere" samt informert om nasjonale føringer for statlige midler til etterutdanning. Fylkesmannen har holdt skoleeierne løpende orientert om krav, kriterier og prosedyrer og utøvd en aktiv pådriverrolle. Fylkesmannen har et meget godt samarbeid med KS Agder og Utdanningsforbundet i Aust-Agder i et felles arbeid på utdannings- og barnehageområdet. Fylkesmannen vil særlig fremheve betydningen av dette samarbeidet for å sikre bred deltakelse i satsingen.

I 2011 har Fylkesmannen gjennomført felles samlinger/skoleringer med fokus på å dyktiggjøre og motivere kommunene i bruk av Skoleporten og å bruke denne i utarbeidelse av den årlige "Tilstandsrapporten". Fylkesmannen har bistått utdanningsdirektoratet i forbindelse med kompetanseutvikling. Fylkesmannen har videre gjennomført regelverksamlinger for kommunene innen spesialundervisning, jfr oppæringsloven kap 5. Fylkesmannen erfarer at kommunene har et stort behov for veiledning både gjennom samlinger og veiledning i forhold til enkelthenvendelser. Fylkesmannen vurderer at det ville gi god måloppnåelse å nytte flere ressurser til kompetanseutvikling og veiledning både innen regelverk og andre områder.

Fylkesmannen samarbeider godt med Rogaland og Vest-Agder ved avvikling av grunnskoleeksamen. Samarbeidet inkluderer koordinering av ansvar for fag, informasjon og utveksling av sensorer m.m.

Krisesentre

Fylkesmannen har ført tilsyn med at kommunene oppfyller sine plikter etter lov om kommunale krisesentertilbud. Fylkesmannen har gjennomført skriftlig tilsyn med at kommunen har opprettet tilbud og har i tillegg kontrollert at de gir informasjon om tilbudet på sine hjemmesider.

Familievernkontor

Fylkesmannen mottar og kontrollerer hvert år familievernkontorets årsmelding. I 2011 var det varslet stedlig tilsyn med kontoret i desember. På grunn av flytting av kontorsted for familievernkontoret ble det stedlige tilsynet gjennomført tidlig i januar 2012.

Innvandring og integrering

Tilskuddene til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere (per capita) og norskopplæring for asylsøkere, er forvaltet på grunnlag av forutsetningene fra sentralt hold. Oppgavene er utført i henhold til oppdraget. Vi har hatt tett kontakt med kommunene i forbindelse med hver søknadsrunde, og vi har informert om regelverket knyttet til tilskuddene. Vi har også fulgt opp alle spørsmål kommunene har hatt, og meldt saker inn i NIR-support. Det er utbetalt og behandlet flere søknader i tillegg til de ordinære søknadene gjennom NIR, blant annet tilskudd til skjermede personer.

Tilskuddet til kompetanseheving for lærer og ledere i norskopplæringen er forvaltet etter forutsetningene i oppdragsbrev fra VOX. Vi har gjennom hele året hatt et særskilt fokus på kvaliteten og kompetanseheving av lærere og ledere i opplæringen av voksne innvandrere. Fylkesmennene i Agderfylkene samarbeidet med VOX om en regional konferanse for å styrke kompetansen blant ledere og lærere i voksenopplæringene.

Tilskuddet til å drive kompetanseheving av ledere og lærere er begrenset, men vi får mange positive tilbakemeldinger på de tiltakene som er iverksatt. Vi har også hatt et eget møte for lederne i voksenopplæringene i Aust-Agder, for å orientere og veilede om spørsmål knyttet til blant annet rettigheter etter introduksjonsloven og opplæringsloven, rapportering i GSI og særreportering til IMDi, statsborgerseremoni, NAFOs virksomhet og kurs, samt klagesaker.

Fylkesmannen arrangerte én statsborgerseremoni i 2011, søndag 23. oktober. Til seremonien ble 247 nye statsborgere invitert. Av disse takket 106 ja. 96 møtte opp på selve seremonien (En meldte om sykdom, for de ni andre er årsak ukjent). Andel nye statsborgere som takket ja til å delta var på 42,9 prosent, mens andelen nye statsborgere som deltok på selve seremonien var på 38,9 prosent.

Dette er den høyeste prosentandelen av nye statsborgere vi har hatt siden vi startet med statsborgerseremonier i 2007. Årets deltakerandel er en økning fra 30,4 prosent i 2010, og således i tråd med resultatkravet for 2011 om økt andel av nye statsborgere som deltar på seremoniene. Med gjester og inviterte var vi 275 påmeldte.

Vi har tidligere etterlyst IMDi sin rolle i å gjøre seremonien mer kjent. I år deltok vi på et eget møte med IMDi Sør og Fylkesmannen i Vest-Agder og Telemark tidlig i planleggingsfasen. Målet med møtet var å lære av hverandres erfaringer og få gode tips og innspill. Vi anser det som viktig at IMDi Sør legger til rette for slik erfaringsutveksling. Vi har fortsatt et forbedringspunkt i å øke kontakten med frivillige organisasjoner. I dette arbeidet er IMDi Sørs rolle sentral.

Likestilling

Fylkesmannen har arbeidet målrettet, aktivt og planmessig for å fremme likestilling og motvirke diskriminering i forhold til kjønn, etnisitet, nedsatt funksjonsevne og seksuell orientering. Fylkesmannen hadde dette som tema på møte med fylkets rådmenn og ordførere i slutten av 2010 og viderefører arbeidet gjennom fokus på likestilling i embetets øvrige oppdrag. I Aust-Agder må utfordringene innen likestillingsarbeidet sees i sammenheng med de utfordringer vi har i forhold til levekår og læringsutbytte. Vi har høy andel unge uføre, mange som arbeider uønsket deltid, sosiale ulikheter i helse, flere fattige og vi scorer generelt lavere enn landsnittet på nasjonale prøver. Som et tiltak i arbeidet for mer likestilte og inkluderende lokalsamfunn har Fylkesmannen tatt initiativ til et prosjekt om innsats på levekårsfeltet. Vi er tildelt midler av Kunnskapsdepartementet til drift av et 3-årig prosjekt med fokus på tidlig innsats overfor barn og unge. To kommuner er med som utprøvingskommuner, og det vært arbeidet med politisk og administrativ forankring av prosjektet. Levekårsprosjektet skal sees i sammenheng med andre pågående satsinger fra Fylkesmannen.

Fylkesmannen var medarrangør på en likestillingskonferanse 3. mai, med fokus på likeverd og kjønn i barnehagene. Programmet omhandlet både hvordan læringsmiljøet i barnehagen skal fremme likestilling mellom gutter og jenter, og kjønnsbalansen mellom ansatte. Fylkesmannen er også pådriver for programmet "Være sammen" i Aust-Agder, som er et forebyggende pedagogisk program for barn i 4-5 års alderen, med hovedmål å fremme positiv inkludering i barnefelleskapet. Her samarbeider vi med Fylkesmannen i Vest-Agder og UiA. Vi samarbeider også med Likestillingscenteret på Hamar, for å finne gode tiltak og prosjekt som kan fremme likestilling i barnehagene.

Fylkesmannen har også hatt et eget møte med Likestillingscenteret ved UIA, for å drøfte hvilke områder vi bør ha et særskilt fokus på i planarbeid og møter med kommunene. Noen områder som peker seg ut her er blant annet uønsket deltid, og at likestillingsarbeid oftest er avgrenset til kjønn.

Samtlige oppgaver i embetsoppdraget der det er rapporteringskrav er omtalt i kapittel 3.

2.4 Arealdisponering og byggesaker

Fylkesmannen har i 2011 lagt stor vekt på å ivareta nasjonal politikk ved behandling av kommunale og regionale planer. Vi har i den forbindelse hatt særlig oppmerksomhet knyttet til tema som strandsone, fjellområder og friluftsliv, jordvern og kulturlandskap, barn og unges oppvekstvilkår, vassdragsforvaltning, INON, villrein, grønnsstruktur, forurensing (sulfidholdig berggrunn) støy og klima.

I samarbeid med Aust-Agder fylkeskommune gjennomføres det regelmessig opplærings- og kompetanseøkende kurs for å øke kunnskapen i kommunene om arealplanlegging, ny plan- og bygningslov, samt naturmangfoldsloven. I 2011 ble det bl.a. avholdt kurs om plan-strategi, reguleringsbestemmelser etter ny pbl, studietur med fokus på tettstedsutvikling og gode byrom, samt to kurs om naturmangfoldloven.

Fylkesmannen har også lagt vekt på å møte politisk og administrativ ledelse i kommunene, for å formidle statlig politikk og klargjøre vår rolle i arealplanleggingen. Dette utadrettede arbeidet har gitt gode resultater. Fylkesmannen opplever nå at kommunene i Aust-Agder i stor grad har tatt inn over seg de statlige forventninger knyttet til arealplanlegging.

Planarbeidet i 2011 har vært svært ressurskrevende, først og fremst fordi det har pågått rullering av kommuneplanen i 11 av 15 kommuner. Fylkesmannen har fremmet innsigelser til samtlige kommuneplaner. Ni kommuner har fått vedtatt ny kommuneplan i 2011 (de to siste kommunene som har påbegynt rullering, forventes å få slutført og vedtatt ny kommuneplan i 2012). Antallet påbegynte reguleringsplaner i 2011 var 101 (melding om oppstart). Videre hadde vi 78 planer til offentlig ettersyn. Herunder ble det fremmet innsigelse mot 19 planer.

I tillegg har antallet dispensasjonssaker fortsatt vært høyt - i 2011 mottok vi 625 vedtak i dispensasjonssaker, selv om antallet har vært noe lavere enn de to foregående år. Fylkesmannen har i 2011 påklaget 21 vedtak om dispensasjon, som er lavere enn i 2010 (46). Vi opplever nå at kommunene i Aust-Agder i noe større grad er restriktive til å godkjenne dispensasjonssaker. Når det gjelder vår rolle som klageinstans legges det stor vekt på å sikre at kommunale vedtak er i overensstemmelse med plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven og nasjonale mål.

Fylkesmannen har ikke foretatt mekling i plansaker 2011.

Fylkesmannen i Aust-Agder har behandlet Regional plan for senterstruktur og handel i Aust-Agder" etter forskrift om rikspolitiske bestemmelser for kjøpesentre som ble vedtatt ved Kongelig resolusjon den 27. juni 2008. Etter en grundig vurdering har vi kommet til at det ikke er tatt nødvendige nasjonale og regionale hensyn i den regionale planen hva gjelder etablering av handelsområder. Vi har "vesentlige innvendinger" til planen og har derfor valgt å bringe denne inn for Miljøverndepartementet.

Det ble seinhøstes 2011 arrangert vindkraftseminar "Tatt av vinden " sammen med Fylkesmannen i Vest-Agder - med stort fremmøte. Det er i 2011 for første gang meldt om vindkraftplaner i Aust-Agder. Vi har uttalt oss til to meldinger med utredningsprogram til vindkraftverk i Grimstad-Lillesand (langs E18) og Bygland. Vi er videre kjent med andre prosjekter som det jobbes med i fylket.

Miljøvern avdelingen og landbruksavdelingen har deltatt i prosessen med utarbeidelse av Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei ("Heiplanen"). Planen ble sendt ut på høring i september 2011, med høringsfrist 15.11.2011. Det forventes at planen vedtas i løpet av 2012.

Landbruksinteressene i plansaker

For å sikre at landbrukets interesser og utviklingsmuligheter blir ivaretatt i samfunnsplanleggingen, kommer landbruksavdelingen med innspill til kommuneplaner, kommunedelplaner (eks. landbruksplan), reguleringsplaner og uttalelser i dispensasjonssaker. Landbruksavdelingen har også jevnlig dialogmøter med den enkelte kommune i kommuneplanprosessen. Dialogen med kommunene anses som helt vesentlig for at kommunene skal følge opp de nasjonale føringene for jordvern.

Utvalgt kulturlandskap

Arbeidet med det utvalgte kulturlandskapet på Rygnestad og Flateland i Valle kommune har så langt vært en stor suksess. Et tett og godt samarbeid mellom grunneierne og med kommunen har resultert i at store områder med gjengrodd kulturlandskap er åpnet opp. Dette har igjen ført til at gamle kulturminner igjen er synlige og tilgjengelige. Det har også ført til at det er beitedyr på store deler av området og at vi ser en oppblomstring av truede planter i engområdene. Flere av de gamle kvernene og badstuene er satt i stand og reddet fra forfall.

I tillegg til det praktiske arbeidet er det utført et utstrakt arbeid med registrering av botanikk, gamle bygninger, steingjerder og arkeologiske kulturminner.

Oppfølging av jordlov og konsesjonslov

Fylkesmannen har ikke funnet grunn for å gjøre bruk av kontrollhjemmelen i jordloven § 3, men kommunene har stående anmodning om å oversende saksprotokollen hvor vedtaket bryter med innarbeidet praksis eller er i strid med nasjonale retningslinjer. Fylkesmannen har av eget tiltak omgjort en delingstillatelse etter fvl. § 35 i 2011. Vedtaket ble ikke påklaget. Fylkesmannen har i tillegg i 2011 påklaget en dispensasjonssak med hjemmel i pbl. § 1-9, 3. ledd hvor kommunen hadde gitt delingstillatelse etter jordloven § 12.

Fylkesmannen opplever at viljen til å følge opp nasjonale føringer for priskontroll og respektere delingsforbudet i jordloven er varierende. Oppfølging av den nye driveplikten er ressurskrevende for kommunene, og Fylkesmannen ser positivt på at departementet vurderer å redusere den lovfestede leietiden i jordloven § 8 fra 10 til 5 år, jf St.meld. 9 (2011-2012). Fylkesmannen ser også positivt på at departementet vil vurdere en ytterligere heving av beløpsgrensen for hvilke eiendommer som skal undergis priskontroll ved konsesjonspliktige erverv for at flere landbrukseiendommer kan komme ut på salg.

2.5 Landbruksforvaltning, næringsutvikling, naturressursforvaltning og miljøvern

Næringsutvikling i landbruket

Fylkesmannen har et nært og godt samarbeid med Innovasjon Norge Agder, fylkeskommunen og næringsorganisasjonene i landbruket innen arbeidet med næringsutvikling. Strategisk plan for landbruksbasert næringsutvikling i Aust-Agder ligger til grunn for arbeidet. Satsingsområdene er mat og foredling, landbruksbasert reiseliv, skog og trebasert næring, bioenergi og Inn på tunet.

Det samarbeides om flere store fellestiltak. Partnerskapet står bak den årlige konferansen "Framtidsbygda" for kommunene i Agderfylkene. "Women in business" er et Interregprosjekt for å fremme kvinnelig entreprenørskap

og bedriftsetablering.

Vi har også jevnlige møter med Aust-Agder Bondelag og Aust-Agder Bonde- og Småbrukerlag, der vi diskuterer strategier, handlingsplaner og bruken av utviklings og tilretteleggingsmidlene. I samråd med næringsorganisasjonene ble strategisk plan for landbruksrelatert næringsutvikling i Aust-Agder forlenget ut 2011 i påvente av ny landbruksmelding.

Ved tildeling av midler til utviklingstiltak blir prosjektene oftest diskutert med Innovasjon Norge og fylkeskommunen der det er aktuelt med samfinansiering. Vi har flere samarbeidsprosjekter med Fylkesmannen i Vest-Agder og fylkeskommunene i begge Agderfylkene.

I samsvar med samarbeidsavtalen med Innovasjon Norge er det holdt to felles kontaktmøter mellom Innovasjon Norge Agder og fylkesmennene i Aust-Agder og Vest-Agder.

Assisterende landbruksdirektør deltar som observatør i styremøtene til Innovasjon Norge Agder. Fylkesmannen er observatør i de regionale næringsteamene og har nær kontakt med arbeidet innen næringsutvikling ute i kommunene.

På oppdrag fra fylkestinget har fylkeskommunen, Fylkesmannen og Innovasjon Norge i 2011 samarbeidet om å lage en landbruksmelding som beskriver status og sentrale utviklingstrekk for landbruket i Aust-Agder, synliggjør utfordringer og muligheter og foreslår strategier framover.

Landbruksmeldinga er en overordnet melding for landbruket i Aust-Agder som skal gi kunnskap om landbruket og skape felles forståelse for landbrukets utfordringer. Meldinga peker på hvordan landbruket kan bidra til å nå visjonene i Regionplan Agder 2020. Den skal sette landbruket på den regionalpolitiske dagsorden, identifisere satsingsområder som kan styrke og utvikle landbruket i Aust-Agder og gi fylkespolitikkerne et verktøy for regional landbrukspolitikk.

Landbruksmeldingen skal vedtas av fylkestinget i møtet i juni 2012.

Fylkesutvalget har vært politisk styringsgruppe for arbeidet. En arbeidsgruppe med representanter på ledernivå fra fylkeskommunen, Fylkesmannens landbruksavdeling og Innovasjon Norge Agder har utarbeidet planen. En bredt sammensatt referansegruppe har gitt faglige innspill i planarbeidet.

Matsatsing

Prosjektet har skapt positive synergieffekter i form av økt samhandling, nettverk og relasjoner på tvers og innad i verdikjeden for lokal mat. Det er gledelig å se den positive utvikling som har skjedd i løpet av de to første årene, og spesielt må det nevnes at det er et økende antall spisesteder/restauranter i hele Agder som har satt, eller har planer om, å sette lokal mat på menyen. Dette medfører en sterkere kobling mellom produsenter og spisesteder, og ikke minst kobling til reiseliv og sluttforbruker.

Gjennom prosjektet har vi fått større nytte av Kompetansenavet for mat i Rogaland.

I forbindelse med Nordisk matkonferanse ble elever ved videregående skoler og UiA koblet mot ulike spisesteder som stod for matserveringen under konferansen.

Kontroll

Fylkesmannen utarbeidet en risikobasert kontrollplan for 2011 og gjennomførte forvaltningskontroll i fire kommuner etter denne planen. Følgende kommuner ble plukket ut for kontroll: Arendal, Bykle, Iveland og Åmli.

Kontrollen omfattet saksbehandlingen i kommunen innenfor ordningene produksjonstilskudd i jordbruket, tilskudd til generelle miljøtiltak i landbruket (RMP), tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL) og tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK).

Fylkesmannen plukket ut foretakene for kontroll. I 2011 la vi særlig vekt på kontroll av areal nytt til innmarksbeite. Kontrollteamet fra Fylkesmannen fulgte saksbehandler på en–tre foretakskontroller i hver kommune.

I to av kommunene avdekket Fylkesmannen avvik i rutiner for arkivering. Vi avdekket ikke systematiske feil i forvaltningen av ordningene eller feil utbetaling av tilskudd. Kommunene har gitt tilfredsstillende tilbakemeldinger om hvordan de vil følge opp avvikene fra forvaltningskontrollen.

Regionalt miljøprogram

I RMP legges det vekt på at det skal være god sammenheng mellom prioriteringene i RMP og SMIL-ordningene. Kommunene er derfor oppfordret til å innarbeide prioriteringene i overordna retningslinjer for prioritering av SMIL-søknader. For å bistå kommunene i dette arbeidet er det fra Fylkesmannens side utarbeidet forslag til generelle strategier. Videre er det utarbeidet forslag til retningslinjer for prioritering av søknader, aktuelle vilkår og tilskuddsprosent.

Økologisk landbruk

Når det gjelder bruken av handlingsplanmidlene i 2011 er det lagt vekt på tiltak for å øke interessen hos produsenter. I tillegg er det satset på å bedre omsetningsmulighetene for økologiske produkter og å styrke nettverksbygging og veiledning. Tildelte handlingsplanmidler er brukt til følgende tiltak:

- Prosjekt bærekraftig grovfôrproduksjon
- Økologisk stand på ulike kulturarrangementer
- Markedsføringsprosjekt Avigo Grønmat
- Seminar økopartnere
- Økologisk dyrking av gulrot
- Økologisk dyrking av potet; forprosjekt på kjølmark
- Markdag

Fylkesmannen har vært tett koblet opp mot prosjektet Økopartnere i kommunene Arendal og Grimstad, der vi har deltatt i styringsgruppa. I tillegg har vi deltatt i forskjellige fora for planlegging og tilrettelegging av diverse tiltak i regi av dette prosjektet.

Trebruk

Prosjektet Agder Wood er en felles satsing for å stimulere til klimaeffektive og miljøvennlige trebygg. Prosjektet skal bidra til å løfte frem nyskapende fremtidsrettede bygg i tre som skal være forbilder og kunnskapsbase for andre byggeprosjekter. I prosjektet er det fokus på miljøvennlig og innovasjonspreget trebyggeri, energibruk, nyskapende trearkitektur og utvikling av regionale kompetansemiljøer. Agder Wood inviterer og motiverer utbyggere, offentlige eller private, planleggere og leverandører til å bidra med gode eksempelprosjekter.

Bioenergi

Gjennom nettverket Klimapartnere www.klimapartnere.no er det startet et arbeid med å lage et kunnskapsnotat om bioenergi.

I april 2011 ble det gjennomført en erfaringskonferanse om bruk av bioenergi på UiA i Grimstad. Sprengkulde, lang vinter og høye energipriser fører til at overgangen til bruk av bioenergi til oppvarming er en lønnsom investering og gir god klimagevinst. I 2010 startet sju større flisfyringsanlegg opp i Aust-Agder, og de har gitt miljøvennlig oppvarming og sparte kostnader for mange kommuner og byggeiere.

Fylkesmannen har i utstrakt grad bistått og fulgt opp kommunenes forvaltning av de skogpolitiske virkemidlene. Landbruks- og matministeren ba om skjerpet kontroll av foryngelsesplikten i skogloven. Skogeierne i Aust-Agder har respondert positivt på foryngelseskontrollen. Den har ført til mer faglig dialog med skogeierne og understreket kommunenes lovpålagte ansvar for å følge opp bestemmelsene i skogloven. Når den nå allerede første året også gir resultater ute i skogen, har kontrollen vist sin berettigelse.

Inn på tunet

I 2011 søkte i alt åtte kommuner om midler fra Inn på tunet-løftet. Søknadene ble vurdert av de aktuelle avdelingene i embetet før de ble videresendt til Innovasjon Norge. Arendal og Grimstad fikk innvilget midler til sine prosjekter.

Klimasatsing

Også i 2011 har Fylkesmannen vært med i nettverket <http://www.klimapartnere.no/> der Agders fremste og mest miljøbevisste virksomheter i privat og offentlig regi møtes for å dele kunnskap og nyheter om klima- og miljøspørsmål. Kunnskapsformidling og forståelse for klimaproblematikken er et viktig anliggende i dette nettverket der ledere fra de ulike virksomhetene møtes.

Situasjonen i Aust Agder er nå at alle kommuner har laget klima- og energiplaner. 11 kommuner er fortsatt i en

prosess for oppfølging av sine planer. Klimaperspektivet blir vurdert og meldt inn der dette er relevant i både kommune- og reguleringsplaner. Det arbeides med et regionalt seminar som vi ønsker at skal arrangeres i forbindelse med ferdigstilling av Klimameldingen i 2012.

Nasjonalparker og større verneområder

Fylkesmannen er ikke involvert i arbeid med større verneområder utenom Setesdal Vesthei Ryfylkeheiene landskapsvernområde (SVR). MD har nå gitt Fylkesmannen i Aust-Agder knutepunktfunksjon mht administrativt og faglig oppfølging av nytilsatte verneområdeforvaltere. Vi opplever stort arbeidspress i dette arbeidet. SVR er Norges nest største verneområde. Det er lokalt stort engasjement for å etablere Nasjonalpark, og vi arbeider for å etablere legitimitet for vernet i et område med 11 kommuner og tre fylker er involvert. Vi har meldt inn behov for "overgangsmidler" til DN -foreløpig med negativt resultat.

Nasjonal marin verneplan - 2011

Det arbeides fortsatt med avklaringen om hjemmelsgrunnlag mellom DN og Fiskeridirektoratet mht Transekt Skagerrak. Oppstartsmøtet ble gjennomført i november 2009. Vi følger DN's opplegg videre. Liten aktivitet på temaet i 2011 i avdelingen. Vi har meldt inn at vi har svært godt samarbeid med Fiskeridirektoratet og gjerne bistår DN i arbeidet.

Utvidet skogvern

Brukbar fremdrift, mange områder i prosess og generelt sett godt samarbeid med skogbruket, men potensial for vesentlig større fremdrift med økt kapasitet i avdelingen. Vi forventer nå bedring med ett ekstra årsverk til naturvern i 2012, som tidligere har vært brukt på plan.

Forvaltningsplaner

Brukbar fremdrift i 2011, men dessverre sluttet en ansatt i midlertidig stilling tidlig på høsten 2011, ca tre måneder før kontraktens utløp. Enkelte planer har siden da blitt liggende uten fremdrift. To forvaltningsplaner er trykket (Hasseltangen Landskapsvernområde (LVO)/Søm-Ruakerkilen Naturreservat (NR) og Berse NR), en skjøtelsesplan er i trykken per januar 2012 (Vidmyr NR), en forvaltningsplan er i trykkeprosess (Reddalsvann NR). Forvaltningsplan for Raet Verneområde/Tromlingene NR/Store Torungen NR har høy prioritet og vil bli høringsklar i februar 2012. To forvaltningsplaner vil bli høringsklare første halvdel av 2012 (Skiftenes NR og Hisdal NR) og en vil bli forsøkt klargjort for høring i løpet av 2012 (Kalvøya-Ytre Tronderøy LVO). Det er et mål å komme i gang med forvaltningsplan for Hovden LVO/Lislevatn NR/Vidmyr NR i 2012 (oppstart meldt medio 2010).

Oppfølging av vanddirektivet

Aust- og Vest-Agder er nå blitt felles vannregion, og Vest-Agder fylkeskommune er vannregionmyndighet. I 2011 er arbeidet med karakterisering av gjenværende vannområder startet opp. Likedan er det nå etablert et lokalt nettverk i kommunene som vil bistå i arbeidet. Databasen Vannmiljø er ikke ferdig oppdatert med import av eksisterende data fra andre kilder. Vi arbeider med dette. Alt i alt brukbart i rute.

Forvaltning av trua arter

Arbeidet går bra. Vi har i 2011 vært brukt av Direktoratet for naturforvaltning (DN) i arbeidet med å etablere faggrunnlag for flere arter /naturtyper. *Damfrosk*: grei fremdrift av etablert handlingsplan. Etablering av utstillingsdam i hht. Arbeids- og fremdriftsplanen vil bli laget i 2012 (kontrakt inngått). Arbeidet med Klippeblåvinge i Tvedestrand har gått meget bra. Den alvorlige konflikten med grunneiere er nå løst opp. Det er etablert et økologisk funksjonsområde for arten som både forskere, DN og grunneiere finner fornuft i. Ivrig grunneiere skjøtter nå området etter godkjent plan fra Fylkesmannen.

Fremmede arter

FMAA har i 2011 fulgt opp fylkesmannens sektorielle koordineringsansvar for fremmede arter. Vi har fått en ekstrabevilgning fra DN som gjør at vi kan gå i gang med å lage en "Handlingsplan for fremmede arter i sjø, ferskvann og på land i Aust-Agder". Dette arbeidet er nå i svært god driv.

Arbeid med fremmede arter i verneområder går som del av generelt skjøtselsarbeid, og har brukbart fokus i fylket.

Forurenset sediment-miljøgifter

Arendals havneområde er ett av 17 områder som er prioritert for tiltak for opprydding i forurenset sjøbunn. Det ble utarbeidet en tiltaksplan i 2005. Deler av tiltaksplanen er oppfylt. I samarbeid med Arendal kommune er det utarbeidet forslag til revidert tiltaksplan. Planen er vedtatt av Arendal kommune. Det er nå gjennomført en supplerende sedimentundersøkelse (med midler fra Klima- og forurensingsdirektoratet (Klif) for å kunne bedre beslutningsgrunnlaget for tiltak.)

Kvalitetssikring av lokaliteter i databasen grunnforurensning har i 2011 gått fremover. Det er mange feil i databasen knyttet til lokalitetenes beliggenhet fordi størstedelen av informasjonen er basert på en kartlegging av forurenset grunn i 1990, og nøyaktigheten av koordinater på lokalitet er ca 100 meter, eller noen er helt feilplassert. Dette medfører en del feil i kartplassering og eiendomsregistrering. Vi må undersøke nesten alle lokaliteter og bestemme koordinatene på nytt.

Miljøstatus

God innsats i 2011. De fleste tema er gjennomgått-dvs det er lagt inn ny tekst og bilder der det har vært behov. God tilbakemelding fra KLIF, med andre ord klar forbedring. Vi bruker Fylkesmannens hjemmesider aktivt for å få publisert relevante saker. Media fanger dette godt opp.

2.6 Samfunnssikkerhet og beredskap

Samfunnssikkerhet

Arbeidsfokuset de siste årene (2005 -) har vært rettet mot hendelser med kraftig snøfall, sterk vind og orkan med påfølgende langvarig bortfall av kraft, tele, informasjonskanaler og samferdselsproblemer. Klimaendringer og klimatilpasning står sentralt i dette arbeidet. Det er samarbeidet med hele fylkesberedskapsrådet, Post- og teletilsynet, Teleleverandørene og alle kommunene i fylket.

Arbeidet i 2011 må sees i sammenheng med det pågående langsiktige arbeidet. Hovedfokuset er nå rettet ytterligere mot klimatilpasning, økt robusthet hos samfunnskritiske brukere og økt sikkerhet i samfunnskritisk infrastruktur.

Felles ROS Agder (RA) ble utarbeidet og presentert våren 2011. Analysen er styrende for alt beredskapsarbeidet herunder: prioritering av tilsyn, faglige oppdateringer, øvelser, temadager, utforming av beredskapsplaner og oppfølging av det kommunale planarbeidet.

Prosjekt interkommunal ROS-analyse i Setesdalen ble tildelt skjønnsmidler i 2010 og faglig bistand inn i 2011. Interessen for interkommunalt beredskapssamarbeid er økende. Erfaringene er presentert for de øvrige kommunene i Aust-Agder og nabofylker i 2011. Erfaringsoverføringen og stimulering til interkommunalt beredskapssamarbeid fortsetter i 2012.

Fylkets ROS-analyse og andre etatsvise analyser/trusselvurderinger blir presentert der hvor det er naturlig. Arbeidet med å lage en tiltaksliste basert på ROS-analysen fortsetter inn i 2012. Listen vil deretter være styrende for det helhetlige samfunnssikkerhetsarbeidet i Agder og de respektive etaters prioriteringer. ROS-analysen har god ledelsesforankring i begge Agderfylkene og er svært synlig gjennom aktiviteter og møter med de respektive fylkesberedskapsrådene.

Prosjekt oppfølging av kraft, tele og info i regi av fylkesmannen med støtte fra Agder energi, Telenor og TDC

Alle våre kommuner gjennomgås grundig ift sårbarhet i strømforsyning, sårbarhet i kommunikasjon og teletjenester, sårbarhet på internett og sårbarhet på samferdselssiden. Mye avdekkes også under øvelser i kommunene. Dette blir deretter fulgt opp med temadager og erfaringsutveksling for alle kommunene og fylkets etater. Grimstad og Lillesand er tatt ut som eksempelkommuner for utvikling av veiledere på ROS på henholdsvis strømforsyning og sikring av e-kom tjenester. Erfaringene er presentert på temadager og beredskapskoordinator-samlinger med god deltakelse.

Agder energi, Telenor og TDC deltar på konkrete oppfølgingsmøter etter øvelser i kommunene. Sårbarhet belyses og behov for oppfølging avklares direkte på disse møtene.

Oppfølging av prosjekt i regi av Post- og teletilsynet (PT) i samarbeid med fem fylker herunder Aust-

Agder

Alle fylkene har definert samfunnskritiske og kritiske brukere. PT har undersøkt deres avhengighet av tele og e-kom tjenester og sett på uavklarte forhold mellom bruker og tilbyder opp mot e-kom forskriften § 8. Arbeidet er videreført med regionale møter, temadager og øvelser i 2009 og 2010. Dette arbeidet fortsatte i 2011 og vil fortsette inn i 2012. Samtidig er kunnskapene videreført i arbeidet med oppdatering av strømrasjoneringsplaner sammen med KDS og Agder energi AS og tiltak for å sikre samfunnskritisk infrastruktur i Aust-Agder.

Omfattende øvelser basert på scenario og erfaringer relatert til Orkanen Gudrun i 2005 er gjennomført i Aust-Agder de siste fem årene. Fylkesmannen i Aust-Agder utviklet øvelsen etter samarbeid med Kronobergs län i Sør-Sverige og DSB. En innledende varslingsøvelse med en påfølgende øvelse for å takle situasjon før, under og etter orkanen er gjennomført for fylkesberedskapsrådet, fylkesmannens krisestab og tilsammen ni utvalgte kommuner. Fire av disse kommunene er fulgt opp i 2011.

Kommunenes arbeid med beredskapsplaner, risiko- og sårbarhetsanalyser, planer for vannverk, beredskapsplaner i skole og barnehager, smittevernplaner, planer for helsemessig og sosial beredskap er fulgt opp i forbindelse med tilsyn, beredskapsdager og øvelser i 2011.

Arbeidet med samfunnssikkerhet følges opp kontinuerlig i kommuneplaner, arealplaner og bebyggelsesplaner. Det legges stor vekt på dialog og tidlig involvering. Mye løser seg derfor i denne prosessen og er lite innsigelser.

Hendelser evalueres fortløpende.

Brann i storulykkesbedriften 3B på Birkenes 12.11.2010 med påfølgende evakuering av Birkenes sentrum er evaluert. Hendelsen ble fulgt opp med flere evalueringer og en temadag sammen med DSB i 2011. Kommunen og bedriften legger selv opp til en øvelse i 2012.

Klima

Erfaringene relatert til klimatilpasning og forhold rundt kraft, tele, info og samferdsel følges systematisk opp ved tilsyn, beredskapsdager før, under og etter øvelser.

Erfaringsvis skaper klimarelaterte øvelser konkret og nyttig oppfølging i kommunene.

Klimatilpasning er fulgt opp i alle plansaker og ved alle tilsyn og øvelser i 2011.

Fylkesmannen vurderer en ytterligere styrking av klimaarbeidet i fylket i 2012.

Fylkesberedskapssjefen deltok på NVEs krafrasjoneringsmøter våren 2011.

NVE og fylkesmannen gjennomførte fagsamling om skredfare i Setesdalen 25.10.11. Målgruppen var relevante etater og alle kommunene.

Krisehåndtering

Fylkesmannens krisehåndteringsorganisasjon og planverk ble revidert og øvet i 2011. Scenario var relatert til en flyulykke hvor egne ansatte var involvert.

Fylkesmannen har tidvis vært i kontakt med enkelt etater og kommuner i forbindelse med krisehåndtering. Fylkesmannen har fulgt opp pålegg gitt i etterkant av 22. juli.. Fylkesmannens samordningsrolle har ikke vært aktivisert.

Fylkesmannen deltok innledningsvis på CMX 2011.

Det årlige møtet i fylkesberedskapsrådet ble gjennomført som et fellesmøte med Vest-Agder. Møte var viet til oppfølging av RA, kraftforsyning, hendelser i teletjenestene og informasjon om pågående aktiviteter i begge fylkene.

Krisehåndteringsverktøyet CIM er tatt i bruk ved embedet. Det er gjennomført flere opplæringstiltak og en øvelse internt og for kommunene. Arendal kommune er utpekt som eksempelkommune på CIM for øvrige kommuner i fylket. Satsingen på eksempelkommunen og videre opplæring og implementering vil fortsette inn i 2012. Fylkesmannen i Aust-Agder samarbeidet med Fylkesmannen i Vestfold om CIM erfaringsoverføring.

Fylkesmannen har bistått Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og Direktoratet for nødkommunikasjon ved innføringen av nødnett. Dette arbeidet fortsetter inn i 2012.

Helse- og sosialberedskap

ROS og planverk i henhold lov om helsemessig- og sosialberedskap er fulgt opp over en årrekke i et samarbeid mellom fylkesmannens beredskapsenhet, det regionale mattilsynet, sykehuset, kommunelegene og fylkeslegen. Den omfattende satsingen følges nå kun opp gjennom tilsynene. Dette for å kunne oppprioritere andre samfunnssikkerhetsoppgaver.

Atomberedskapsutvalget ble orientert og øvet 2011. Ny mal for atomberedskapsplaner i kommunene blir fulgt opp ved tilsyn/beredskapsgjennomganger samt i eget møte med de kommunale beredskapskoordinatorene i 2011.

2.7 Vergemål

I tillegg til fylkesmannens løpende saker innen vergemål har embetet startet arbeidet med forberedelse av overføringen av vergemålsoppgavene fra kommunene til Fylkesmannen. Fylkesmannen har orientert ledelsen i kommunene og har avholdt informasjonsmøte for overformynderiene i kommunene. Fylkesmannen har videre foretatt en forløpig kartlegging av de ressurser kommunene bruker på dette arbeidsområdet. Fylkesmannen har deltatt på de sentrale samlinger Justisdepartementet har arrangert.

Kapittel 3 - Resultatområder

Kongehuset

00.1 Kongelige besøk

Prinsesse Märtha Louise var på offisielt besøk til Lillesand kommune 26. april, i forbindelse med kampanjen "Rekruttering – Norge på langs. Idrett for funksjonshemmede". Embetet, Lillesand kommune og involverte etater løste oppdraget i henhold til protokoll.

00.2 Tildeling av ordener og medaljer

Kongens fortjenestemedalje i sølv ble tildelt 16 personer i 2011.

Fylkesmannen har mottatt og behandlet 18 søknader om Kongens fortjenestemedalje i 2011 og en søknad om St.Olavs orden. Tildeling av St. Olavs orden skjer tidlig 2012.

Miljøverndepartementet

Resultatområde 01 Naturens mangfold og friluftsliv

Hovedprioriteringer

FMAA arbeider systematisk med å begrense tap av biologisk mangfold både gjennom innspill til kommunalt planarbeid og eget verneplanarbeid (skogvern), tematisk kartlegging av prioriterte skogtyper (edelløvskog), og samarbeidsprosjekter med kommuner om kartlegging av viktige naturtyper på land. Vi har ikke nasjonalparker i fylket, men følger nøye opp verneområdestyrenes ansvar for forvaltning av villrein i Setesdal vesthei -Austhei og Ryfylkeheiene (SVR).

FMAA har jevnt tilsig av arealer som tilbys for frivillig vern, og samarbeidet med skogbruket/landbruksforvaltningen om dette feltet må ansees som godt. Områdene som er i prosess følges opp, men progresjonen på prosessene har i 2011 blitt forsinket av redusert bemanning på området naturvern/biologisk mangfold ved avdelingen.

Potensialet for å øke antall tilbud på prioriterte skogtyper og hastighet på verneprosessene vurderes ut fra dagens situasjon å være meget godt, men fordrer økt kapasitet på området. I 2011 fikk vi en 50% stilling til fagområdet, noe som har bedret situasjonen noe.

Marin verneplan i AA omfatter området Transekt Skagerrak som er et av områdene DN har prosessansvar for. FMAA avventer videre forsørslser om bistand fra DN.

FMAA har gjennomført en rekke større og mindre skjøtselstiltak i verneområder i 2011 i henhold til bevilgninger og planer knyttet til bestillingsdialog med SNO. Arbeid med nye forvaltningsplaner har vært prioritert, og har i store trekk fulgt planlagt progresjon fra bestillingsdialogen, men med noe forsinkelser på grunn av bemanningssituasjon. Med fortsatte bevilgninger til forvaltningsplaner for 2012 vil majoriteten av verneområder med særlig behov for oppdatert forvaltningsplan være dekket.

FMAA har et godt samarbeid med SNO, som gjennomfører alle oppdrag med høyt fokus på lokal forankring og god dialog med grunneier.

FMAA har ikke noe utvalgt område i verdiskapingsprogrammet "Naturarven som verdiskaper".

Kartlegging av viktige naturtyper etter DN håndbok 13 prioriteres for tildelte midler. Tilfredsstillende grad av dekning for kystkommuner med høyt utbyggingspress prioriteres, med et langsiktig mål om god dekning for hele fylket. I 2010 ble 2 sentrale kystkommuner kartlagt, med kommunal prosjektstyring og samfinansiering av prosjektene (bidrag fra kommuner, fylkeskommune og Fylkesmann). Samfinansieringsmodellen søkes videreført for alle fylkets kommuner, med foreløpig positiv innstilling fra fylkeskommunen. Kartlagte lokaliteter av regional og nasjonal verdi søkes ivaretatt i generelt plan og dispensasjonsarbeid ved avdelingen.

Arbeid med skjøtsel av kartlagte lokaliteter som ikke omfattes av handlingsplaner/utvalgte naturtyper er ikke mulig å prioritere med dagens bemanningssituasjon.

FMAA har i 2011 hatt fokus på koordinatorrollen vi er tillagt i den tverrsektorielle nasjonale strategien for fremmede arter. Kartlegging, bekjemping og organisering av arbeidet med av høyrisikoarter utenfor verneområder er igangsatt i løpet av 2011. Innenfor verneområder ble kartlegging og bekjemping av fremmede arter i større, kystnære landskapsvernområder og reservater igangsatt i 2009, og er systematisk fulgt opp også i 2011. SNO har hatt hovedansvar for praktisk organisering og gjennomføring.

Innenfor artsforvaltning jobbes det meget aktivt i forhold til å ta vare på og reetablere laks i elvene Tovdalselva, Nidelva og Storelva i Aust Agder. Belastningen fra havbruk knyttet til rømming og lakselus er liten i Aust Agder sammenlignet med andre områder av landet. Samtidig ser vi at innslaget av oppdrettslaks i lakseelvene våre er høyt, og representerer en trussel for bevaringen av våre ville laksestammer. Dette er et klart satsningsområde som det settes av mye tid til.

Innenfor rovviltforvaltningen har utfordringene i AustAgder i år vært ekstra store. Dette skyldes mye skader på sau i forbindelse med at vi har hatt og har ulv i regionen. Fylkesmannen har deltatt på en god del informasjonsmøter i tilknytning til dette arbeidet i 2011. Fylkesmannen jobber også aktivt med villreinforvaltning og i 2011 har mye tid gått med til arbeidet med regionalplaner for Setesdal Vesthei Ryfylkeheiene og Setesdal Austhei. Videre jobbes det aktivt sammen med kommunene for å ivareta villreins interessener knyttet til bruk av areal i de ulike kommunene.

FMAA har i 2011 gjennomført kurs i naturmangfoldloven for samtlige kommuner, frivillige organisasjoner og MER HER linternt hos Fylkesmannen. Arbeidet med prioriterte arter og utvalgte naturtyper har vært prioritert og gjennomført som forutsatt fra DN.

FMAA har gjennom systematisk arbeid medvirket i det regionale og lokale plan og miljøvernarbeidet i samsvar med DN/Klif's sektoransvar etter plan og bygningsloven og egen sektorlovgivning. Kunnskap om landskap, friluftliv og biologisk mangfold gjennom Naturbasen og saksbehandlerværktøy på embetet og miljødata er klargjort slik at nasjonale miljømål er formidlet gjennom deltakelse i planprosesser og formelle innspill og innsigelser i tråd med nasjonal politikk.

Skjøtsel av viktige arealer for biologisk mangfold har blitt sterkt fokusert på slåttemarker og viktig kulturlandskap. Det har vært et godt samarbeid med landbruksmyndighetene og grunneiere.

Arbeid med å ivareta friluftsinnteresser i plansaker og offensiv oppfølging av strandsonen har meget høy prioritet hos FMAA. Fylkesmannen har i alle relevante plan og dispaker fokus på at statens interesser i de sikrede friluftsområdene ivaretas på en god måte.

FMAA samarbeider tett med SNO for å følge opp overtredelser etter lovverk som omfattes av SNOloven, og mener at informasjonsutvekslingen om slike saker ift SNO lokalt må ansees som god i fylket.

Bestillingsdialogen med SNO har blitt gjennomført som forutsatt og dannet basis for allplanlagt aktivitet i verneområdene i 2011. Resultatoppnåelsen for prioriterte tiltak ansees som megettilfredsstillende for 2011. Vi fikk besøk av ledelsen i DN/SNO for å se på våre omfattende arbeider i verneområdene, og det ble uttrykt stor tilfredshet med innsatsen.

Kopi av alle anmeldelser i tilknytning til særlovene som omfattes av SNOloven er som forutsatt oversendt DN/SNO.

01.1 Bærekraftig bruk og beskyttelse av leveområder

Fylkesvise verneplaner

Ingen pågående verneplanprosesser for tematiske fylkesvise verneplaner og enkeltområder på regionalt nivå.

Erstatning for landskapsvernområder:

FMAA har oversendt aktuelle saker til Regjeringsadvokaten, og har fortløpende bistått Regjeringsadvokaten med kontakter og supplerende opplysninger. Oppgjøret for Raet LVO er avsluttet, mens oppgjøret for Hasseltangen LVO og Søm-Ruakerkilen NR ikke er påbegynt desember 2011.

Utvidet skogvern

Faste oppgaver

Resultater fra edelløvsogskartlegging og bekkekløftkartlegging er på grunn av kapasitetsmangel ved avdelingen fremdeles ikke tatt opp og bearbeidet med tanke på aktuelle verneobjekter, med unntak av enkelte lokaliteter hvor grunneiere har tatt initiativ til frivillig-vern tilbud selv. Skogeiere som er berørt av registrerte edelløvsogskartlegginger har ikke fått informasjon. Supplerende edelløvsogskartlegginger ønskes sommeren 2012 for å få mest mulig representativt grunnlag for innspill til AT-skog.

FMAA har gitt en rekke innspill til AT-skog og skogeierforbundet sentralt og kommune(r) om områder som bør prioriteres i arbeidet med å få fram tilbud om frivillig vern. Gjelder både utvidelse av eksisterende reservater/verneområder og andre prioriterte skogområder, inkludert prioriterte skogtyper (blant annet edelløvsogskog). I april 2011 ble det arrangert felles dagsmøte med FM Vest-Agder, AT-skog og skogeierforbundet v/Søgnen for gjennomgang av samarbeidsrutiner og konkret gjennomgang av områder i prosess. Alle parter ønsket årlig gjentakelse av møtet. Generelt godt samarbeidsklima med skogbruket, og jevn tilflyt av tilbud om områder. Kapasiteten ved avdelingen begrenser i stor grad gjennomstrømmingen av saker og tilflyt av tilbud, bla. ved at arbeid med innspill til skogeierforeningene nedprioriteres. Områder som ligger hos Skogeierforbundet sentralt i påvente av initiativ mot grunneiere blir i svært liten grad tatt videre. Potensial for vesentlig større fremdrift med økt kapasitet ved avdelingen. Noe bedring siste halvdel av 2011 pga noe mer prioritering av arbeidsressursert til naturmangfold-gruppa v/avdelingen, og ytterligere bedring ventes i løpet av 2012 pga tilføring av en ekstra 1/2 stilling til gruppa fra våren 2012.

01S01 Brukbar fremdrift, mange områder i prosess og generelt sett godt samarbeid med skogbruket med stadig tilflyt av nye tilbud. Et område vernet desember 2012 etter mange år i prosess. Totalt 23 områder i prosess i ulike faser; 2 områder skal tilrås DN, 3 områder ferdig forhandlet og skal forberedes på høring, 8 områder ligger til forhandling, 7 områder ble registrert i 2011, og 3 områder ligger på vent for initiativ fra Skogeierforbundet.

01SO2 Et OVF-område ble sendt på høring i 2011 (Hommedal prestegårdsskog) planlegges tilrådd våren 2012. Saken er vesentlig forsinket. Årsak: kapasitetsmangel.

Nasjonalparker og større verneområder

Ingen større verneområder utenom Setesdal Vesthei Ryfylkeheiene landskapsvernområde.

I løpet av 2011 er det ansatt tre verneområdeforvaltere for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiene og Frafjordheiene (med tilhørende verneområder). Tarjei Haugen, tidligere sekretær for SVR, har fungert som sekretariat i hele 2011. De to andre startet opp henholdsvis 1. september og 1. oktober 2011.

Verneområdeforvalterne er ansatt hos FM i det fylket de har kontor plass. FMAA har fått koordineringsansvaret i forhold til verneområdeforvalterne og jobber tett opp mot disse. Det er gjennomført oppstartsmøte med verneområdeforvalterne i Valle kommune 26. september og "kick off" samling med verneområdeforvaltere, SNO og FMAA 13. og 14. oktober. Det planlegges opplæring av nytt styre i løpet av våren 2012.

Nasjonal marin verneplan 2011

FM har ikke mottatt forespørsler fra DN om bistand til arbeidet i 2011.

01SO3 - 01SO07 Oppstartsmøte avholdt høsten 2009. Innspill til melding om oppstart av planarbeidet (evt. med forslag til KUprogram) ble oversendt DN 2010. Vi følger DN's opplegg videre på forespørsel.

Forvaltning og naturoppsyn i verna områder

Faste oppgaver

Bra situasjon. Godt samarbeid med SNO. Gode resultater fra arbeid med einerrydding på Tromlingene innen Raet landskapsvernområde. Evaluering av einerryddingen ble igangsatt av Bioforsk på oppdrag av Fylkesmannen sommeren 2011. Videre einerrydding vil avhenge av resultater fra evalueringen og revidert forvaltningsplan for Raet LVO.

Bestillingsdialogmøter avholdt som forutsatt, og bestillingsdialog og prioriteringer oversendt DN innen avtalt frist.

Har oppdatert oversikten over verneområdene i forhold til grad av truethet, behov for forvaltningsplaner og tiltak i verneområder. Naturbase 4 er ikke i bruk, og rapportering har gått i hht. standard rutiner.

Noen nyetablerte verneområder er merket av jordskifte. Ressursbehov er ikke meldt spesifikt til DN.

Kart og egenskapsdata for verneområder i Naturbase er ikke oppdatert i eget arbeid, men feil som er oppdaget i daglig arbeid meldes fortløpende videre til DN og noen områder er i prosess for å oppdateres.

Forvaltningsplaner: Brukbar fremdrift i 2011, men dessverre sluttet en ansatt i midlertidig stilling tidlig på høsten 2011, ca 3 mnd. før kontrakt utløp. Enkelte planer har siden da blitt liggende uten fremdrift. 2 forvaltningsplaner er trykket (Hasseltangen LVO/Søm-Ruakerkilen NR og Berse NR), 1 skjøtselsplan er i trykken per januar 2012 (Vidmyr NR), 1 forvaltningsplan er i trykkeprosess (Reddalsvann NR). Forvaltningsplan for Raet LVO/Tromlingene NR/Store Torungen NR har høy prioritet og vil bli høringsklar i februar 2012, 2 forvaltningsplaner vil bli høringsklare første halvdel av 2012 (Skiftenes NR og Hisdal NR) og 1 vil bli forsøkt klargjort for høring i løpet av 2012 (Kalvøya-Ytre Tronderøy LVO). Det er et mål å komme i gang med forvaltningsplan for Hovden LVO/Lislevatn NR/Vidmyr NR i 2012 (oppstart meldt medio 2010), men det er usikkert om dette vil kunne prioriteres med dagens kapasitet.

Oversikt over arbeid med fremmede arter i verneområder er fulgt opp som forutsatt.

Samarbeider løpende med vannforskrift-ansvarlig for å sikre at listen over beskyttede områder i tråd med vannforskriften inkluderer relevante vernede områder i og ved vassdrag og kystvann, og at verneverdiene med tilhørende forvaltningsmål gjengis på en hensiktsmessig måte i regionale forvaltningsplaner og tiltaksprogrammer for vann. Arbeidet med vannforskriften i fylket har hatt lav driv første halvdel av 2011, men forventes styrket i 2012.

01SO8 Se nasjonalparker og større verneområder ovenfor.

01SO9 FM har bidratt med nødvendig bakgrunnsmateriale og tilleggsinformasjon for berørte verneområder i arbeidet med Emerald network.

01SO10 Har ikke fått forespørsel om å bidra.

01SO11 Ikke relevant for fylket.

01SO12 Ikke relevant for fylket.

01SO13 Har avholdt dagskurs for alle kommuner og andre statlige sektorer i NML, med vekt på utvalgte naturtyper og prioriterte arter. Driver løpende veiledning av kommuner i saksbehandlingen.

01SO14 Ikke forespurt.

01SO15 Har bidratt som forutsatt med praktisk info og liste over relevante områder.

01SO16 Har ikke fått oppdrag knyttet til Naturbase 4 i 2011.

01SO17 Har ikke blitt forespurt.

01SO18 Opplæring av nytt verneområdestyre for SVR er planlagt avholdt våren 2012.

Kartlegging og overvåking av biologisk mangfold

Faste oppgaver

Kartlegging av BM ble foretatt i 1 kommune (Lillesand). Kartleggingsarbeidet søkes koordinert med HP for hule

eiker. Foreløpig lite samordning med vannrammedirektiv-arbeidet pga liten fremdrift i dette arbeidet første halvdel av 2011.

01SO19 Det er foretatt en prioritering av kommuner for kartlegging av naturtyper. I samarbeid med kommune og kartlegger er det prioritert hvilke arealer innenfor kommunen som skal kartlegges. 2 sentrale kystkommuner Lillesand og Grimstad, ble prioritert i 2011. Lillesand har gjennomført, mens Grimstad måtte utsette prosjektet til 2012 pga treghet i finansiering. Fylkeskommunen (FKAA) og kommunene har og bidratt med midler, noe som gir god driv. Kommunene er prosjektleder og skriver kontrakt med kartleggingsfirma. FKAA har inngått avtale med FMAA om å fortsette med årlige bidrag på samme nivå som i år. Videre framdriftsplan for 2012 er tilnærmet klar. Kystkommunene prioriteres, men langsiktig plan er god dekning for hele fylket.

01SO20 Kvalitetssikring av viltdata i Naturbase i henhold til oppdrag i 2009 ble sluttført i 2010.

01SO21 Tiltaksovervåking (etter Vannforskriften) i Otra er gjennomført. Karakterisering av resterende vannområder er igangsatt, og data registrert i Vannmiljøsystemet.

01SO23 Oppdatering av INONstatus har blitt foretatt som forutsatt.

01SO23 Ikke aktuelt for AA.

01SO24 Naturtypedata fra Forsvaret og skogvernregistreringene er kvalitessikret og lagt inn i Naturbase.

Helhetlig vannforvaltning (vannforskriften)

Fylkesmannen har lagt vekt på å kvalitetsikre og oppdatere det miljøfaglige beslutningsgrunnlaget, spesielt i Vannmiljøsystemet.

Vannområdeutvalg er etablert, men både VOU og Vann regionutvalg har i liten grad vært aktivert i Agder-regionen, slik at det har vært svakt grunnlag for samarbeid.

Prosjektleder med sekretærfunksjon for VOU kommer ikke på plass før etter årskiftet 2011/12.

Manglende prosjektleder, inaktive VOU og stor gjennomtrekk i bemanningen hos Fylkesmannen for arbeid med Vannforskriften har ført til at dette arbeidet ikke har kunnet bli prioritert så høyt som ønskelig.

01SO25 Tiltaksovervåking er prioritert i 2011. I nye områder er det lagt vekt på kvalitetsikring og oppdatering av Vannmiljøsystemet. VRM, VRU og VOU har ikke vært fungerende som samarbeidspartnere.

01SO26 Arbeidet med karakterisering av resterende vannområder er igangsatt.

01SO27 Arbeidet med klassifisering er igangsatt.

01SO28 Ingen spesielle oppdrag med utviklingsarbeid i 2011

01SO29 Vi har god oversikt over eksisterende pålegg. Vi ser fram til at utviklingen av påleggsregister vil skje i 2012.

01SO30 Det har ikke kommet innspill fra DN om prioritering for revisjon av vannkraftkonsesjoner.

Ivaretagelse av viktige arealer for biologisk mangfold

Faste oppgaver

Dette arbeides det med i forbindelse med kommuneplaner og andre planoppgaver. Vi legger ned stort arbeid på dette feltet. De data som er framkommet etter kartlegging er lagt inn i Naturbasen og det vektlegges tilgang og bruk av Naturbasen. Vi klarer å svare på de fleste brev og forespørsler, men savner å kunne følge opp arbeidet mhp veilede kommuner og til dels plan- og utredningskonsulenter på kurs, møter og med generell informasjon.

01SO31 systematisk gjennomført som forutsatt

Motorferdsel i utmark

Faste oppdrag

Fylkesmannen får stort sett tilsendt alle vedtak i kommunene etter motorferdsellov og forskrift, og etter verneforskriften for kommuner i Aust-Agder som ligger inne i SVR. Fylkesmannen leser igjennom vedtakene og

opphever / gir tilbakemelding i forhold til de alvorligste avvikene. Fylkesmannen har ikke kapasitet til å ha en tett oppfølging i forhold til alle saker. De alvorligste sakene oppheves eller sendes tilbake til kommunene for ny behandling.

Snøskuterkjøring er en utfordring i enkelte kommuner i Aust-Agder. Dels er det et problem knyttet til løyver gitt av kommunen etter forskriften sin § 5c når personer får løyve selv om kommunen har gitt ervervsløyve. I tillegg er det en god del ulovlig kjøring i heiområdene både fra tilreisende og fra fastboende.

01SO25: Foreløpig har barmarkskjøring, og problemer knyttet til dette, vært et forholdsvis lite problem i AA. Følger godt med i forhold til kommunene.

01SO26: Ikke blitt forespurt.

Kulturlandskap

Det fokuseres særlig på det biologisk mangfoldet i kulturlandskapet. Det er stor aktivitet på et stort antall slåttemarkar i fylket. Det engasjerer både grunneiere, kommuner og landbruksforvaltningen. Det er viderført et prosjekt som "Arvesølv" som har fått en nasjonal oppfølging. Sammen med landbruksforvaltningen arbeides det med informasjon og brei deltagelse fra mange miljøer.

Det er utarbeidet skjøtselsplaner for de fleste slåttemarkar som får tilskudd. Det er utarbeidet et stort antall avtaler .

”Utvalgte kulturlandskap i jordbruket” er fokusert i Rygnestad, Valle hvor det er stor interesse og aktivitet for arbeidet. Det hentes fram midler fra mange kanaler og kommunen fokuserer aktiviteten med slåttedager mv.

Det foretas supplerende kartleggingsprosjektet av biologisk mangfold i kulturlandskapet i forbindelse med skjøtselsplaner. Dataene legges inn i Naturbasen for at grunneiere skal få mulighet for økonomisk midler fra landbruksforvaltningen.

Handlingsplan for slåttemark er prioritert og handlingsplan for kystlynghei er startet opp foran neste sesong.

01.2 Bærekraftig bruk og beskyttelse av arter, bestander og genressurser

Generell viltforvaltning og tilskuddsforvaltning vilt

Fylkesmannen har for 2011 en ramme på kr. 150.000,- til forvaltning av ikke-høstbare arter. FMAA samarbeider tett med Aust-Agder Fylkeskommune og har faste møtepunkter hver måned med de ansvarlige innen fisk og vilt i fylkeskommunen.

Forvaltning av villrein

Faste oppgaver

Berørte FM skal sikre at villreinnemndene benytter Hjorteviltregisteret som primærdatakilde for all hjorteviltstatistikk

Berørte FM skal sikre at villreinnemndene benytter Hjorteviltregisteret for administrative opplysninger knyttet til bestandsforvaltning og forvaltning av forvaltningsstrukturer (vald/jaktfelt/rapporter)

Oppdrag spesielt for 2011

01SO31:FMAA deltar aktivt i forvaltning av villrein i SVR og Setesdal Austhei. FMAA har vært en aktiv samarbeidspartner i arbeidet med Heiplanen. Fylkesmannen jobber også med villrein i forhold til arealplansaker i berørte kommuner.

01SO32: Gjennomføres

Forvaltning av anadrom laksefisk og innlandsfisk

Her er vi à jour,

Vi ønsker oss et informasjonsopplegg om fiskefondet, for å få inn gode og relevante søknader.

Vi får problemer med å holde fristen for avtaler om kjøp av kalk og lignende + forvalte lokale kalkingsprosjekt innen 01.03.12. I 2011 ble slik avtale om kalking inngått omkring 20. juni.

01SO40 Fulgt opp

01SO41 Ingen endringer i 2011

01SO42 Ikke aktuelt i Aust-Agder

01SO43 Ikke aktuelt

01SO44 Følger opp, men ingen innspill fra DN

01SO45 følger med, men lite havbruk i fylket.

01SO46 Avventer

01SO47 Klar til innsats, avventer innspill.

01SO48 Gjennomført

Rovviltforvaltning

2010 var et meget aktivt år på rovviltsiden i AA. 2011 ble innledet med lisensfelling av ulv og ordinær kvotejakt på gaupe. I etterkant av dette har beitesesongen vært forholdsvis rolig. Det er registrert bjørn i Åseral kommune i VA og i Bygland kommune i AA, men det er ikke funnet kadaver der det er antatt eller dokumentert at bjørn er skadevolder. Det ble ikke gitt skadefellingstillatelser på rovvilt i AA i 2011.

Fylkesmannen har behandlet søknader om erstatning av sau tatt av fredet rovvilt som forventet i 2011.

Det jobbes aktivt sammen med NOF med å samle inn og få kartfestede kongeørnlokalitetene i Aust-Agder.

Rapporteringen er gjennomført som beskrevet i embedsoppdraget.

01RA19: Gjennomføres

01RA20: SNO oppdaterer rovbasen i forhold til rovdyr, kadaver, bortgang av rovdyr. FMAA ansvar for søknader om erstatning og lignende.

Forvaltning av trua arter

Handlingsplanarter:

Damfrosk: Etablert handlingsplan. Årlig overvåking av totalbestanden er fulgt opp i 2011, ellers lite praktiske tiltak i 2011. Arbeids- og fremdriftsplanen utgår i 2011, og med noen unntak er de fleste tiltak gjennomført. Kontraktfestet avtale inngått med "gravefirma" om gravning av 1 ny dam vinteren 2011/2012. Etablering av utstillingsdam i hht. "Arbeids og fremdriftsplanen" legges på is pga manglende kapasitet til oppfølging v/avdelingen og usikker økonomiske oppfølging av handlingsplanen fra DN. Resultater fra årlig overvåking viser tilfredsstillende bestandssituasjon (relativt stabil populasjon) og peker i retning av meget positiv effekt av gjennomførte tiltak. Bestanden er imidlertid fremdeles svært lav, og særlig sårbar fordi den er geografisk begrenset til kun et lite leveområde på landsbasis. Opphør av ressurser til videre arbeid/evt. til avrundning av dagens plan i 2012 vil innebære stor usikkerhet mhp. artens fremtid i Norge.

Utkast til ferdig faggrunnlag for Byglandsbleka er oversendt DN som forusatt ultimo 2011. Avventer tilbakemelding.

Faggrunnlag for *solblom/solblomengmøll* er utarbeidet av UiO v/NHM og oversendt DN som forutsatt. Adminstrasjon av planen er tillagt Aust-Agder, og supplerende kartlegging og kvalitetssikring av tidligere kartlegging ble gjennomført med UiO v/NHM som oppdragstakere i 2011. Oppfølgende kartlegging i 2012 vil sikre god fremdrift av planen og godt grunnlag ved vurderinger av fremtidig status som prioritert art.

Faggrunnlag for *flatøsters* er ferdig utarbeidet av HI og oversendt DN januar 2011 for omarbeiding etter ny mal. Vi avventer evt. videre forespørsel fra DN ad oppfølging.

Faggrunnlag for *ålegrasenger* er utarbeidet av NIVA/HI og oversendt DN april 2011 for omarbeiding etter ny

mal. Vi avventer evt. videre forespørsel fra DN ad faglige innspill ved omarbeiding etter ny mal og evt. oppfølging av plan.

Faggrunnlag for *tobis* ble utarbeidet av HI/NINA ble oversendt DN august 2011 som forutsatt fra oppdrag.

Rød Skogfrue: En kjent forekomst i fylket som er bekreftet i 2011. Kontakt med grunneier for å vise lokalitet. Økologisk funksjonsområde er avgrenset av FMBU med bistand fra FMAA. Kommunen ønsker oppfølging.

Klippeblåvinge: Forvaltningsråd med kommune og grunneiere er opprettet og har fungert meget bra. Det er et positivt samarbeide og skjøtselstiltak er utført av grunneiere. Økologisk funksjonsområde er avgrenset.

Sinoberbille: Ikke i gangsatt noe spesielt etter høring.

Narmarihånd: Ingen spesiell aktivitet. Vi gjentar ønske om at status oppgraderes til art med nasjonal handlingsplan.

Fylkesmannen har prioritert arbeid med å forbedre datagrunnlaget for klippeblåvinge og hule eiker. Det har skjedd gjennom samarbeid med hhv. FMØF/NINA og FMVE (se under).

Utvalgte naturtyper: Slåttemark, slåttemyr og hule eiker er relevante i fylket. Slåttemarkene har hatt meget stor aktivitet på 25 områder. For hule eiker har Arendal kommune med støtte fra Fylkesmannen utarbeidet en informasjonsbrosjyre om naturtypens status som utvalgt naturtype og verdien av hule eiker for naturmangfoldet. Brosjyren er utarbeidet med grunneiere som hovedmålgruppe. Kartlegging av hule eiker er gjennomført i en kystkommune (Lillesand) samordnet med supplerende naturtypekartlegging. Tilsvarende kartlegging var planlagt i Grimstad kommune, men ble utsatt til 2012 pga forsinkelser mhp. kommunale bevilgninger.

Villaks: Storelva, Gjerstavassdraget, Nidelva og Tovdal. Avklarte situasjoner og mye fokus. Mange problemer, men ingen store konflikter. Følges godt opp gjennom tiltaksovervåking (kalking) og Fouprosjekt (Storelva).

Det er gjennomført kursing av samtlige kommuner om aktuelle kapitler i naturmangfoldloven som omhandler utvalgte naturtyper og prioriterte arter (en dags kurs, godt oppmøte fra kommunene).

01.3 Fremmede arter og GMOer

Faste oppgaver

Det har blitt fokusert på tiltak mot fremmede arter som slirekne, springfrø og rynkerose i tiltak mot fremmede arter i 2011. Et firma er engasjert til å kontakte grunneier og utføre fjerning og det har fungert bra. FMAA har tatt initiativ til et prosjekt "Fremmede arter på Agder" som startet seint i 2011 på midler fra DN. Det er engasjert fagmiljøer, opprettet en referansegruppe og forberedt betydelige tiltaksoppgaver. Det arbeides både på land, i ferskvann og sjø.

Kartlegging av fremmede arter er gjort for deler av landområder, i ferskvann og sjø.

Spredning av fremmede arter i vann, spesielt fisk, er et stort problem. Vi har problemer med arter som regnlaue, karpe, sørv, ørekyte og gullvederbuk. Kartlegging av fremmede fiskearter, basert på gamle og nye dataer rapportert i 2011.

Innenfor verneområdene kartlegges og bekjempes et utvalg av fremmede karplanter i kategori "høy-risiko" som del av løpende verneområdeforvaltning. I 2011 har bekjemping av rynkerose, parkslirekne, edelgran sp., lupin og kjempespringfrø blitt fulgt opp i flere kystnære vernområder.

01SO51: Det er ikke gjort særskilte forberedelser av fremtidig arbeid med søknader om utsetting av fremmede organismer og utenlandske treslag.

01SO52: Prioritering av tiltak mot fremmede arter i 2011 er oppdatert som forutsatt.

01SO53: Arbeid med de aktuelle handlingsplanene har blitt fulgt opp som forutsatt ved forespørsler/henvendelser, men arbeidet har vært tillagt begrenset tid og ressurser.

Fylkesspesifikke oppdrag:

FMAA har ikke mottatt oppdrag om supplerende kartlegging/nykartlegging av rynkerose.

01.4 Friluftsliv

Ivaretagelse av attraktive friluftslivsområder

Størstedelen av arbeidet med friluftsliv er gått over til fylkeskommunen.

Gjenværende oppgaver innenfor dette temaet vil bli ivaretatt av oss gjennom behandling av saker etter plan- og bygningsloven, oppgaver med jegerprøven, samt å ivareta statlig eierskap av friluftslivsområder, se under.

Alle dispensasjoner og arealplaner vurderes i forhold til potensiell virkning for friluftslivsinteresser. Friluftslivsinteresser har vært grunnlag for både klager og innsigelser fra miljøvernavdelingen i 2011.

Fylkesmannen som grunneier/rettighetshaver på vegne av staten i de statlig sikrede friluftsområdene

Arbeid utført som forutsatt. Vi har i 2011 avgjort flere søknader om midlertidig omdisponering inntil 10 år, gitt flere uttalelser til DN i saker som skal avgjøres av DN, samt gitt flere uttalelser i forbindelse med nabovarsel.

Forvaltning og drift av de statlig sikra friluftslivsområdene

FMAA har i liten grad bidratt til videre utvikling av skjærgårdstjenesten, utover utbetaling av driftsmidler.

01SO45 SNO har hatt hovedansvar for arbeidet med fortsatt integrering av naturoppsyn i Skjærgårdstjenestens daglige drift, og rapporterer til Fylkesmannen.

01SO46 Fylkesmannen har ikke mottatt forespørsel om å bidra i forbindelse med planlagt evaluering av Skjærgårdstjenesten.

Tilrettelegging for jakt og fiske

Ikke blitt prioritert. Har ikke mottatt refusjonskrav fra kommuner i forbindelse med arrangering av jegerprøve for 2010.

Resultatområde 03 Vannforurensning, miljøgifter og avfall

Vi har i løpet av 2011 hatt store problemer med fremdriften i arbeidet med Vannrammedirektivet, hovedsakelig fordi fylkeskommunen har prioritert oppgaven meget lavt og brukt lang tid på å organisere nødvendige møteplasser mot kommunene i de ulike vannområdene. Etter betydelig press er det nå tilsatt prosjektleder -vi har parallelt arbeidet med karakteriseringsarbeidet som forventes ferdig fra "vår hånd" i god tid innen fastsatt frist 1. juli 2012.

Vi er i gang med å oppdatere utslippstillatelsene for de store avløpsanleggene i samsvar med forurensningsforskriftens kapittel 14. Til nå har Byglandsfjord avløpsanlegg fått ny tillatelse.

Vi gir faglige råd til det interkommunale utvalget for akutt forurensning og til Kystverket om sårbare og verdifulle lokaliteter ved akutt forurensning. I 2011 har vi deltatt på befaringer for å vurdere oppryddingstiltak etter Godafoss-ulykken.

Arendal havneområde er ett av 17 lokaliteter som er prioritert for opprydding av forurenset sjøbunn. I medhold av revidert tiltaksplan er det gjennomført supplerende undersøkelser, og rapport ventes med det første.

Vi følger opp to skipsverft for undersøkelser, tiltaksplan og tiltak mot forurensninger fra grunn og sjøbunn. Arbeidet har tatt lengre tid enn planlagt pga klagebehandling hos Klif.

Vi har fått penger til oppdatering av grunnforurensningsdatabasen (90'), dette er positivt, men vi vil være avhengig av minst like stor støtte i 2012 for å komme i mål med arbeidet.

Vi har avholdt møte med kommunene der vi har gjennomgått kommunens ansvar på forurensningsområdet, med god deltagelse.

Vi følger opp avfallsdeponiene ihht avfallsforskriftens kapittel 9. I Aust-Agder er fire ordinære deponier i drift, ett deponi under avslutning og ett industrideponi.

Betydelig press på medarbeidere i forbindelse med "Sulfidsak" etter bygging av E-18 (Grimstad- Lillesand).

Tilsyn er ett av våre hovedaktiviteter hvor vi er spesielt opptatt av miljøgifter og farlig avfall. Vi deltar på landsdekkende tilsynsaksjoner og egeninitierte tilsyn og oppfyller omtrent kravet om ett årsverk.

03.1 Overgjødsling og nedslamming

Fylkesmannen er i gang med å omgjøre kommunenes utslippstillatelser i tråd med forurensningsforskriftens kapittel 14. Det er avholdt møte med de aktuelle kommunene om de nye kravene. Bygland kommune fikk ny utslippstillatelse etter denne malen i 2011.

Faste oppgaver: vi har ennå ikke revidert utslippstillatelser til avløpsanleggene omfattet av reglene i forurensningsforskriften kap. 14. Dette vil bli gjennomført i 2012. For øvrig er de faste oppgavene ivaretatt.

Avløp

03SO5: kontrollaksjon avløp

Denne ble gjennomført som planlagt. Samtlige kap. 14-anlegg i fylket (ni anlegg) ble besøkt. Alle avvik er lukket.

Akvakultur

Vi gjennomført kontroll med det eneste anlegget for lakseoppdrett i fylket.

03.2 Oljeforurensning

Kontaktpersonene ved FMVA er oppdatert og meldt inn til Kystverket og IUAene. Arbeidet med faglig bistand og samarbeid med IUA, SNO og Kystverket under Godafoss-aksjonen sist vinter gikk bra. Evalueringene i ettertid har gitt mange nyttige innspill. Vi har deltatt på senere befaringer med Kystverket, for å vurdere om opprenkningsarbeidene har vært tilfredsstillende. Vi har mottatt rapport fra Kystverket. Det skal gjennomføres befaring til våren 2012, for å vurdere behov for mindre tiltak på Grønningen. For øvrig er aksjonen avsluttet i Aust-Agder.

03.3 Miljøgifter

De faste oppgavene er ivaretatt. Vi har fortsatt en utfordring med hensyn til håndteringen av forurensete masser fra mudring. I mange av sakene dokumenteres forhøyede nivåer av miljøgifter i sedimentene. Det finnes ikke strandkantdeponier for håndtering av slike masser, og vi har ikke klare retningslinjer for denne type saker. Veileder for håndtering er under utarbeidelse i Klif, og vi har store forventninger til denne.

Arendals havneområde, jf. fylkesspesifikt oppdrag er ett av 17 områder som er prioritert for tiltak for opprydding i forurenset sjøbunn. Det ble utarbeidet en tiltaksplan i 2005. Deler av tiltaksplanen er oppfylt. I samarbeid med Arendal kommune er det utarbeidet forslag til revidert tiltaksplan. Planen er ikke vedtatt av Arendal kommune. Det er gjennomført en supplerende sedimentundersøkelse (med midler fra Klif) og rapport ventes med det første.

03SO6P: Skipsverft (også fylkesspesifikt oppdrag)

Vi følger opp to tidligere verft, og har mottatt rapporter fra undersøkelser ved begge verftene. På bakgrunn av rapportene er det sendt ut pålegg om tiltaksplan på land og pålegg om undersøkelser i sjø (frist februar 2012). Vi ligger litt etter skjema i disse sakene da begge har vært til klagebehandling hos Klif.

03SO7P: oppdatering av skipsverft i grunnforurensningsdatabasen

Ikke gjennomført, bl.a. fordi sakene ikke er avsluttet. Vil bli gjort i 2012.

03SO8P: Grunnforurensningssaker

Vi har jobbet med flere prioriterte grunnforurensningssaker. Dette videreføres i 2012. Vi har mottatt tiltaksplan for lokaliteten Frolands verk. Vi har krevd tiltaksplan samt oppfølgende undersøkelse for lokaliteten Philips lampefabrikk i Arendal kommune.

03SO9: Kvalitetssikring av grunnforurensningsdatabasen

Med midler fra Klif er mye arbeid gjennomført, men noe gjenstår. Det er behov for ytterligere tilskudd for å slutføre dette arbeidet.

03SO10: Oppfølging av kommunenes arbeid med grunnforurensningsdatabasen

Kommunene ble minnet på deres ansvar for registrering i databasen i kommunesamling i januar.

03RA1: Framdrift - grunnforurensning

Ingen saker med fysiske tiltak pr. i dag, men flere tiltaksplaner og supplerende undersøkelser er under utarbeidelse.

03RA2: Kvalitetssikring - grunnforurensning

Er gjennomført, men se 03SO9.

03RA3: Mudring og dumping

Dette ble rapportert innen fristen. Vi hadde ingen dumpesaker i 2011 (sedimenter fra mudring disponeres på land).

03.4 Avfall og gjenvinning

De faste oppgavene er ivaretatt.

03SO11 **avfallsplaner for havner**: vi har mottatt avfallsplaner fra og gjennomført tilsyn ved alle havner i hht. Klifs liste over prioriterte havner.

03SO12 **tilsynsaksjon anlegg for kasserte kjørtøy**: vi har deltatt og rapportert på tilsynsaksjon.

03SO13 **bistå Klif - deponiaksjon**: dette er fulgt opp.

03SO14 **rapportering av sigevannsdata**: ikke aktuelt for 2011.

03RA4 **rapportering av aksjon avfall i havner**: er gjennomført.

03RA5 **status for deponiarbeidet**: Vi har ingen deponier som har fått pålegg med krav om avslutning og etterdrift i løpet av 2010/2011, fått krav om sigevannsrensing, eller som fortsatt har dispensasjon fra deponiforbudet. Det er derfor ikke aktuelt å fylle ut deponiskjema. Ett deponi for inert avfall skal ha ny tillatelse. Prosessen er forsinket på grunn av behov for avklaringer. I tillegg skal et nedlagt deponi ha avslutningstillatelse. Forsinkelser skyldes bl.a. framtidig arealdisponering (veitrasé).

03RA6 **rapportere sigevannsdata**: er gjennomført.

Resultatområde 04 Luftforurensninger og klima

Arbeidet med å redusere klimagassutslipp og tilpasse samfunnet til klimaendringer har vært formidlet bredt i 2011, både ved møter med kommunene, ved behandling av plansaker og i informative artikkelserier i avisene. Vi opplever at dette tema siste år har fått noe øket interesse og at kommunal og regionale planer nå gradvis tar noe større klimahensyn.

04.1 Klimaendringer

Det har fra embetsledelsen blitt fokusert på klimanøytralitet og miljøsertifisering internt i embetet. Det foreligger et planforslag for tiltak ved embetet, som ikke er fulgt opp.

Klimainnspill blir gitt i plansammenheng i noen grad.

Vi får hvert år signaler fra KLIF at vi ikke har noen oppgaver i arbeidet med klimautfordringene. Dette bør

avklares!

Beredskapsfokuset på klima har blitt derevet fram av DIFI og fulgt opp bl.a gjennom deltagelse i prosjekt om "Klimanøytral stat" hvor FMAA deltar.

Det er gjort et forarbeide til et seminar om klima i regionen.

04.3 Luftforurensning

Vi avventer informasjon fra Klif om varslede retningslinjer for lokal luftkvalitet.

04.4 Støy

Støysaker tas primært opp i plansammenheng, og er meldt inn som tema i flere sammenhenger dvs kommuneplan Lillesand, områdeplan Evje, og E-18.

04SO4 Bestemmelsene i forurensningsforskriftens kapittel 5 om strategisk støykartlegging er ikke relevant for Aust-Agder. Pliktene i henhold til de øvrig bestemmelsene i kap. 5 vil bli fulgt opp i 2012.

Resultatområde 05 Internasjonalt miljø samarbeid og miljø i nord- og polarområdene

Fylkesmannen har i 2011 sammen med det internasjonale fagmiljøet i UNEP-GRID, Aust Agder fylkeskommune og andre naturvitenskaplige miljøer i Arendalsregionen, samt musikkfestivaler arbeidet med å formidle informasjon om globale, regionale og lokale miljøspørsmål.

Vi orienterte om dette arbeidet på "Liv laga" konferansen i april 2011, med over 400 tilhørere.

05.1 Miljø samarbeid i internasjonale miljø fora, herunder EUs miljø samarbeid og UNEP

Internasjonalt miljø samarbeid

Vi har markert det Internasjonale Skogens år 2011 sammen med UNEP GRID - Arendal, Aust Agder Fylkeskommune, Hovefestivalen og Canal Street, Arendal Internasjonale dager. Det ble laget postere med enkle miljøbudskap knyttet til temaet skogens år og klima, med engelsk og norsk tekst. Likedan ple det produsert en artikkelserie i lokalaviser (12 stk)med samme tema. God tilbakemelding på denne ! Vi laget også en utstilling om "Skogens år" på FN Huset for barn i regi av Vitensenter Sørlandet.

Vi har også bistått i EU – prosjektet ” Der hav møter land”.

05.2 Geografisk rettet miljø samarbeid, herunder miljø bistand

Ingen prosjekter !

05.3 Miljø samarbeid i nord- og polarområdene

Ikke aktuelt

Resultatområde 06 Planlegging for en bærekraftig utvikling

Embetet har i 2011 hatt fem medarbeidere på miljøvernavdelingen som har jobbet med plansaker – To 100 % stillinger, to 50 % stillinger, og en stilling på mellom 50 og 100 %. I realiteten har imidlertid planarbeidet i miljøvernavdelingen krevd mer ressurser enn forannevnte stillingsprosenter tilsier, og andre oppgaver har til tider blitt nedprioritert. I 2011 har det videre vært en 100 % planstilling på landbruksavdelingen.

Planarbeidet i 2011 har vært svært ressurskrevende, først og fremst fordi det har pågått rullering av kommuneplanen i 11 av 15 kommuner. Fylkesmannen har fremmet innsigelser til samtlige kommuneplaner, varierende fra 2 til 20 innsigelser pr. plan. Ni kommuner har fått vedtatt ny kommuneplan i 2011 (de to siste kommunene som har påbegynt rullering, forventes å få slutført og vedtatt ny kommuneplan i 2012). Antallet påbegynte reguleringsplaner i 2011 var 101 (melding om oppstart). Videre hadde vi 78 planer til offentlig ettersyn – Herunder ble det fremmet innsigelse mot 19 planer. I tillegg har antallet dispensasjonssaker fortsatt vært høyt - 625, selv om antallet har vært lavere enn de to foregående år. Fylkesmannen har påklaget 21 vedtak om dispensasjon.

Året 2011 har i tillegg vært et ekstra utfordrende år for plangruppa, på grunn av stor turnover. Kun to av de seks som jobbet med plan i 2011 var også her i 2010. De fire øvrige er nyansatte i 2011, og kun en av de fire hadde formell planfaglig kompetanse eller planerfaring da de begynte her.

Fylkesmannen prioriterer deltakelse på fylkets planforum.

06.1 Arealpolitikk og samfunnsutvikling

Planarbeidet utgjør i hovedsak oppfølging av plan- og bygningsloven og naturmangfoldloven i den kommunale planleggingen og i behandlingen av dispensasjonssaker. Miljøvernavdelingen ivaretar bl.a. temaene strandsone, landskap, friluftsliv, naturmangfold – herunder utvalgte naturtyper og prioriterte arter – vassdragsforvaltning, INON, villrein, grønnstruktur, støy og klima i planarbeidet.

Arbeid med plansaker er svært krevende, og medarbeidere som har plan i sin portefølje har i liten grad opplevd å kunne prioritere andre ansvarsområder. Dette bildet har de senere år forsterket seg, bl.a. som følge av ny plan- og bygningslov, naturmangfoldloven, og økt etterspørsel fra kommunene om opplæring og føringer for deres behandling og arbeid med plansaker. Planarbeid må derfor fremdeles ha svært høy prioritet på embetet.

Det er gjennomført kurs og studietur for kommunene i by- og sentrumsutvikling våren 2011, og kurs i planstrategi og reguleringsplanbestemmelser høsten 2011, i samarbeid med Aust-Agder fylkeskommune. Fylkesmannen har fått god tilbakemelding på avholdte kurs.

Klima, forurensning og lokalisering av utbygging i areal- og transportplanleggingen

Statlig politikk og forventninger innen klima-, energi-, areal- og transportplanlegging følges generelt opp gjennom våre uttalelser til planer. For øvrig brukes lite ressurser på SPR for klima- og energiplanlegging, og RPR for samordnet areal- og transportplanlegging.

Nasjonal lokaliseringpolitikk – Rikspolitisk bestemmelse for kjøpesentre av 2008: Miljøvernavdelingen har deltatt i prosessen rundt revisjon av Fylkesdelplan for senterstruktur og handel (kjøpesenterplanen) i Aust-Agder vedtatt i fylkestinget i april 2011. Planen er ikke rettskraftig, da miljøvernavdelingen har krevd at planen bringes inn for departementet, jf. vårt brev av 20.06.2011. Saken er den 26.09.2011 oversendt Miljøverndepartementet.

Naturmangfold, landskap og friluftsliv

Fylkesmannen har i 2011 arrangert kurs i naturmangfoldloven for kommunene, med særlig fokus på utvalgte naturtyper og prioriterte arter. Hensynet til naturmangfoldet følges opp gjennom samtlige av våre uttalelser til plan- og dispensasjonssaker.

Planlegging av fjellområder – villrein:

Miljøvernavdelingen og landbruksavdelingen har deltatt i prosessen med utarbeidelse av Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei ("Heiplanen"). Planen ble sendt ut på høring i september 2011, med høringsfrist 15.11.2011. Det forventes at planen vedtas i løpet av 2012.

Energi

I 2011 har det i Aust-Agder for første gang blitt meldt om vindkraftplaner. Fylkesmannen har uttalt seg til meldinger med utredningsprogram: E 18 vindkraftanlegg i Grimstad og Lillesand kommuner, og Hovatnet Aust i Bygland kommune. Det er trolig at ressursbruken på slike saker vil tilta i 2012 da vi er kjent med andre prosjekter som er i planleggingsfasen.

Tverrfaglige plantema som fylkesmannen har ansvaret for

Fra høsten 2011 har øvrige avdelinger ved embetet blitt mer involvert og ansvarliggjort i forhold til planarbeidet.

Dvs. at alle avdelinger nå deltar på faste, ukentlige planmøter, samt gir innspill til planer dersom deres interesser blir berørt.

Helse og oppvekst, produksjonsgrunnlaget, samfunnsikkerhet og beredskap: Følges opp av henholdsvis sosial- og helseavdelingen, utdannings- og familieavdelingen, landbruksavdelingen, og samordnings- og beredskapsenheten.

06SO1

Vi bruker SPR i våre uttalelser.

06.2 Fylkesmannen som styringsmessig bindeledd og rettssikkerhetsgarantist

Miljøvernavdelingen

Vi har gitt veiledning til kommunene mht. praktisering av plan- og bygningsloven og naturmangfoldloven, og gjennomført opplæringskurs i samarbeid med fylkeskommunen for kommunene.

Miljøvernavdelingen gir innspill til alle oppstartmeldinger og planer som er lagt ut til offentlig ettersyn, herunder fremmes innsigelse dersom planen ikke er i samsvar med nasjonale eller regionale interesser vi er satt til å ivareta.

Det er ikke gjennomført noen meklinger i 2011.

Justis- og byggesaksavdelingen

Har behandlet 170 klagesaker etter plan- og bygningsloven i 2011. 10 saker er behandlet som settefylkesmann for Telemark. Det er mottatt ca. 200 klagesaker til behandling. Svært mange saker gjelder dispensasjon fra planbestemmelser. Vi har mottatt mange henvendelser om forståelsen av plan- og bygningsloven fra kommunene, privatpersoner og aktører i byggebransjen. Det er fortsatt knyttet en del usikkerhet til praktiseringen av ny lov. Veiledningen har i stor grad blitt gitt via telefon, e-post eller i møter med aktørene.

06.3 Samordning av statlige interesser

Innenfor hele område 6 er det et godt samarbeid innen embetet. Utenfor embetet deltar vi i planforum i regi av fylkeskommunen, som gir oss anledning til å møte kommunene og andre statlige etater. Videre bidrar vi med formidling og veiledning i forbindelse med ny plan- og bygningslov, og i forhold til statens forventninger og krav i planleggingen.

06.4 Kart og geodata

Geodataarbeidet i embetet går greit. I løpet av 2011 har medarbeidere fått bedre kompetanse, dette gjelder både i avdelingen og for embetet. Vi er nå i stand til å produsere, kvalitetssikre, vedlikeholde og ajourholde geodata etter gjeldende SOSIstandard og de retningslinjer som blir gitt av direktoratene.

GIS er et aktivt hjelpemiddel for mange saksbehandlere. Det overordnede GISansvaret for embetet er lagt til ADMEleder.

Internt samarbeider embetet godt, og i løpet av 2010 er stillingsressursen på området økt. Denne styrkingen er blant annet brukt til å holde systemer vedlike og å videreutvikle systemene, men de økte ressursene har satt oss i stand til å produsere, kvalitetssikre, vedlikeholde og ajourholde geodata innenfor miljøsektoren etter gjeldende SOSIstandard og retningslinjer som er gitt av direktoratene. Gjennom intensiv innsats høsten 2010 er nå viktige datasett i Naturbase oppdatert, og tidligere etterslep tatt inn. I sum har det skjedd en klar forbedring på dette fagområdet siste år.

Fylkesmannen har i løpet av året deltatt i opplæring av kommunene i ny pbl og herunder arbeidet for å øke forståelsen for nytten av et digitalt planarkiv i kommunen. Mange kommuner i fylket er godt i gang med arbeidet.

Fremover er det viktig å tilrettelegge for utveksling av digitale plandata som grunnlag for planbehandling på regionalt nivå.

Naturbasen spesielt:

Vi har tidligere ligget noe etter mht å oppdatere viktige datasett i Naturbase. Gjennom intensiv innsats høsten 2010 er mye av dette arbeidet på plass og nå er alle tema å jour og lagt inn i Naturbasen. Det gjelder data fra naturtypekartleggingen i kommunene, bekkekløfter, skog, slåttemark og marine data. Det er lagt inn en del data på arter og data der er kvalitetssikret.

De marine data legges inn sentralt. Det bør legges inn en rutine på å kvalitetssikre disse data mot eksisterende data i Naturbasen.

Naturbasen krever et samarbeide mellom miljøfaglig og gisfaglig personer. Etter at giskompetansen ved avdelingen ble gjeninnført, kom kvalitetssikring av dataene fort i rute. Dette samarbeidet er viktig for å være i videre beredskap med å legge inn og ajourføre Naturbasen.

Vi er tilfreds med arbeidet i DN på å ta imot data og fornying av Naturbase i en ny versjon. Dette setter fokus på om dataene skal være et saksbehandlervertøy eller formidling av miljødata til opinionen. Ved avdelingen er det bygget opp en tilgang for saksbehandlerne til Naturbasen, Artsdatabanken mv. Det er hensiktsmessig at det den nye Naturbasen dekker begge disse behov.

Resultatområde 07 Tverrgående virkemidler og oppgaver

Fylkesmannen vektlegger kunnskapsutvikling og informasjon som viktige virkemidler i miljøvernarbeidet. Innen dette området har Fylkesmannens oppgaver som politikkformidler, pådriver, veileder og informasjonsleverandør for å ivareta både nasjonale miljømål og Norges internasjonale miljøforpliktelser.

07.1 Sektorovergripende arbeid

Forurensning: Vi oppdaterer databasen fortløpende, og er i rute.

07SO1P **industrideponier**: ingen av fylkesmannens virksomheter har industrideponier.

Miljøstatusarbeidet ved avdelingen og sektorovergripende informasjonarbeid har vært prioritert med godt resultat.

07.3 Virkemidler og prosesser

Fastsettelse av tillatelser for landbasert industri: mange tillatelser er under utarbeidelse.

07SO7P **vurdere tillatelser i forhold til industrikap**: En tillatelse er opphevet og to virksomheter er varslet om mulig oppheving. Vi er ikke ferdige med vurderingen av virksomheter omfattet av industrikapitlene i f-forskriften som i dag har tillatelse.

07SO8P **tilsynsfrekvens og kontrollklasser**: Jobber fortløpende med dette.

07SO9P **plassering i risikoklasse**: i hovedsak utført

07RA1 **tvangsmulkt og anmeldelser**:

Vi har anmeldt en sak og har vedtatt tvangsmulkt i fire saker.

Jens Eide slakteri – tvangsmulkt i brev av 16.6.2011 (fracfalt)

Froland slakteri - tvangsmulkt i brev av 16.6.2011 (fracfalt)

Tore Larsen - tvangsmulkt i brev av 24.6.2011

Statens Vegvesen, region Sør -- tvangsmulkt i brev av 4.7.2011

Mudresak Nidelva - anmeldelse (untatt offentlighet).

07RA2 **IPPC**: ikke aktuelt

07RA3 **tillatelse for flyplasser:** Kan bli aktuelt – Gullknapp i Froland kommune.

07RA4 **ressursrapportering konsesjonsbehandling:** er ikke sluttført for 2011.

Kontrollplanlegging i forurensning

Jobber fortløpende med dette.

Tilsyn

07SO10P **kontrollaksjon kasserte kjøretøy:** er gjennomført og rapportert.

07SO11P **rapportere tilsyn:** legger inn i Forurensning fortløpende.

07SO12P **forventet ressursbruk ved tilsyn:** vi oppfyller omtrentlig kravet på 1 årsverk.

Ressursrapportering

Fylkesmannen i Aust Agder er tildelt knutepunktfunksjon i fht faglig og administrativ oppfølging av nytilsatte verneområdeforvaltere i Setesdal -Vesthei-Ryfylkeheiene (SVR), som er Norges nest største verneområde. Elleve kommuner og tre fylker har arealer som inngår i området. Her lever den sørligste villreinstamma i Europa!

Skal den lokale forvaltningsmodellen slå rot og bli en suksess er vi avhengig at befolkningen i hele området får relevant kunnskap om villreinen. Dette innebærer høy og omfattende aktivitet over tid, og faglig samordning over både kommune og fylkesgrenser som er et krevende arbeid. Vi mener det i en overgangsfase bør bevilges 0,5 stilling til dette viktige arbeidet hos Fylkesmannen i Aust Agder.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
01 Naturens mangfold og friluftsliv	kr 2 080 016,42	kr 692 168,56
03 Vannforurensning, miljøgifter og avfall	kr 631 227,04	kr 217 061,61
04 Luftforurensninger og klima	kr 370 434,23	kr 0,00
05 Int. miljøsamarbeid i nord- og polarområdene	kr 0,00	kr 0,00
06 Planlegging for en bærekraftig utvikling	kr 3 783 423,01	kr 225 219,76
07 Andre virkemidler	kr 1 952 121,55	kr 0,00
Andre oppgaver under MD	kr 40 814,90	kr 36 792,38
Sum:	kr 8 858 037,00	kr 1 171 242,00

Landbruks- og matdepartementet

Resultatområde 21 Landbruksbasert næringsutvikling

21.1 Jordbruk

Beskriv kort sentrale utviklingstrekk og drivkrefter i utviklingen av jordbruket

Jordbruket i Aust-Agder er i likhet med resten av landet preget av en utstrakt nedgang i antall jordbruksforetak. Reduksjonen i antall jordbruksforetak i Aust-Agder har flatet ut i de siste årene. Antall jordbruksforetak i Aust-Agder ble redusert med 31 prosent fra 2000 til 2005 og med 12 prosent fra 2005 til 2010. På landsbasis var tallene henholdsvis 21 prosent og 10 prosent.

I 2010 disponerte hvert jordbruksforetak i gjennomsnitt 166 dekar i Aust-Agder og 219 dekar på landsbasis. I Aust-Agder er jordbruksforetakene mindre enn landsgjennomsnittet, men enhetsstørrelsen økte mer enn i resten av landet en periode. Økningen i Aust-Agder var 40 prosent i perioden 2000–2005 og 11 prosent i perioden 2005–2010. I landet totalt var endringen 27 prosent fra 2000 til 2005 og 9 prosent fra 2005 til 2010.

Jordbruksarealet i Aust-Agder er redusert med 3,8 prosent fra 2000 til 2005 og med 1,8 prosent fra 2005 til 2010. På landsbasis var tallene henholdsvis 0,5 prosent og 2,3 prosent. Det er en utfordring å opprettholde jordbruksarealet når dyretallet går ned. Det grovfôrbaserte husdyrholdet i Aust-Agder er redusert med 22 prosent fra 2000 til 2010 målt i antall storfeenheter. Dette betyr at det ligger en stor utfordring i å opprettholde kulturlandskapet i Aust-Agder.

Det er dyrket opp mer areal i siste halvdel av 2000-tallet enn første halvdel. Siste ti år er det dyrket 2104 dekar i Aust-Agder, hvorav 575 dekar i 2010.

For å motvirke den negative utviklingen innen husdyrholdet i fylket har Fylkesmannen initiert to prosjekter, "Melk i Aust-Agder" og "Landbruksprosjektet i Setesdal 2011-2014, grovfôrbasert kjøttproduksjon".

Hovedmålet med prosjektet "Melk i Aust-Agder" er å opprettholde melkeproduksjonen i Aust-Agder på dagens nivå. Antallet melkeprodusenter i Aust-Agder er nå svært lavt etter en halvering siste ti år. Videre reduksjon kan få uheldige følger for produksjonsvolum, fagmiljø, kulturlandskap, bosetting, m.m. Spørreundersøkelsen Fylkesmannen gjennomførte sammen med TINE og faglagene våren 2010 viste at rekruttering er et kritisk punkt samtidig som det er en del produsenter som ønsker å satse. Å få til lønnsomme investeringer er en utfordring med dagens kostnadsnivå.

Fylkesmannen har sett med uro på nedgangen innen saueholdet i Setesdal, som er det viktigste området i fylket innen sau. Storfe og sau er heilt avgjørende for kulturlandskapet i dalen. "Landbruksprosjektet i Setesdal" skal øke verdiskaping i husdyr- og planteproduksjonen med hjelp av konkret rådgiving og oppfølging på brukernivå.

Beskriv hovedutfordringer knyttet til bruken av økonomiske og juridiske virkemidler og regelverksforvaltning m.v.

Aust-Agder er et lite og oversiktlig fylke, hvor kontakten med kommunene har vært god over lang tid. Vårt inntrykk er at forvaltningen av de økonomiske virkemidlene er god, og dette er bekreftet av de gjennomførte forvaltingskontroller i kommunene.

Fylkesmannen bruker betydelige ressurser til oppfølging og veiledning av kommunene om regelverket innen eiendomsområdet, og vi samarbeider aktivt med kommunene om arealplansakene. Det er imidlertid fortsatt sterkt varierende praksis på politisk nivå i kommunene. Spredt utbygging gjennom dispensasjoner fra vedtatt plan utgjør en trussel mot jordvern og næringsutøvelse. Vi opplever at viljen til å følge opp nasjonale føringer for priskontroll og respektere delingsforbudet i jordloven er varierende.

Rapportere ev. bruk av midler over kapittel 1144 post 77 til rovviltforvaltning, og beskriv kort utfordringene på området

Det er ikke brukt midler til rovviltkompensasjon over kapittel 1144 post 77 i 2011.

I 2011 ble det betalt ut 701 237 kroner i erstatning for sau drept av freda rovvilt. Dette er en nedgang på 432 894 kroner i forhold til 2010. I alt ble 48 sauer og 231 lam erstattet. Dyra ble tatt av gaupe, jerv og kongeørn.

Landbruksavdelingen er med og vurderer søknader om tilskudd til konfliktdempende og rovviltforebyggende tiltak som blir forvaltet av miljøvernavdelingen.

Beskriv utviklingen i beitebruk og utarbeid tapsstatistikk

Antall beitelag har gått ned fra 23 i 2000 til 15 i 2011. Samtidig er antall sau og lam innenfor organisert beitebruk redusert fra 27 186 dyr i 2000 til 14 536 dyr i 2011.

Tapsprosenten har økt fra 5 prosent i 2000 til 6,9 prosent i 2011. De høyeste tapstallene i 2011 finner vi i kommunene Bygland og Froland. I disse kommunene utgjør gaupa det største problemet. I 2011 er det ikke sikre observasjoner på ulv i i beitesesongen, men det er dokumentert spor av bjørn i Bygland kommune.

En hannulv ble felt i Froland kommune 27. februar 2011 på lisensfelling.

Rovviltnemnda ga kvotejakt på i alt 32 gauper i Region 2 i 2011. 24 dyr ble felt, hvorav to dyr i Aust-Agder.

Flere av beitelaga har brukt uvanlig mye tid på ekstra tilsyn uten at det ser ut til å ha gitt særlig stor effekt. Enkelte saueiere har hatt flere dyr enn vanlig på heimebeite på grunn av rovviltpresset. Det har vært forsøkt med radiobjelle i enkelte besetninger i Bygland for å kunne påvise uvanlig hendelser i dyreflokken så raskt som mulig. Det er også "utdannet" en kadaverhund for å finne savnede dyr og påvise dødsårsak.

Tapsstatistikk sau på utmarksbeite

Embeter	Antall sau sluppet (innen organisert beitebruk)		% tilslutning til org. beitebruk i fylket	Tapsprosent		Total tapsprosent	
	Sau	Lam		Sau	Lam	2010	2009
FMAA	5356	9180	52,3	3,1	9,1	5,8	6,4
Sum	5356	9180	0	0	0	0	

21.2 Skogbruk

Fylkesmannen forsøker å være en aktiv medspiller i den langsiktige ressursutviklingen i skogbruket, i miljøsatsingen i skogbruket og i arbeidet for økt verdiskapning og bruk av trevirke til energiformål.

Skogbruket er en næring som er sårbar for den globale økonomiske utviklingen. Det årlige hogstkvantumet varierer med markedet for trebaserte produkter. Avirkning til salg og industriell produksjon ble i 2011 327 151 m³, som er en økning på 5 prosent fra forrige år. Førstehåndsverdien av innmålt virke var i 2011 116 millioner kroner, mot 107 millioner kroner året før. Det ble avsatt 15,8 millioner kroner til skogfond, som tilsvarer et skogfondstrekk på 13,6 prosent av brutto tømmerverdi.

I 2011 ble det plantet 502 440 planter som er en økning på ca. 50 prosent i forhold til fjoråret. Ungskogpleien har holdt seg stabilt de fire siste årene med ca. 17 000 daa pr. år. I 2011 ble resultatet 17 781 daa som er et akseptabelt nivå samlet sett for fylket. Markberedningen ligger på ca. 30 prosent av et anslått årlig behov på 4000–5000 daa. En profesjonalisering av tiltaket med ny entreprenørkapasitet og organisering må til for å få denne aktiviteten opp igjen.

Landbruks- og matministeren ba om skjerpet kontroll av foryngelsesplikten i skogloven sommeren 2010. Denne plikten innebærer at skogeieren skal sørge for tilfredsstillende foryngelse innen tre år etter hogst og se til at det er samsvar mellom hogstform og foryngelsesmetode. Skogeierne i Aust-Agder har respondert positivt på foryngelseskontrollen. Den har ført til mer faglig dialog med skogeierne og understreket kommunenes lovpålagte ansvar for å følge opp bestemmelsene i skogloven. Når den nå allerede første året også gir resultater ute i skogen, har kontrollen vist sin berettigelse.

Investeringsnivå og aktivitet innen planting og ungsogpleie må sees i sammenheng med svingningene i økonomien. På bakgrunn av de økonomiske rammebetingelsene for tiden kan vi si oss rimelig fornøyd med resultatene i 2011.

Det er imidlertid fortsatt en vei å gå. Foryngelseskontrollen har avdekket betydelig svikt i rutinene med å skape tilfredsstillende foryngelse etter hogst. Sett i forhold til måltallene for fylket om et årlig plantetall på 0,8 millioner, ungsogpleie på 25 000 daa og markberedning på 4000 daa, har vi fortsatt mye ugjort.

I 2011 er det utbetalt 469 598 kroner i tilskudd til energiflis. Tilsvarende tall i 2010 var 1 126 114 kroner.

I 2011 nådde vi det høyeste investeringsnivået i skogsveier siden årtusenskiftet. Vi tangerer et investeringsnivå på 10 millioner kroner med en tilskuddsutbetaling på 3,4 millioner kroner. Det ble det ferdigstilt 1,8 kilometer ny skogsbilvei, 10,6 kilometer med ombygde skogsbilvei og 7,3 kilometer med ny helårs traktorvei (veiklasse 7). Det alt vesentlige av skogsveibyggingen i Aust-Agder er ombygging av eldre bilveianlegg som ikke holder mål etter dagens krav til tømmertransport.

Aust-Agder har ved siden av Vestfold den høyeste bilveitettheten gjennom produktiv mark av skogfylkene. Behovsanalyser og kommunale oversiktsplaner har konkludert med at vi med våre 2500 kilometer med private skogsbilveier har bygd ut minst 90 prosent skogbilveinettet. Undersøkelser av veistandarden på skogsbilveinettet viser imidlertid at en stor andel av det veinettet som ble bygd først (50-60-70-tallet), er moden for full ombygging. Det er beregnet et ombyggingsbehov på 30-35 prosent av veinettet, tilsvarende 800-900 kilometer.

For skogbruksnæringa ligger det også en utfordring i å holde oppe kvaliteten på den delen (hoveddelen) av veinettet som er bygd med en tilfredsstillende standard ved anleggstidspunkt. Dette bekreftes igjen med resultater fra vedlikeholdskontrollen som vi startet på ny rullering av i 2007. I 2011 ble slik kontroll gjennomført i kommunene Evje- og Hornnes og Iveland. I 2012 står Bygland og Valle for tur.

Skogbruksplanlegging og miljøregistreringer gjennomføres i henhold til hovedplan for fylket. Interessen for å få utarbeidet skogbruksplan er stor i de kommunene som nå er i prosess. Dette skyldes at mange skogeiere har mer enn 20 år gamle planer. I 2011 har det pågått skogbruksplanlegging i kommunene Birkenes, Gjerstad, Grimstad og Risør.

Målet for den økte aktiviteten innen skogbruksplanlegging i Aust-Agder har vært å redusere dagens omløpsti ned mot 15 år, noe vi nå er i ferd med å oppnå.

I områder der det drives skogbruk kan det gis tilskudd til å ivareta og videreutvikle miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner. Størstedelen av tilskuddsutbetalingene til miljøtiltak i skogbruket kommer vanligvis etter avsluttet områdetakst med miljøregistreringer. Den årlige etterspørselen etter tilskudd til miljøtiltak varierer derfor med antall ferdigstilte takstprosjekter i fylket.

Kommunene melder imidlertid at det er en utfordring å prioritere denne ordningen ettersom den går av samme rammen som aktivitetsfremmende tiltak i skogbruket. I 2011 er det ikke utbetalt miljøtilskudd i Aust-Agder.

Aktivt Skogbruk tilbyr etterutdanning for skogeiere, skogsmaskinførere, skogsarbeidere og andre målgrupper. Aust-Agder har et meget dyktig instruktørapparat til rådighet som tilbyr hele 25 kurs innenfor ulike skogfaglige temaer.

I 2011 avviklet Aktivt Skogbruk 45 kurs med ca. 300 deltakere i Aust-Agder. Til sammenligning var tilsvarende tall i 2010 43 kurs med 275 deltakere. Antall kurs sier imidlertid ikke alt om den samlede aktiviteten. 2011 kjennetegnes av en rekke lange 52,5-timers kurs i skoleverket. En aktiv satsing på valgfag skogbruk i ungdomsskolens 10. klasser har slått godt til i flere nye kommuner. Antall kurstimer er derfor høyere enn på mange år. Sammenlignet med landets øvrige fylker kommer vi fortsatt godt ut på statistikken.

Fylkesmannen i Aust-Agder har markert Skogens År ved å presentere 10 artikler om skogen. Artiklene har stått på trykk i Agderposten og har handlet om skogen som ressurs, livsgrunnlag, lærested og rekreasjonssted.

21.3 Bygde- og næringsutvikling

Beskriv samarbeidet med regionale aktører innen næringsutvikling, herunder gjør rede for hvilke aktører som følger opp de ulike delene av den regionale næringsstrategien.

Ved utarbeidelse av handlingsplan for bruk av BU-midlene har vi møtet med Innovasjon Norge, fylkeskommunen og faglagene i landbruket. Utarbeidelse av ny strategi for landbruksrelatert næringsutvikling ble utsatt i påvente av ny landbruksmelding.

Fylkesmannen følger opp den regionale strategien for næringsutvikling i tråd med nasjonale føringer, mens Innovasjon Norge følger opp strategien for de bedriftsrettede virkemidlene.

Fylkesmannen har i løpet av 2011 hatt to møter med Innovasjon Norge der vi informerer hverandre om saker og prosjekter. Målet for møtene er at våre utviklingsmidler skal legge til rette for ny næringsvirksomhet.

Fylkeskommunen inviterer til samarbeidsmøte med oss, Innovasjon Norge og faglagene ved fordeling av landbruksmidlene som fylkeskommunen disponerer til rekruttering, etter- og videreutdanning og likestilling.

Vi opplever å ha god dialog med faglagene, Innovasjon Norge og fylkeskommunen, noe som vi mener er svært nyttig for å bruke våre midler på en best mulig måte.

Beskriv kort tiltak for økt satsing innen landbruksbasert vare- og tjenesteproduksjon, matspesialiteter, grønt reiseliv og utmarksnæring, jf. oppdraget over.

I 2011 er det gitt tilskudd til et forprosjekt for å se på mulighetene for mat- og reiselivssatsing rundt Skagerrak. Prosjektet er ment å være et samarbeid mellom fylkeskommunene og fylkesmennene i begge Agderfylkene.

Prosjektet Lokalmat på Agder vil bli avsluttet i løpet av 2012. Prosjektet har klart å synliggjøre lokal mat fra Agder. Det har i løpet av prosjektperioden blitt gjennomført flere matfaglige kurs. Etterspørselen etter lokal mat har økt og det er skapt et nettverk mellom produsenter og spisesteder.

Fylkesmannen har gitt økonomisk støtte til "Landbrukets Dag" som er et 3-årig prosjekt. Målet med landbrukets dag er å profilere næringer innen matkultur, landbruk, bygdenæringer, landbruksbasert reiseliv og opplevelser i Agder.

Fylkesmannen i Aust-Agder ønsker å bidra til videre utvikling av utmarksnæringen og har i løpet av 2011 satt fokus på mulighetene som ligger innen markedsføring av produktene. Det er særlig fokusert på mulighetene som ligger innen nettbaserte løsninger for utmarksbasert reiseliv. En stadig større andel av utmarksproduktene blir solgt via nettbaserte løsninger. Det er nå mulig å kjøpe fiskekort via mobil mens man går ilang elva

eller vannene. Gode kvalitetsprodukter selges til relativt gode priser.

Det ble gjennomført et temamøte om emnet på Evje med godt oppmøte av grunneiere, tilbydere og kommuner. På landsbasis er det god tilgjengelighet av nettbaserte løsninger og produkter innen jakt, fiske og enkelt hytteliv. Agder kommer dårlig ut på dette området i forhold til resten av landet selv om vi har mange gode produkter. Det er mye ugjørt når det gjelder produktutvikling, produktpakking og formidling på Sørlandet. Det gjennomføres nå to forprosjekter med kartlegging og mobilisering av fiskelagene i regionen for å øke tilgjengeligheten og bidra til produksutviklingen av fisketilbudene i regionen.

Fylkesmannen har gitt tilskudd til prosjektet "Agder juletre 2012" der formålet er å legge til rette for økt produksjon av juletrær på Agder. På Agder er det etablert et produsentmiljø med gode forutsetninger for å utvikle produksjon av juletrær, og de etterspør nå kunnskap og veiledning for å optimalisere produksjonen. Juletrær er et etterspurt produkt som oppnår en høy pris i markedet, og Agder har områder som egner seg til dette.

Interessen for å dyrke juletre i Aust-Agder er stigende. Etterspørselen etter juletre - spesielt edelgran er god og er på vei oppover. I Norge produserer vi ca. 1,2 millioner juletre, mens det er behov for ca. 1,7 millioner tre.

Juletre dyrking er en arbeidsintensiv kultur som krever gode optimale dyrkingsforhold og effektive arbeidsoperasjoner i alle ledd for å være økonomisk bærekraftig. Kompetanseheving hos produsentene vil danne grunnlaget for en økt satsing i de aktuelle dyrkingsområdene.

Beskriv tverrsektorielt samarbeid og resultater i arbeidet med Inn på tunet generelt og Inn på tunet-løftet i kommunene spesielt.

Det er nedsatt en arbeidsgruppe med representanter fra utdannings- og familieavdelingen, sosial- og helseavdelingen og landbruksavdelingen. Arbeidsgruppen utarbeider årlig en tiltaksplan som grunnlag for Fylkesmannens arbeid med Inn på tunet. Virksomheten har i 2011 vært rettet mot informasjon, råd og veiledning, nettverksbygging, dialog og kompetanseheving.

I 2011 kom det inn søknader fra åtte kommuner om midler fra Inn på tunetløftet. Søknadene ble vurdert av de aktuelle avdelingene i embetet før de ble videresendt til Innovasjon Norge. Arendal og Grimstad fikk innvilget midler til sine prosjekter.

Fylkesmannen har gitt tilskudd til en studietur til Rogaland der IPT har vært prøvd over lang tid med stort hell. Deltakere på studieturen var politikere og saksbehandlere i kommunene samt tilbydere av IPT-tjenester. Målet er å få til bedre og mer langvarige avtaler mellom kommunene og IPT-tilbydere.

Foreningen "Inn på tunet Aust-Agder" ønsker å formalisere organiseringen sin og ønsker dessuten å øke "medlemmenes" kompetanse og vil også lage arenaer der de kan presentere tilbudene sine for eventuelle kjøpere. Målet med prosjektet er å gjøre Inn på tunet – konseptet bedre kjent og at tilbyderne skal få solgt sine tjenester. Fylkesmannen har gitt tilskudd til prosjektet.

Resultatområde 22 Klima- og miljøtiltak i landbruket

22.3 Miljøprogram og miljøplan

Gi en vurdering av måloppnåelse for virkemidlene i regionalt miljøprogram

Det er en stor utfordring å hindre gjengroing av jordbruksarealene i Aust-Agder. Grovforproduksjonen dominerer i fylket, og det er et stort og stadig økende areal bak hver dyreenhet. Jevnt over er det lite forurensing fra jordbruksdrift til vassdrag. Erosjon og avrenning av næringsstoff kan være et problem i enkelte vannforekomster i utsatte områder. Spesielt gjelder dette områder med intensiv potet- og grønnsaksproduksjon.

"Regionalt miljøprogram for landbruket i Aust-Agder 2009-2012" (RMP) har hovedfokus på tiltak for å motvirke gjengroingen og sikre skjøtsel av de mest verdifulle kulturlandskapene. I tillegg vektlegges ordninger som kan bidra til redusert avrenning og økt biologisk mangfold.

Det er en relativt god måloppnåelse for de ulike virkemidlene i programmet. Ved oppstart av Regionalt miljøprogram for landbruket i Aust-Agder ble det i alle kommunene valgt ut prioriterte kulturlandskap som gis ekstra tilskudd. Det varierer hvor godt dette fungerer i de ulike kommunene. Alle kommuner har imidlertid fått mulighet til å revidere sine områder ved behov. Vi mener måloppnåelsen er best når det gjelder ordningen med kulturminner, biologiske verdier og redusert jordarbeiding.

I 2010 Regionalt miljøprogram utvidet med en tilskuddsordning til vegetasjonssone langs åpne åkerarealer i avrenningsutsatte vassdrag, der det mest problematiske området i Aust-Agder er valgt ut (Nedbørfeltet til Landvikvannet og Reddalsvannet i Grimstad). For å gjøre ordningen bedre kjent og på sikt få bedre oppslutning har Norsk landbruksrådgiving Agder bidratt med informasjon til næringsutøverne i dette området.

Beskriv hovedprioriteringer for bruken av SMIL-midler og hvordan fylkesmannen har arbeidet med koplingen mellom SMIL og RMP

Også i 2011 har den største andelen av SMIL-midlene gått til restaurering av gammel kulturmark. Dette er et resultat av kommunenes prioriteringer og vår oppfordring til å koble bruken av SMIL til virkemidlene i regionalt miljøprogram. Det er fortsatt en liten del av SMIL-midlene som går til bygninger og til saker i forhold til forurensning.

I RMP legges det vekt på at det skal være god sammenheng mellom prioriteringene i RMP og SMIL-ordningene. Kommunene er oppfordret til å innarbeide prioriteringene i overordna retningslinjer for prioritering av SMIL-søknader. For å bistå kommunene i dette arbeidet er det fra Fylkesmannens side utarbeidet forslag til generelle strategier. Videre er det utarbeidet forslag til retningslinjer for prioritering av søknader, aktuelle vilkår og tilskuddsprosent. Dette følger som vedlegg i regionalt miljøprogram for landbruket.

Beskrive tilstanden og utviklingen av biologisk mangfold og kulturminner i jordbruket og bruken av virkemidler i forhold til målsetningene

Vi ser at bevisstheten om biologisk mangfold er økende. Det er langt fler som nå har kunnskap om hva de har av verdier på eiendommen sin og er stolt av det. Dette gjelder både biologiske verdier og kulturverdier. Det er også noe større interesse for å ta opp igjen skjøtelsesmetoder som har gitt det spesielle mangfoldet i eng eller til kylling av trær.

Vi ønsker flere saker på biologisk mangfold og vektlegger informasjons- og opplæringstiltak mot landbruksforvaltningen i kommunene. Den årlige kulturlandskapsdagen for landbruksforvaltningen i kommunene hadde utvalgte naturtyper som et av hovedtemaene.

Fylkesmannen er med i prosjektet "Arvesølvet på Agder". Her har det laget en rekke skjøtelsesplaner for viktige kulturlandskap som igjen er fulgt opp i RMP og SMIL. Det er også utdannet fagfolk til å lage nye skjøtelsesplaner i flere deler av fylket. Bruken av RMP og SMIL er også samordnet med bruk av midler til "utvalgte naturtyper" fra DN. I Aust-Agder er det nå vel 20 slåtteeenger som får tilskudd etter denne ordningen. Det er bare to av disse som også får RMP-midler fordi de andre eies og skjøttes av personer som ikke har rett på produksjonstilskudd.

Fylkesmannen har medvirket til å utgi en kulturmarksflora for Sørlandet. Floraen er foruten kommunene delt ut til grunneiere som ønsker å arbeide med å fremme biomangfoldet i kulturlandskapet på eiendommen sin, til skoler med biologiske fag på timeplanen, til 4H-klubber med engasjement for arbeid med kulturlandskap og andre lag og foreninger som har kulturlandskapsarbeid på sin agenda. Norsk landbruksrådgiving Agder gir floraen til alle som får utarbeidet miljøplan trinn 2 der biomangfold er et tema.

Beskriv tilstand og utvikling for forurensning fra landbruket i vannområder som er valgt ut i første planperiode

Det er kun vannområde Otra det er laget tiltaksplan for gjennom vanddirektivarbeidet i Aust-Agder i første planperiode. Tiltaksplanen viser at utslipp fra landbruk er en ubetydelig faktor i dette vannområdet. I neste planperiode skal det lages tiltaksplan for de tre øvrige vannområdene i Aust-Agder, og landbruksavdelingen vil delta som forutsatt i dette arbeidet.

I enkelte områder i fylket vårt er erosjon og avrenning av næringsstoffer til vassdrag et problem. For å sette fokus på disse utfordringene og for å få bedre grunnlag for å vurdere aktuelle tiltak lokalt, har vi prioritert å bruke informasjons- og utviklingsmidler til demonstrasjonsfelt med fangvekster og til kartlegging av P-AI innhold i jorda over tid på aktuelle bruk i utsatte områder.

Beskriv status og behov for oppfølgingstiltak fra forvaltningens side i miljøplanarbeidet

Fylkesmannen har ved forvaltningskontroll erfart at det fremdeles er mangler på miljøplanene. På den årlige fagsamlingen for kommunal landbruksforvaltning har vi også i år hatt fokus på dette.

Vi har oppfordret landbruksrådgivingen i fylket til å fortsette med kurs i miljøplan for gårdbrukere, og vi har signalisert at midler til informasjons- og utviklingstiltak vil bli prioritert til dette formålet.

Beskriv arbeidet med klimatiltak innenfor landbrukssektoren

Landbruksavdelingen har konsentret sin klimainnsats på skogsiden. Se 22.5 Tre og miljø for nærmere omtale.
Tilskudd fra regionalt miljøprogram utbetalt 2011 etter søknadsomgang 2010 - kroner utbetalt til hovedområder

Embeter	Kulturlandskap	Avrenning til vassdrag	Kulturmiljøer og kulturminner	Tilgjengelighet - friluftsliv	Biologisk mangfold	Plantevernmidler	Avfall	Andre miljøtiltak
FMAA	2447579	453453	405841	9123	213360	0	0	80656
Sum	2447579	453453	405841	9123	213360	0		

22.4 Økologisk landbruk

Beskriv status og utfordringer for arbeidet med handlingsplan for økologisk landbruk og gi en oversikt over gjennomførte tiltak

Fylkesmannen samarbeider med Fylkesmannen i Vest-Agder når det gjelder tiltak innen økologisk landbruk og vi har felles arbeidsgruppe. Ny handlingsplan for økologisk landbruk på Agder 2011-2015 ble ferdigstilt våren 2011. Ut fra handlingsplanen blir det utarbeidet årlige tiltaksplaner i samråd med arbeidsgruppa.

Når det gjelder bruken av handlingsplanmidlene i 2011 er det lagt vekt på tiltak for å øke interessen hos produsenter. I tillegg er det satset på å bedre omsetningsmulighetene for økologiske produkter og å styrke nettverksbygging og veiledning. Hele potten med handlingsplanmidler på 250 000 kroner for Aust-Agders del er brukt opp.

Tiltak det er bevilget handlingsplanmidler til i 2011:

- Prosjekt bærekraftig grovfôrproduksjon
- Økologisk stand på ulike kulturarrangementer
- Markedsføringsprosjekt Avigo Grønnmat
- Seminar økopartnere
- Økologisk dyrking av gulrot
- Økologisk dyrking av potet; forprosjekt på kjølmårk
- Markdag

Fylkesmannen har vært tett koblet opp mot prosjektet Økopartnere i kommunene Arendal og Grimstad, der vi har deltatt i styringsgruppa. I tillegg har vi deltatt i forskjellige fora for planlegging og tilrettelegging av diverse tiltak i regi av dette prosjektet.

Gi en kort beskrivelse av prioriteringer og måloppnåelse i satsingene på økologiske foregangsfylker

Aust-Agder har ikke status som foregangsfylke. Det er positivt at en viktig del av foregangsfylke-arbeidet er å dele erfaringer og kunnskap innen ulike innsatsområder til andre. Kunnskapsoverføring er viktig både innen og utover egen region.

22.5 Tre og miljø

Beskriv kort aktiviteten knyttet til økt bruk av trevirke og satsing på bioenergi, samt gjøre rede for status og utfordringer på området

Totalt er det tatt i bruk over 20 GWh med bioenergi i form av flis i Aust-Agder fra 2006 fram til i dag. Dette tilsvarer ca. 10 000 m³ med skogsvirke og har erstattet bruken av olje og strøm til oppvarming. Det er rimelig stor interesse for å starte opp småskala gårdsvarnalegg. Totalt er det ca 50 småskala bioenergi anlegg i drift i Aust-Agder.

Fylkesmannen har hatt en aktiv rolle i informasjon- og mobiliseringsarbeidet for økt bruk av bioenergi. Særlig er

kommunene utfordra til å ta i bruk bioenergi til oppvarming av bygg. De fleste kommunene har utarbeidet en Energi- og klimaplan. Mange av planene peker på konkrete prosjekter som kan gjennomføres med bioenergi. Regionplan Agder 2020 peker på at Agder har et stort potensial for økt bruk av bioenergi

Fylkesmannen har sammen med Innovasjon Norge og Skogselskapet i Aust-Agder gjennomført to bioenergikurs i Aust-Agder med tema gårdsvarmeanlegg. Tilsammen 30 deltakere har fått med seg grunnleggende innføring i drift av småskala bioenergianlegg.

I 2011 er det gjennomført et prosjekt i Arendal kommune med formål å øke høsting av virke til bioenergiformål gjennom å øke uttak av heltrevirke i kulturlandskapet og fra tynninger. Prosjektet har bidratt til å få en god verdikjede fra skogen fram til virkesterminal med en effektiv logistikk av aktuelt heltrevirke.

I samarbeid med Aust-Agder fylkeskommune er det pekt på mulighetene for bruk av bioenergi som et ledd i arbeidet med å minke klimabelastningen. Det er gjennom nettverket Klimapartnere www.klimapartnere.no startet et arbeid med å lage et kunnskapsnotat om bioenergi.

I april 2011 ble det gjennomført en erfaringskonferanse om bruk av bioenergi på UiA i Grimstad. Sprengkulde, lang vinter og høye energipriser i 2011 førte til at overgangen til bruk av bioenergi til oppvarming er en lønnsom investering og gir god klimagevinst. Bruk av bioenergi gir få driftsproblemer og mange kommuner sparer penger på denne investeringen. Både private og offentlige eiere av bygg fikk gode råd om hvordan en skal legge om til klimavennlig oppvarming med bruk av bioenergi på erfaringskonferansen i Grimstad.

Bioenergi som næring er fortsatt en umoden bransje i vår landsdel, men har et stort potensial mht til lokal verdiskaping og utnytting av lokale ressurser. Det er behov for ytterligere oppfølging av aktuelle aktører i bransjen. Det er også fortsatt behov for å yte informasjon og kompetanse om bioenergi til kommunene og andre større byggeiere på Agder.

I beredskapssammenheng er skogen viktig som råstoffkilde for bioenergi i form av ved, flis, briketter og pellets.

Fylkesmannen har i samarbeid med fylkeskommunene, Husbanken, Trefokus og Innovasjon Norge bidratt med informasjonsvirksomhet om tre i en rekke møter med kommuner, utbyggere og næringen. Det er satt fokus på trebruk i enkelte større byggeprosjekter samt legge til rette for at treindustrien i regionen skal fornye seg.

Prosjektet Agder Wood er en felles satsing for å stimulere til klimaeffektive og miljøvennlige trebygg. Prosjektet skal bidra til å løfte frem nyskapende fremtidsrettede bygg i tre som skal være forbilder og kunnskapsbase for andre byggeprosjekter. I prosjektet er det fokus på miljøvennlig og innovasjonspreget trebyggeri, energibruk, nyskapende trearkitektur og utvikling av regionale kompetansemiljøer. Agder Wood inviterer og motiverer utbyggere, offentlige eller private, planleggere og leverandører til å bidra med gode eksempelprosjekter.

Det er stor verdiskaping innen skog- og trebasert industri på Agder. Total brutto omsetning er på over 3,7 milliarder kroner med ca. 2100 ansatte totalt og totalt 120 større bedrifter (tall fra 2009). I tillegg er det en rekke mindre virksomheter. Aust-Agder og Vest-Agder er omtrent like store.

Resultatområde 23 Eiendoms- og bosettingspolitikk

Beskriv status og behov for videre oppfølgingstiltak knyttet til kommunenes praktisering av regelverket

I 2011 arrangerte Fylkesmannen et to dagers kurs i verdsetting av landbrukseiendommer hvor de fleste innen kommunal landbruksforvaltning deltok. Fylkesmannen har ikke funnet grunn for å gjøre bruk av kontrollhjemmelen i jordloven § 3, men kommunene har stående anmodning om å sende inn saksprotokollen hvor vedtaket bryter med innarbeidet praksis eller er i strid med nasjonale retningslinjer. Fylkesmannen har av eget tiltak omgjort en delingstillatelse etter forvaltningsloven § 35 i 2011. Vedtaket ble ikke påklaget. Fylkesmannen har i tillegg i 2011 påklaget en dispensasjonssak med hjemmel i plan- og bygningsloven § 1-9, 3. ledd hvor kommunen hadde gitt delingstillatelse etter jordloven § 12.

Når disse tallene ikke er større må dette ses på som et uttrykk for at regelverket i det alt vesentlige praktiseres etter formålet ute i kommunene. Oppfølging av den nye driveplikten er imidlertid ressurskrevende for kommunene, og Fylkesmannen ser positivt på at departementet vurderer å redusere den lovfestede leietiden i jordloven § 8 fra 10 til 5 år, jf St.meld. 9 (2011-2012). Fylkesmannen ser også positivt på at departementet vil vurdere en ytterligere heving av beløpsgrensen for hvilke eiendommer som skal undergis priskontroll ved

konsesjonspliktige erverv for at flere landbrukseiendommer kan komme ut på salg.

Fylkesmannen har behandlet klage på en avslått konsesjon i Evje og Hornnes etter Konsesjonsloven § 5, 2. ledd. Avslaget var begrunnet med at ervervet ikke ivaretar hensynet til bosettingen i området. Kommunens vedtak ble **opphevet** siden søkeren alternativt hadde bedt om å få konsesjon med fritak for den personlige boplikten i fem år mot utleie av våningshuset i denne tiden. Kommunen hadde ikke tatt stilling til dette i sin behandling. Saken ble derfor sendt tilbake for ny behandling.

I en konsesjonssak i Valle (også den med boplikt etter Konsesjonsloven § 5, 2. ledd) var søknaden avslått av kommunen siden søker ikke skulle tilflytte innen ett år. Etter klage ble denne **tatt delvis til følge** siden leietakeren fortsatt skulle bo i våningshuset, og dette i utgangspunktet bare hadde en boenhet. Det ble gitt konsesjon på vilkår av tilflytting når leieboeren ikke lenger bor fast på eiendommen.

Fylkesmannens landbruksavdeling vil i tiden framover gjennomføre orienteringsmøter om virkemiddelbruken for administrasjonen og de nyvalgte politikerne rundt om i kommunene.

Resultatområde 24 Forvaltning av inntekts- og velferdspolitiske tiltak og kontroll

Fylkesmannen utarbeidet en risikobasert kontrollplan for 2011 og gjennomførte forvaltningskontroll i 4 kommuner etter denne planen. Følgende kommuner ble plukket ut for kontroll: Arendal, Bykle, Iveland og Åmli.

Kontrollen omfattet saksbehandlingen i kommunen innenfor ordningene produksjonstilskudd i jordbruket, tilskudd til generelle miljøtiltak i landbruket (RMP), tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL) og tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK).

Fylkesmannen plukket ut foretakene for kontroll. I 2011 la vi særlig vekt på kontroll av areal nytt til innmarksbeite. Kontrollteamet fra Fylkesmannen fulgte saksbehandler på en-tre foretakskontroller i hver kommune.

I to av kommunene avdekket Fylkesmannen avvik i rutiner for arkivering. Vi avdekket ikke systematiske feil i forvaltningen av ordningene eller feil utbetaling av tilskudd. Kommunene har gitt tilfredsstillende tilbakemeldinger om hvordan de vil følge opp avvikene fra forvaltningskontrollen.

Beskriv dekningsgraden for landbruksvikartjenestene i fylket, og rapporter på landbruksvikarvirksomhet til Statens landbruksforvaltning innen 1.2.2012.

Alle kommunene i fylket er dekket opp av landbruksvikarordningen i avløserlaget.

Erstatning ved klimabetingende skader i plante- og honningproduksjonen

Mye nedbør skapte store problemer i innhøstingen, særlig i kornproduksjonen. I Aust-Agder har det kommet 34 søknader om erstatning for avlingssvikt i 2011, 22 i vekstgruppe korn. Over en tredel av kornarealet i fylket er rammet.

Erstatning etter offentlige pålegg og restriksjoner i plante- og husdyrproduksjonen

I 2010 og 2011 fikk henholdsvis 31 og 37 birøktere påvist bisykdommen åpen yngelrate i bigårdene. Pr. 01.01.2012 er det foretatt utbetaling av hel eller delerstatning i 43 saker. Totalt er det utbetalt i overkant av 18 mill. kr.

Oversikt over behandling av klager og dispensasjonssøknader 2011 - antall

Klagebehandling

Produksjonstilskudd		Miljøvirkemidler		Andre tilskuddsordninger	
Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått	Innvilget	Avslått
0	0	0	0	1	0

Dispensasjonssøknader

Produksjonstilskudd			Miljøvirkemidler			Andre tilskuddsordninger		
Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått	Innvilget	Delvis innvilget	Avslått

5	0	2	0	0	0	6	0	1
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Fylkesmannens kontroll av landbruksvirksomheten i 2011

1. Hvor mye ressurser er avsatt til kontroll?

Årsverk: 0,1

Antall personer: 2

2. Gjennomførte kontroller av kommunenes landbruksforvaltning(forvaltningskontroller)

Kommune:	Arendal kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd i jordbruket, Tilskudd til avløsning ved sykdom m.v., Regionalt miljøprogram i Aust-Agder, Spesielle miljøtiltak i jordbruket. I tillegg til dette er vi med på foretakskontroll for å se at kommunen gjennomfører kontrollen på en tilfredsstillende måte.
Registrerte avvik:	Spesielle tiltak i jordbrukets kulturlandskap: Miljøplan trinn 2 er ikke vedlagt alle søknader. Tilsagnsbrev er mangelfullt i forhold til krav som fremgår av rundskriv 7/2005 fra SLF. Tilskudd er sluttutbetalt uten at det foreligger skriftlig anmodning om sluttutbetaling eller sluttregnskap.
Oppfølging av avvik:	Vi ber tilbakemelding fra kommunen om at avvikene er fulgt opp.

Kommune:	Bykle kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd i jordbruket, Regionalt miljøprogram og Spesielle miljøtiltak i jordbruket. I tillegg til dette er vi med på foretakskontroll for å se at kommunen gjennomfører kontrollen på en tilfredsstillende måte.
Registrerte avvik:	I intervjuet kom det fram at det ikke blir krevd fullstendig miljøplan trinn 1 ved foretakskontroll jf. § 4 pkt. 1i forskrift om miljøplan. Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) Miljøplan trinn 2 ligger ikke ved alle søknader om spesielle miljøtiltak i jordbruket. Miljøplan trinn 2 skal ligge ved søknaden til søker som er pålagt å ha miljøplan Jf. forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket, § 3.
Oppfølging av avvik:	Vi ber om at kommunen retter opp avvika.

Kommune:	Iveland kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd, Avløsning ved sykdom m.v., Regionalt miljøprogram og Spesielle miljøtiltak i jordbruket. I tillegg til dette er vi med på foretakskontroll for å se at kommunen gjennomfører kontrollen på en tilfredsstillende måte.
	Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL): Ved forvaltningskontroll ble det oppdaget at miljøplan trinn 2 manglet for flere søknader

Registrerte avvik:	om SMIL midler. Miljøplan trinn 2 skal vedlegges søknaden for søkere som er pålagt å ha miljøplan jfr. § 3 i forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket.
Oppfølging av avvik:	Melding til kommunen om at avviket må rettes opp. Ved nye søknader skal kommunen påse at miljøplan trinn 2 følger med og at den arkiveres.
Kommune:	Åmli kommune
Orninger/omfang:	Produksjonstilskudd, Regionalt miljøprogram, Spesielle miljøtiltak i jordbruket og Nærings- og miljøtiltak i skogbruket. I tillegg til dette er vi med på foretaks kontroll for å se at kommunen gjennomfører kontrollen på en tilfredsstillende måte.
Registrerte avvik:	Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL): Miljøplan trinn 2 skal ligge ved søknaden til søkere som er pålagt å ha miljøplan (søkere med produksjonstilskudd). Jf. forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket, § 3. Miljøplan trinn 2 er ikke krevd tilsendt av kommunen for alle søknadene
Oppfølging av avvik:	Ber om at kommunen retter opp avikene

3. Gjennomførte foretakskontroller. Foretakene kan anonymiseres ved A, B, C etc.

4. Andre kommentarer/ innspill:

Ved forvaltningskontroll er det få avvik, men noen flere merknader. Søknadene til Spesielle miljøtiltak i jordbruket er ofte lite utfyllende med hensyn til mål, vedlikehold og framtidig bruk. Vi opplever at kommunene ikke er tydelige nok på kravene til miljøplan trinn 1 ved foretaks kontroll. Kommunene har fullelektroniks arkiv, men flere saker er ufullstendig registret i arkivet. I enkelte tilfeller kan det være vanskelig å følge saksgangen bare ved hjelp av det elektroniske arkivet.

Resultatområde 25 Kommunene som landbrukspolitisk aktør

Beskriv hvilke tiltak som er gjennomført for å styrke kommunenes kompetanse og kvalitet på landbruks- og matområdet og ev. utfordringer på området

En stor del av landbruksavdelingens fagaktiviteter og ressursinnsats retter seg mot å bistå kommunene. I tillegg til ulike fagsamlinger yter vi utstrakt støtte til kommunene gjennom møter/befaringer, telefonhenvendelser, epost, Fylkesmannens hjemmeside og ulike prosjekter.

Den årlige todagers kommunekonferansen for landbruksforvaltningen i fylket var m.a. viet bærekraftig arealforvaltning og statlige forventninger til kommunene, naturmangfoldloven og kapasitet og kompetanse i kommunal landbruksforvaltning.

Fylkesmannen har utviklet en samling for skogfaglig personale i kommunene og i AT Skog BA der nye foryngelsesstrategier, metoder og prioritering i ungskogpleien, tynningsplanlegging og skogbruksplanlegging var tema.

Framtidsbygda er en årlig konferanse arrangert av fylkesmennene og fylkeskommunene i Agderfylkene i samarbeid med Setesdal regionråd, Innovasjon Norge og KS Agder. Hovedtema i 2011 var regionalt samarbeid og regionplan 2020.

I samarbeid med miljøvern avdelingen er det avholdt kurs for kommunene om naturmangfoldloven.

Fylkesmannen har fulgt opp gårdskartprosessen i kommunene med feltkurs.

Landbruksdirektøren holdt innlegget "Kommunene - en viktig landbrukspolitisk aktør" på konferansen "Agderlandbruket på dagsorden".

Beskriv omfanget av den landbrukspolitiske dialogen med kommunene og det landbrukspolitiske engasjementet i kommunene

Fylkesmannen prioriterer dialog og direkte kommunikasjon i samhandlingen med kommunene. Det er avholdt to ordfører og rådmansmøter i 2011. Kommunenes oppgaver og ansvar på landbruksområdet var tema på et av møtene.

Fylkesmannen har et opplegg for besøk i alle de nye kommunestyrene etter valget. Kommunerunden ble innledet i 2011 og avsluttes i løpet av 1. halvår 2012.

Plan og bygningsloven har stått sentralt i den landbrukspolitiske dialogen med kommunene. Flere kommuner har utarbeidet kommuneplaner i 2011, og det har vært mange møter og befaringer med kommunene under prosessen.

Forøvrig er dialogen ivaretatt ved:

- Deltagelse i regionalt partnerskap under ledelse av fylkeskommunen
- Deltagelse i regionmøter
- Fagseminarer rettet mot både administrativ og politisk nivå i kommunene
- Oppfølging og dialog med kommuner etter initiativ fra kommunene eller fylkesmannen

Tiltaksstrategiene er lagt til grunn for tildeling av SMIL og NMSK midler til kommunene. Dialogen her går mye på at de økonomiske rammene for oppfølging av tiltaksstrategien er så små at dette er vanskelig å skape et landbrukspolitisk engasjement på grunnlag av dette.

Oppfølging av kommunenes arbeide med saker etter landbrukslovgivningen er et område som er prioritert. Her er det noe lettere å få politisk interesse, men det er et stort behov for opplæring i dette lovverket.

Beskriv samarbeidet og resultater i arbeidet med styrking av førstelinjetjenesten på landbruksområdet i kommunene

Antall årsverk i kommunal landbruksforvaltning er stabil for fylket siste året. Utviklingen er ujevn mellom kommunene. Enkelte kommuner har problemer med kapasiteten og rekruttering av kompetent arbeidskraft.

Fylkesmannen er generelt bekymret for utviklingen i kapasitet og kompetanse i den kommunale landbruksforvaltningen. Manglende ressurser fører m.a. til at pådriverrollen for landbruksbasert næringsutvikling blir skadelidende.

Beskriv samarbeidet med KS regionalt

Fylkesmannen har et godt samarbeid med KS Agder om diverse arrangementer, men ut over det har KS Agder lite engasjement på landbruksområdet.

Beskriv konkret bruk av ev. midler over kap. 1144 post 77 Regionale og lokale tiltak i landbruket til kommunerettet arbeid

De kommunerettede midlene er i sin helhet gått til kurs for kommunene.

Resultatområde 26 Jordvern, kulturlandskap og samfunnsplanlegging

26.1 Jordvern og kulturlandskap

Beskriv sentrale utviklingstrekk for jordvernet i fylket og hovedutfordringer i virkemiddelbruk og tiltak

Det er størst press på jordbruksarealene i kystkommunene i fylket, spesielt i langs kollektivaksene i kommunene Arendal og Grimstad. Kommunene har fortsatt et stort ønske om å tillate spredt boligbygging. Dispensasjoner fra

plan- og bygningssloven utgjør en like stor trussel mot jordvernet som nedbygging etter plan.

Generelt opplever Fylkesmannen at administrasjonen i kommunene har økende forståelse for det strenge jordvernet, men det er ofte lav politisk oppslutning/vilje til å gjennomføre nødvendige tiltak.

Det er en permanent utfordring å definere riktig nivå for å klage og fremme innsigelse fra fylkesmannen. Det foregår en prosess på dette intern i avdelingen.

Beskriv aktivitet og utfordringer i dialog med kommunene for å nå de nasjonale målene om å ivareta jord- og kulturlandskapsressursene

Fylkesmannen er i dialog med kommunene i forbindelse med rullering av kommuneplanen, i reguleringsplanarbeid og i dispensasjonssaker. Det arrangeres kommunesamlinger og ulike kurs/seminarer som tar opp ulike aktuelle tema. Fylkesmannen har i dialogen med kommunene vært tydelig på at dispensasjonspraksisen må innskjerpes. Vi har ved flere anledninger påpekt at kommunen må respektere føringene i egen kommuneplan, og ikke undergrave denne som styringsverktøy ved å innvilge mange dispensasjoner.

Det kan imidlertid tidvis være utfordrende å få aksept for nasjonale føringer for arealdisponeringen. Det er derfor en viktig oppgave å drive opplæring av politikere i kommunestyret. Det har vært spesielt fokus på opplæring av de nyvalgte kommunestyrepolitikere.

Vi har ved flere anledninger i 2011 fått tilsendt vedtak hvor Fylkesmannen ikke har fått anledning til å komme med uttalelse. Fylkesmannen har minnet kommunene om at alle dispensasjonssaker skal sendes Fylkesmannen til uttalelse.

Det er satt søkelys på hensynet til kulturlandskapet i kommuneplanrulleringene, og Fylkesmannen har i noen grad lykkes i arbeidet med å påvirke kommunene til å legge ut hensynssoner som ivaretar både produksjonsarealene og kulturlandskapet i tilknytning til disse.

Den største utfordringen med tanke på å ivareta kulturlandskapet er imidlertid det avtagende dyretallet i fylket. Redusert beiting medfører tiltagende gjengroing. Det er gjennomført beiteprosjekter i Gjerstad, Risør og Valle, og dette har gitt god lokal effekt.

Beskriv erfaringer og resultater med iverksetting av tiltak for de områdene som inngår blant utvalgte kulturlandskap i jordbruket

Arbeidet med det utvalgte kulturlandskapet på Rygnestad og Flateland i Valle kommune har så langt vært en stor suksess. Et tett og godt samarbeid mellom grunneierne har resultert i at store områder med gjengrodd kulturlandskap er åpnet opp. Dette har igjen ført til at gamle kulturminner igjen er synlige og tilgjengelige. Det har også ført til at det igjen er beitedyr på store deler av området og at vi ser en oppblomstring av truede planter i engområdene. Flere av de gamle kvernene og badstuene er satt i stand og reddet fra forfall.

I tillegg til det praktiske arbeidet er det utført et utstrakt arbeid med registrering av botanikk, gamle bygninger, steingjerder og arkeologiske kulturminner.

Beskriv status i avgang på dyrka jord i fylket

Aust-Agder nådde jordvernmålet i 2010 ved at det ble omdisponert 46 dekar dyrka mark som er mindre enn halveringsmålet på 91 dekar.

Skal vi holde jordvernmålet, må kommunene føre en restriktiv politikk. Særlig inntil tettbygde strøk langs kysten er dette ei utfordring.

Ut i fra de plansaker som er behandlet ved landbruksavdelingen i 2011 ser det ut til at det foreløpig ble omdisponert minimum 116 daa landbruksareal i 2011. Av dette arealet utgjør skogsareal ca. 92 daa og jordbruksareal ca. 24 daa. Det er viktig å presisere at tallene er absolutte minimumstall ettersom det er flere saker som trolig ikke har blitt tilsendt Fylkesmannen fra kommunene. Endelige og mer presise tall over omdisponering av dyrka mark i Aust-Agder i 2011 blir rapportert på et senere tidspunkt gjennom KOSTRA.

26.2 Samfunnsplanlegging

Beskriv hovedtrekk i arealbruksutviklingen og aktivitetene som er iverksatt for å sikre at landbrukets arealinteresser og utviklingsmuligheter blir ivaretatt i samfunnsplanleggingen

Av landbruksareal omdisponeres det mest skogsmark. I tilfeller der det omdisponeres dyrkbar/dyrka mark stilles det krav om høy utnyttelse av arealene. Kravet om høy utnyttelse blir strengere desto bedre kvalitet den dyrkbare/dyrka marka har.

For å sikre at landbrukets interesser og utviklingsmuligheter blir ivaretatt i samfunnsplanleggingen kommer landbruksavdelingen med innspill til kommuneplaner, kommunedelplaner (eks. landbruksplan), reguleringsplaner og uttalelser i dispensasjonssaker. Landbruksavdelingen har også jevnlig dialogmøter med hver enkelt kommune, og benytter seg av muligheten til å påklage vedtak og fremme innsigelser til planer når dette anses som nødvendig.

Kommuneplan: Ved rullering av kommuneplanen er landbruksavdelingen involvert for å sikre landbruksinteressene i den enkelte kommune. Arbeidet som nedlegges sammen med kommunen i utarbeidelsen av kommuneplanen, anses som helt vesentlig for at kommunene skal føre en fornuftig arealforvaltning i tråd med nasjonale føringer. Landbruksavdelingen kommer med innspill flere ganger underveis i planprosessen, og det er ofte flere møter mellom kommunen og Fylkesmannen før planen blir vedtatt.

Reguleringsplan: I reguleringsplansammenheng kommer vi med innspill både til oppstartmelding og til høring. Dersom kommunen eller Fylkesmannen eller Fylkeskommunen ønsker å drøfte saker er det opprettet et planforum som ledes av Fylkeskommunen. Dette er et fora for uformell dialog mellom partene. Dette er et positivt tiltak som skaper relasjoner og bidrar ofte til en bedre planprosess. Internt i Fylkesmannsembetet samles representanter fra aktuelle avdelinger en gang i uken for å drøfte reguleringsplaner og kommuneplaner i planmøte.

Dispensasjonssaker: Landbruksavdelingen gir uttalelser til dispensasjonssaker. Hovedutfordringen er å bidra til at antallet dispensasjonssaker reduseres.

Beskriv status og erfaringer i arbeidet med verneplaner og konsekvensutredninger

Landbruksavdelingen har deltatt i prosessen med utarbeidelse av Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei ("Heiplanen"). Planen ble sendt ut på høring i september 2011, med høringsfrist 15.11.2011. Det forventes at planen vedtas i løpet av 2012.

Landbruksavdelingen er involvert i arbeidet med frivillig vern av skog.

Rapportere på antall innsigelser knyttet til landbruk i saker etter Plan- og bygningsloven

Fylkesmannen har fremmet fem innsigelser til kommuneplaner og reguleringsplaner og har påklaget ett dispensasjonsvedtak. For øvrig har Fylkesmannen overprøvd en delingssak etter jordloven.

Beskriv kort bruk og nytte av data fra Geovekst og Norge digitalt hos alle avdelingene ved embetet

Hos Fylkesmannen i Aust-Agder er miljøvernavdelingen den største bruker av geodata på vektorformat. Bruksområdet spenner fra kart som viktig støtte i arealplanarbeid og ved uttalelse til dispensasjoner. Bruken omfatter også utarbeidelse av kartgrunnlag for vernesaker, samt tematisk informasjon i ulike sammenhenger. I vernesakene er eier- og eiendomsinformasjon en viktig faktor. Bruken av geodata har stor nytteverdi og reduserer behovet for befaringer vesentlig.

Ved landbruksavdelingen er det også betydelig bruk av geodata på vektorformat. Som grunnlag for landbruksmessige vurderinger er AR5 et nødvendig bakteppe for uttalelser i arealplansaker. Gårdskartprosessen har bidratt sterkt til å sette fokus på betydningen av ajourføring av AR5 ute i kommunene, og det er stadig flere kommuner som påtar seg å være originaldatavert i FDV-avtalene. Eiendomsinformasjon er viktig.

De øvrige avdelinger bruker ikke vektorbaserte geodata, men i en viss grad wms-baserte innsynsløsninger. Fylkesmannen i Aust-Agder har i 2011 tilrettelagt for bruk av Geoport som innsynsløsning for embetet. Erfaringen er at bruken er relativt begrenset, samtidig som dette er et verktøy med meget krevende funksjonalitet for å tilrettelegge visning av egne data. Vi imøteser derfor en sterkere satsing i retning av felles løsninger for alle embetene.

For alle bruksområder er det viktig å kunne kombinere vektordata / wms-løsninger med billedata fra Norge i Bilder.

Gi en kort beskrivelse av hvordan den regionale samordningen for beredskap på landbruks- og matområdet er ivaretatt

Det foreligger en beredskapsinstruks for landbruksdirektøren. Instruksen pålegger landbruksdirektøren å ha oversikt over særskilte utfordringer innenfor landbruket i fylket som er av relevans for beredskapsen. Landbruksdirektøren er ikke fast medlem av Fylkesberedskapsrådet, men kalles inn ved behov.

Som Fylkesmannens nærmeste rådgiver innen landbruksspørsmål bistår landbruksdirektøren også som faglig rådgiver for FM og FMs krisestab ved større ulykker og katastrofetilstander. Landbruksdirektøren inngår i Fylkesmannens Atomberedskapsutvalg (ABU).

Fylkesmannen har utarbeidet en Fylkesrisiko og sårbarhetsanalyse (Fylkes ROS-analyse). Arbeidet skjedde i nært samarbeid med myndigheter og virksomheter som representerer infrastruktur og samfunnsfunksjoner i fylket. Tema som klimatilpassning, matforsyning, dyre og plantesykdommer og skogbrann blir omtalt i analysen.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
21 Landbruksbasert næringsutvikling	kr 1 996 118,82	kr 0,00
22 Klima- og miljøpolitikk i landbruket	kr 979 012,67	kr 0,00
23 Eiendoms- og bosettingspolitikk	kr 349 687,00	kr 0,00
24 Forvaltning av inntekts- og velferdspol. tiltak	kr 881 289,85	kr 0,00
25 Kommunene som landbrukspolitisk aktør	kr 1 042 120,66	kr 0,00
26 Jordvern, kulturlandskap og samfunnsplanlegging	kr 916 680,56	kr 0,00
Andre oppgaver under LMD	kr 203 358,42	kr 0,00
Sum:	kr 6 368 267,00	kr 0,00

Kunnskapsdepartementet

Resultatområde 31 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på utdanningsområdet

31.1 Tilsyn

Måloppnåelse - omfang, ressursbruk og kompetanse

Fylkesmannen vurderer at embetsoppdragets punkt 31.1 er gjennomført i henhold til avtaler og krav - og oversikten for Aust- Agder i "Tilsynsplaner for alle embetene 2011".

Det var planlagt felles nasjonalt tilsyn (FNT) etter opplæringslova kap 9a i 3 nye kommuner og i fylkeskommunen i 2011 - totalt 10 skoler. I Arendal ble tilsynet ved 1 av skolene utsatt på grunn av en særlig hendelse ved skolen og etter avtale med Utdanningsdirektoratet. De andre 9 tilsynene er gjennomført som planlagt. De 4 FNT fra 2010 er fulgt opp og avsluttet. Det er gjennomført skriftlig tilsyn med gjennomføringen av nasjonale prøver (prioritert område - pilotering) i 3 kommuner - totalt 13 skoler. Av egeninitierte tilsyn er det gjennomført stedlig tilsyn med PP-tjenesten i 1 kommune (opplæringslova § 5-6 og § 13-10 andre ledd), skriftlig tilsyn med 1 kommune (§ 13-10 andre ledd, tilstandsrapport) og felles tilsyn med beredskapsavdelingen (kommunenes beredskap på utdanningsområdet). Tilsynene for 2010 er fulgt opp og avsluttet. Se ellers nærmere redegjørelse under.

Fylkesmannen har, etter en vurdering av det enkelte tilsynsystema, valgt skriftlig eller stedlig tilsyn for de egeninitierte tilsynene. Vi har etter at metodehåndboken ble tilgjengelig lagt denne til grunn for gjennomføring av tilsynene. Metodehåndboka har ikke hatt klare retningslinjer for avslutning av tilsyn, men vi har utarbeidet våre egne rutiner.

Fylkesmannen har også fulgt opp regelverksetterlevelse der vi har fått informasjon om mulig regelbrudd gjennom

enkelt saker. Se kommentarer i eget punkt under.

Embetet bruker 45 % av ressursene på utdanningsområdet til tilsyn. Et lite embete må disponere en stor andel av sine ansatte til å utføre forvaltningsoppgaver som eksamen, tilskudd, klagesaker og rapportering. Det blir derfor svært begrensede ressurser som kan flyttes mellom områder.

Embetet har flere medarbeidere med svært god tilsynskompetanse. Oppdraget fra utdanningsdirektoratet med å utvikle metodegrunnlag for tilsyn med gjennomføring av nasjonale prøver har gitt spennende utfordringer for avdelingen, dette oppdraget har imidlertid også medført større ressursbruk pr gjennomført tilsyn. Det felles nasjonale tilsynet har vært ressurskrevende og prioritering av dette tilsynet har ført til at andre nødvendige, egne initierte tilsyn står på vent. I forbindelse med tilsynet med PP-tjenesten er det også utarbeidet arbeidsskjemaer og maler med bakgrunn i lovkrav og håndbok.

Måloppnåelse - metodikk og strategier

Aust-Agder er et fylke med kun 15 kommuner. Dette innebærer nærhet til kommunene samtidig som antallet kommuner gir utfordringer ved valg av tilsynsobjekter. Vurderinger av risiko og vesentlighet ligger til grunn for prioritering og utvalg av tilsynsobjekter. Tilsyn i enkelte kommuner blir likevel forskjøvet i tid på grunn av en totalvurdering av antall tilsyn denne kommunen vil få over en begrenset periode, jf også at tilsynene skal koordineres internt. Å innlemme vurderinger av samlet tilsynsbelastning for enkeltkommuner ved valg av tilsynsobjekter, er etter vår vurdering en helt nødvendig strategi.

Flere informasjonskilder benyttes ved vurdering av tilsynsystema og tilsynsobjekter: Informasjon fra klagesaker, media, henvendelser fra ulikt hold og møter med skoler og kommuner er sentrale. I tillegg kommer bruk av data fra GSI, PAS, Skoleporten mm, jf res.områdene 31.3, 31.5, 32.3 og 32.5. Et konkret eksempel på informasjonsbruk i tilsyn 2011 er tilsynet med PPT, der et bredt erfaringsmateriale knyttet til kommunens organisering, ressurser og saksbehandling knyttet til PPT lå til grunn for tilsynet. Et annet konkret eksempel er tilsynet med gjennomføringen av nasjonale prøver. Her ble kommuner og skoler valgt ut ved gjennomføringsdata fra PAS samt elev- og vedtaksdata fra GSI. Ved utvalg av kommuner og skoler til felles nasjonalt tilsyn (oppl 9a), ble for øvrig data fra Skoleporten benyttet både ved utvalg av enheter og gjennomføring av tilsynet.

Fylkesmannens tilsyn er lovlighetskontroll, men vi møter en sektor som ikke primært har sitt hovedfokus og utgangspunkt for praksis og kontroll i lover og forskrifter. Et hovedfunn fra flere år med tilsyn er at kommunene ikke selv har kontrollrutiner som er egnet til å avdekke lovbrudd, jf. oppl § 13-10. Det er også slik at det i små kommuner er begrensede ressurser i administrasjonen til å utøve internkontroll. I enkelte kommuner har rektor/enhetsleder på en skole også oppgaver som skolefaglig på kommuneadministrativt nivå. Dette kan føre til uklare styrings- og kontrollrutiner. Få kommuner har jurister i administrasjonen. Det er gjennomgående begrenset kompetanse i forhold til generelle lover og særlover som forvaltningsloven og opplæringslova med forskrifter. Vi ser derfor lovbrudd i flere kommuner knyttet til saksbehandling, som f.eks. enkeltvedtak om spesialundervisning og fritak for nasjonale prøver.

Tatt i betraktning dette terrenget, og at tilsyn ikke er ensbetydende med endret praksis, har Fylkesmannen erfart at strategier og metodikk for tilsyn også må inkludere vurderinger av veiledning og skolering i tilknytning til tilsynene. Vi har derfor lagt vekt på oppfølging av tilsyn i form av veiledning og skolering dersom den enkelte kommune ber om slik hjelp. Vi vurderer at dette behovet er særlig stort i Aust-Agder som har mange små kommuner og svært liten skolefaglig bemanning på skoleeiernivå. Eksempelvis har vi hatt oppfølging av tilsyn både i forhold til tilsynet med PPT, rett til spesialundervisning og felles nasjonalt tilsyn. Ved oppfølgingen av tilsynet med PPT, ble det lagt vekt på også å inkludere politisk nivå i kommunen. Siktemålet var å styrke forankringen av tilsynet. Vi opplever at dette er en strategi som styrker oppfølgingen av tilsynets resultater. For øvrig planlegger vi å ha fokus på å styrke skoleeiernivået i 2012, både gjennom tilsyn (oppl §§ 13-1 og 13-10), gjennom Skoleportens verktøy (jf 32.3) og gjennom periodiske samlinger med kommunene.

Ved gjennomgang av våre samlede tilsyn har vi i 2011 ikke avdekket kommuner som har hatt avvik på samme tema to eller flere ganger.

Tilsyn med gjennomføring av nasjonale prøver

Utdanningsdirektoratet har gitt Fylkesmannen i Aust-Agder i oppdrag å utarbeide et tilsynsopplegg for temaet gjennomføring av nasjonale prøver. Skolenes fritakspraksis er en sentral del av tilsynsopplegget.

På basis av tidligere pilotering ble det våren 2010 utarbeidet et foreløpig tilsynsopplegg for tilsyn med

gjennomføring av nasjonale prøver. Dette opplegget ble testet videre ut gjennom tilsyn i sørvestfylkene våren 2011. På grunnlag av erfaringene herfra, har Fylkesmannen i Aust-Agder laget et endelig og samlet tilsynsopplegg som er oversendt direktoratet. Selv om arbeidet med å utvikle tilsyn er ressurskrevende, er hovederfaringen at denne typen oppdrag er interessante rent faglig. Det er positivt at direktoratet trekker veksler på erfaring fra Fylkesmennene ved utvikling av nye tilsyn.

Som nevnt ovenfor ble det gjennomført tilsyn med 3 kommuner og 13 skoler. Det ble avdekket lovbrudd ved alle undersøkte skoler og gitt pålegg om retting til alle de 3 kommunene. Fylkesmannen har ikke funnet rom for å prioritere konkret oppfølging av tidligere tilsyn på dette området med henblikk på å vurdere effekten av tilsynet. Vi registrerer imidlertid tilfeller av at tidligere undersøkte kommuner påfølgende år har en nedgang i fritaksprosenten, samtidig som vi også registrerer tilfeller av det motsatte. Den største effekten av tilsynet knytter seg antakelig til kvaliteten på saksbehandlingen rundt fritak.

Egeninitierte og hendelsesbaserte tilsyn

Fylkesmannen anser fortsatt spesialundervisningsområdet som et risikoområde (se også 31.2 og 32.5). Det ble derfor i 2010 prioritert å gjennomføre tilsyn i 3 kommuner etter opplæringslova kap 5. Tilsynene ble fulgt opp med kompetansutvikling i 2010 og 2011 og avsluttet i 2011. Kommunen som fikk pålegg om å styrke PP-tjenesten i 2009, men som p.g.a. vanskelig økonomi (Robek-kommune) fikk utsettelse på å følge opp pålegget, er fulgt opp i 2011. Kommunen har styrket PP-tjenesten med 1 ny stilling, og dette tilsynet er også avsluttet. For alle disse kommunene har vi avdekket mangler ved lovforståelse som får følger for vedtak om spesialundervisning etter oppl § 5-1 og oppfølgingen av disse vedtakene. Vi tilbød i 2010 skolering i forvaltningslov og opplæringslov med utgangspunkt i kommunens praksis. Vi gjennomførte også skolering i 1 kommune i 2011. Vi har ikke hatt kapasitet til å gjennomføre ytterligere skolering i 2011. Det er vår erfaring at skolering med utgangspunkt i funn i den enkelte kommune, er en god strategi for å endre praksis og forebygge lovbrudd.(se også 32.5 og ovenfor om strategi)

I 2011 er det gjennomført tilsyn med PP-tjenesten i 1 kommune. Fylkesmannen har hatt jevnlig kontakt med kommunen de senere årene og fulgt utviklingen i PP-tjenesten. Høsten 2011 var bemanningssituasjonen kritisk, og det ble varslet tilsyn med bakgrunn i flere risikofaktorer. Tilsynet måtte planlegges og utvikles fra grunnen, men med utgangspunkt i håndboka. Vi utviklet arbeidsskjemaer, kontrollspørsmål, intervjuguider, m.m. og la ned et stort arbeid i utviklingen av tilsynet. Tilsynet avdekket flere brudd på opplæringslovas krav til PP-tjenester, jf oppl § 5-6 og kravet til internkontroll i kommunen, jf. oppl § 13-10 andre ledd. Kommunikasjonen med kommunen var god på alle nivåer. Vi vil særlig fremheve hvor viktig det er å ha kontakt med det politiske nivået for å sikre oppfølging av resultatene fra tilsynet. Det synes særlig viktig at det politiske nivået får kunnskap om forholdet mellom lovkrav og konklusjonene i tilsynet. Tilsynet er nå avsluttet.

Utdannings- og familieavdelingen gjennomførte også i 2011 felles tilsyn med beredskapsavdelingen med tema kommunenes beredskapsarbeid i utdanningssektoren, jf brev fra KD og KDs styringsskriv. Tilsynet ble gjennomført i 4 kommuner med tilhørende øvelser. Se nærmere under resultatområde 54.

Det har over endel tid vært uklarheter rundt organiseringen av det skolefaglige leddet i Åmli kommune. På bakgrunn av nye opplysninger fra kommunen ble tidligere avvik lukket i 2011. Nylig har imidlertid Fylkesmannen fått informasjon om ytterligere endringer og uklarheter rundt organiseringen av det skolefaglige nivået. Fylkesmannen vil derfor gjøre nye undersøkelser av dette i 2012 og om nødvendig åpne nytt tilsyn med kommunen.

Gjennom arbeidet med å kartlegge kommunenes tilstandsrapportering kom det fram at én kommune (Birkenes kommune) hittil ikke hadde utarbeidet en slik rapport. I forlengelsen av dette ble det åpnet skriftlig tilsyn med kommunen og gitt pålegg om å utarbeide tilstandsrapport i tråd med oppl § 13-10, andre ledd.

Felles nasjonalt tilsyn 2011

Fylkesmannen har gjennomført tilsyn med oppl kap 9a (felles nasjonalt tilsyn) i tråd med planen godkjent av Utdanningsdirektoratet. Tilsynet har omfattet syv grunnskoler og to videregående skoler. Ved alle skolene ble det avdekket brudd på bestemmelser i oppl kap 9a og gitt pålegg om retting. For øvrig viser vi til særskilt rapportering knyttet til felles nasjonalt tilsyn.

Annet

Rutiner for avslutning av tilsyn

Vi har savnet klare retningslinjer for avslutning av tilsyn og utviklet våren 2011 noen interne rutiner for dette. Utdanningsdirektoratet har senere fulgt opp dette, og Fylkesmannen ser svært positivt på dette arbeidet. Vi mener det er viktig med felles og sentrale retningslinjer på dette området og ser frem til en klargjøring i ny versjon av håndboka.

Oppfølging av dokumenterte/sannsynlige lovbrudd i enkeltsaker

Fylkesmannen i Aust-Agder opplever stadig oftere at vi gjennom arbeid med enkeltsaker - på ulike måter - får kunnskap om mulige lovbrudd. Dette er saker som ikke er ordinære klagesaker etter opplll § 15-2, men faller inn under våre oppgaver etter opplll § 14-1. Sakene blir fulgt opp på flere måter - ved at vi innhenter mer informasjon gjennom f.eks. møter og skriftlig dokumentasjon. Disse sakene kan være særlig ressurskrevende og kompliserte. Konklusjonen blir ofte at vi gir pålegg til kommunen om å rette opp lovbruddene. Metodikken for de ordinære tilsynene synes noe omstendelige og passer ikke helt for disse sakene. Vi kunne ønske at det også for slike saker ble utarbeidet felles, sentrale retningslinjer. Vi tenker det kunne inngå som et eget kapittel i håndboka. Et eksempel på hva dette kan handle om: rett før sommeren 2011, fikk vi inn 3 klagesaker etter opplll § 5-1 fra en kommune. Ved gjennomgang av disse sakene, viste det seg at kommunen hadde innført en ny praksis med økonomiske begrunnelser (identisk tekst) uten individuell vurdering. Vi behandlet de 3 sakene, men antok at det ville kunne komme mange klagesaker. I første omgang innkalte vi skoleeier til et møte. I dette møtet fikk vi bekreftet våre antakelser, og vi gikk gjennom lovkravene (veiledning jf. opplll § 14-2). Kommunen fikk skriftlig pålegg om å fatte nye vedtak i alle saker. Av hensyn til å sikre elevens rettigheter og få sakene behandlet innenfor en rimelig tid, anser vi dette som en fornuftig fremgangsmåte. (Se også 31.2 og 32.5).

31.2 Klagesaksbehandling

I 2011 sammenlignet med de to foregående år har Fylkesmannen i Aust-Agder hatt en markert økning i antall klagesaker etter opplæringslova. Totalt antall klagesaker for 2009, 2010 og 2011 er hhv. 62, 48 og 80. Antall klager på spesialundervisning er på samme nivå som i fjor, mens vi har hatt en spesielt stor andel skoleskyssklager i år. Sistnevne er et sakfelt som er svært arbeidskrevende og der vi opplever store svingninger fra år til år. Fylkesmannen har i år dessuten opplevd å få flere ulike typer klagesaker enn tidligere.

Vi vil bemerke at flere av klagesakene som har ført til omgjøring hos oss også har ført til flere omgjøringer i tilsvarende saker hos kommunene etter at vi har bedt kommunen se på andre saker som ikke er påklaget i lys av vår omgjøring. Dette gjelder feks økonomisk begrunnelse i spesialundervisningssaker og krav om norskkunnskaper på et bestemt nivå ved inntak til videregående opplæring. Hadde ikke Fylkesmannen opphevet kommunens/fylkeskommunens vedtak såpass raskt i disse sakene, ville vi etter alt å dømme ha mottatt enda flere klagesaker.

Når det gjelder saksbehandlingstid ser det ut til at halvparten av sakene blir behandlet innen 2-6 uker, mens den andre halvparten tar 3 til 5 måneder. Dette skyldes stort antall saker i i perioder, at andre oppgaver tar det meste av ressursene i perioder, og sakenes kompleksitet. Særlig skyssakene har måttet ligge lenge og vente på behandling i år. Spesialundervisningssakene prioriteres aller høyest av klagesakene og har derfor ikke lang saksbehandlingstid.

Fylkesmannen har gjennom tilsyn, kurs og veiledning arbeidet for å kvalitetssikre saksbehandlingen på enkeltvedtak etter opplæringslova de siste årene.

Vi har fortsatt en bekymring for at det oversendes relativt få klager vedr spesialundervisning, er det begrunnet i at vi stadig får henvendelser – skriftlig og muntlig der foresatte på ulike måter opplever at vedtakene ikke blir fulgt opp i praksis. Vi har til nå ikke telt disse som klagesaker, men det bør vi kanskje vurdere å gjøre? Disse sakene sendes over til skoleeier for behandling, og vi ber om kopi av svar til klager og en redegjørelse for hvordan skoleeier følger opp disse sakene og sikrer forsvarlige systemer som kan ivareta elevens rettigheter. Vi følger også opp med særlige møter, informasjon og veiledning og bruker opplysningene fra disse sakene som risikovurderinger ved prioritering av tilsyn.

Fylkesmannen vurderer opplysningene fra de ulike henvendelsene til oss slik at det fortsatt er behov for økt kompetanse på saksbehandlingsområdet og for tilsyn innenfor spesialundervisningsområdet. I 2011 har vi derfor fulgt opp noen skoleeiere særlig (se 31.1 Tilsyn) og gjennomført særlige kompetansetiltak for brukere og skoleeiere og ansatte i skoler og barnehager i forhold til opplæringslova kap 5 (se 31.1, 31.4 og 32.5) .

Embetet har relativt god kompetanse på området, men det er et stort arbeidspress på området. Det er en jurist på

avdelingen, som også behandler saker på andre felt. Behov for juridisk medvirkning i arbeidet med tilsyn (se 31.1) tar mye ressurser, slik at saksbehandlingstiden på klagesaker blir relativt lang i en del saker. Fylkesmannen i Aust Agder vurderer på denne bakgrunn at måloppnåelsen er lavere enn ønsket i forhold til saksbehandlingstid og vil iverksette tiltak for å bedre dette.

Det er fra før utarbeidet interne retningslinjer for saksbehandlingen av alle henvendelser til avdelingen, herunder klagesaker. Rutinene skal sikre at vi behandler bl.a. klagesakene etter reglene i forvaltningsloven. Rutinene vedlikeholdes hvert år ved årsskiftet. Vi bruker videre standardiserte formuleringer i stor grad for å spare tid ved vedtaksfattingen.

Fylkesmannen vurderer at oppgavene i embetsoppdraget er utført i henhold til oppdraget, men ser forbedringspunkter i forhold til saksbehandlingstid. Embetet har knapt med ressurser og med kun en jurist på utdanning- og familieavdelingen som også har ansvar for vergemålsfeltet, er utdanningsfeltet sårbart for fravær. Det er ikke enkelt å skaffe vikarer som kan gå inn i stillingen uten betydelig opplæringstid. Forholdene som er beskrevet over i forhold til sektortilstanden medfører også et stort behov for juridisk veiledning.

Klage i grunnskolen (opplæringsloven med forskrifter)

Type Klage	Sum innkomne saker	Medhold/Delvis medhold	Avslag	Annet	Kommentar
Annet	9	3	2	4	fritak fra aktiviteter i opplæringa, § 2-3a. avvising av klage på klassefordeling, oppl § 8-2. bortvisning, § 2-10 og punktskrift § 2-14, spesialped. hjelp. § 5-7.
Skoleplassering, § 8-1	6	0	5	1	3 vedtak gjaldt skoleplass i annen kommune enn bostedskommunen, 3 vedtak gjaldt skoleplass i bostedskommunen. Saken merket som annet ble omgjort av kommunen etter at vi ba om tilleggsopplysninger.
Utsatt skolestart, § 2-1 tredje ledd	2	2	0	0	
Spesialundervisning for voksne, § 4A-2	1	1	0	0	
Skyss, § 7-1	21	1	16	4	i flere av sakene er søsken behandlet i samme brev men teller vedtak per person
Spesialundervisning, § 5-1	8	6	2	0	
Standpunkt (fag og orden og oppførsel)	21	12	9	0	
Sum	68	25	34	9	

Klage i videregående opplæring (opplæringsloven med forskrifter)

Type Klage	Sum innkomne saker	Medhold/Delvis medhold	Avslag	Annet	Kommentar
Inntak, § 3-1 sjette ledd	1	0	0	1	staadfestet vedtak om å avvise klage
Rett til ett/to ekstra år i vgo, § 3-1 femte ledd	2	0	2	0	
Spesialundervisning, § 5-1	1	1	0	0	
Annet	1	0	0	1	bortvisning, oppl § 3-8 og ordensregl. Avvist pga feil klageinstans, sendt til fylkeskommunen.
Videregående opplæring for voksne, § 4A-3	4	4	0	0	på bakgrunn av vår omgjøring tok fylkeskommunen kontakt med øvrige som ikke hadde klaget og gjorde om sine egne vedtak
Sum	9	5	2	2	

Klage i private videregående skoler (privatskoleloven med forskrifter)

Type Klage	Sum innkomne saker	Medhold/Delvis medhold	Avslag	Annet	Kommentar
Inntak, § 3-1	1	1	0	0	
Sum	1	1	0	0	

31.3 Grunnskolens informasjonssystem (GSI)

For å bidra til mest mulig reliable og valide data, har Fylkesmannen hatt oversyn med innsamlingen og assistert kommuner og skoler underveis i prosessen. I tillegg kommer kvalitetssikring og revisjon av de innrapporterte dataene. Alle data ble oversendt Utdanningsdirektoratet innen fristen. Som tidligere har Fylkesmannen valgt å ha et særlig øye med enkelte prioriterte områder. Under årets innsamling hadde vi blant annet et særskilt fokus på antall elever som ikke hadde møtt til pliktig grunnskoleopplæring ved skolestart, utviklingen av ordinære årstimer til undervisning, antall barn som får spesialpedagogisk hjelp etter opplæringsloven § 5-7 og registreringen av voksne etter Kap 4A 1 og 2.

To medarbeidere deltok på Utdanningsdirektoratets årlige GSI samling. For å sikre best mulige data, har Fylkesmannen også avholdt en egen GSI samling for faglig ansvarlige i kommunene. De private skolene ble også invitert. Deltakerne har signalisert at de har stort utbytte av å delta på samlingene.

Fylkesmannen har gjennomgått GSI-lister med skoler som har en høyere gjennomsnittlig gruppestørrelse til ordinær opplæring enn det de gamle klassedelingstallene ville tilsa. Tre kommuner og fem skoler ble berørt. For tre av skolene avdekket Fylkesmannens oppfølging at skolenes beregnede utfall hang sammen med feil i GSI-registreringen. For én privat skole ble det ikke prioritert å ta initiativ til tilsyn. Funn knyttet til gruppestørrelsen for den femte skolen var del av et eget møte mellom Fylkesmannen, kommunen og skolen våren 2011. På bakgrunn av høstens GSI tall og informasjon fra dette møtet, valgte vi å ikke gå videre med ytterligere oppfølging av den aktuelle skolen.

Fylkesmannen har gjennom året deltatt på møter og hatt erfaringsutveksling i regi av Sørvestsamarbeidet. Gjennom dette arbeidet har vi bidratt med innspill til Utdanningsdirektoratets GSI Faggruppe, med forslag til forbedringer, presiseringer og endringer i GSI-skjema, ledetekster og veiledninger.

Fylkesmannen har også denne gangen brukt mye ressurser på kvalitetssikring av GSI innsamlingen, og på å besvare spørsmål og følge opp kommuner og skoler. Dette vurderes som en hensiktsmessig strategi for å sikre måloppnåelsen på dette feltet. Av totalt 60 feil i grunnskoleskjemaet på landbasis per 31.12.2011, er det ikke registrert noen feil i Aust-Agder. Tallet for advarsler på landsbasis er 3 654. Av disse var 56 i vårt fylke, og alle er kvittert ut. Innlogging ble endret under høstens innsamling. Dette førte til mange ekstra utfordringer, med tilhørende behov for ressursinnsats. Måloppnåelsen vurderes alt i alt som god, selv om vi ideelt sett gjerne skulle avsatt mer ressurser til kvalitetssikring og bruk av tallmaterialet i GSI. Embetets kompetanse på området vurderes som god.

Fylkesmannen har brukt tall fra GSI aktivt i sitt informasjons- og veiledningsansvar. Vi har i den sammenheng produsert et statistikkhefte kalt "Opplæringsvinduet 2011", i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder. Målet med heftet er å bidra til informasjon, analyse og drøfting på enhets-, kommune- og fylkesnivå på barnehage- og opplæringsområdet i landsdelen. Vi bruker tall fra GSI i vårt områdeovervåkingsarbeid, blant annet som grunnlag for vurderinger knyttet til tilsyn. Vi drar nytte av godt Sørvestsamarbeid også i denne sammenheng. Vi har derimot ikke hatt tid eller ressurser nok til å kunne bruke informasjonen i GSI så aktivt i områdeovervåkingen som vi skulle ønsket. Både for Fylkesmannen, kommunene og skolene ser vi generelt at det er behov for å bruke mer ressurser på å nyttiggjøre tallmaterialet fra GSI og andre databaser som Skoleporten og SSB.

Måloppnåelsen vurderes som god selv om vi ideelt sett gjerne skulle avsatt mer ressurser til kvalitetssikring og bruk av tallmaterialet i GSI. Embetets kompetanse vurderes som god.

31.4 Informasjon og veiledning

Fylkesmannen har informert og veiledet lokale skoleeiere, allmennhet og aktuelle målgrupper om innhold, prinsipper og mål i den nasjonale utdanningspolitikken. Fylkesmannen har formidlet resultater fra tilsyn for å øke

regelverksetterlevelsen blant skoleeiere og skoleledere. Dette er nærmere omtalt under årsrapportens omtale av tilsyn.

Det er benyttet ulike strategier og metoder i arbeidet med informasjon og veiledning avhengig av tema og målgruppe. Informasjon og veiledning gis ved direkte kontakt, mail, brev, telefon, møter med de ulike skoleeierne enkeltvis eller regionalt eller informasjon og erfaringsutveksling i fylkesmannens faste utdanningsmøter for alle skoleeierne, KS og utdanningsforbundet. Det legges også vekt på informasjon gjennom fylkesmannens hjemmeside.

Fylkesmannen vurderer å ha god kompetanse for å gjennomføre disse oppgavene, men vurderer samtidig at behovet for informasjon og veiledning langt overstiger de ressurser som er tilgjengelig for dette. Fylket består av mange relativt små kommuner som har svært begrensede ressurser på kommunalt nivå innen opplæringssektoren. Dette medfører at effekten av å informere og veilede på kommunenivå har begrenset effekt dersom målet er å oppnå varige endringer på skolenivå. Informasjonen og kunnskapen viderefremmes i begrenset grad. Fylkesmannen har videre erfaring med at store samlinger der det gis generell opplæring er lite effektiv for å oppnå endringer. Fylkesmannen har god erfaring med veiledning i mindre grupper og med problemstillinger knyttet til den enkelte kommune/skole, denne strategien lar seg imidlertid gjennomføre i begrenset grad av ressursmessige årsaker. Strategier i forhold til informasjon og veiledning er til kontinuerlig vurdering i avdelingen.

Fylkesmannen mottar en rekke henvendelser fra skoler, kommuner og private med anmodning om veiledning vedr opplæringslova. Når den som henvender seg ikke har vært i kontakt med skolefaglig ansvarlig i sin kommune først, henviser vi vedkommende dit først som utgangspunkt. Fylkesmannen avgir en rekke veiledningsbrev og mailer, samt svar på telefon. Vi mottar også en del henvendelser om å holde foredrag og lignende og må avvise en del av disse. Vi gir likevel omfattende veiledning på regelverket i forbindelse med gjennomføringen av tilsyn og oppfølging av tilsyn. I år har vi blant annet hatt veiledning i Iveland kommune vedr spesialundervisning/enkeltvedtak og i Aust-Agder fylkeskommune om kap 9a/enkeltvedtak. Vi har ikke ressurser nok til å møte veiledningsbehovet i Aust-Agder fullt ut.

Fylkesmannen får flere henvendelser fra kommunene i forhold knyttet til barn og unge asylsøkeres rett til grunnskoleutdanning, samt voksnes rett til grunnskole og videregående opplæring. Spørsmålene er ofte koblet sammen med problemstillinger knyttet til introduksjonsloven. Vi gjennomførte i 10. og 11. februar i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder en konferanse om regelverket knyttet til grunnskoleopplæring for voksne etter kapittel 4A i opplæringsloven, og med særlig fokus på spesialundervisning andre dag. Målgruppen var skoleeier, ledere av PPT og ledere av voksenopplæringene i begge fylkene. Foredragsholder var Kjersti Botnan Larsen fra Udir. Fylkesmannen kommenterte forholdet mellom Kap 4A og norskopplæring for voksne etter introduksjonsloven, og vi kom med utfyllende opplysninger knyttet til spesialundervisning. Vi har fått mange positive tilbakemeldinger på konferansen. Samtidig er temaet krevende, og flere har etterlyst mer opplæring og informasjon på området. Vi ser at den beste måten å formidle informasjon på dette feltet er kommunevis, slik at en får mulighet til god dialog og tid til å drøfte konkrete problemstillinger. En slik tilnærming er ressursmessig ikke mulig å få til, men vi har drøftet en regionbasert tilnærming.

Vi har i samarbeid med NAFO avholdt ett Hjulmøte i 2011. På grunn av tilsyn var vi forhindret fra å delta på NAFOs samling for kommuner med asylmottak i Aust-Agder i høst. Fylkesmannen videregir informasjon fra NAFO til fokusvirksomhetene og andre relevante aktører om spørsmål knyttet til likeverdig opplæring i praksis. Videre oppfordrer vi kommuner og skoler om aktivt å bruke NAFOs hjemmeside, for å få råd og informasjon knyttet til opplæring av minoritetsspråklige elever.

Når det gjelder oppfølging av statlige satsingsområder som arbeidslivsfag, fremmedspråk for 6.-7.trinn og vurdering for læring, har fylkesmannen samhandlet nært med de involverte skolene/skoleeierne. I Aust-Agder er fire kommuner og seks skoler deltakere i forsøket med arbeidslivsfag. Fylkesmannen har en nær dialog med de involverte og har prioritert å besøke alle skolene. Besøkene gir oss god innsikt i hvordan faget utøves, og vi utveksler informasjon og erfaringer til felles beste for faget, lærerne og elevene. Samme metode legges til grunn for forsøket med fremmedspråk på barnetrinnet.

Kommuner i Aust-Agder er i pulje 1 i den store nasjonale satsingen vurdering for læring, og fylkesmannen følger nært informasjons- og veiledningsstrategien initiert og driftet av Utdanningsdirektoratet.

Bistand i forbindelse med veilederkorps

Fylkesmannen har vært aktiv i arbeidet med å finne gode kandidater til veilederteamene, og vi deltok på informasjonsmøtet for rekruttering av veiledere i Kristiansand 5. september 2011. Vi har viderefremmet informasjon i eget fylke, og vi har motivert dyktige skoleledere til å søke om deltakelse i veilederkorpsset. På den måten har vi bistått Utdanningsdirektoratet og utført vårt oppdrag. Aust-Agder er representert med veiledere i

veilederkorpset.

Informasjon om bedre læringsmiljø

“Bedre læringsmiljø” som ressurs i arbeidet med læringsmiljø er det informert om på våre utdanningsmøter. Ved forespørsler veileder og hjelper fylkesmannen mer aktivt i den enkelte kommune. Fylkesmannen har også rådet kommuner, som har scoret lavt på mestrings- og trivselsindikatorerne i Elevundersøkelsen, til å ta i bruk “Bedre læringsmiljø”. Det planlegges kompetansetiltak for 2012.

Manifest mot mobbing 2011-2014

Fylkesmannen har informert om manifest mot mobbing på møter med kommunene og har tidligere digital mobbing som tema. I følge oversikt fra Kunnskapsdepartementet har kommunene Froland, Iveland, Evje og Hornnes, Gjerstad, Risør og Åmli signert lokalt mobbemanifest. Vi vil følge med og arbeide for at de resterende kommunene også signerer lokalt mobbemanifest

Regionale samlinger for private skoler i samarbeid med Utdanningsdirektoratet

Fylkesmannen har informert om og motivert til deltakelse på samling for private skoler.

Annet

I samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder har vi for andre gang laget "Opplæringsviduet 2011" som er en felles statistikkpublikasjon med utdanningsstatistikk. Hvorvidt dette kan prioriteres i 2012 må vurderes nærmere i løpet av året.

For å styrke skoleeieres kompetanse i bruk av verktøyet for tilstandsrapportering, jf oppl § 13-10 andre ledd og malen i Skoleporten, har Fylkesmannen samlet inn og gjennomgått kommunenes tilstandsrapporter. Funn fra denne analysen tas opp både med kommuner samlet, og det er også gitt veiledning i forhold til enkeltkommuner. Fylkesmannen opplever at det er et stort behov for veiledning på denne tematikken.

31.5 Eksamen, nasjonale prøver og kartleggingsprøver

Fylkesmannen har brukt data fra eksamen og nasjonale prøver i ulike sammenhenger, både i tilsyns- og veiledningssammenheng. Data fra gjennomføring av nasjonale prøver er lagt til grunn for utvalg av tilsynsobjekter. Erfaringer og resultater fra tilsyn, relevant regelverk mm er tatt opp på periodisk samling med fylkets kommuner.

Fylkesmannen har gitt nødvendig informasjon om nasjonale prøver til kommunene og til de private skolene, både i møtesammenheng og via telefon og epost. I og med at arbeidet med å utvikle et tilsynsopplegg på området gjennomføring av nasjonale prøver har vært i fokus også i 2011, har imidlertid en del utadrettet veiledningsvirksomhet blitt nedprioritert. Dette gjelder særlig veiledning myntet på styrket bruk av resultatene fra de nasjonale prøvene, samt oppfølging av kommuner og skoler med høye fritaksprosent.

Av tabellen nedenunder fremgår det at fritaksprosentene i Aust-Agder er høyere enn landsgjennomsnittet. For 5. trinn er tendensen at fritaksandelen går noe ned fra ifjor, mens utviklingen er motsatt på 8. trinn. En høy og fortsatt stigende andel elever med spesialundervisning, forklarer antakelig noe av det generelt høye fritaksnivået i fylket.

Nasjonale prøver høsten 2011 ble preget av en del tekniske problemer rundt gjennomføring av selve prøvene. Dette la beslag på ekstra ressurser ved skolene, og for den del også hos Fylkesmannen. Vi opplever at denne typen problemer ved prøveavviklingen svekker prøvenes legitimitet, og at dette kan bidra til å redusere skolenes innsats for pedagogisk bruk av nasjonale prøver. Fylkesmannen i Aust-Agder har derfor benyttet brukerstøttefunksjon i PAS relativt hyppig under avviklingen av nasjonale prøver i fylket. Vi er imidlertid godt fornøyd med hvordan PAS-hjelp fungerer, både når det gjelder kvaliteten på svarene og når det gjelder responstiden. I tillegg letter god kommunikasjon med kommuner og skoler gjennomføringen av NP. Fylkesmannen erfarer at det er større problemer med gjennomføringen av NP enn med eksamensavviklingen. Årsakene synes å være sammensatte, og problemer ligger helst lokalt, men også sentralt. Det er i utgangspunktet noe problematisk for FM å se om problemene ligger lokalt eller sentralt, noe som innebærer at lokale problemer meldes inn i PASHjelp.

Når det gjelder lokale problemer skyldes disse trolig mangelfull forberedelse fra skolenes side, både når det

gjelder teknisk planlegging men også planlegging i fht til elevens gjennomføring. Dette i kombinasjon med at svært mange elever samtidig skulle inn på samme nettadressene. I høst opplevde vi imidlertid at to skoler fikk grønt lys for gjennomføring av NP i kontrollfunksjonen, mens gjennomføring på prøvedagen ikke fungerte. Det gjaldt NPENG 8. trinn. Dette skaper stor frustrasjon på skolene!

Fylkesmannen vil også på eksamensområdet berømme Udir/PAS-hjelp for ekspeditiv håndtering av spørsmål og problemstillinger fra vårt fylke. Det er en viktig grunn til at eksamen forløp uten nevneverdige problemer. Fylkesmannen opplever at det er en god dialog mellom FM, skoler og kommuner. Fylkesmannen registrer at det er færre henvendelser fra de videregående skolene og fylkeskommunen enn fra grunnskolene og kommunene når det gjelder problemstillinger vedrørende eksamen og eksamensavvikling.

Fylkesmannen har oppnevnt sensorer og bidratt til gjennomføring av sentralt og lokalt gitt eksamen i henhold til embetsoppdraget. Fylkesmannen i Aust-Agder hadde i 2011 ansvaret for sensurering i norskfaget, og det krevde en ekstra innsats å skaffe nok sensorer. Vi fikk etter ekstra arbeid 88 sensorer, og det bidro til et gunstig antall oppgaver på den enkelte sensor. Fylkesmannen har et godt samarbeid mellom FMVA, FMRO og FMVA når det gjelder utveksling og fordeling av sensorer. Vi fikk også låne to sensorer fra Vestfold, noe som bidro til god avviklingen. For å øke tilgangen på sensorer til sentralt gitt eksamen, gjorde Fylkesmannen høsten 2011 en ekstra innsats for å motivere kommunene til å rekruttere sensorer til eksamensavviklingen i 10. klasse.

Fylkesmannen har generelt et meget godt samarbeid med hele eksamensregionen sør-vest i forbindelse med eksamensarbeid. Det holdes bl.a 1-2 møter i regionen årlig hvor en diskuterer aktuelle eksamensrelaterte spørsmål for grunnskole- og videregående nivå om vitnemål, lokalt gitt eksamen, tolkninger og forståelse av lov og forskrift mm. Fylkesmannen har deltatt på Utdanningsdirektoratets samlinger som er nyttige og nødvendige.

Fylkesmannen bruker relativt mye ressurser på informasjon og veiledning i forbindelse med både sentralt og lokalt gitt eksamen i grunnskolen. Det er gjennomført fellessensur i grunnskolen i faget norsk for eksamensregionen som består av fylkene Rogaland, Vest og Aust-Agder. Alle sensorene til sentralt gitt eksamen var invitert til en fagdag i norsk der representanter for sentralt fagutvalg i norsk var faglig ansvarlige, i samarbeid med oppmannsgruppa. FMAA ønsker at fagdagen gjøres obligatorisk, da vi opplever denne som svært nyttig for faglig oppdateringer og ikke minst det å utvikle en felles forståelse for karaktersetting.

Eksamensgjennomføringen i fylket forløp uproblematisk, men det store antall sensorer i norsk gjorde eksamensperioden noe mer arbeidskrevende for vår del.

I Aust-Agder har det vært relativt få skoler som til nå har benyttet seg av muligheten til avvikle eksamen IKT basert som blir en normalordning fra våren 2012 for fagene norsk og engelsk. Fylkesmannen gjennomførte derfor høsten 2011 samtaler/møter i våre regioner der samtlige kommuner og de fleste rektorene og/eller eksamensansvarlige i fylket deltok for å motivere til at flere skoler leverer eksamen digitalt i 2012.

Fylkesmannen har gjennomført samtaler med fylkeskommunen for å få innsikt i arbeidet med eksamen i videregående opplæring. Fylkesmannen vurderer samarbeidet angående eksamen med fylkeskommunen som godt. Det er en åpen og god dialog. Fylkesmannen får informasjon om interne møter i fylket om eksamensmøter og også invitasjon til deltakelse i evalueringsmøtene.

Fylkesmannen vurderer arbeidet med eksamen og nasjonale prøver som svært viktig. Det har stor betydning for den enkelte elev, foresatte, skole og samfunn. Derfor er det viktig at beredskapen på disse områdene til enhver tid må prioriteres. Denne prioriteringen gjelder både beredskap under eksamen, brukerstøtte i PAS/PGS samt vedlikehold og erverving av kompetanse, og til sist tilstrekkelig med ressurser til arbeidet. Embetet har god kompetanse innen dette området både i forhold til gjennomføring og vurdering av resultater. Avdelingens totale ressursituasjon medfører imidlertid at tiltak må prioriteres nøye.

Måloppnåelsen for oppdraget vurderes som god vurdert ut fra embetets kompetanse, ressurser, strategi og metodevalg. Fylkesmannen har brukt omlag samme ressurs i 2011 som foregående år på denne oppgaven.

Fylkesmannen fikk i 2011 ikke informasjon om avvikling av eksamen og nasjonale prøver som krevde umiddelbar rapportering til Utdanningsdirektoratet.

Fylkesmannen vurderer oppdraget som utført.

Fylkesmannen i Aust-Agder

Særskild Rapportering	JA	NEI	Øvrige kommentarer
1. Benytter embetet informasjonen som			Fylkesmannen i Aust-Agder har hatt ansvaret for å utvikle tilsyn på dette feltet. Her er

fremkommer ved avvikling av prøver og eksamener i tilsynsarbeidet?	X	databaseinformasjon knyttet til gjennomføring av prøvene sentral for risikobasert utvelgelse av kommuner og skoler.
--	---	---

	Spesifiser dersom avvik fra landsgjennomsnittet totalt eller på enkeltprøver)	Spesifiser dersom stor variasjon mellom skoleeiere innad i fylket	Vurdering av årsak til avvik	Beskrivelse av tiltak over skoleeiere med høy andel elever med fritak
2. Hvor stor andel av elevene har fått fritak fra deltakelse på nasjonale prøver	Tallene for fritak i Aust-Agder er høyere enn landsgjennomsnittet. Fritaksprosentene for lesing og regning, 5. og 8. trinn er som følger (påslag versus landsgjennomsnittet i parantes): 5. trinn: Lesing 5,9 (1,2) Regning: 3,3 (0,4) 8. trinn: Lesing 4,1 (1,4) Regning: 3,0 (1,3).	I Aust-Agder er det stor variasjon i kommune- og skolestørrelser. For små skoler vil få elever gjøre et prosentvis stort utslag, følgelig blir det store variasjoner mellom kommuner og skoler i fylket.	Det er antakelig flere årsaker til at Aust-Agder over flere år har en høy andel fritatte. Andelen elever med spesialundervisning har økt i perioden. Et annet spørsmål er hvorvidt skoleeiers veiledning og oppfølging er tilfredsstillende. Vi registrerer også at flere kommuner etter hvert setter seg resultatmål knyttet til nasjonale prøver. Hvorvidt dette medfører økt grad av fritak, er et spørsmål som eventuelt må undersøkes fra forskerhold.	Utover at kommuner med høy andel fritatte har vært valgt for tilsyn med gjennomføring av nasjonale prøver, har vi ikke gjort spesifikk oppfølging av enkeltkommuner eller -skoler. Temaet fritak fra nasjonale prøver er imidlertid tatt opp som sak på våre periodiske møter med skoleeierne.

31.7 Tilskuddsforvaltning

Tilskuddene knyttet til leirskoleopplæring og barn og unge i statlige asylmottak og omsorgssentre, er forvaltet på grunnlag av forutsetningene fra sentralt hold. Oppgavene er utført i henhold til oppdraget.

Måloppnåelsen og kompetanse på tilskuddforvaltningen vurderes som god. Det er utarbeidet interne retningslinjer på feltet som sikrer en hensiktsmessig gjennomføring av oppgavene. Retningslinjene sikrer god gjennomføring tilross for turnover i stilling. Det vises for øvrig til økonomirapporteringen og den særskilte tilskuddsrapporteringen for mer detaljert informasjon om søknadsrundene i 2011.

I tillegg til interne retningslinjer for forvaltningen av tilskuddene har Fylkesmannen laget rutiner for administrativ kontroll knyttet til saksbehandlingen. Alle søknader om tilskudd arkiveres i ePhorte. Til intern kontroll, saksbehandling og regnskapsføring har Fylkesmannen utarbeidet egne regneark.

Leirskoleopplæring

Tilskudd til leirskoleopplæring: Vi har kontrollert søknader fra kommunene opp mot elevlister og faktura for opphold. Vi har i tillegg kontrollert elevlister på individnivå, for å sjekke eventuell dobbeltføring og for å sikre riktig gruppestørrelse jf gitte retningslinjer fra Utdanningsdirektoratet. Fylkesmannen har brukt mye tid på å informere og veilede om tilskuddsordningen for leirskoleopplæring og kommunene synes nå å beherske søknadsprosedyren bedre.

I 2011 har en skole i Arendal kommune og skolene i Lillesand kommune (fire skoler til sammen) gitt tilbud om leirskole i 22 timer pr uke, mot 27,5 timer som tidligere år. Evje og Hornnes kommune gir ikke tilbud om leirskole. Tvedestrand kommune har i 2010 og 2011 ikke hatt tilbud leirskole, men kommunen melder nå inn at det blir leirskole fra og med våren 2012.

Fylkesmannen har ikke avdekket alvorlige feil og opplever å ha god kommunikasjon med kommunene på feltet.

Grunnskoleopplæring av barn og unge asylsøkere i mottak eller omsorgssentre

Fylkesmannen har også på dette feltet brukt ressurser på veiledning i forbindelse med grunnskoleopplæring av barn og unge asylsøkere i mottak eller omsorgssentre (EMA). Saksfeltet er komplisert, og Fylkesmannen får fortsatt en del henvendelser i forbindelse med søknadsrunder. Vi sjekker søknadene fra kommunene opp mot lister fra Bufetat og UDI. Til tross for et komplisert fagområde, har ikke Fylkesmannen avdekket alvorlige feil.

Like fullt får vi mye spørsmål om rettighetene til personer i målgruppen, også sett i lys av rettigheter knyttet til norskopplæring etter introduksjonsloven. Fylkesmannen imøteser en nærmere avklaring og en tettere samordning av ulike regelverk rettet inn mot samme målgruppe.

Utdanningsdirektoratet kom imidlertid i høst med en avklaring når det gjelder målgruppe for tilskuddet. Endringene førte til økte utbetalinger til noen kommuner. Dette førte igjen til forespørsel økt bevilgning for gjennomføring av siste runde 2011. Endringen i retningslinjene er, så vidt vi kan se, enda ikke implementert i offisielle retningslinjer som ligger på Udir sine nettsider. Fylkesmannen ser fram til at endringen offisielt implementeres. Endringen bidrar til en forenkling av saksbehandlingen i forbindelse med tilskuddet. Fylkesmannen ser positivt på at kommuner som har elever i målgruppen bosatt på asylmottak, får økt handlingsrom når det gjelder å kunne tilby grunnskoleopplæring.

Landslinjer

Fylkesmannen kontrollerer søknadlistene om tilskudd til landslinjer fra Fylkeskommunen to ganger årlig. Listene fra fylkeskommunen er i de aller fleste tilfellene korrekte, og kontrollarbeidet krever relativt lite ressurser. Fylkesmannen mener at det ville være et framskritt om registrering, rapportering og kontroll av landslinjer kunne gjøres elektronisk og ikke som nå, på papirskjemaer.

Folkehøgskoler

Fylkesmannen foretar årlig en gjennomgang av innsendte regnskap fra folkehøgskolene, dessuten har vi normalt et besøk på hver av de folkehøgskolene hvert år. Dette betyr at Fylkesmannen har god oversikt og samtidig god kontakt med ledelsen på folkehøgskolene. Fylkesmannen har bedt om å få tilsendt dokumenter til styremøter og regnskapsrapporter når disse foreligger. Det nevnes at det ble avholdt et møte med nytilsatt rektor på Setesdal folkehøgskole. Fylkesmannen har i 2011 ikke avdekket forhold som har krevd tiltak.

Samisk - Finsk

Fylkesmannen informerer kommunene om tilskuddsordningene. Kommunene har i svært begrenset grad søknader om tilskudd til samisk i grunnopplæringen. Når det gjelder videregående opplæring, er det kun en privat videregående som har henvendt seg til Fylkesmannen. Fylkesmannen er ikke kjent med at det er kommet henvendelser angående finsk.

Fylkesmannen har god kompetanse på området. En vurderer embetets måloppnåelse som god. Metodisk benytter Fylkesmannen veiledning og informasjon i møter med folkehøgskolene, en har og telefon og epost kontakt. Aust-Agder har i dag tre folkehøgskoler og det er relativt oversiktlige forhold.

Resultatområde 32 Oppgaver for økt kvalitet i grunnopplæringen

32.2 Kompetanseutvikling

Fylkesmannen vurderer å ha god måloppnåelse på resultatområdet. Fylkesmannen har god kompetanse med kjennskap til både kommunal sektor og de ulike mulighetene innen kompetansesatsingen. Fylkesmannen har arbeidet nært sammen med KS, Universitetet i Agder, utdanningsforbundet og fylkesmannen i Vest-Agder. Dette samarbeidet kommer i tillegg til et nært samarbeid med kommunene og fylkeskommunen. Samarbeidet finner sted både i formelle samarbeidsfora, i nettverk og med enkeltaktører.

Fylkesmannen har informert kommunene, fylkeskommunen og de private skolene om nasjonale føringer slik de fremkommer i "Kompetanse for kvalitet strategifor videreutdanning av lærere", og i brev fra Utdanningsdirektoratet, 31.01.2011, "Informasjon om tildeling av midler til videreutdanning i 2011, kap 226

post 21”. Fylkesmannen har også informert kommunene, fylkeskommunen og de private skolene om nasjonale føringer for statlige midler til etterutdanning, jf. brev av 18.02.2011, “Informasjon om tildeling av midler til etterutdanning i 2011, kap. 226 post 21”, fra Utdanningsdirektoratet.

Fylkesmannen har fortløpende orientert skoleeierne om krav, kriterier og søknadsprosedyrer samt lokale tilpasninger i arbeidet med kompetanseutvikling. Kommunikasjonen har foregått på utdanningsmøtene, møter i kommunene og i fylkeskommunen, via mail, telefon og brev.

Det er opprettet et koordineringsutvalg for etter- og videreutdanning i Aust-Agder, bestående av KS Agder, Utdanningsforbundet Aust-Agder og fylkesmannen. Dette utvalget har utarbeidet regionale føringer for tildeling av midler for etterutdanning og har behandlet søknadene på bakgrunn av nasjonale og regionale føringer.

Fylkesmannen har videre bidradd til regionalt samarbeid gjennom deltakelse i Skoleeierforum. Skoleeierforum er et samarbeidsforum mellom kommunene og fylkeskommunene i begge agderfylkene. KS har sekretariatsfunksjonen for forumet. Skoleeierforum har regelmessige møter med Utdanningsforbundet og Universitetet i Agder. Skoleeierforum bidrar til regional samordning og koordinering både i forhold til videre- og etterutdanning. Det vil også kunne spille en viktig rolle i å fremme mer praksisrettet FOU arbeid i regionen.

Lærersatsingen GNIST, et målrettet arbeid for å heve skolens kvalitet gjennom å bedre lærernes kompetanse og bidra til god og stabil rekruttering til læreryrket, samordnes i forhold til Skoleeierforum og kalles AGDERGNISTEN. Agderfylkene har en egen GNIST-gruppe som samarbeider tett med Skoleeierforum når det gjelder spredning av ulike tiltak. Mentor A, veiledning av nyutdannede lærere/førskolelærere og mentorutdannelse, er nå etablert som faste tilbud ved Universitetet i Agder.

Midlene til kompetanseutvikling er overført kommunene, fylkeskommunen og de private skolene etter intensjonene i styringsbrevene, etter at fylkesmannen har mottatt dokumentasjon på politisk godkjenning (skolestyrets godkjenning for de private skolene). Fylkesmannen har bedt skoleeier spesielt om dokumentasjon som viser at lokal delaktighet og forankring på det enkelte lærestedet er sikret, før utbetaling har skjedd.

Rapportering for de ulike ordningene er fulgt opp med informasjon og veiledning, og fylkesmannen har kvalitetssikret at midlene er brukt etter hensikten.

Flere av kommunene finner det hensiktsmessig å arbeide i fellesskap seg imellom når det gjelder kompetanseutvikling. Fylkesmannen har mottatt henvendelser om behov for tildelings- og rapporteringsmodeller som i større grad ivaretar behovet til kommuner som deltar i regionale nettverk på tvers av kommune- og fylkesgrenser.

Kommunene Risør, Froland, Tvedestrand, Åmli, Gjerstad, Vegårshei og Arendal samarbeider om etter- og videreutdanning av et stort antall lærere i lesing gjennom ”Leseprosjektet 2008 – 11 Østre Agder”. Leseprosjektet kom i stand med bakgrunn i resultater av nasjonale prøver i lesing 5. og 8.trinn høsten 2007. I tillegg til alle kommunale grunnskoler i ovennevnte kommuner, deltar også en privat skole. Leseprosjektet er et betydelig prosjekt med bred deltakelse, betydelige ressurser, høy prioritet på opplæring, fast organisering samt hyppig og tett oppfølging. Både skoleledelse og lærere har hatt grundig opplæring i løpet av perioden 2008-11. Foruten å bedre elevenes leseferdigheter på alle trinn og øke skolens og lærernes kompetanse på lesing, er målet for satsingen også systematikk og struktur rundt leseopplæringen på den enkelte skole. Læresteder knyttet til kompetanseutvikling i prosjektet er Universitetet i Agder, Universitetet i Stavanger og Høgskolen i Telemark.

Prosjektet er veldrevet gjennom kompetansesenteret med beliggenhet i Risør. Fylkesmannen viser til evalueringsrapport av leseprosjektet, datert 27.12.2011. En gruppe bestående av medlemmer fra alle deltakerkommunene har sammen med prosjektleder gjennomført evalueringsarbeidet. I rapporten pekes det på en videre satsing ved å kanalisere ressurser mot ungdomstrinnet for å følge opp, veilede og heve kompetansen til lærerne og leseferdighetene til elevene på dette trinnet. Mellomtrinnet må også vies oppmerksomhet, og det gjelder spesielt de dårligste leserne. Fylkesmannen har gjennom hele prosjektperioden vært representert i prosjektgruppen. Fylkesmannen har vurdert deltakelsen i prosjektgruppen som viktig grunnet den store betydningen et slikt prosjekt vil kunne få i forhold til regionens utfordringer innen grunnleggende ferdigheter.

Kommunene Bykle, Evje og Hornnes og Valle er i nært samarbeid om etter- og videreutdanning. Både Bykle og Evje og Hornnes er kommuner som hvert år siden strategien “Kompetanse for kvalitet” ble innført, har prioritert å videreutdanne lærere innen ordningen. Det sistnevnte gjelder også for Birkenes kommune, Lillesand kommune og Aust-Agder fylkeskommune.

Grimstad kommune samarbeider med Pedagogisk senter i Kristiansand, både når det gjelder regning, lesing og vurdering for læring. Grimstad har matematikk som kommunalt satsingsområde fra 2011.

Lillesand, Birkenes og Iveland er i et regionalt skolenettverk, Knutepunkt Sørlandet, der pedagogisk utviklingsarbeid er et prioritert samarbeidsområde. Dette nettverket dekker kommuner både i Aust- og Vest-Agder. Det var 14 lærere i de tre kommunene som avsluttet et videreutdanningsløp delfinansiert med statlige vikarmidler i 2011.

Aust-Agder fylkeskommune har en klar og langsiktig tenkning rundt etter- og videreutdanning av lærere i videregående skole. I 2011 startet 14 lærere videreutdanningsstudier med tilskudd av statlige vikarmidler. Studentene fordelte seg mellom tilbudene fra lærestedene i studiekatalogen og mellom andre fag fra andre læresteder. Fylkeskommunen ivaretar lærere fra både yrkesfaglige - og studieforberevende utdanningsprogram i sin kompetanseutviklingsplan.

Fylkesmannen har god kompetanse på området kompetanseutvikling slik det er uttrykt i vårt embetsoppdrag. Vi anser ressursene som tilstrekkelige for å utføre oppdraget.

Arbeidet med kompetanseutvikling krever kontinuering motivasjon, veiledning og oppfølging og vår strategi er å være nær og yte god service til de vi skal betjene.

Fylkesmannen arbeider for at våre skoleeiere skal delta i nasjonalt utviklingsarbeid, enten det er forsøk eller prosjekter. Vi har seks skoler med i forsøk med arbeidslivsfag og to skoler med i forsøk med fremmedspråk, 6.-7. trinn. Ni kommuner og fylkeskommunen deltar i den nasjonale satsingen vurdering for læring.

Når det gjelder ordningen med videreutdanning av lærere, jf. strategien "Kompetanse for kvalitet", har fylkesmannen med god hjelp fra Utdanningsforbundet i Aust-Agder, fokusert på skoleeierens ansvar og de mulighetene de ekstra vikarmidlene gir. Flertallet av kommunene i Aust-Agder har hatt stort fokus på manglende økonomisk evne til å finansiere den kommunale egenandelen i modellen for videreutdanning. Dette er en stor utfordring for kommunene, og derfor også en utfordring i arbeidet for å motivere skoleeierne til å ta ordningen i bruk. Likevel benyttet 41 lærere videreutdanningstilbudet i 2010/2011 og 36 lærere startet sin videreutdanning innen ordningen høsten 2011, da både fra kommuner, fylkeskommune og en privat skole.

Antall lærere som deltar i ordningen har variert fra oppstart høsten 2009. Det er tre kommuner, Gjerstad, Vegårshei og Froland, som ikke har deltatt disse årene. For alle tre gjelder det økonomiske begrunnelser.

Fylkesmannen vurderer likevel deltakelsen fra våre skoleeiere til å være i en positiv utvikling på tross av en nedgang høsten 2011. Det foregår et intensivt arbeid fra alle involverte parter for en bredere deltakelse. Nå er strategien og fremdriften bedre kjent og har således gitt bedre planleggingstid for skoleeierne. Det bør nevnes at det foregår mye videreutdanning i fylket som går utenom de kriteriene som ligger i strategien "Kompetanse for kvalitet".

Når det gjelder søknadene om etterutdanningsmidler og fordelingen av disse, har dette skjedd helt i henhold til nasjonale føringer, jf. brev fra Utdanningsdirektoratet av 18.02.2011. Det har vært utøvd stor grad av lojalitet fra alle parter. Dialogen med skoleeierne tilsier at det i stor grad har vært gitt kvalitativt gode etterutdanningstilbud i fylket.

Aust-Agder fylke har store levekårsutfordringer herunder store utfordringer innen grunnleggende ferdigheter. Fylkesmannen bevilget på den bakgrunn ressurser til prosjekt "Læringsutbytte" der alle fylkets kommuner deltar. Prosjektet har som målsetting å øke elevenes grunnleggende ferdigheter og har iverksatt tiltak innen kompetanseutvikling for lærere i matematikk/regning, lesing og klasseledelse. De øvrige sentralt initierte kompetanseutviklingstiltakene sees i sammenheng med dette prosjektet.

Samtlige kommuner deltar også prosjekt "Learning Regions". Dette er et fellesprosjekt mellom fylkene Sogn og Fjordane, Nord-Trøndelag, Oppland og Aust-Agder. Universitets og høgskolene fra de samme fylkene har utarbeidet en projektskisse. Det søkes finansiering gjennom NFRs program for praksisrettet forskning. KS og utdanningsforbundet har også vært sentrale i utformingen av dette prosjektet. Målet for prosjektet er å finne ut om og i hvilken grad regionale forskjeller påvirker læringsutbytte. Denne kunnskapen skal i neste rekke nyttes for å øke læringsutbytte i de fylkes som har svake grunnleggende ferdigheter, og vil selvsagt også brukes for å forsterke de grunnleggende ferdighetene til de/de fylkes som har god måloppnåelse.

32.3 Skoleporten

Mens vi i 2010 gjennomførte kursvirksomhet knyttet til innhold og bruk av UBAS og Skoleporten på forholdsvis bred basis, har innsatsen i 2011 i stor grad vært fokusert på tilstandsrapporteringen og Skoleportens mal for denne. I tillegg kommer løpende brukerstøtte og veiledning.

Bakgrunnen for å sette fokus på tilstandsrapportene, var dels å få et bilde av i hvilken grad, og hvordan, Skoleportens mal ble benyttet. I tillegg kom behovet for å få innsikt i kommunenes vurderinger av opplæringsaktivitetene. Undersøkelsen av tilstandsrapportene viser at langt de fleste har utarbeidet tilstandsrapport, at Skoleportens mal i stor grad blir benyttet og at tilstandsrapportene blir behandlet på politisk nivå. Samtidig har vi sett store svakheter på områder der malen ikke genererer særskilte data, slik som for tidlig innsats og voksenopplæring. Det er også stor variasjon mellom rapportene når det gjelder kvaliteten på vurderingene. Videre er det behov for mer veiledning på spørsmålsstillinger knyttet til hvilke data som kan offentliggjøres.

I forbindelse med dette arbeidet med tilstandsrapporteringen har vi hatt diskusjon og veiledning med kommunene, både samlet og for enkeltkommuner. Med bakgrunn i resultatene av vår gjennomgang, vil vi forsterke denne veiledningen i 2012.

Analysen av tilstandsrapportene blir også et element i vår områdeovervåking. Generelt brukes Skoleporten i høy grad i vårt arbeid for å overvåke sektoren. I den sammenheng har vi som i fjor laget et statistikkhefte for Agderfylkene sammen med Fylkesmannen i Vest-Agder. Her trekkes det veksler både på data fra Skoleporten, GSI, Kostra m.fl. For øvrig er temaene tilstandsrapportering, områdeovervåking, bruk av Skoleporten til tilsyn med mer tatt opp på den årlige Sørvestsamlingen.

Data fra Skoleporten og andre datakilder har vært benyttet i vårt tilsynsarbeid, både ved utvelgelse og gjennomføring. Dels i det nasjonale tilsynet knyttet til opplæringslova kap 9A. Dels i arbeidet med å utvikle og gjennomføre tilsyn på gjennomføringen av nasjonale prøver.

I og med at vi i 2011 har satt fokus på tilstandsrapporteringen, har Fylkesmannen ikke hatt kapasitet til særskilt veiledning på verktøyene ståstedsanalysen, organisasjonsanalysen og skoleeieranalysen. Vi har imidlertid samlet inn informasjon om kommunenes/skolenes bruk av disse verktøyene. Ståsteds- og organisasjonsanalysen har vært benyttet ved skoler i mange av fylkets kommuner, men vår vurdering er at aktiviteten burde vært høyere. Ingen av kommunene hadde så langt tatt i bruk verktøyet for skoleeieranalyse. Riktignok er verktøyet i en første fase. Uansett ønsker vi å sette fokus på dette i 2012. Dette må sees i sammenheng et erfart behov for å styrke skoleeiernivået i flere av fylkets kommuner.

Alt i alt vurderer vi at strategien med i 2011 å sette fokus på tilstandsrapportene har truffet kommunenes behov godt og dermed vært hensiktsmessig. For å oppnå økt bruk av både tall og verktøy i Skoleporten på skolene, ser vi samtidig at det er behov for større innsats både hva gjelder motivasjon og veiledning. Selv om Fylkesmannens kompetanse på dette feltet vurderes som god, har manglende ressursmessig kapasitet forhindret en slik innsats.

Fylkesmannen har brukt omlag 1 månedsverk på denne oppgaven i 2011.

Fylkesmannen i Aust-Agder

1. Har embetet oppdatert brukerstøtte- og veiledningsfunksjon?

Ja

Øvrige kommentarer

To personer har disse oppgavene.

2. Hvordan har embetet lagt til rette for at Skoleporten brukes i lokal kvalitetsvurdering?

Fylkesmannen har i 2011 hatt fokus på Skoleportens verktøy for tilstandsrapportering. Det har ikke vært mulig å prioritere tilrettelegging for bruk av skolerettede verktøy, jf teksten nedenunder.

3. I hvilken grad brukes Skoleportens elementer i lokal kvalitetsvurdering?

Etter hvert som Skoleporten rommer flere data og verktøy, er vår hovedoppfatning at bruken har økt, men at det fortsatt er et stort forbedringspotensial.

4. Benytter embetet Skoleporten i tilsynsarbeidet?

Ja

5. Innspill fra embetet til forbedringer av Skoleporten:

Skoleporten mangler fortsatt viktige data fra GSI grunnskole, GSI voksenopplæring og VIGO. I tillegg er rapportfunksjonen (excel) i pålogget sone lite brukervennlig. Veiledningen på hvilke data som kan offentliggjøres bør også bli klarere.

32.4 Erfarings- og kunnskapsinnhenting

Fylkesmannen har god dialog med Utdanningsdirektoratet og bistår direktoratet i erfarings- og kunnskapsinnhenting i fylket på nasjonale utdanningspolitiske satsingsområder.

Veilederkorps

Fylkesmannen har vært aktiv i arbeidet med å finne gode kandidater til veilederteamene, og vi deltok på informasjonsmøtet for rekruttering av veiledere i Kristiansand 5. september 2011. Vi har videreformidlet informasjon i eget fylke, og vi har motivert dyktige skoleledere til å søke om deltakelse i veilederkorpsset. På den måten har vi bistått Utdanningsdirektoratet og utført vårt oppdrag. Aust-Agder er representert med veiledere i veilederkorpsset.

Dronning Sonjas skolepris

Fylkesmannen har utført oppdraget med nominasjon til Dronning Sonjas skolepris.

Forsøk med nytt praktisk fag på ungdomstrinnet, arbeidslivsfag

Aust-Agder har fire kommuner og seks skoler med i det landsdekkende forsøket med arbeidslivsfaget. Det er kommunene Arendal, Grimstad, Gjerstad og Vegårshei som deltar. Til sammen startet 90 elever på 8.trinn med faget høsten 2011. Fem av forsøksskolene benyttet anledningen til å ta opp nye 8.klassinger høsten 2011.

Det er 116 elever som har arbeidslivsfag på 9.trinn, alle på de seks forsøksskolene.

I tillegg til å delta på nasjonale møter og konferanser, arrangerte fylkesmennene i Aust-Agder og Vest-Agder en regionkonferanse på Caledonien hotell i Kristiansand, 22.september 2011. Hovedtema var læreplanforståelse og vurdering. Det ble også informert om de nye valgfagene. Det er etablert et faglig nettverk i Aust-Agder for kommunene som er med i forsøket, og vi har hatt to nettverksmøter dette året. I nettverket deltar naturlige samarbeidspartnere som fylkeskommunen, Universitetet i Agder, Utdanningsforbundet, KS, NHO, LO og Ungt entreprenørskap. Det er fylkesmannen som drifter nettverket. Som nevnt under resultatområde 31.4 besøkte fylkesmannen alle skolene som er med i forsøket i 2011, noe som også gir oss et godt grunnlag for å gi et relevant og meningsfullt innhold i nettverkssamlingene.

Fylkesmannen har en god dialog med deltakerne i forsøket og vurderer oppdraget gitt i embetsoppdraget som utført.

Forsøk med fremmedspråk

I Aust-Agder er Vegårshei skule og St. Franciskus skule med i forsøket. Vegårshei skule har 10 elever med spansk som fremmedspråk. St. Franciskus skule har 17 elever med fransk som fremmedspråk. Begge skolene organiserer opplæringen etter progresjonsmodellen, der elevene får opplæring i ett fremmedspråk.

Fylkesmannen har en nær dialog med forsøksskolene når det gjelder gjennomføring av forsøket, og vi har utført det oppdraget som er gitt i embetsoppdraget både når det gjelder oppfølging og rapportering.

Vurdering for læring

Aust-Agder er i slutfasen av den nasjonale satsingen vurdering for læring. Fylkesmannen har vært aktiv medspiller både i planleggings-, gjennomførings- og nå i sluttperioden. Fylkesmannen deltar på nettverkssamlinger og oppfølgingsmøter sammen med kommunenes ressurspersoner ute på skolene og i Utdanningsdirektoratet. Fylkesmannen har tildelt noen midler slik at det skal bli bedre samhandling mellom de ni kommunene som deltar i den nasjonale satsingen. Det ble eksempelvis avholdt to samlinger i 2011, 7.mars og 12.august, med stor deltakelse av skoleledere fra disse kommunene. Faglig ansvarlig for tiltaket var Høgskolen i Lillehammer. Det bør også nevnes at det arbeides med vurdering for læring i de øvrige kommunene i fylket som ikke er med i den nasjonale satsingen.

Aust-Agder fylkeskommune deltar i pulje 2 i den nasjonale satsingen vurdering for læring. Fylkesmannen har en nær dialog med fylkeskommunen på dette området og deltar ofte på deres samlinger. Fylkeskommunen har knyttet til seg fagmiljøet ved Høgskolen i Lillehammer. Det er tilsatt en egen prosjektleder som drifter og følger opp utviklingsarbeidet på en systematisk og god måte.

Aust-Agder fylkeskommune deltar med følgende skoler og lærebedrifter/opplæringskontor: Dahlske videregående skole, Strømsbu videregående skole, Møglestu videregående skole, Blakstad videregående skole, OKAB, Opplæringskontoret for byggfagene i Aust-Agder, Opplæringskontoret for Midt- og Østregionen (offentlige fag) og ELFO, Opplæringskontoret for elektrofag i Aust-Agder.

Fylkesmannen bidrar med erfaringsspredning og har gjentatte ganger informert om fremdrift, erfaringer og resultater for alle skoleeierne i fylket. Det gjøres også mye godt spredningsarbeid av de skoleeierne som er med i den nasjonale satsingen, både innad i egen organisasjon og ut over kommune- og fylkesgrenser.

Annet

Fylkesmannens utdanningsavdeling forventes å delta i oppgaver på tvers av fagområder. Utdanningsavdelingen har vært aktive medarbeidere innen arbeidet med "Inn på tunet", helsefremmende tiltak i skolen og den kulturelle skolesekken. Fylkesmannen er også representert i en referansegruppe for bibliotekplan for Aust-Agder. Gruppen er bredt sammensatt for å gi innspill til planprosessen.

Program for skolebibliotekutvikling, en fireårig, nasjonal satsing for å styrke skolebiblioteket som arena for lesing og læring (2009-2013), blir gjennomført av Universitetet i Agder på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet. Aust-Agder har prosjektskoler i programmet, og fylkesmannen videreformidler informasjon både om programmet og våre prosjektskoler.

I forbindelse med St.meld 22 og de nye valgfagene for ungdomstrinnet er det etablert en arbeidsgruppe i Agder. Gruppen har foreløpig fire deltakere. Det er fylkesmannen i Aust-Agder, fylkesmannen i Vest-Agder, Universitetet i Agder og Ungt entreprenørskap. Arbeidsgruppen samhandler med Arendal kommune, som er i forkant og planlegger for alle skolene i kommunen. Det vil bli utviklet et etterutdanningstilbud i samhandling med de nevnte aktørene. Etterutdanningen vil deretter bli tilbudt alle lærerne som skal undervise i de nye valgfagene i både Aust-Agder og Vest-Agder.

Fylkesmannen vurderer at oppgavene er utført i henhold til embetsoppdraget. Fylkesmannen har nyttet ca 0,6 årsverk til dette arbeidet. Embetet har god kompetanse og god kjennskap til sektoren. Embetet har sett disse oppgavene i sammenheng med oppgavene under kompetanseutvikling og har nyttet samme samarbeidsrelasjoner.

32.5 Tiltak innenfor tilpasset opplæring, spesialpedagogisk hjelp og spesialundervisning

Måloppnåelse - stimulere til samarbeid og nettverksutvikling

Fylkesmannen vurderer at embetsoppdraget punkt 32.5 er gjennomført innenfor de ressurser som har vært tilgjengelig.

Fylkesmannen har i forståelse med skoleeier prioritert faste nettverksmøter med PP-tjenesten der det informeres om statlig utdanningspolitikk og lovforståelse. I 2011 er det gitt særlig informasjon knyttet til Meld. St. 18 (2010-2011) Læring og fellesskap.

Fylkesmannen har også deltatt på møter med PPT, HABU og ABUP i Aust-Agder. I disse møtene har det bl.a. vært diskutert videre avklaringer i forhold til ansvar hos PP-tjenesten og ansvar i de andre hjelpetjenestene. Den årlig nettverksamling med spesialpedagogiske kompetansesentra i Stat.ped. med ansvar i Aust-Agder, ble heller ikke prioritert i 2011 p.g.a manglende kapasitet. Vi har imidlertid hatt kontakt med noen av sentrene i forhold til konkrete saker og samarbeidstiltak. Dette gjelder særlig Sørlandet kompetansesenter og Bredtvet kompetansesenter. Det årlige nettverksmøte mellom ledere og fagpersoner i HABU, NAV ved Hjelpemiddelsentralen, Sørlandet kompetansesenter, Langemyr skole og Fylkesmannen kunne ikke prioriteres i 2011 på grunn av andre oppgaver.

Måloppnåelse - Informasjon og veiledning

Fylkesmannen har i også i 2011 fulgt opp informasjon og veiledning på området spesialundervisning og tilpasset opplæring for flere målgrupper og vurderer at embetsoppdraget er utført innenfor de ressurser som har vært tilgjengelig.

Aust-Agder ligger fortsatt svært høyt i omfang av barn og unge som får vedtak om spesialundervisning. Fylkesmannen vurderer derfor dette som et risikoområde som det er kontinuerlig fokus på i dialogen med kommunene, fylkeskommunen og private skoler. Årsaksforholdene til de høye tallene i Aust-Agder på spesialundervisningsområdet vurderer Fylkesmannen som kompliserte og sammensatte. Forklaringsmodeller kan knyttes til kommuneøkonomi, befolkningsgrunnlag, kvalitet på den ordinære tilpassede opplæringen, kulturelle holdninger til skole og opplæring i befolkningen, skolemiljøfaktorer, ressurser og organisasjonsmodeller i skoleeieradministrasjonene – og andre faktorer.

Fylkesmannen mottar flere henvendelser fra foresatte angående skolenes tilrettelegging av opplæringen og elevenes opplæringssituasjon. Henvendelsene sammen med annen kunnskap gjør at Fylkesmannen fortsatt vurderer behovet for oppfølging på dette området som stort. Særlig viser det seg at elever med spesielle behov ikke får den hjelpen de har rett på. Henvendelsene viser at skolene ikke gir den tilpassingen elevene skal ha etter kravet om rett til tilpasset opplæring og spesialundervisning. Se også 31.1.

Fylkesmannen har derfor vurdert at det er stort behov for tilsyn på dette området og har derfor prioritert dette. Gjennom tilsynene og oppfølgingen av tilsynene knyttet til spesialundervisningsområdet og andre områder som f.eks. oppl. kap 9a, blir det gitt mye informasjon og veiledning. Vi har i 2011 hatt særlig skolering i 1 kommune som oppfølging av tilsyn på spesialundervisningsområdet i 2010. I 2011 har vi prioritert et tilsyn med PP-tjenesten i Arendal kommune. Dette har vært et ressurskrevende tilsyn fordi metodikk, maler etc. måtte utvikles fra grunnen. En viktig erfaring fra dette tilsynet har vært at det også er viktig med informasjon og veiledning til det politiske nivået i kommunen. Dette for å sikre oppfølging av tilsynet gjennom politiske beslutninger som bygger på kunnskap om lovkravene. Tilsynene er rapportert under 31.1. Vi vurderer behovet for fortsatt oppfølging på dette området som stort.

Som en del av klagesaksbehandlingen utfører fylkesmannen stor grad av informasjon og veiledning. Se 31.2.

I Aust-Agder gjennomføres det flere prosjekter som har tilknytning til temaene tilpasset opplæring og spesialundervisning - f.eks. "Økt læringsutbytte" som ledes av kommunene og der alle kommunene deltar, "Tidlig innsats - for god start" -et 3-årig prosjekt som ledes av Fylkesmannen og nå rettes mot utprøvkommunene Arendal og Åmli, "Fire-fylke prosjektet" (Nord-Trøndelag, Sogn og fjordane, X og Aust-Agder) som er initiert av Universitetet i Agder og der utdanningsdirektøren deler i styringsgruppen og "Gnist" som koordineres av KS.

Vi tenker også at vår informasjon og oppfølging av stortingsmeldinger og andre satsingsområder bidrar til økt kvalitet i den ordinære tilpassede opplæring og i spesialundervisningen. Se 31.4.

Fylkesmannen har god kompetanse på området, men kunne ønske at ressurs situasjonen var slik at denne kompetansen kunne utnyttes til mer spesifikt og systematisk arbeid mot spesialundervisningsområdet.

Fylkesmannen ser spesialundervisningsområdet i sammenheng med andre områder som tilsyn, klagebehandling, oppfølging av regelverk slik det er beskrevet i teksten over.

Resultatområde 33 Tilsyn og forvaltningsoppgaver på barnehageområdet

33.1 Tilskuddsforvaltning

Fylkesmannen forvalter de statlige tilskuddene etter retningslinjer fra Kunnskapsdepartementet. Det fattes vedtak om tilskudd til barnehageeier og tilskuddene utbetales gjennom kommunene. Tilskuddsforvaltningen omfatter i hovedsak en formalitetskontroll av søknadene. Det er blitt gjennomført stikkprøver av søknader.

Det var en økning i antallet søknader om tilretteleggingstilskudd og investeringstilskudd i slutten av 2011. Det er mye som tyder på at økningen kom etter at det ble kjent at tilskuddene faller bort i statsbudsjettet for 2012.

Saksbehandlingstiden har i hovedsak vært rundt 14 dager, men utbetalingene har i et par tilfeller blitt liggende i noen uker i påvente av balastningsfullmakt fra departementet.

Det er blitt utbetalt følgende beløp fra tilskuddsordningene:

0231-60 Driftstilskudd (etterslep fra 2010) 2 101 218

0231-61 Investeringstilskudd 1 728 299

0231-63 Språkforståelse min. språklige 2 073 135

0231-64 Faste plasser i midlertidige lokaler 1 450 000

Pr 1. januar 2012 har Fylkesmannen restanse på ett investeringstilskudd som er ferdig behandlet og ligger klart til utbetaling så snart det foreligger en belastningsfullmakt.

Avslag

Det er blitt gitt ett avslag på søknad om faste plasser i midlertidige lokaler. I dette tilfellet hadde lokalene tidligere vært nytt til barnehagedrift, og det var også blitt betalt ut tilskudd til de samme lokalene.

Fylkesmannen i Aust-Agder fører kontroll med de gjenværende tilskuddsordningene i tråd med føringene i embetsoppdraget. Det foregår en løpende administrativ kontroll i forbindelse med hver tilskuddssøknad, og en grundigere kontroll i forbindelse med tilsyn.

Vi har gjennomført oppdraget i samsvar med sentrale retningslinjer og mener at resultatoppnåelsen er tilfredstillende. Saksbehandlingstida har vært innen forsvarlige rammer. Fylkesmannen viser for øvrig til særrapporteringene som er gitt i henhold til oppdraget, og vedlagt skjema for tilskuddskontroll.

33.2 Klagesaksbehandling

I 2011 mottok vi tre klager. Selv om vi har få klagesaker bruker avdelingen mye ressurser på veiledning og samtaler med saksbehandlere i kommunene om tolkning av barnehagelov, tilskuddsforvaltning og lovverk knyttet til likeverdig behandling. Vi har mange henvendelser og spørsmål knyttet til økonomisk likeverdig behandling og tolkning av rundskriv med regneeksempel. Vi ser og at det tar tid å få svar fra departementet når vi har hatt behov for avklaringer.

PBL har klaget et vedtak fra 2010 om likeverdig behandling inn til sivilombudsmannen. I 2011 har Fylkesmannen på bakgrunn av dette behandlet saken på nytt og sendt den tilbake til kommunen.

Fylkesmannen har arrangert regelverksamling med barnehageansvarlige, der også økonomiansvarlige fra kommunen har vært invitert. Vi merker oss at det er økende bevissthet om lovverket ute i barnehagene og venter en økende pågang av klagesaker i 2012. Hvis dette skjer vil vi få større behov for økonomisk og juridisk kompetanse i avdelingen.

Fylkesmannen mottok i 2011 to klager knyttet til vedtak om spesialpedagogisk hjelp, jf oppl § 5-7, dette går fram av resultatområde 31.2.

Med nye medarbeidere i avdelingen må vi bruke tid på sette oss inn i og holde oss oppdaterte på barnehageloven med forskrifter.

Fylkesmannen mener oppdraget er utført i henhold til embetsoppdrag og resultatkrav.

Type Klage	Klager gis medhold/delvis medhold	Klager gis ikke medhold	Opphevet/returnert	Sum	Sum innkommet 2010
Barnehageloven § 10	0	0	0	0	0
Forskrift om familiebarnehager § 7	0	0	0	0	0
Forskrift om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd § 6	1	0	2	3	4
Forskrift om foreldrebetaling § 5	0	0	0	0	0
Barnehageloven § 16	0	0	0	0	0
Forskrift om midlertidig og varig dispensasjon og unntak fra utdanningskravet for styrer og pedagogisk leder § 4	0	0	0	0	0
Forskrift om pedagogisk bemanning § 3	0	0	0	0	0

I desember 2011 mottok vi tillegg en klage etter forskrift om likeverdig behandling, den vil bli behandlet på nyåret 2012.

33.3 Informasjon og veiledning

Fylkesmannen har løpende og tett dialog med barnehageansvarlige i kommunene. Det er mye uformell kontakt begge veier, og Fylkesmannen vurderer samarbeidet som godt. Vi har mange henvendelser som gjelder overgang til rammefinansiering og likeverdig behandling. Det er fortsatt spørsmål knyttet til tilskuddsordningene. Fra 1. mai kom det 2 nye personer inn på barnehagesiden hos FMAA. Ressursene har slik vært gode, men kompetansen på feltet har det tatt noe tid å opparbeide. For å opparbeide kompetanse raskt har vi deltatt på KDs samlinger i Oslo. Vi var også til stede på fagdag om danning i regi av Fylkesmannen i Rogaland. Vi har i tillegg tett kontakt med Fylkesmannen i Vest-Agder. Vår utdanningsdirektør har vært med på tilsyn og hun har bistått med god informasjon og veiledning. Henvendelser per epost og telefon har blitt besvart fortløpende, men endring i stab medførte likevel at kommuneansatte og andre, har måttet vente noe på svar. Vi framholder imidlertid at vi har hatt god kvalitet på den informasjonen som er gitt ut. Vi merker imidlertid at det er knappe ressurser mht juridisk bistand på feltet.

I 2011 gjennomførte vi tre regelverkssamlinger for kommuneansatte på barnehagefeltet. Fokuset har i særlig grad vært knyttet til forskrift om likeverdig behandling. Selv om hovedfokus har vært likeverdig behandling har også andre tema innen embetsoppdraget blitt behandlet, som for eksempel Veileder for pedagogisk bemanning, kompetanseheving, tilskuddsordninger, samt gjennomgang av veilederen for godkjenning av barnehager. På siste regelverksamling var i tillegg til barnehagefaglige i kommunene, også økonomiansvarlige invitert. Her fikk økonomiansvarlige god mulighet til å stille spørsmål, særlig om likeverdig behandling, og de fikk anledning til å diskutere felles problemstillinger. Refusjon ved barn som har plass i barnehage i annen kommune er et stadig tilbakevendende tema. Fylkesmannen oppfordrer kommunene til å inngå avtaler som bidrar til forenkling i rutiner hva angår refusjonskrav.

Det har vært en del spørsmål fra økonomiansvarlige i kommunene når det gjelder likeverdig behandling. Vi beklager at regneeksempelet på KD sine sider inneholdt feil. Dette har medført etterutbetalinger for enkelte av våre kommuner. Vi har i 2011 ikke fått klagesaker på likeverdig behandling, men det har kommet inn 1 sak i 2012. Vi antar at antallet vil øke noe.

Fylkesmannen i Aust-Agder arrangerte en studietur for kommuneleddet 19. – 22. oktober. Vi hadde med oss kommuneansatte fra 10 av våre 15 kommuner. Overordnet tema for turen var integrasjon, språk, språkutvikling og to-språklighet. Vi hadde satt av timer til diskusjon/regeverkssamling. Det var også satt av tid til å diskutere form på samarbeidet mellom Fylkesmannen og kommunene. Dette var et naturlig tema i og med skifte i bemanning. I tillegg til faglig oppdatering resulterte turen helt konkret i at det nå er opprettet et arbeidsutvalg, hvor de tre regionene i fylket er representert (Arendal kommune har egen representant).

Endringene på barnehagesiden har også vært tema på ordfører/rådmannsmøter.

Når det gjelder informasjon til kommunale og ikke-kommunale barnehager har mye av opplæringen vært tenkt via kommuneleddet. Vi har oppdatert vår hjemmeside slik at den skal inneholde mest mulig relevant informasjon.

Arbeidsutvalget på barnehagefeltet i fylket, er etter modell fra skoleområdet. Arbeidsutvalget har en representant fra hver region samt at Arendal kommune, som den største kommunen, stiller med egen representant. Arbeidsutvalget skal arbeide for å bedre kommunikasjon mellom kommuner og Fylkesmann, koordinere kompetanseutviklingen i fylket samt legge opp en felles strategi for generell utviklingen av feltet. Fylkesmannen ser positivt på opprettingen av AU, og ser allerede etter første møte at arbeidsutvalget vil bidra til en konstruktiv utvikling.

Fylkesmannen vurderer at oppgavene er utført i henhold til embetsoppdraget.

33.4 Tilsyn

Fylkesmannen har gjennomført tilsyn med kommunene i tråd med kravene i embetsoppdraget. Embedet har hatt tilstrekkelig med ressurser på området, men et skifte i stab i 2011 medførte en endring i kompetansen på feltet. For å sikre kvaliteten deltok utdanningsdirektøren på tilsynene i en overgangsperiode. De fem tilsynskommunene ble valgt utfra Fylkesmannens kjennskap til kommunene samt periode siden sist tilsyn fra Fylkesmannen. Vi gjennomførte alle tilsynene som systemrevisjon, fordi dette er en metode som er innarbeidet,

og metoden gir et godt bilde av situasjonen i kommunene. Systemrevisjon gav oss også en mulighet til å komme ut til kommunene, noe som var nyttig for nyansatte. Det ble ført tilsyn med kommunene som barnehagemyndighet, kommunen som tilsynsmyndighet og kommunen som godkjenningmyndighet. Vi valgte samme tilsynstema i alle kommunene. Fylkesmannen erfarte at temaene gir en god oversikt over tilstanden i kommunen. Dette er også tema som har vært fokusert i veiledning og i regelverkssamlingene.

Det ble gitt ett eller flere avvik i tre kommuner, og ingen avvik i to kommuner.

Den kommunen hvor vi fant flere avvik, vil bli fulgt opp videre i 2012. De to øvrige kommunene hvor det ble avdekket avvik har allerede iverksatt tiltak for endret praksis. Fylkesmannen ser positivt på kommunenes endringsvilje. På siste regelverkssamling i 2011 gikk vi gjennom resultatene av tilsynene, slik at alle kommuner ble oppmerksomme områder som potensielt kan gi avvik.

Fylkesmannen vurderer god måloppnåelse på dette området. Strategien med å tilby veiledning på områder der tilsyn viser feil og svakheter i kommunene vurderes å fungere godt.

FMAA

Tilsynsobjekt:	Risør kommune
Tema/myndighetskrav:	1) Kommunens tilsyn med barnehagene, bhl § 16, med særlig fokus på a) barns rett til medvirkning, bhl § 3, b) opplysningsplikt til barneverntjenesten, bhl § 22 og c) håndtering av regelverket om pedagogisk bemanning, bhl §§ 17 og 18. 2) Kommunen som godkjenningmyndighet, bhl §§ 10 og 11 og 3) Hvordan kommunen sikrer at retten til barnehageplass blir innfridd
Avvik/funn:	Avvik 1: Risør kommune fører ikke tilsyn med barnehagene i kommunen i tråd med kravene i barnehageloven. Avvik 2: Risør kommune har ikke systemer som sikrer at kommunens godkjenning av barnehager er i samsvar med lovkravene
Frist for lukking av avvik:	31.08.2011
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	20 dagsverk
Kommentar:	Risør kommune har meldt tilbake at de har gjort nødvendige tiltak. FMAA vil i løpet av våren 2012 likevel følge opp Risør kommune.

FMAA

Tilsynsobjekt:	Bykle kommune
Tema/myndighetskrav:	1) Kommunens tilsyn med barnehagene, bhl § 16, med særlig fokus på a) barns rett til medvirkning, bhl § 3, b) opplysningsplikt til barneverntjenesten, bhl § 22 og c) håndtering av regelverket om pedagogisk bemanning, bhl §§ 17 og 18. 2) Kommunen som godkjenningmyndighet, bhl §§ 10 og 11 og 3) Hvordan kommunen sikrer at retten til barnehageplass blir innfridd
Avvik/funn:	Ingen
Frist for lukking av	

avvik:	
Pålegg:	Nei
Merknad:	
Ressursbruk:	20 dagsverk
Kommentar:	

FMAA

Tilsynsobjekt:	Gjerstad kommune
Tema/myndighetskrav:	1) Kommunens tilsyn med barnehagene, bhl § 16, med særlig fokus på a) barns rett til medvirkning, bhl § 3, b) opplysningsplikt til barneverntjenesten, bhl § 22 og c) håndtering av regelverket om pedagogisk bemanning, bhl §§ 17 og 18. 2) Kommunen som godkjenningsmyndighet, bhl §§ 10 og 11 og 3) Hvordan kommunen sikrer at retten til barnehageplass blir innfridd
Avvik/funn:	Ingen avvik
Frist for lukking av avvik:	
Pålegg:	Nei
Merknad:	Gjerstad kommune bør utarbeide skriftlige rutiner for å forhindre brudd på barnehage- og forvaltningslov.
Ressursbruk:	20 dagsverk
Kommentar:	

FMAA

Tilsynsobjekt:	Valle kommune
Tema/myndighetskrav:	1) Kommunens tilsyn med barnehagene, bhl § 16, med særlig fokus på a) barns rett til medvirkning, bhl § 3, b) opplysningsplikt til barneverntjenesten, bhl § 22 og c) håndtering av regelverket om pedagogisk bemanning, bhl §§ 17 og 18. 2) Kommunen som godkjenningsmyndighet, bhl §§ 10 og 11 og 3) Hvordan kommunen sikrer at retten til barnehageplass blir innfridd
Avvik/funn:	1 avvik: Valle kommune fører ikkje tilsyn med barnehagane i kommunen i tråd med krava som er sett i bhl. § 16.
Frist for lukking av avvik:	02.04.2012
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	25 dagsverk
Kommentar:	

FMAA

Tilsynsobjekt:	Åmli kommune
Tema/myndighetskrav:	1) Kommunens tilsyn med barnehagene, bhl § 16, med særlig fokus på a) barns rett til medvirkning, bhl § 3, b) opplysningsplikt til barneverntjenesten,

Tema/myndighetskrav:	bhl § 22 og c) håndtering av regelverket om pedagogisk bemanning, bhl §§ 17 og 18. 2) Kommunen som godkjenningsmyndighet, bhl §§ 10 og 11 og 3) Hvordan kommunen sikrer at retten til barnehageplass blir innfridd
Avvik/funn:	Avvik 1: Åmli kommune fører ikkje tilsyn med barnehagane i kommunen i tråd med krava i barnehagelova. Avvik nr. 2 Kommunen har ikkje system som sikrar at kommunens godkjenning av barnehagar er i tråd med krav i Lov om Barnehagar.
Frist for lukking av avvik:	20.09.2011
Pålegg:	Ja
Merknad:	
Ressursbruk:	25 dagsverk
Kommentar:	

33.5 Kontroll av årsmeldinger og årsregnskap

Alle kommunene har godkjent årsmeldingene i BASIL innen fristen. Ca 20% av meldingene ble returnert kommunene for korrigerings. De fleste feilene gjaldt pkt. 8 bemanning. Årsmeldingene er kvalitetssikret og godkjent av fylkesmannen innen fristen.

Når det gjelder årsregnskap ser vi nå at 4 av 116 årsregnskap ikke er godkjent av kommunen. Fylkesmannen har hatt kontakt med kommunene om dette. Kommunene har oversikt over disse barnehagene

Oppgaven er gjennomført i tråd med oppdraget.

Resultatområde 34 Oppgaver for økt kvalitet i barnehagen

34.2 Kompetanseutvikling og rekruttering

Kompetanseutvikling

Aust-Agder mottok i 2011 kr 994 000 i kompetansemidler 170 000 kroner i likestillingsmidler, 257 000 kroner i språkstimuleringsmidler og 932 000 kroner i utviklingsmidlervover kap. 231, post 21. Midlene er brukt i tråd med rettningslinjene.

Fylkesmannen har forvaltet tilskuddet til kompetanseutvikling i samsvar med føringene i Strategi for kompetanseutvikling i barnehagesektoren. Både kommunale og ikke kommunale barnehagers behov for kompetanseutvikling er blitt ivaretatt. Tilskuddet er imidlertid så begrenset at det dekker en liten del av det totale behovet.

Fylkesmannen har som strategi at utviklingsarbeid og implementering av tiltak skjer i nær kontakt med kommunen som lokal barnehagemyndighet, og feltet kompetanseheving er et område hvor det nyopprettede AUet er tenkt å spille en aktiv rolle. Fylkesmannen har et nært samarbeid med universitet og andre relevante fagmiljø.

På bakgrunn av føringer fra departementet og søknad fra kommuner og interkommunale nettverk, ble midlene delt ut til kommuner og barnehager i fylket. Det er gledelig at flere av nettverkene i fylket vårt er aktive og samarbeider godt om kompetanseheving. Alle kommunene er med i et nettverk, så nær som en. Denne kommunen hadde gode søknader og fikk også tildelt kompetansemidler. Søknadene omhandler mye de samme temaene som i tidligere år; språk – språkstimulering, ped. ledelse og barns medvirkning.

De tre interkommunale nettverkene i Aust-Agder gir tilbud om kompetanseutvikling til alle barnehagene i

regionen. Nettverkene utarbeider kompetanseplaner for sine barnehager, og tilbudene går til alle, både private og kommunale barnehager. Dette har vært praksis i fylket i mange år, og midlene når på denne måten ut til alle. Nettverkene samarbeider med flere høyskoler i forbindelse med kurstilbudet sitt. Alle som får kompetansemidler sender rapport til fylkesmannen om bruk av midlene, innhold i prosjektene og om hvem som deltar. Kommunene/barnehagene sender rapport om bruk av kompetansemidlene, og antall som har deltatt i de ulike tiltakene kommer fram der. Fristen for rapportering er 1. mars.

Likestilling

Fylkesmannen var medarrangør på en likestillingskonferanse 3. mai, med fokus på likeverd og kjønn i barnehagene. Programmet omhandlet både hvordan læringsmiljøet i barnehagen skal fremme likestilling mellom gutter og jenter, og kjønnsbalansen mellom ansatte. Fylkesmannen er også pådriver for programmet "Være sammen" i Aust-Agder, som er et forebyggende pedagogisk program for barn i 4-5 års alderen, med hovedmål å fremme positiv inkludering i barnefellesskapet. Her samarbeider vi med Fylkesmannen i Vest-Agder og UiA.

Det har vært forholdsvis liten interesse for likestillingsmidlene og det har vært vanskelig å få fordelt disse midlene på en god måte. Midlene ble gitt til tiltak som handlet om likestilling i det pedagogiske arbeidet i barnehagen og tiltak for økt rekruttering av menn i barnehage. Satsingsområdene for denne satsingen var "Gir du gutter og jenter like muligheter?" og "Søte jenter og tøffe gutter" - forståelse av kjønn og hvordan barnehagen er med på å forme kjønnsidentitet.

Språkstimulering

Prosjektet som har foregått over flere år i samarbeid med NAFO, er videreført med egen prosjektleder i 2011. Fem barnehager er med, og det hentes inn veiledningskompetanse fra UiA. Vi referer til studieturen (se 33.3) vi arrangerte i oktober, hvor fokus var språk og språkutvikling, hvor både NAFO og UiA var representert. Arbeidet med språkutvikling vil bli videreført i 2012.

Tidlig innsats

Fylkesmannen har fulgt opp temaet "Tidlig Innsats" fra 2009, i prosjektet har Kvello-metoden en sentral plass. "Kvellometoden" i barnehagene er i hovedsak en tverrfaglig observasjonsmetode med mål å få til en god modell for tverrfaglig og tverretattlig samarbeid i barnehagene. Målet for å jobbe etter denne modellen er å komme tidlig inn i forhold til det å gi de utsatte barna riktig hjelp i førskolealder. Her spiller Fylkesmannen i Aust-Agder en aktiv rolle siden prosjektleder er ansatt i vårt embete. Vår avdeling er representert i styringsgruppa for Tidlig innsats med en ansatt. Det er naturlig at vår avdeling fortsetter å følge opp Tidlig innsats også i 2012. Flere kommuner melder nå sin interesse i fht Kvellometoden, Arendal kommune, Åmli kommune og Evje og Hornnes kommune har satt i gang opplæring allerede. Intensjonen er å følge dette opp, slik at flere kommuner kan implementere Kvellometoden. Per i dag har Lillesand kommune, Froland kommune, Risør kommune, Tvedestrand kommune og Birkenes kommune meldt sin interesse for opplæring i 2012.

Fagdager

Fylkesmannen i Aust-Agder har gjennom en rekke år gjennomført fagdag for alle barnehageansatte i fylket. Tema for fagdagen i 2011 var "IKT i barnehagen", med foredragsholder Nina Bølgan fra Høyskolen i Oslo. Det var i underkant 200 påmeldte. Dessverre kolliderte dette arrangementet med andre arrangement samme dag og i samme periode, og det forklarer det noe lave antall påmeldte. Mot normalt arrangerte vi en fagdag også i januar 2011, "Med lekelyst og forskertrang". Dette var en fagdag som skulle vært holdt i 2010, men som måtte flyttes til januar 2011 pga sykdom. Foredragsholderne Mariann Godtfredsen og Kristian Sørensen samlet ca 400 tilhørere i Arendal kulturhus. Embedet har tradisjonelt avholdt fagdag i september, fra og med 2013 vil denne flyttes til januar/februar, for å øke antall deltakere.

Kompetanseheving for assistenter

Fylkesmannen har i samarbeid med Fylkesmannen i vest-Agder og UiA utviklet kurs for assistenter i barnehagen. Kurset skal holdes i 2012, og gir 15 studiepoeng til deltakere med studiekompetanse og kursbevis til deltakere uten studiekompetanse, jf. oppdragsbrev fra KD datert 30.06.2012.

Kurset har i dag 48 påmeldte fra Aust-Agder.

Når det gjelder tallet på dispensasjoner fra utdanningskravet, ligger vi fortsatt lavt. De dispensasjonene som gis gjelder først og fremst vikariater, deltidsstillinger og veiledere for familiebarnehager. Tallene er økende. Vi håper derfor at det kan tilbys desentralisert førskolelærerutdanning ved UiA også for Aust-Agder. Vi ser positivt på at

så mange assistenter og fagarbeidere nå får tatt kurs på UiA, og håper at dette kan bidra til økt rekruttering til førskolelærerstudiet.

Aust-Agder har også oppfølging av nyutdannede førskolelærere gjennom Mentor A opplegget, jf 32.2 ovenfor.

Fylkesmannen vurderer at den strategien som er valgt for kompetanseutvikling har fungert bra. Strategien ansvarliggjør kommunene sikrer at alle ansatte i barnehagene får et tilbud. Fylkesmannen følger opp ved rapportering, tilsyn og på annen måte at midlene brukes etter forutsetningene.

Fylkesmannen vurderer at embetsoppdraget er oppfylt.

34.3 Andre satsingsområder

Fylkesmannen har veiledet og informert om sentralt initierte tiltak i nasjonale strategiplaner og på særskilte satsingsområder i forhold til kommunen som barnehagemyndighet.

Likestilling

Fylkesmannen har stimulert til tverrfaglig og tverretatlig samarbeid mellom kommuner og med universitet og andre fagmiljø. Fylkesmannen i Aust-Agders fokus på likestilling i 2011 har vært følgende aktiviteter: deltakelse i rekrutteringsteam for menn i barnehager. Rekrutteringsteamet i Agder (Fylkesmannen i Vest-Agder, Fylkesmannen i Aust-Agder, UiA og Hokus Pokus barnehage og Eplehagen barnehage) inviterte ansatte i barnehager på Agder og studenter til fagkonferanse "Likestilling i barnehagen". Det var 120 påmeldte til dagskonferansen som ble holdt 3. mai 2011 på UiA, Kristiansand. Fylkesmannen planlegger et samarbeid med Likestillingssenteret på Hamar i 2012, for å satse på prosjektarbeid for å styrke dette arbeidet i noen barnehager i fylket.

Den særlige sastingen for å styrke arbeidet med språklige minoriteter er beskrevet i kap. 34.2.

Tidlig innsats

Prosjektet "Tidlig innsats" vil være satsingsområde også i 2012. Det er i hovedsak Arendal kommune og Åmli kommune som deltar i prosjektet, og med barnehagene her som gjennom prosjektet vil få særlig fokus. Fylkesmannen i Aust-Agder ser imidlertid at det vil være gode muligheter for å invitere ut over de to kommunene. Vi planlegger blant annet en forelesning om foreldresamtalen hvor vi inviterer pedagoger fra Arendal og Åmli, men hvor invitasjon vil gå ut til alle kommunene i fylket.

Kvello-metoden

Fylkesmannen i Aust-Agder arbeider for at flere kommuner implementerer Kvello-metoden. Det er per i dag tre kommuner som er gitt opplæring, og flere andre kommuner i fylket melder inn ønske om opplæring i 2012.

"Være sammen"

Fylkesmannen i Aust-Agder har gitt økonomisk bidrag til "Være sammen"-prosjektet. Det er Fylkesmannen i Vest-Agder som har vært ansvarlig prosjektleder. Fem barnehager i vårt fylke er med på Være sammen, og vi har til nå skolert to veiledere fra vårt fylke. FMAA ønsker å videreføre prosjektet i 2012 og 2013, og med det rekruttere flere veiledere og flere barnehager inn i prosjektet. Vi har imidlertid fått beskjed om at "Være sammen" - prosjektet ikke får midler i 2012, og vi er pt usikre på hvordan vi kan videreføre prosjektet.

Manifest mot mobbing 2011-2014

I følge oversikt fra Kunnskapsdepartementet har kommunene Froland, Iveland, Evje og Hornnes, Gjerstad, Risør og Åmli signert lokalt mobbemanifest: Vi vil følge med og arbeide for at de resterende kommunene også signerer lokalt mobbemanifest.

Gjennom nyopprettet AU ønsker vi i større grad å kunne kartlegge hvilke områder som bør være i fokus i årene fremover.

Fylkesmannen har god kompetanse, men begrensede ressurser. Fylkesmannen søker i størst mulig grad å se tiltak i sammenheng både på tvers av aldersgrupper og fagområder. Vi vurderer at en slik tilnærming vil gi bedre måloppnåelse.

Fylkesmannen vurderer at oppgavene i embetsoppdraget er utført.

Ressursrapportering

Ressursrapporteringen viser at det er nyttet 46% av de totale ressursene på utdanningsområdet til resultatområde 31.1 tilsyn. Dette er på samme nivå som i 2010. I en avdeling med få tilsatte vil øvrige forvaltningsoppgaver inkludert eksamen, nasjonale prøver legge beslag på en relativt stor andel av ressursene.

I et lite fylke som Aust-Agder er det problemer å rekruttere kvalifiserte medarbeidere til deltidsstillinger og engasjementer. Midlene tildelt til administrasjon av kompetanseutvikling er derfor delvis nyttet til bidrag til nettversarbeid i kommunene. Oppgavene i embetsoppdraget er dekket fullt ut både gjennom egne ansatte og aktivitet i kommunene.

Avdelingen har nyttet ca 1,5 årsverk på barnehageområdet.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
31.1 Tilsyn	kr 1 749 103,05	kr 3 614,93
31.4 Informasjon og veiledning	kr 472 531,33	kr 35 209,81
31.5 Eksamen, nasjonale prøver og kartl. prøver	kr 299 695,25	kr 1 530 122,66
31.9 Annet tilsyn og forv. på utd.omr. (rest 31)	kr 543 649,73	kr 49 974,93
32.2 Kompetanseutvikling	kr 296 985,05	kr 6 921,87
32.3 Skoleporten	kr 49 855,69	kr 2 983,83
32.9 Andre oppg. for økt kval. i gr.oppl.(rest 32)	kr 377 623,44	kr 52 605,42
33.1 Tilskuddsforvaltning	kr 183 216,33	kr 18 753,32
33.2 Klagesaksbehandling	kr 25 625,07	kr 31 255,53
33.3 Informasjon og veil. bh	kr 0,00	kr 0,00
33.4 Tilsyn	kr 111 661,97	kr 65 545,09
33.5 Kontroll av årsmelding og årsregnskap	kr 0,00	kr 0,00
33.9 Andre tilsyn og forv. på b.hageomr. (rest 33)	kr 116 764,15	kr 82 986,11
34 Oppgaver for økt kvalitet i barnehagen	kr 94 077,71	kr 75 638,07
36 Landsdekkende oppgaver KD	kr 0,00	kr 0,00
Andre oppgaver under KD	kr 103 065,05	kr 0,00
Sum:	kr 4 423 853,00	kr 1 955 611,00

Statens Helsetilsyn

Resultatområde 41 Tilsyn og klagebehandling etter barnevernloven

41.1 Hendelsesbasert tilsyn

Det ble i 2011 behandlet 19 saker som karakteriseres som hendelsesbasert tilsyn med barneverntjenestene i kommunene. I tre saker ble det konkludert med at barneverntjenestene hadde begått lovbrudd.

41.2 Planlagt tilsyn

Fylkesmannen har ført tilsyn med fire kommuner. Alle tilsynene var systemrevisjoner og en del av landsomfattende tilsyn. I alle kommuner det ble ført tilsyn med ble det avdekket lovbrudd.

Fylkesmannen har ført tilsyn med fem institusjoner. Tilsammen har disse 15 enheter. To av institusjonene er statlige, tre er private foretak eid av Aleris og Frøsunda. Det har blitt gjennomført lovpålagt antall individtilsyn med alle disse enhetene. Tilsynene har i det vesentlige blitt gjennomført på ettermiddag eller kveld, alternativt etter avtale med institusjonene på dagtid. Ungdommer har gjennomgående fått tilbud om å snakke med

Fylkesmannen ved besøkene.

Det er ikke operative institusjoner for enslige mindreårige asylsøkere i Aust-Agder.

Fylkesmannen har ikke ført tilsyn med det ene statlige familiesenteret i fylket i 2011.

Alle institusjonene har også hatt systemrevisjoner i året som gikk. Tre av systemrevisjonene er gjort i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder da institusjonene har enheter i begge fylker.

41.3 Klagesaker

Det er ikke kommet klager på enkeltvedtak fattet av kommunale barneverntjenester i 2011.

Fylkesmannen har mottatt syv klager fra beboere på barneverninstitusjoner knyttet til bruk av tvang. Seks av disse klagen er behandlet. Ingen beboere fikk medhold i sin klage.

41.9 Andre oppdrag

Fylkesmannen har gjennomgått halvårsrapporteringer fra kommunene og gått gjennom kontrollskjemaer. Det er ikke gitt bøter for fristoversittelser i året som gikk, til tross for at mange kommuner har fristoversittelser i forhold til lengden på undersøkelsessaker.

Resultatområde 73.1 Klager på økonomisk stønad og kvalifiseringsprogrammet etter lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (Nav)

99,4 prosent av sakene er behandlet innen to måneder ved embetet.

Klagesaker eller lov om sosiale tjenester i NAV 2011 er innrapportert til Statens helsetilsyn innen fristen 20.1.2012.

Det er ikke behandlet klagesaker etter KVP. Resultatene for klagesaksbehandlingen er rapportert til Statens helsetilsyn innen fristen 20.1.2012 på skjema utarbeidet til formålet.

Resultatområde 74 Tilsyn etter lov om sosiale tjenester i NAV

74.1 Hendelsesbasert tilsyn

Vi har behandlet tre hendelsesbaserte saker fra sosiale tjenester i NAV.

En sak hadde saksbehandlingstid på 52 uker på grunn av intern svikt i rutiner hos Fylkesmannen og kommunen.

De øvrige to sakene hadde saksbehandlingstid med hhv. 2 og 4 uker.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid: 18 uker.

Det var ikke fare for liv, helse eller overgrep i noen av sakene.

74.2 Planlagt tilsyn

Tilsynsplan for fylket ble innsendt innen fristen 15.3.2011. Oppdaterte tilsynsplaner ble sendt innen fristen 30.6.2011. Rapport over gjennomførte tilsyn i 2011 ble sendt Statens helsetilsyn innen fristen 20.1.2012. Volumkravet (fire systemrevisjoner) er oppfylt.

Vi gjennomførte to landsomfattende tilsyn med sosialtjenesten i NAV på økonomisk sosialhjelp. Det ble gitt

avvik i en kommune. Dette er en videreføring av fire tilsyn gjennomført i 2010. Embetet har også gjennomført to tilsyn med kommunale oppfølgingstjenester rus hvor NAV hadde ansvaret for deler av tjenesteporteføljen. Det ble gitt avvik ved begge tilsynene.

74.9 Andre oppdrag

Fylkesmannen har systematisk registrert klagesaker etter lov om sosiale tjenester i NAV hvor ytelser til barn er klagesakstema. Statens Helsetilsyn har gjennomført egen stedlig dokumentgranskning i Aust-Agder med samme tema.

Oversikt 2011 viser at barn var involvert i 23,4 prosent av klagesakene.

Fylkesmannen/helsetilsynet i fylket utarbeidet felles barnevern-, sosial- og helsemelding for 2011.

Vi har ikke gjennomført kartlegginger.

Resultatområde 81 Tilsyn og klagesaksbehandling etter sosialtjenesteloven

81.1 Hendelsesbasert tilsyn

En klagesak der det ble opprettet tilsynssak mot kommunen (og spesialisthelsetjenesten) med spørsmål om forsvarlig oppfølging av rusmiddelmisbruker. Konkluderte med at oppfølging var forsvarlig. Saksbehandlingstid 89 dager.

81.2 Planlagt tilsyn

Det ble utarbeidet tilsynsplan for 2011 der vi planla fem systemrevisjoner innen sosialtjenestelovområdet, to mindre enn volumkravet.

Resultatet på årsbasis ble fire systemrevisjoner. To tilsyn var egeninitierte tilsyn med tema "Brukermedvirkning" - en oppfølging av samme tema fra 2010. Begge kommunene fikk avvik. Tilsynene er ikke avsluttet ennå.

Vi gjennomførte to egeninitierte tilsyn med kommunenes oppfølging før, under og etter opphold i rusinstitusjon. Dette var kombinasjonstilsyn med sosiale tjenester i NAV, kommunehelsetjenesten og sosialtjenesten. Vi fant avvik i begge tilsynene, hovedsaklig knyttet til oppfølging i NAV. Tilsynene er ikke avsluttet.

Alle fire tilsynene var store, egeninitierte og sammensatte. De krevde mye ressurser, og vi fikk derfor ikke gjennomført tilsyn i hht volumkrav, men samlet volumkrav ble oppfylt.

Endelige rapporter er sendt fortløpende til Statens Helsetilsyn, samlerrapport over gjennomførte tilsyn i 2011 ble sendt Statens helsetilsyn 20.1.2012.

81.3 Klager etter sosialtjenesteloven

Det er behandlet 32 saker i 2011. Alle saker behandlet innenfor 3 måneder.

En ubehandlet sak ved utgangen av 2011.

Antall saker og utfallet er rapportert til Statens helsetilsyn på eget skjema innen fristen 20.1.2012.

81.9 Andre oppdrag

Fylkesmannen/helsetilsynet i fylket utarbeidet barnevern-, sosial-, og helsemelding for 2010 og sendte den inn til Statens helsetilsyn innen fristen 1.3.2011.

Vi har gjennomført en kartlegging om barn som pårørende. Denne er sendt Statens helsetilsyn og blir publisert i Statens Helsetilsyns tilsynsmelding. Den er formidlet til de som har levert opplysningene og andre relevante mottakere.

Resultatområde 82 Tilsyn og klagesaksbehandling etter helsetjenestelovgivningen

82.1 Hendelsesbasert tilsyn

Helsetilsynet i Aust-Agder behandlet 78 tilsynssaker i 2011. 22 av sakene ble avsluttet etter lokal avklaring, og åtte saker ble avvist. Median saksbehandlingstid i fylket er 133 dager, mot 158 dager i 2010. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid er 165 dager, og 90-persentil er 371 dager. Fylket har fortsatt noe restanser bestående av eldre saker, og har i 2012 satt av syv uker til saksbehandling, hvor avdelingens saksbehandlere utelukkende skal jobbe med denne type saker.

Som tidligere fremsettes de fleste klagen av pasienter og deres pårørende. Vi ser en økning i antall klager fremsatt av pasient- og brukerombudet i fylket, på vegne av pasienten. Klagen fordeler seg fortsatt forholdsvis jevnt på spesialisthelsetjenesten og kommunehelsetjenesten, med noe overvekt av klager på primærhelsetjenesten, herunder fastleger.

48 av sakene ble avsluttet med vurdering av virksomhet og/eller personell. I 22 saker ble det gitt råd og veiledning, og i 21 saker konkluderte Helsetilsynet i Aust-Agder med at det forelå brudd på helselovgivningen. I fire saker mot helsepersonell ble sakene sendt videre til Statens helsetilsyn for vurdering av administrativ reaksjon. For en sykepleier og en helsefagarbeider ble reaksjonen tap av autorisasjon. De to øvrige sakene, som gjaldt to leger, er foreløpig ikke avgjort.

Vi har sendt inn rapportering til Statens Helsetilsyn på de tidspunktene som er bestemt.

82.2 Planlagt tilsyn

Vi har oppfylt volumkravet, og gjennomført i alt 30,1 systemrevisjoner/omregning av øvrig tilsynsaktivitet til systemrevisjoner. Planen om antall NAVtilsyn ble nedjustert til volumkrav, her er inkludert egeninitiert tilsyn med oppfølging av rusmiddelmissbrukere der NAV sosial var en sentral aktør og også fikk avvikene som ble gitt. Tilsyn med privatpraktiserende psykologspesialister ble gjennomført etter planen. Endelig rapport er avgitt i ett av disse tilsynene. Vi har ikke oppfylt volumkravet når det gjelder sosialtjenesteloven, men kompensert dette med mer tilsynsaktivitet inn mot kommunehelsetjenesten. Vi har også i år brukt ulike medtoder, både uanmeldt tilsyn, sjølmeldingstilsyn og systemrevisjoner med brukere som selvstendige informanter.

82.3 Klagesaker

Pasientrettighetsklager

Helsetilsynet i Aust-Agder behandlet 28 pasientrettighetsklager i 2011. Av de 28 sakene ble fire avvist. Det vil si at det ikke var grunnlag for å behandle saken. Av de 24 sakene som ble behandlet, var 21 klager rettet mot Sørlandet sykehus HF, mens de øvrige tre klagen var rettet mot kommuner. 19 av klagen ble fremsatt av pasienten selv, mens de øvrige klagen ble fremsatt av pasientens pårørende eller andre representanter som Pasient- og brukerombud eller advokat.

Resultat av vår behandling 2011

Helt eller delvis medhold i klagen	3
Ikke medhold i klagen	17
Vedtak opphevet	0
Avvist	4
Restanser	4
Totalt antall saker	28

De to største gruppene av rettighetsklager er fortsatt retten til nødvendig helsehjelp (7) og dekning av pasientreiseutgifter (16). Av de syv sakene om retten til nødvendig helsehjelp, gjaldt tre rett til nødvendig rusbehandling. Videre hadde vi en klage på hjemmesykepleie, to saker på rett til sykehjemsplass og en sak om døgnopphold og utredning ved BUP.

Helsetilsynet ga klager helt eller delvis medhold i tre saker, en sak om rett til valg av sykehus og to saker om rett til nødvendig helsehjelp i kommunehelsetjenesten.

Pasientrettighetsloven Kap. 4 A

De nye bestemmelsene har de siste årene blitt implementert i helsetjenesten i fylket, blant annet ved Fylkesmannens opplæring. Vi gjennomførte i 2010 og 2011 tilsyn med "Låste dører" på sykehjemmene i fylket. Som følge av dette har vi sett en endring, hvor det i løpet av det siste året har blitt satt fokus på behovet for rutiner, og ikke minst den etiske siden ved bruk av tvang. Vi har også merket oss en større grad av forståelse og bevisstgjøring av hva som er tvang, og hvilke vilkår som skal være oppfylt i loven for å kunne bruke tvang.

Vårt fokus er på betydningen av tillitskapende tiltak. Gjennom et godt samarbeid med Utviklingscenter i Grimstad arrangerte vi tre kursdager i løpet av 2011 med til sammen over 350 deltakere.

Både i februar og august inviterte Fylkesmannen kontaktpersoner og de medisinske faglig overordnede til erfaringsseminar på fylkeshuset. 80 personer deltok på begge samlingene. Temaet ble fulgt opp på erfaringskonferanse for eldretilsyn i desember. Ut i fra signaler vi har fått, er slike møteplasser viktig arena for ansatte i kommunene, og vi satser på å kunne gjenta begge typer arrangementer i 2012.

I 2009 mottok vi 31 vedtak om bruk av tvang. I 2011 har vi mottatt 65 vedtak. En stor del av vedtakene gjelder tilbakeholdelse på institusjon ved bruk av ulike typer passeringsalarmer.

I 2011 har det vært en positiv endring på mange sykehjem i fylket, fra generelt låste institusjonsdører til mer bruk av døralarmer som kun utløses for dem som har et gyldig vedtak for tilbakeholdelse.

Helsepersonell har også i økende grad tatt kontakt med oss for å få veiledning, noe som viser en større bevissthet rundt bestemmelsene. Det er større fokus på å finne alternative måter å takle pasientens motstand for å unngå bruk av tvang. Høsten 2010 hadde vi opplæring for tannhelsepersonell på Tyholmen hotell i Arendal med god oppslutning. Vi mottar likevel ikke vedtak fra tannhelsetjenesten, og vet foreløpig ikke årsaken til dette. Vi skal i 2012 jobbe mer med denne problemstillingen og vil ha kontakt med fylkestannlegen om tannhelsetjenestens forhold til pasientrettighetsloven kapittel 4 A.

Status for vedtak fremgår av tabellen under. Tallene vil bli justert når fullstendige opplysninger foreligger. De aller fleste vedtak blir besvart per telefon eller brev med veiledning og forklaring av lovens vilkår. Saksbehandlingen i kommunene er blitt bedre i løpet av siste året. Begrunnelser for vedtakene er mer utfyllende, samtykkevurderingene er bedre og er vedlagt vedtakene i større grad, samt at alternative tiltak er forsøkt og skriftlig gjengitt i vedtakene.

Vedtakene gjelder i stor grad bruk av tvang overfor pasienter med ulike demenslidelser og kommer fra sykehjem. I tillegg til vedtak om alarmbruk mottok vi vedtak som gjelder stell og pleie, reseptbelagte midler, bruk av belte, sengehest og tvangsinnleggelse.

Tallene per. 06.01.12.

Helsetilsynet i Aust-Agder

	2010	2011
<i>mottatte vedtak</i>	46	65
<i>varighet utover 3 mnd</i>	37	63
<i>stadfestede</i>	25	31
<i>opphevede</i>	12	7
<i>omgjorte</i>	2	4
<i>restanser</i>	5	11

Videre utfordringer:

Det landsomfattende tilsynet med pasientrettighetsloven kapittel 4 A fra 2011 vil bli videreført i 2012. En samlet tilsynserfaring vil gi bedre oversikt over områder det er nødvendig å arbeide videre på når det gjelder

saksbehandling etter kapittel 4 A. Tilsyn er også en mulighet for formidling av informasjon og kunnskap om et viktig område. Vi vil også følge med på utviklingen i tannhelsetjenesten, øvrige deler av kommunehelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten hvor bestemmelsen fortsatt i liten grad er tatt i bruk.

82.9 Andre oppdrag

Meldinger etter spesialisthelsetjenesteloven § 3-3

I 2011 mottok Helsetilsynet i Aust Agder 81 meldinger etter spesialisthelsetjenesteloven § 3-3 om hendelser ved Sørlandet sykehus HF Arendal og DPS Aust-Agder, og en melding fra Sykehusapotekene Sørlandet sykehus HF. Tilsvarende antall meldinger i 2010 var 84.

22 av de 82 meldingene gjelder betydelig pasientskade (27 prosent), 51 gjelder forhold som kunne ha ført til betydelig pasientskade (61 prosent) og åtte meldinger gjelder unaturlig dødsfall (12 prosent).

Ni av meldingene er fra psykiatrien, og fire av disse gjelder unaturlig dødsfall meldt som selvmord/sannsynlig selvmord. Vi har funnet grunnlag for å følge opp to av disse hendelsene med tilsynssaker, ingen av dem er avsluttet per i dag.

Resten av meldingene (73) kommer fra somatikken. Helsetilsynet har ikke funnet grunn til å reise tilsynssak mot sykehuset ved noen av disse hendelsene i 2011.

De fleste meldingene er ført inn i det sentrale melderegisteret innen gitte tidsfrister.

Helseforetaket (SSHF) har fått skriftlig tilbakemelding fra Helsetilsynet på alle meldepliktige hendelser, og vi skriver en årlig oppsummering som sendes til direktøren.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Resultatområde 41 Tilsyn og klagebehandling etter barnevernloven

Fylkesmannen har gjennomført tilsyn som systemrevisjon i fire kommuner, hvor tema var hentet fra barnevernloven. Alle tilsynene inngikk i det landsomfattende tilsynet rettet mot kommunenes arbeid med undersøkelser og evaluering av hjelpetiltak til hjemmeboende barn, initiert av Statens helsetilsyn. Det ble funnet brudd på krav utledet av lov eller forskrift i fire av de fire gjennomførte tilsynene. Det har ikke vært ført systematisk tilsyn med kommunene på annen måte bortsett fra ved gjennomgang av halvårsrapporteringene og kontrollskjemaene fra barneverntjenestene.

Fylkesmannen mener generelt at situasjonen i de kommunale barneverntjenestene er vanskelig. Det er til tross for statlig satsing fortsatt ikke samsvar mellom bemanning og den stadig større arbeidsbelastning både i antall saker og, ikke minst i alvorlighetsgraden i sakene.

Fylkesmannen har i løpet av 2011 ført tilsyn med i alt fem barneverninstitusjoner, herunder 15 avdelinger/enheter. To institusjoner er statlige, og tre institusjoner eies og drives av private, hvorav ingen er ideelle organisasjoner.

Fylkesmannen har ikke ført tilsyn med omsorgssentre for mindreårige da det eneste vi har, da det ikke har vært brukere dette året. Dette omsorgssenteret eies av Aleris Ungplan.

Fylkesmannen har ikke ført tilsyn med det ene statlige senteret for foreldre og barn som finnes i Aust-Agder.

Det har tilsammen blitt utført 54 individtilsyn rettet mot institusjonene. Lovkravet var 53.

Resultatområde 42 Familierett

42.1 Ekteskapsloven

Vi har innvilget 292 separasjoner og 230 skilsmisser. Sammenliknet med 2010 er det en økning på 13 separasjoner mens det er 53 færre skilsmisser.

Ingen egne saker om skiftefritak.

Ingen saker om tillatelse til å inngå ekteskap før fylte 18 år

Det er har relativt mange henvendelser pr. telefon og noen som henvender seg ved personlig fremmøte.

Vi vil fremheve at en del saker krever juridisk kompetanse og er krevende. Som eksempel kan vi nevne at saker med problemstillinger rundt rettslig handleevne er krevende.

42.2 Anerkjennelsesloven

Vi har godkjent 31 utenlandske skilsmisser. Dette er en liten økning fra 2010.

Vi vil for øvrig bemerke at vi i 2011 mottok to søknader om godkjenning av utenlandske skilsmisser fra hhv. Somalia og Etiopia. Fylkesmannen mottar et lite antall saker fra disse landene. Fylkesmannen bruker derfor uforholdsmessig mye tid på å behandle disse sakene, de er ikke ferdig behandlet. Det bør derfor vurderes om en mer sentralisert behandling vil gi høyere effektivitet.

42.3 Barneloven

Vi har ikke fått inn saker om stadfesting. Det samme gjelder saker om reisekostnader eller klager over avslag på opplysning om barnet.

Råd og veiledning gis pr. telefon eller i noen tilfeller ved personlig fremmøte

42.4 Veiledning og informasjon

Fylkesmannen utfører mye veiledning på telefon om separasjon og skilsmisser. Mange henvender seg personlig når det gjelder godkjenning av utenlandske skilsmisser.

Fylkesmannen har en del henvendelser pr. telefon når det gjelder barneloven. De fleste henvendelsene dreier seg om reisekostnader ved samvær.

Fylkesmannen har relativt lite henvendelser når det gjelder mekling etter barnelov og ekteskapslov.

Fylkesmannen vurderer at oppgavene er utført i henhold til embetsoppdraget.

Resultatområde 43 Krisetiltak

Fylkesmannen i Aust-Agder har i 2011 fulgt opp skriftlig tilsyn med alle kommuner i fylket, om de har et krisesentertilbud til kvinner, menn og barn jf. lov om Plikt for kommunene til å yte et godt krisesentertilbud.

Kommunene vest og nord i fylket; Lillesand, Birkenes, Iveland, Evje og Hornes, Bygland, Valle og Bykle, har inngått samarbeidsavtale med Vest-Agder krisesenter. Det er Kristiansand kommune som er vertskommune. Øvrige kommuner i Aust-Agder; Arendal, Grimstad, Froland, Åmli, Gjerstad, Vegårshei, Tvedestrand og Risør har inngått et tilsvarende samarbeid med Østre Agder krisesenter. Krisesenteret eies av de åtte kommunene, med Arendal kommune som vertskommune.

Krisesentertilbudet i fylket drives i henhold til lov, med et helhetlig tilbud til:

- Kvinner og barn som opplever vold i nære relasjoner
- Menn og barn som opplever vold i nære relasjoner
- Kvinner med tilleggsproblematikk

Krisesenteret i Kristiansand og krisesenteret i Arendal synes å fungere etter hensikt, og tilbudet er gjennomgående godt informert om i fylkets kommuner. Østre Agder krisesenter som holder til i Arendal, melder imidlertid om at de har et presserende behov for nye lokaler.

Fylkesmannen har deltatt på samarbeidsmøter mellom Krisesenteret og ATV i forbindelse med igangsetting av tiltak for barn som har vært utsatt for vold i familien.

Krisesenteret har også deltatt på nettverkssamling mellom barneansvarlig personell i spesialisthelsetjenesten og kontaktpersonene i kommunene med tema "Barn som pårørende - samhandling på tvers".

Fylkesmannen anser embetsoppdraget som utført.

Resultatområde 44 Familievern

I 2011 initierte Fylkesmannen i Aust-Agder initierte stedlig tilsyn med familievernkontoret i Arendal, som er det eneste kontoret i sitt slag fylket. Tilsynet skulle vært gjennomført 16. desember. Samme dag skulle familievernkontoret flytte til nye lokaler, tilsynet ble derfor utsatt til 18. januar 2012.

Vi hadde omvisning i nye lokaler, gjennomførte intervju med kontorsjef og daglig leder samt at vi snakket med øvrige ansatte. Tema for tilsynet var 1) §1 Familievernkontorenes oppgaver, hvor vi i særlig grad så på kapasitet ved mekling. og 2) §§ 5, 6 og 7 som omhandler taushetsplikt.

Kapasiteten ved Familievernkontoret synes å være tilfredsstillende. Personer som henvender seg må vente i inntil tre uker ved mekling og inntil fire uker for terapi. Kontoret følger opp ca 75 prosent av alle henvendelser selv, resterende 25 prosent henvises til private meklere.

Familievernkontoret har gode rutiner når det gjelder taushetsplikt og oppbevaring av sensitivt materiale. Det er likevel bekymringsfullt at rutiner for taushetsplikt og oppbevaring ikke er nedfelt skriftlig. En stabil stab har bidratt til at behov for nedfelling av rutiner skriftlig ikke har vært prioritert. Familievernkontoret har fått en frist (15. februar) for å oversende gode og skriftlige rutiner til Fylkesmannen.

Familievernkontoret har godt samarbeid med andre etater i Aust-Agder. Familievernkontoret eies etter omlegging av en selvstendig sitftelse. Kontoret forholder seg til Bufetat når det gjelder oppdragsbrev.

Utover tilsyn har vi liten kontakt med familievernkontoret.

Fylkesmannen i Aust-Agder anser embetsoppdraget som utført.

Resultatområde 45 Barn og unge

45.1 Informasjonsvirksomhet og samordning

Fylkesmannen har avholdt flere kurs for barnevernarbeidere i 2011. Vi har hatt en samling for barnevernsledere i Aust- og Vest-Agder med internkontroll som tema. I kommunemøter sammen med Fagteam Arendal har ved en anledning vi betalt for foreleser om plassering etter § 4-4,5.ledd.

Sammen med Fylkesmannen i Vest-Agder og fagteamene i Agder har vi hatt et dagskurs om barnemishandling. Vi har også hatt en konferanse over to dager sammen med Fylkesmannen i Vest-Agder om barnevernsarbeid med minoritetsgrupper.

Fylkesmannen har som ledd i statlig styrking av kommunalt barnevern også initiert en felles videreutdanning for barnevernsarbeidere i fylket. (se under styrking av kommunalt barnevern)

Fylkesmannen har ellers løpende kontakt med de fleste barneverntjenestene i fylket i forbindelse med juridiske problemstillinger. Særlig de mindre kommunene bruker oss til å søke råd om juridiske, barnevernsfaglige problemstillinger.

45.2 Fritak for taushetsplikt

Vi har behandlet seks saker om fritak fra taushetsplikt i 2011. Alle fikk fritak, bare i ett tilfelle ble det satt noe begrensning. Saksbehandlingstid var i snitt 3-4 dager med spredning 0,5-14 dager alt avhengig av hastegrad.

45.4 Biologisk opphav

45.7 Tilskudd til kommunalt barnevern

Fylkesmannen fikk i 2011 3 780 000 kr. til fordeling mellom kommunene. Dette utgjorde 8,4 stillinger. Disse ble fordelt slik: Arendal:2,5; Grimstad: 1,5; Lillesand:1; Risør:1; Tvedestrand:1; Valle: 0,5 (Setesdal barnevern); Åmli: 0,5; Gjerstad: 0,4.

Utbetalingene tok ikke utgangspunkt i lønnsutgifter for hele året, men fra 01.04.11. Derfor hadde vi 1,2 millioner igjen til kompetansehevende tiltak. Ingen kommuner søkte om dette i første omgang og Fylkesmannen initierte en felles videreutdanning for barnevernsarbeidere i fylket med oppstart høsten 2011. Denne skjer i regi av Universitetet i Nordland og kommunene har fått dekket utgiftene til de som meldte seg på, til sammen for 41 deltakere.

Resultatområde 46 Universell utforming

Fylkesmannen har også i 2011 i samarbeid med Aust-Agder fylkeskommune vært pilotfylke for universell utforming. Det er tilsatt prosjektleder i fylkeskommunen som står for fremdriften i prosjektet. Fylkesmannen deltar i referanse- og styringsgruppe. Prosjektleder har deltatt på sentralt arrangerte samlinger og står for kontakten med Miljøverndepartementet på vegne av styringsgruppen. Representanter for Fylkesmannen deltar også på sentrale samlinger i prosjektet der det fokuseres på sentrale tema for embetsoppdraget. Prosjektet i Aust-Agder retter seg særlig mot områdene transport, byrom og friluftsliv, men er og svært viktig for å bygge opp generell kompetanse innen universell utforming. Prosjektet har sett at det er av avgjørende betydning at det bygges opp solid kompetanse om hvordan universell utforming kan implementeres i planarbeid og tjenester og vi har derfor planlagt en intern kompetanseheving på dette området både for Fylkesmannen og fylkeskommunen.

Fylkesmannen har utarbeidet intern handlingsplan for universell utforming. Fylkesmannen har i oppgave å gi råd og veiledning til kommunene om hvordan universell utforming kan implementeres i planarbeid og tjenester. For å få universell utforming implementert i planarbeid er det nødvendig at råd og veiledning fra Fylkesmannen kommer på et tidlig stadium i planprosessen. Fylkesmannen ser det derfor som viktig at alle som arbeider med plansaker hos fylkesmannen har nødvendig kompetanse på dette området og at det fokuseres på universell utforming i møter med kommuner og planleggere. Universell utforming vektlegges ved møter i Planforum, en arena hos Fylkesmannen, der alle bebyggelses- og reguleringsaker, samt kommune og kommunedelplaner presenteres og vurderes.

Fylkesmannen vurderer samarbeidet med fylkeskommunen som svært viktig for å kunne utføre oppgavene i embetsoppdraget.

Resultatområde 47 Innvandring og integrering

47.1 Statsborgerseremonier

Fylkesmannen arrangerte én statsborgerseremoni i 2011, søndag 23. oktober. Til seremonien ble 247 nye statsborgere invitert. Av disse takket 106 ja. 96 møtte opp på selve seremonien (1 meldte om sykdom, for de 9 andre er årsak ukjent). Andel nye statsborgere som takket ja til å delta var på 42,9 prosent, mens andelen nye statsborgere som deltok på selve seremonien var på 38,9 prosent.

Dette er den høyeste prosentandelen av nye statsborgere vi har hatt siden vi startet med statsborgerseremonier i 2007. Årets deltakerandel er en økning fra 30,4 prosent i 2010, og således i tråd med resultatkravet for 2011 om økt andel av nye statsborgere som deltar på seremoniene. Med gjester og inviterte var vi 275 påmeldte. Vi har ikke tidligere arrangert seremoni for så mange. Fylkesmannen har som tidligere år lagt vekt på å øke deltakerantallet blant nye statsborger og skape økt bevissthet om seremonien. I 2011 har vi gjort som foregående år: samme ressurs har vært avsatt, vi har informert media og oppfordret lokale aviser og tv til å dekke seremonien, vi har informert på hjemmesiden vår, invitasjonen var lik som før og sendt ut til samme tidspunkt. Seremonien ble avholdt samme sted, og alle ble invitert til et måltid i etterkant. Vi hadde flinke musikere, og statsråd Grete Faremo som taler. Vi legger vekt på å skape en fin ramme rundt arrangementet, og på å få profilerte og dyktige talere for å øke oppmerksomheten og anerkjennelsen til seremonien. Vi la også vekt på å informere lederne av voksenopplæringene i fylket, og informerte om seremonien i et eget møte vi hadde med dem. De fikk en egen invitasjon tilsvarende andre gjester. Vi har tidligere etterlyst IMDi sin rolle i å gjøre seremonien mer kjent. I år deltok vi på et eget møte med IMDi Sør og Fylkesmannen i Vest-Agder og Telemark tidlig i planleggingsfasen. Målet med møtet var å lære av hverandres erfaringer og få gode tips og innspill. Vi anser det som viktig at IMDi Sør legger til rette for slik erfaringsutveksling. Vi har fortsatt et forbedringspunkt i å øke kontakten med frivillige organisasjoner. I dette arbeidet er IMDi Sørs rolle sentral.

Vi vurderer Fylkesmannens embetsoppdrag om oppfylt.

Statsborgerseremonier

Embeter	Antall seremonier	Prosent nye statsborgere som har deltatt
FMAA	1	38,87
Sum	1	

47.2 Bosetting av flyktninger

Fylkesmannen avholder 1/2 årlige samarbeidsmøter med IMDI. IMDI deltar i kommunenettverk hvor Husbankens virkemidler for bosetting av flyktninger presenteres. Vi har også regelmessige møter med Husbanken hvor bosetting av flyktninger er tema.

47.3 Introduksjonsordning for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)

Det er behandlet bare en klage. Vedtaket ble opphevet. Arbeidet vårt er primært knytte til råd og veiledning på saksbehandlernivå. Vi har svært få henvendelser som omhandler introduksjonsloven.

47.4 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkere

Tilskuddene til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere (per capita) og norskopplæring for asylsøkere, er forvaltet på grunnlag av forutsetningene fra sentralt hold. Oppgavene er utført i henhold til oppdraget. Vi har hatt tett kontakt med kommunene i forbindelse med hver søknadsrunde, og vi har informert om regelverket knyttet til tilskuddene. Vi har også fulgt opp alle spørsmål kommunene har hatt, og meldt saker inn i NIR-support. Det er utbetalt og behandlet flere søknader i tillegg til de ordinære søknadene gjennom NIR, blant annet tilskudd til skjermede personer.

Vi har ikke mottatt klager etter § 17-19 i introduksjonsloven i 2011, men vi har hatt flere henvendelser fra kommunene og voksenopplæringene knyttet til loven og tilhørende forskrifter og rundskriv. Det vises for øvrig til 47.3. Vi viser også til årsrapport til IMDI med frist 1.2.2012. Særrapporteringen er foretatt i henhold til retningslinjene i oppdragsbrevet, og oversendt IMDi.

Vi har interne retningslinjer om forvaltningen av tilskuddene med føringer for administrativ kontroll knyttet til saksbehandlingen. På grunn av knapp ressursituasjon har det derimot ikke vært mulig å kunne foreta en nødvendig revidering av disse i 2011. Det er et arbeid som vi håper å kunne prioritere i 2012.

Embetet har brukt mye ressurser på å forvalte tilskuddsordningene. Dette skyldes i stor grad at NIR og JIRA

fortsatt byr på utfordringer og genererer ekstra arbeid. Det har tatt svært lang tid å få avklaringer på spørsmål i NIR-support. Vi har uløste saker i JIRA som ble meldt inn for mer enn 11 måneder siden. Dette skaper også frustrasjon i kommunene.

Tilskuddet til kompetanseheving for lærer og ledere i norskopplæringen er forvaltet etter forutsetningene i oppdragsbrev fra VOX. Vi har gjennom hele året hatt et særskilt fokus på kvaliteten og kompetanseheving av lærere og ledere i opplæringen av voksne innvandrere. Fylkesmennene i Agderfylkene samarbeidet med VOX om en regional konferanse for å styrke kompetansen blant ledere og lærere i voksenopplæringene. Denne felles etterutdanningskonferansen ble avholdt i Kristiansand 29. og 30. august. Til konferansen var det rekordstor påmelding, til tross for at tidspunktet var lagt til skolestart hvilket gjorde det krevende for mange voksenopplæringer å kunne delta. Fylkesmannen har en egen referansegruppe bestående av et utvalg av ledere for ulike voksenopplæringer i fylket. Referansegruppen har gitt råd og tips om ulike kompetansehevingstiltak utover etterutdanningskonferansen. I november 2011 ble det avholdt en fagdag i uttale for alle lærere og ledere i Aust-Agder som underviste i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Det ble også besluttet å holde kurs i sekundær traumatisering samt lesing på fremmedspråk tidlig i 2012. Tilskuddet til å drive kompetanseheving av ledere og lærere er begrenset, men vi får mange positive tilbakemeldinger på de tiltakene som er iverksatt. Vi har også hatt et eget møte for lederne i voksenopplæringene i Aust-Agder, for å orientere og veilede om spørsmål knyttet til blant annet rettigheter etter introduksjonsloven og opplæringsloven, rapportering i GSI og særreportering til IMDi, statsborgerseremoni, NAFOs virksomhet og kurs, samt klagesaker.

Fylkesmannen har deltatt på møte i regi av IMDi Sørs nettverk med fylkesmannsembetene i Telemark, Vest-Agder og Aust-Agder. I 2011 var hovedtemaet tilsyn etter introduksjonsloven, samt overføringen av norsktilskuddene til IMDi. Vi har også deltatt på flere møter med VOX om etterutdanningskursene.

Fylkesmannen vurderer at oppgavene er utført i tråd med embetsoppdraget

Resultatområde 48 Likestilling

Målet vårt er å ha et systematisk og kontinuerlig fokus på likestillingsarbeid, og å sikre at likestillingsperspektivet er en integrert del av både vår interne og eksterne virksomhet. For mer informasjon om embetets interne likestillingsarbeid, se resultatområde 98.4 om likestilling og likeverd. Vi viser også til rapportering under resultatområde 46 om universell utforming. Vi viser videre til 84.7 om helsetjenestetilbud til personer utsatt for seksuelle overgrep eller vold i nære relasjoner, samt 84.10 om kjønnslemlestelse.

Som Likestillingsmonitoren viser blir vi stadig bedre på likestilling i Agder, men det gjør også resten av landet. Derfor kommer Aust-Agder fortsatt dårlig ut på SSBs likestillingsindeks. Dette har gjennom en årrekke gitt grunnlag for satsing på ulike tiltak som påvirker likestillingen knyttet til kjønn. Embetsoppdraget i forhold til likestilling favner imidlertid bredere enn likestilling mellom kjønn. Oppdraget inkluderer likestilling knyttet blant annet til kjønn, etnisitet, religion, funksjonsnedsettelse og seksuell orientering. Fylkesmannen er seg bevisst dette i utøvelsen av sine oppgaver på de ulike felt.

Siden likestilling er et omfattende felt er det krevende å finne målrettede og gode tiltak. Mange av tiltakene har også en langsiktig effekt som vanskelig lar seg måle på kort sikt. I Aust-Agder må utfordringene innen likestillingsarbeidet sees i sammenheng med de utfordringer vi har i forhold til levekår og læringsutbytte. Vi har høy andel unge uføre, mange som arbeider uønsket deltid, sosiale ulikheter i helse, flere fattige og vi scorer generelt lavere enn landssnittet på nasjonale prøver. Som et tiltak i arbeidet for mer likestilte og inkluderende lokalsamfunn har Fylkesmannen tatt initiativ til et prosjekt om innsats på levekårsfeltet. Vi er tildelt midler av Kunnskapsdepartementet til drift av et 3-årig prosjekt med fokus på tidlig innsats overfor barn og unge. To kommuner er med som utprøvkommuner, og det vært arbeidet med politisk og administrativ forankring av prosjektet. Levekårsprosjektet skal sees i sammenheng med andre pågående satsinger fra Fylkesmannen. Det gjelder blant annet samhandling mellom sykehus og kommune i forbindelse med svangerskap og fødsel, om å fange opp barn i risikozonen allerede i barnehagen etter den såkalte "Kvellomodellen", om leksehjelp og fritidsaktiviteter til barn som har behov for det.

Fylkesmannen ser embetets arbeid for full barnehagedekning som et viktig arbeid i likestillingssammenheng. Dekningsgraden i fylket for 1-5 åringer var ved inngangen til året fortsatt lavere enn landsgjennomsnittet uten Oslo. Vi er derfor aktive pådrivere overfor kommunene for å sikre full barnehagedekning.

Fylkesmannen var medarrangør på en likestillingskonferanse 3. mai, med fokus på likeverd og kjønn i barnehagene. Programmet omhandlet både hvordan læringsmiljøet i barnehagen skal fremme likestilling mellom

gutter og jenter, og kjønnsbalansen mellom ansatte. Fylkesmannen er også pådriver for programmet "Være sammen" i Aust-Agder, som er et forebyggende pedagogisk program for barn i 4-5 års alderen, med hovedmål å fremme positiv inkludering i barnefelleskapet. Her samarbeider vi med Fylkesmannen i Vest-Agder og UiA. Vi samarbeider også med Likestillingssenteret på Hamar, for å finne gode tiltak og prosjekt som kan fremme likestilling i barnehagene.

Fylkesmannens tilsyn, klagesaksbehandling og kompetanseheving innen barnehage og opplæringssektor er viktig for å sikre at alle elever får oppfylt sine rettigheter etter barnehage og opplæringslov. Dette er av stor betydning for å fremme likestilling og hindre diskriminering.

Vi legger generelt vekt på å skaffe oss en oversikt over tilstanden i kommunene som grunnlag for mer målrettede tiltak. Derfor har vi fokus på områdeovervåking og statistikkarbeid. Som et ledd i dette arbeidet har vi i samarbeid med Fylkesmannen i Aust-Agder utarbeidet et eget hefte med opplæringsstatistikk for kommunene i Agder i 2011. Her er tall blant annet for andel barn i kommunale barnehager, andel barn med spesialundervisning fordelt på kjønn, prosentandel med særskilt norsk, læringsmiljø og kjønnsdelt tabell om fritak fra nasjonale prøver. Denne informasjonen brukes blant annet i analyse og tilsynsarbeid. Fylkesmannen har også hatt et eget møte med Likestillingssenteret ved UiA, for å drøfte hvilke områder vi bør ha et særskilt fokus på i planarbeid og møter med kommunene. Noen områder som peker seg ut her er blant annet uønsket deltid, og at likestillingsarbeid oftest er avgrenset til kjønn.

5. mai var vi tilstede da Senter for Likestilling sammen med Agderforskning presenterte Likestillingsmonitoren for Agder. Assisterende fylkesmannen holdt innlegg om Fylkesmannens rolle og i likestillingsarbeidet og om vårt embetsoppdrag. Likestillingsmonitoren er et nyttig redskap for oss og for vår dialog med kommunene.

For å heve egen kompetanse og fremme kunnskap om likestilling deltar vi på ulike konferanser og seminarer. Vi støtter Universitetet i Agder og Senter for likestilling i å arrangere en årlig likestillingskonferanse. Temaet for årets likestillingskonferanse 17.-18. november var "Arbeidsliv og familieliv i balanse". Fylkesmannen deltok begge dagene. Vi var også tilstede under BLDs høstmøte, likestilling og universell utforming var sentrale temaer. Vi deltok også på fagkurset for Fylkesmenn 24. november, arrangert av Likestillingssenteret på Hamar.

Innen utdanningsområdet er Fylkesmannen en aktiv pådriver for prosjekter som fremmer jenters interesse for og valg av realfag. Vi vil særlig trekke frem First Lego League, som er et globalt program med målsetting å få barn og unge interessert i vitenskap og teknologi. På de arenaene som First Lego League skaper, ser vi likestilling i praksis. Vi deltar også på den årlige konferansen om jenter og teknologi som NHO arrangerer i samarbeid med blant andre UiA og Fritt Valg.

I forbindelse med høstens kommune – og fylkestingsvalg har Fylkesmannen veiledet og gitt informasjon om kjønnsrepresentasjon i komiteer og utvalg etter kommuneloven.

Fylkesmannen gir tilskudd til organisasjonen "Jenter i skogbruket", for å stimulere til økt deltakelse av jenter i skognæringen.

Vi har krav om universell utforming av lokaler på eksterne konferanser og arrangement. Vi foretar også vurderinger knyttet til likestilling i forbindelse med arrangement av kurs og konferanser, blant annet knyttet til valg av foredragsholdere. Vi tilstreber videre kjønnsmessig likhet i valg av sensorer.

Internt i embetet har vi forsterket innsatsen knyttet til planarbeidet, for å sikre at alle interesser i plansaker ivaretas. Den som har et særlig ansvar for likestilling i embetet, deltar også fast i planmøtet for å sikre at kommunene ivaretar likestilling i sine planstrategier, kommuneplaner og plansaker.

Fylkesmannen vil også i det videre arbeidet tilby kommunene veiledning i hva aktivitets og redegjørelsesplikten innebærer.

Ressursrapportering

Ressursbruken på resultatområde 42, familierett synes noe lav. Fylkesmannen har utført oppgavene under resultatområde 43 som skriftelig tilsyn. Dette medfører en svært lav ressursbruk. Fylkesmannen har brukt mye tid på oppdraget med opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere og norskopplæring for asylsøkere. I tillegg tar arbeidet med statsborgerseremonien betydelige ressurser.

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
41 Tilsyn med barnevernområdet	kr 470 273,16	kr 0,00

42 Familierett	kr 398 442,20	kr 0,00
43.1 Tilsyn med kommunale krisesentertiltak	kr 4 908,34	kr 0,00
43.9 Andre krisetiltak (rest 43)	kr 0,00	kr 0,00
44 Familievern	kr 5 208,34	kr 0,00
45 Barnevern	kr 218 879,91	kr 238 000,00
47 Integrasjon	kr 347 750,47	kr 0,00
Andre oppgaver under BLD	kr 123 085,57	kr 0,00
Sum:	kr 1 568 547,00	kr 238 000,00

Justis- og politidepartementet

Resultatområde 51 Siviladministrasjon

51.2 Vergemålsloven

Fylkesmannen i Aust-Agder har i 2011 fattet ti vedtak som gjelder vergemålsloven. For 2010 var tilsvarende tall fire. Vi har likevel rapportert inn åtte saker til i år, totalt 18. Dette skyldes at det er en rekke andre henvendelser som krever skriftlig tilbakemelding fra vår side. Når det gjelder saksbehandlingstid ser det ut til at ca halvparten av sakene blir behandlet innen 2-6 uker, mens den andre halvparten tar fra 2-5 måneder. Dette skyldes dels sakenes kompleksitet og dels at andre oppgaver tar det meste av ressursene i perioder, for eksempel andre tilsynsoppgaver i avdelingen.

Fylkesmannen opplever at det er en økning i antall saker på vergemålsfeltet. De fleste sakene kommer fra Østre Agder overformynderi. Dette har sammenheng med at dette overformynderi betjener ca 60 prosent av fylkets innbyggere. Videre antar vi at det kan ha en sammenheng med kjennskap til saksbehandlingsregler og hvorvidt det fattes enkeltvedtak med informasjon om klagerett. Gjennom tilsyn med overformynderiene har vi erfart at det i liten grad fattes begrunnede enketvedtak med informasjon om klagerett i overformynderiene. Våre tilsyn fra 2009-2011 har gjennomgående fokusert på temaet saksbehandlingsregler og økt sakstiltfang kan ha en sammenheng med dette.

I 2011 har Fylkesmannen i Aust-Agder deltatt på diverse samlinger og møter angående vergemålsreformen. Det er videre gjennomført intern kompetanseheving i form av deltakelse på kurs i prosjektledelse i regi av Juristforbundet og kurs for hjelpeverger for EMA i regi av Norsk folkehjelp.

Eksternt har Fylkesmannen i Aust-Agder i 2011 arrangert en fagsamling for alle overformynderiene i fylket med fokus på reformen og saksbehandlingsregler i vergemålsaker. Vi har videre avholdt dialogmøter med Østre Agder overformynderi med tanke på vergemålsreformen. For øvrig kan det nevnes at vi har skrevet høringsuttalelse på vergemålsprosjektet rapport.

På tilsynsfronten har Fylkesmannen i Aust-Agder prioritert å bruke en del tid på videreutvikle opplegget for tilsyn med overformynderiene. Grunnen til at vi valgte å prioritere dette var at vi ønsket å få noe mer kvalitet ut av tilsynene og at vi vurderte at vi kan bruke tilsynene til å skaffe oss verdifull erfaring med tanke på den forestående overføringen av vergemålsmyndigheten til fylkesmannen. Vi har utarbeidet et skriftelig kontrollskjema med oversikt over tema og kontrollspørsmål. Vi bruker dette som utgangspunkt for et arbeidsskjema som fylles ut ved gjennomgang av innsendt dokumentasjon. Dette dokumentet danner igjen grunnlag for hvilken informasjon vi spør etter på tilsynsmøtet. Vi brukte dette opplegget på tilsynene med to overformynderi i desember 2011 og er godt fornøyd med hvordan det fungerte. I forbindelse med tilsyn med overformynderi har vi alltid et møte med kommunen ved ordfører og rådmann på slutten av tilsynsdagen og her er også overformynderi tilstede. Dette gjør at tilsynet får en umiddelbar og direkte oppmerksomhet i kommunen, noe vi mener er effektivt og udelt positivt.

Vi har som nevnt hatt tilsyn med to overformynderi i 2011. Iveland overformynderi og Evje og Hornnes overformynderi. Rapportene er ikke ferdigstilte ved årssiftet. Det ble avdekket en del svakheter, men det vil ikke bli gitt avvik med pålegg om retting. Fylkesmannen i Aust-Agder har ikke tradisjon for å gi pålegg om retting innen konkrete frister, men vi forventer at kommunen/overformynderi følger opp tilsynet. Vi erfarer at overformynderiene har lettere for å ta kontakt med Fylkesmannen for å få veiledning i konkrete saker etter at vi

har møtt dem på tilsyn.

Fylkesmannen har utført desisjon av regnskapene etter oppdraget.

Fylkesmannen er kjent med at flere av overformynderiene avholder jevnlig opplæring for verger/hjelpeverger. Dette gjelder blant annet fylkets største overformynderi med fast formann. Dette overformynderiet dekker ca halvparten av fylkets innbyggere. Fylkesmannen har imidlertid ikke kartlagt om alle overformynderiene har slik virksomhet. Dette er imidlertid et tema vi rutinemessig er innom på tilsyn. Videre kan det nevnes at Norsk folkehjelp i 2011 har gjennomført kurs for hjelpeverger for EMA i. Her deltok hjelpeverger fra Arendal, Risør og Grimstad.

Oppgaver etter vergemålsloven

Embeter	Antall saker	Antall tilsyn
FMAA	18	2
Sum	18	2

Resultatområde 52 Borgerrettigheter

52.1 Fri rettshjelp

Vi viser til de kvartalsvise rapportene.

Resultatområde 53 Forebyggende samfunnsikkerhet

53.1 Oversikt over regionale samfunnsikkerhetsutfordringer

Fylkes-ROS ble revidert 2010-11.

Fylkesmannen har en plan for oppfølging av funn i fylkes-ROS. Den eksakte tiltakslisten skal utarbeides sammen med Fylkesmannen i Vest-Agder våren 2012.

Risiko- og sårbarhetsforhold knyttet til særskilte risikoområder/virksomheter med mer diskuteres i Fylkesberedskapsrådet.

Fylkesmannen har oppdatere fylkes-ROS i henhold til identifiserte områder som er spesielt sårbare for klimaendringer med særlig vekt på kritisk infrastruktur. Dette arbeidet har pågått systematisk siden 2006.

53.2 Samfunnsplanlegging

Fylkesmannen deltar på oppstartsmøter og i høringer for kommunale planprosesser for å formidle forventninger til ivaretagelse av samfunnsikkerhet i planarbeidet.

53.5 Planlegging innen kraftforsyning, flom- og skredfare

Fylkesmannen deltar på oppstartsmøter og i høringer for kommunale planprosesser for å formidle forventninger til ivaretagelse av samfunnsikkerhet i planarbeidet.

Resultatområde 54 Beredskapsforberedelser

54.1 Beredskapsplaner innen samfunnssikkerhet

Fylkesmannens kriseplanverk og organisasjon er ajourført i 2011.

Tilsyn med kommunenes samfunnssikkerhetsarbeid er gjennomført slik at kommunene følges opp minimum hvert fjerde år. Arbeidet gjennomføres etter Aust-Agder modellen med varslet tilsyn, tilsyn, faglig oppdatering, beredskapsdag i kommunen, prosess med planlegging av øvelse sammen med kommunen, varslingsøvelse, fullskalaøvelse og grundig evalueringsrapport og derpåfølgende møte med kraft, tele, IKT og informasjon. Grimstad, Arendal, Tvedestrand og Risør er fulgt opp i 2011.

Beredskapsplaner gjøres kjent blant aktørene på en egnet måte via Aust-Agder modellen.

Revidert og koordinert oversikt over skjermingsverdige objekter er utarbeidet, men vil bli ytterligere kvalitetssikret og fulgt opp i 2012.

54.2 Øvelser

Fylkesmannen har gjennomført én øvelse for krisestaben i kommunene i løpet av de fire siste årene. Arbeidet gjennomføres etter "Aust-Agder modellen" med varslet tilsyn, tilsyn, faglig oppdatering, beredskapsdag i kommunen, prosess med planlegging av øvelse sammen med kommunen, varslingsøvelse, fullskalaøvelse og grundig evalueringsrapport med påfølgende møte med kraft, tele, IKT og informasjon. Grimstad, Arendal, Tvedestrand og Risør er fulgt opp i 2011

Årlig øvelse av Fylkesmannens krisestab/ledergruppe ble gjennomført høsten 2011. Krisestaben fikk intern opplæring og deltok deretter på "øvelse flystyrt på Kjevik

Havneberedskapsøvelsene ble gjennomført sammen med Kystverket, Fylkesmannen i Vest-Agder og beredskapshavner i Agder.

54.6 Regional samordning

Fylkesmannen har gjennomføre ett årlig møte i Fylkesberedskapsrådet og et møte i Atomberedskapsutvalget.

Frivillige organisasjonene er representert i Fylkesberedskapsrådet. Kommunene oppfordres til å gi de frivillige organisasjonene representasjon i eget beredskapsråd.

Fylkesmannen bidrar til at skogbrannovervåkingen videreføres i samarbeid med Vest-Agder og Telemark. Kommunene orienteres med eget skriv og oppslag på vår hjemmeside.

54.8 Felles digitalt nødnett

Fylkesmannen har i samråd med Helsedirektoratet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK), bistått med innføring av nødnett i kommunene.

Fylkesmannen har fulgt opp skriv og forventninger fra DSB og DNK. Hdir har gjennomført orientering for alle kommuner i Aust-Agder. Arbeidet fortsetter inn i 2012

Innføringsmøte med orientering fra ledelsen i DNK er utsatt til mars 2012.

54.9 Atomberedskap og strålevern

Fylkesmannens atomberedskapsorganisasjon er øvet i 2011.

Fylkesmannen har gjennomført årlig møte i Atomberedskapsutvalget (ABU).

Fylkesmannen deltar på varslingsøvelser fra NRPA og initierer egne opp mot ABU og kommunene.

Fylkesmannen har oversikt over status for kommunenes atomberedskap. Atomeberedskap er tema under tilsyn og i møte med beredskapskoordinatorene.

Alle kommunene har i 2011 gjennomført øvelsesrelatert aktiviteter som bidrar til å opprettholde og videreutvikle kommunenes atomberedskap.

54.10 Beredskap innen kraftforsyning

Fylkesmannen viderevarsler i henhold til Retningslinjer for varslings- og rapporteringsprosedyrer i fredstid, DSB 1. januar 2001

Fylkesmannen bidrar aktivt til at kraftforsyningssikkerhet ivaretas regionalt, og at beredskapsplaner er à jour. Dette er tema i fylkesberedskapsrådsmøter, tilsyn, beredskapsmøter og øvelser i kommunene.

Fylkesberedskapssjefen deltok på NVEs kraftberedskapsmøter våren 2011.

Resultatområde 55 Regional og kommunal krisehåndtering

55.1 Organisering for krisehåndtering

Årlig fagseminar og øvelse er gjennomført med personene som inngår i Fylkesmannens krisestab. Planer og stabsoppsett ble revidert samtidig.

55.2 Krisehåndtering

Fylkesmennene rapporterer ved hendelser/kriser i henhold til retningslinjer for varsling og rapportering på samordningskanal.

Ved hendelser/kriser vurderer Fylkesmannen bruk av Fylkesberedskapsrådet.

Fylkesmannen har ikke hatt behov for å aktivisere samordningsfunksjonen i 2011. Fylkesmannen fulgte opp sentrale pålegg etter 22. juli 2011.

55.3 Evaluering

Fylkesmannen utarbeider evalueringer etter større hendelser av regional betydning, og etter behov bistår berørte kommuner i deres evaluering.

Brann på storulykkesbedriften 3B i Birkenes kommune i 2010 er fugt opp med evalueringer og temadag sammen med DSB i 2011.

Fylkesmannen bistår DSB med evalueringsrapporter.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
51.2 Vergemålsloven	kr 281 426,64	kr 4 049,16
51.9 Annen siviladministrasjon (rest 51)	kr 0,00	kr 0,00
52.1 Fri rettshjelp	kr 606 677,10	kr 11 136,43
52.9 Annet Borgerettigheter (rest 52)	kr 0,00	kr 0,00
53 Forebyggende samfunnssikkerhet	kr 758 672,67	kr 0,00
54 Beredskapsforberedelser	kr 427 150,15	kr 0,00
55 Regional og kommunal krisehåndtering	kr 235 336,34	kr 0,00
Andre oppgaver under JD	kr 252 336,15	kr 0,00

Kommunal- og regionaldepartementet

Resultatområde 61 Samordning, omstilling og fornying i kommunene

61.1 Kommunerettet samordning

Vi prioriterer oppgaven å være det sentrale statlige samordningsorgan på fylkesnivå. Vår hovedstrategi (Strategisk plan 2011-2014) er å søke å oppnå resultater gjennom kommunikasjon, dialog og samordning.

Vi har ikke funnet hensiktsmessig å utstede forventningsbrev til kommunene. Fylkesmannen har to faste årlige møter med ordførerkollegiet og rådmannskollegiet. Til disse møtene er KS-Agder og fylkeskommunen invitert. Det er stor interesse blant statlige etater for å benytte disse møtene til dialog med kommunene. Høstmøtet for 2011 fortsatte vi fjorårets suksess ved å ha lunsj til lunsj møte. I år var vi i Arendal kommune på Tromøya.

Vi gjennomførte to felles statlige etatsjefsmøter med Fylkesmannen i Vest-Agder i 2011 der viktige temaer bl.a. i forhold til kommunene tas opp.

I embetet gjennomføres det ukentlige ledermøter og møter hver 14. dag i planforum er med på å sikre god intern samhandling. Vi har skriftlige rutiner og samordning av enkeltsaker, plansaker og høringer.

Embetet er samlokalisert i fylkeshuset i Arendal sammen med bl.a. fylkeskommunenes sentraladministrasjon. Vi vurderer samhandlingen og samarbeidet med fylkeskommunen, til å være god.

Etter vår oppfatning er samordningsfunksjonen godt ivaretatt, også etter at en rekke statlige etater har endret geografisk ansvarsområde. Det er en klar fordel å være et lite fylke med bare 15 kommuner, relativt korte avstander og tette, nære relasjoner.

61.2 Omstilling og fornying i kommunene

Vi har primært rettet arbeidet med omstilling og fornying i kommunene inn mot fordelingen av skjønnsmidlene. Ordførere og rådmenn i 13 av 15 kommuner møter til separat konferanse hos Fylkesmann om hovedskjønn, prosjektskjønn diskuteres og sett i relasjon i kommunens tjenesteproduksjon. Videre deltar Fylkesmannen i nettverk for kvalitetsutvikling av enkelte tjenester i kommunene. Kommunene i Aust-Agder er gjennomgående godt motivert for å fornye og utvikle egen organisasjon.

Vi har invitert alle kommunene til skjønns møte i august og september. 13 av 15 kommuner deltok med ordfører, rådmann og økonomisjef på skjønns møtet for å gi en orientering om gjeldende utfordringer i kommunene.

Restskjønn for 2011 ble fordelt i mars måned. Det kom inn søknader på 36 prosjekter på vel 15,3 millioner kroner. 2,9 millioner kroner ble fordelt i restskjønn til 13 prosjekter for 2011. Skjønnsmidlene er et nyttig og effektivt bidrag til omstillings- og endringsarbeid i kommunene. Vi har lagt ut en oversikt over fordelingene ut på vår hjemmeside. Vi har i tillegg laget en erfaringsportal der vi legger ut alle prosjektsøknadene og rapportene til de prosjektene som har fått støtte.

Et av prosjektene vi gav prosjektskjønn til er et interkommunaltprosjektet Økt læringsutbytte i grunnskolen. Prosjektet vil vare frem til sommeren 2014. For 2011 gav vi 1 million i prosjektskjønn. Bakrunnen for prosjektet er at Aust-Agder samlet sett skåret lavt på nasjonale prøver, grunnskolepoeng og en del øvrige tester som viser læringsutbyttet blant grunnskoleelever. Videre er det høy andel drop-out i videregående skole, høy andel av unge på uføretrygd og høy arbeidsledighet blant unge. Tiltaket for økt læringsutbytte i grunnskolen fokuserer i utgangspunkt på lesing, elevvurdering og regning.

61.3 Samordning av statlig tilsyn

2011 har vi hatt ett felles tilsynsseminar der andre statlige etater som har tilsyn med kommunesektoren var invitert. Alle avdelingene hos Fylkesmannen, Arbeidstilsynet, Arendal revisjonsdistrikt og Mattilsynet var deltakere på vår felles årlige tilsynsmøte, der vi blant annet videreutviklet en felles tilsynskalender for embetet, Arbeidstilsynet og Mattilsynet. Den felles koordinerte tilsynskalenderen administreres av Fylkesmannen og ligger på embetets hjemmesider.

Internt har vi en stor grad felles tilsyn mellom Utdannings- og familieavdelingen og Beredskapsenheten.

Resultatområde 62 Kommuneøkonomi

62.1 Kontroll og godkjenning etter økonomibestemmelsene i Kommuneloven

Fylkesmannen har gjennomgått alle (15) årsbudsjett og økonomiplaner med hensyn til om kommunene skal underlegges kontroll. Tilbakemelding er i ettertid gitt til kommunene.

I forbindelse med behandlingen av regnskap 2008 ble Grimstad kommune innmeldt i Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK-listen).

Fylkesmannen utførte lovlighetskontroll av Grimstad kommune sitt årsbudsjett for 2011. I tilbakemeldingen til kommunen til kommunene 14. april 2010 gav vi følgende vedtak:

Fylkesmannen har med dette gjennomført lovlighetskontroll av budsjettvedtaket for 2011 jf. Kommunelovens § 60 nr. 2. Fylkesmannen har ikke funnet forhold som tilsier at budsjettvedtaket må oppheves. Fylkesmannen godkjenner låneopptaket på til sammen 110,9 millioner kroner for 2011.

Kommunene i Aust-Agder budsjetterte for 2011 i snitt med et dårligere netto driftsresultat enn resultatet for 2010. Fra 2,5 prosent til 0,7 prosent. Av 15 kommuner i Aust-Agder budsjetterte fire kommuner med negativ netto driftsresultat for 2011 og kun tre kommuner med et bedre resultat enn 3 prosent. Fortsatt er de fleste kommunene i fylket avhengig av aksjeutbytte fra Agder Energi AS for å gå i balanse.

Det ble avgitt en godkjennelse på kommunale garantier i 2011.

Det ble godkjent ett låneopptak i 2011 i forbindelse med godkjennelse av budsjettet til Grimstad kommune.

Det er godkjent ett låneopptak i 2011 til interkommunale selskaper.

Det er gjennomført ett lovlighetskontroll på egen initiativ § 59 nr 5. Resultat at vi opphevet et budsjettreguleringssak og årsregnskap 2010 til Tvedestrand kommune.

62.2 Økonomiforvaltning - veiledning

Fylkesmannen har veiledet kommunene i økonomisk planlegging og forvaltning, både igjennom informasjonsmøter og via brev, telefon, epost og internett.

Fylkesmannen har informert om kommuneproposisjonen og statsbudsjettet via felles informasjonsmøte med Fylkesmannen i Vest-Agder og KS-Agder i mai måned og oktober måned.

Fylkesmannen har gitt faglig støtte og veiledning til kommunene i bruk av KOSTRA-data. I de årlige ordfører og rådmannsmøtene, samt ved statlige etatssjefsmøter, blir KOSTRA-data presentert. Vi har veiledet kommunene i utfylling av skjema for tjenesterapportering. Vi har også veiledet i forhold til bruk av art og funksjoner i KOSTRA-regnskapet. Vi har lagt ut artikkel på nett der vi har presentert tidsfrister for KOSTRA-rapportering må overholdes. Vi har begynt å publisere KOSTRA-tall på konserntall.

Vi har invitert alle kommunene til skjønnsmøte i august og september. 13 av 15 kommuner deltok med ordfører, rådmann og økonomisjef på skjønnsmøtet for å gi en orientering om gjeldende utfordringer i kommunene.

Restskjønn for 2011 ble fordelt i mars måned. Det kom inn søknader på 36 prosjekter på vel 15,3 millioner kroner. 2,9 millioner kroner ble fordelt i restskjønn til 13 prosjekter for 2011. Skjønnsmidlene er et nyttig og

effektiv bidrag til omstillings- og endringsarbeid i kommunene. Vi har lagt ut en oversikt over fordelingene ut på vår hjemmeside. Vi har i tillegg laget en erfaringsportal der vi legger ut alle prosjektsøknadene og rapportene til de prosjektene som har fått støtte.

Et av prosjektene vi gav prosjektskjønn til er et interkommunaltprosjektet Økt læringsutbytte i grunnskolen. Prosjektet vil vare frem til sommeren 2014. For 2011 gav vi 1 million i prosjektskjønn. Bakrunnen for prosjektet er at Aust-Agder samlet sett skåret lavt på nasjonale prøver, grunnskolepoeng og en del øvrige tester som viser læringsutbyttet blant grunnskoleelever. Videre er det høy andel drop-out i videregående skole, høy andel av unge på uføretrygd og høy arbeidsledighet blant unge. Tiltaket for økt læringsutbytte i grunnskolen fokuserer i utgangspunkt på lesing, elevvurdering og regning.

Aust-Agder fikk en kommune inn i ROBEK-lista i 2008. Grimstad kommune hadde et regnskapsmessig merforbruk på ca 39 millioner i 2008 som de vedtok å dekke inn over fire år. Fylkesmannen har fortsatt den tette dialogen både i møter, telefon og per mail med Grimstad kommune også i 2011. Kommunen har levert de rapportene de skal levere og de har fulgt opp sin forpliktende plan. Fylkesmannen forventer at kommunen er ute av listen ved regnskapsbehandlingen våren 2012.

Resultatområde 63 Kommunalrett og valglov

63.1 Kommunalrett

Gjennomgående er det begrenset kompetanse innenfor kommunalrett i kommunene. Dette medfører at embetet i relativ stor grad må drive med veiledning både av politikere og den kommunale administrasjonen. Dette gjelder i hovedsak innenfor Plan- og bygningsloven og Kommunalloven.

Lovlighetskontroll

Embeter	Saker om lovlighetskontroll etter klage som det er truffet vedtak i			Lovlighetskontroll initiert av fylkesmannen			Vedr. habilitet	Vedr. lukking av møter
	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig	Antall saker	Antall opprettholdt	Antall ulovelig		
FMAA	0			2		2	1	
Sum	0	0	0	2	0	2		

63.2 Valg

Det er avholdt valgkonferanse for valgstyrene i fylket i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder og Fylkesmannen i Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommune. En del spørsmål fra valgstyrene er besvart på telefon og e-post. Ingen merknader til gjennomføringen av valget.

Resultatområde 64 Forvaltningsloven og offentleglova i forhold til kommunesektoren

Fylkesmannen har i 2011 behandlet seks klagesaker etter offentleglova. Klagen er tatt til følge i en sak.

Resultatområde 65 Kommuneinndeling og interkommunalt samarbeid

65.1 Kommuneinndeling

Sak om overføring av Løddesøl krets i Arendal kommune til Froland kommune. Saken er under utredning.

Søknader fra fire kommuner i Aust-Agder om overføring til Vest-Agder fylke. Departmentet har saken til behandling.

65.2 Interkommunalt samarbeid

Sosial- og helseavdelingen har finansiert et forprosjekt og bistått med å fremme en søknad til Arbeids- og velferdsdirektoratet om interkommunalt samarbeid om økonomisk rådgivning for alle kommuner i fylket. Arendal kommune er vertskommune.

Resultatområde 66 Bolig- og bygningsrett

Fylkesmannen har også i 2011 mottatt mange henvendelser fra kommuner og aktører i byggebransjen om forståelsen av bestemmelsene i Plan- og bygningsloven i 2011. Veiledning har i stor grad vært gitt via telefon og e-post. Vi opplever fortsatt at kommunene har en del problemer knyttet til overgangen til ny lov.

66.1 Byggesaker

Fylkesmannen har behandlet 170 klagesaker etter plan- og bygningsloven i 2011. Ti saker er behandlet som settefylkesmann for Telemark. Det er mottatt ca. 200 klagesaker til behandling. Restansene har økt noe på grunn av mye sykefravær i siste halvår.

Vi viser ellers til særskilt rapportering om klagesaker etter Plan- og bygningsloven i SYSAM.

66.2 Saker om ekspropriasjon

Ingen saker i 2011 under KRD's område.

66.3 Klage etter eierseksjonsloven

Klage etter eierseksjonsloven - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMAA	0			
Sum	0	0		

66.4 Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård

Klage på kommunalt vedtak om forkjøpsrett av leiegård - antall

Embeter	Antall klager	Tatt til følge	Ikke tatt til følge	lovbestemmelser er vurdert under klagebehandlingen
FMAA	0			
Sum	0	0		

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
62 Kommuneøkonomi	kr 504 466,28	kr 0,00
66 Bolig- og bygningsrett	kr 782 666,28	kr 0,00
Andre oppgaver under KRD	kr 113 185,45	kr 0,00

Arbeidsdepartementet

Resultatområde 73 Sosiale tjenester

73.1 Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen

154 klagesaker behandlet i 2011, en økning på 75 prosent fra 2010. 99,4 prosent av sakene er behandlet innen to måneder ved embetet.

Det er gjennomført regionsamlinger for ansatte ved NAV-kontorene hvor både lovverk og metodikk har vært tema. Embetet har videre deltatt på fagmøter ved enkelte NAV kontor.

Ikke gjennomført opplæring i forskrift og rundskriv da disse ikke er på plass.

Det er gjennomført to tilsyn med saksbehandling av økonomisk stønad og to tilsyn rettet mot kommunale tjenester til rusmiddelmissbrukere hvor NAV var involvert. Disse kommunene blir fulgt opp i forhold til de avvik og merknader som er gitt. Embetet har fulgt opp fire kommuner som i 2010 hadde tilsyn med saksbehandling av økonomisk stønad. Tilsynsfunn er formidlet til alle NAV ledere i fylket samt NAV fylkesledd.

73.2 Sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen - formidlingstiltak og kompetanseutvikling

Embetet har gjennom faglige fora og egne samlinger for de enkelte resultatområder 73.2, 73.3, 73.4, 73.5 og 73.6 hvor sammenhengen mellom de ulike satsingene og aktivitetene synliggjort.

Embetet har gitt informasjon om status, føringer og beslutninger i forbindelse med NAV reformen på ordfører/rådmannsmøter, møter med NAV lederne og på kurs og konferanser for ansatte i og utenfor NAV kontorene.

Arbeidet med de faglige nettverk er videreført. Fylkesmannen deltar på fagmøter. Nettverkene er også tverrfaglige/tverretatlige, samt at spesialisthelsetjenestens avdelinger for rus/psykisk helse er representert. Flere brukerrepresentanter deltar. Vi har arrangert halvårlige regionvise, tverretatlige og tverrfaglige fora. Fylket er delt i fire regioner. I tillegg er det etablert egne fora for økonomisk rådgivning, rus og KVP mv

Vi har gitt alle NAV kontor tilbud om kompetansetiltak knyttet til de sosiale tjenestene. Tiltakene er samordnet og koordinert med NAV fylke, og er en del av NAV's kompetanseplan

Fylkesmannen er medlem i NAV kontaktforum, representert ved assisterende fylkesmann/ fylkeslege og ansatt ved Sosial- og helseavdelingen.

Fylkesmannen har i egen samling informert om internkontrollplikten ved NAV kontorene, og revidert kommunenes internkontroll ved tilsynsvirksomhet med oppfølging i fire kommuner i 2011.

Vi har ikke veiledet direkte i bruk av måleindikatorer, men avventet direktoratets opplegg. Kommunale indikatorer har likevel vært tema i tilsynsvirksomheten vår.

Vi har egen samordningsgruppe internt i embetet som ser de ulike tilskuddsordningene under ett. Det har vært arrangert prosjektverksted

73.3 Kvalifiseringsprogrammet

Det er gjennomført tre fagsamlinger for ansatte som arbeider særskilt med KVP. Alle tiltaks- og kompetanseaktiviteter er koordinert og utført i samarbeid med med NAV Fylke.

Embetet har i samarbeid med Borgestad kompetansesenter gjennomført tre MI kurs i 2011, hvor ansatte fra NAV/KVP-veiledere har deltatt. Tre KVP fagsamlinger er gjennomført i samarbeid med NAV Fylke. Vi har innledet samarbeid med "Mestringsveier til Arbeid" som er et regionalt prosjekt med målsetting å øke yrkesdeltakelse for personer med rusmiddelproblematikk.

I påvente av nytt rundskriv og forskrift er det ikke gjennomført særskilte opplæringstiltak i 2011 på dette området.

Fylkesmannen er hovedkontakt i fylket, og alle aktiviteter innenfor kvalifiseringsprogrammet som er rettet mot lokalkontor, skjer i samarbeid med NAV Fylke.

Kvalifiseringsprogrammet har vært et tema for oppfølging i kontaktutvalget, ordfører/rådmannsmøte og i ledermøter i NAV.

Kompetanseveiledere ble avviklet i 2010 da vi opplevde problemer med å rekruttere nye, samt beholde gamle. I 2011 har vi i stedet engasjert en person i full stilling i deler av året for å gi den nødvendige faglige støtte og koordinere aktivitetene i kvalifiseringsprogrammet.

Aust-Agder har i likhet med de fleste andre fylker hatt en nedgang i antall deltakere i løpet av 2011. Oversikt pr. 30.11.2011 viser at Aust-Agder er ett av tre fylker som fortsatt ligger over forventet gjennomsnitt på antall deltakere for 2011. Vi er fortsatt usikker på om alle som fyller vilkårene, får tilbud om deltakelse. Fylkesmannen planlegger tiltak for å undersøke dette nærmere i 2012.

Det har vært gjennomført brukermedvirkningsprosjekt av og med deltakere i KVP i 2011. Prosjektet var finansiert av Fylkesmannen. Det ble gjennomført en brukerundersøkelse blant deltakere i KVP og resultater ble presentert for NAV medarbeidere på en KVP samling.

Fylkesmannen har rapportert hvert kvartal utfra den disposisjonen som har kommet fra direktoratet. Rapporteringen har skjedd i nært samarbeid med NAV fylke.

73.4 Utenrettslig økonomisk rådgivning

Det er etablert faglig forum/rådgivning for kommunene Arendal, Froland, Åmli. Tre kommuner i vestfylket deltar i knutepunkt Sørlandet samarbeidet med Kristiansand. Østfylket etablerer faglig samarbeid.

Det er gjennomført videregående kurs (10) i mai og grunnkurs september 2011 (38 deltagere). Høsten 2010 ble det også gjennomført grunnkurs.

Fylkesmannen har i 2011 etablert og finansiert et forprosjekt for etablering av interkommunalt økonomisk rådgivningskontor. Det er blant annet på bakgrunn av dette fremmet en søknad om et interkommunalt økonomisk rådgivningsprosjekt for hele fylket hvor flere kommuner til nå har gitt sin tilslutning. Namsmannen deltar i styringsgruppa for dette prosjektet, og en av målsettingene i prosjektet er å etablere bedre rutiner mellom namsmann og NAV.

Prosjektsøknaden er et uttrykk for at alle kommunene i Aust-Agder vil ha nytte av prosjektet, men at det særlig er viktig å få med de minste kommunene. Det vises forøvrig til prosjektsøknaden.

73.5 Boligsosialt arbeid

Tilskuddforvaltningen er gjennomført i tråd med oppdraget. Arbeidet med tilskuddsordninger er koordinert i en intern arbeidsgruppe som består av ansatte som jobber spesielt på rusfeltet, psykisk helse og sosialtjenesten. Dette gjøres for å sikre en effektiv og målrettet tilskuddsforvaltning.

I 2011 er det fire prosjektkommuner mot en i 2010. Det har vært gjennomført kurs i prosjektarbeid.

Fylkesmannen har vært medarrangør for en boligsosial konferanse som omfatter alle kommuner i Husbanken region Sør.

Alle prosjektkommunene er fulgt opp med egne prosjektmøter og ellers gitt løpende oppfølging ved behov. Gjennom de tverrfaglige fora for rus, psykisk helse og NAV sosial, arbeides det systematisk med koordinering og samordning av tiltak.

Det er fortsatt store uløste oppgaver innen feltet boligsosialt arbeid. Det er mangel på boliger. Særlig er det en utfordring i overgang fra midlertidig bolig til mer permanent bolig. Det er også utfordringer knyttet opp mot samarbeid mellom spesialisthelsetjenesten og kommunale tiltak.

Mange av de som har særskilte boligbehov har også behandlingsbehov og ansvarsområde/samarbeid mellom kommunene og spesialisthelsetjenesten er ofte vanskelig å avklare.

Husbanken er sentral i arbeidet for utvikling av boligsosialt arbeid. Det er tett samarbeid mellom Husbanken region Sør og Fylkesmannen. Strategiene presentert i boligmeldingen er helt sentrale for samarbeidet.

De faglige utfordringer i boligsosialt arbeid i Aust-Agder er besvart i samsvar med oppdrag fra Arbeids- og velferdsdirektoratet i brev av 11.10.11, vår sak 11/4675

73.6 Barn og unge

Tilskuddsforvaltningen er gjennomført i tråd med oppdraget

Søknad på ulike tilskuddsmidler, rettet inn mot sosialtjenesten, behandles samlet i en egen intern arbeidsgruppe og sees i sammenheng med øvrige tiltak mot fattigdomsbekjempelse.

Antallet prosjektkommuner er økt fra en til tre. Risør går inn i sitt andre prosjektår.

Fylkesmannen har særskilt fulgt opp Risør kommune.

Gode oppvekstvilkår er et spesielt satsningsområde for fylkesmannsembetet. Kunnskapsdepartementet har etter søknad bevilget midler til ekstra innsats på levekårsområdet i Aust-Agder.

Det er gjennomført opplæringssamlinger om tema prosjektarbeid for prosjektledere i kommunene og NAV. Det er gjennomført egne møter med prosjektkommunene hvor også andre satsninger blir tatt opp.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
73.3 Kvalifiseringsprogrammet	kr 69 825,06	kr 440 481,80
73.9 Andre oppgaver Sosialtjeneste (rest 73)	kr 16 120,00	kr 519 594,04
74 Tilsyn med sos. tj. i arbeids- og velferdsforv.	kr 61 087,25	kr 0,00
Andre oppgaver under AD	kr 1 197,15	kr 0,00
Sum:	kr 148 229,00	kr 960 075,00

Helse- og omsorgsdepartementet

Resultatområde 73 Levekår og sosiale tjenester

73.1 Lov om sosiale tjenester

Se embetsoppdraget under Arbeids- og inkluderingsdepartementets område.

Resultatområde 75 Habilitering og rehabilitering

75.1 Habilitering og rehabilitering – nasjonal strategi

Vi har regelmessige oppdateringer på vår hjemmeside over ansvarlig for koordinerende enhet i kommunene, og har dermed jevnlig kontakt med kommunene. En person er øremerket i helseforetaket til å koordinere og forbedre kontakten mellom foretaket og kommunene når det gjelder koordinerende enheter, og vi har etablert kontakt med vedkommende.

Det er utarbeidet områdeplan for habilitering/rehabilitering mellom kommunene og helseforetaket

Fylkesmannen gir ved behov veiledning vedrørende IP pr telefon ved henvendelser både fra kommunene og fra innbyggere i fylket. I våre nettverksmøter med kommunene er IP, som en del av kommunenes kvalitetssystem, et obligatorisk tema. Vår vurdering er at de fleste kommunene har et rimelig bra IP system. Koordinerende enhet er synlig på hjemmesiden i så og si alle kommunene.

Det er oppnevnt systemansvarlig for IP i alle kommuner, og det er rutiner for oppnevning og opplæring av koordinatorene. Setesdalskommunen fikk støtte til gjennomføring av kurs for koordinatorene høsten 2011, da utfordring for kommunene er å følge opp planene, og få koordinatorene til å "stå" i sakene over tid. Det gjelder spesielt store sammensatte saker, hovedsaklig innen rus og psykisk helse.

Fylkesmannen arrangerte 2.12.11 nettverkssamling for systemkoordinatorene i kommunene. Det ble her planlagt oppfølgingssamling for koordinatorene våren 2012 og videre årlige samlinger for systemkoordinatorene.

Det ble arrangert matlagingskurs (Fiskesprell) i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder og Universitetet i Agder for ansatte i boveiledertjenesten i november 2011.

Kravet om økt fokus på unge med kroniske sykdommer i kommunene er ivaretatt gjennom konferanse om unge brukere innen helse- og omsorgstjenesten i april der bl.a. repr. fra Agder bispedømmet orienterte om rundskriv om retten til tro og livssynsutøvelse. Andre tema var: "Unge funksjonshemmede i kommunehelsetjenesten" og "Ethiske utfordringer rundt unge brukere". Klinikksjef fra helseforetaket orienterte om "Områdeplan for rehabilitering og samarbeid med kommunene".

Fylkesmannen har tatt initiativ til og gitt tilsagn om finansiering av fagskole innen målrettet miljøarbeid, som særlig retter seg mot ansatte i boveiledertjenesten for å øke fokus på utvikling av tjenester til psykisk utviklingshemmede. På grunn av for liten respons kom denne ikke igang høsten 2011 som planlagt, men Sørlandets Fagskole, Grimstad gir tilbud om fagskolen høsten 2012.

Det planlegges en kartlegging av tilbudet innen levevaneområdet som tilbys psykisk utviklingshemmede i kommunene i løpet av våren 2012. Vi ønsker også her å få en oversikt over kompetansebehov i tjenestene.

Arendal kommune ved Kilden, aktivitetshus for barn og unge, arrangerte i samarbeid med Friluftsrådet Sør friluftstur for barn og unge med funksjonsnedsettelse, «No limit». De fikk med seg mange ungdom, og turen var veldig vellykket. De syklet, kjørte hundespann og raftet. Den ble delvis sponset av fylkeskommunens folkehelsemidler. Se vedlagte link: <http://www.arendal.kommune.no/Tjenester/Kultur-idrett-og-fritid/Nyheter/Ingen-grenser-for-No-Limit-11-12august/>. Arendal har også flere tilbud i regi av IL Grane (håndball og friluftsguppe)

Tvedestrand har mange tilbud i regi av fysioterapitjenesten som også brukes av nabokommunene.

4H arrangerer turer og leirer tilrettelagt for alle.

Arendal og Grimstad rideklubb tilbyr både terapiridning og ridning som fritidsaktivitet.

Speiderbevegelsen har en policy om integrering og klarer å tilby aktiviteter til mange ulike barn.

75.2 Barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier

Vi har ikke fått henvendelser fra Helsedirektoratet eller prosjektet med ønske om videreformidling av erfaringer. Rapporten ble publisert i des 2011. Vi har derfor ikke funnet det hensiktsmessig å prioritere egeninitiert aktivitet på dette området.

I forbindelse med klagesaksbehandling (omsorgslønn, avlastning, råd og veiledning) har vi god kontakt med saksbehandlere og tjenesteytere som arbeider med funksjonshemmede barn og deres familier.

Vi har omgjort sak om fastsettelse av timesats for omsorgslønn til familie med funksjonshemmet barn. I den forbindelse ble det endel mediaoppmerksomhet på tema der flere kommuner ble kontaktet og avgjørelsen fikk spredningseffekt. Vi har også omgjort et annet vedtak etter klage og pålagt en kommune å yte heldøgns omsorg i hjemmet for et nyfødt, funksjonshemmet barn.

75.3 Unge personer med nedsatt funksjonsevne i alders og sykehjem

Den særskilte rapportering er besvart i henhold til oppdrag med epost av 20.juni 2011, vår sak 11/1752. Det er ingen aktuelle brukere i Aust-Agder, derfor ingen videre oppfølging.

Resultatområde 76 Kvalitet og samhandling

76.1 Samarbeid mellom 1. og 2.linjetjenesten

Kommunesamarbeidet Østre Agder har jobbet systematisk med samhandlingsreformen, med egen ansatt prosjektleder. Østre Agder består av Risør, Arendal, Gjerstad, Vegårshei, Tvedestrand og Åmli. Det er egne prosjektgrupper bl.a. gruppe for folkehelse og forebyggende tjenester, som har målsetting om å etablere Frisklivssentraler i kommunene, dels egne tilbud, interkommunale tilbud eller i samarbeid med lærings- og stringssenteret på SSHF. Fylkesmannen har vært representert i møtene.

Helsedirektoratet har gitt tilskudd til samhandlingstiltak og utvikling av lokalmedisinske sentre, hvor Fylkesmannen har vurdert søknadene. Dette gjelder utredning av lokalt medisinsk rehabiliteringssenter i Risør, oppsøkende rådgivningstjeneste for eldre i Grimstad, utvikling av helsehus/frisklivssentral i Østre Agder/Arendal, forprosjekt for etablering av kommunal døgnenhet for ø-hjelp i Østre Agder og interkommunalt helseprosjekt i Setesdal (kommunene Valle, Evje og Hornnes, Bykle og Bygland).

Vi har halvårlige regionale faglige fora for rus, psykisk helse og Nav. Her deltar representanter for spesialisthelsetjenesten og brukerorganisasjonene. Det er et utstrakt samarbeid mellom våre rådgivere og spesialisthelsetjenesten, både ved utarbeidelse av ulike samhandlingsdokument og arrangering av kurs/konferanser.

Fylkesmannen har tatt initiativ til å lage oversikt over hvilke kontaktpersoner i kommunene som spesialisthelsetjenesten kan henvende seg til i oppfølging av barn som pårørende av psykisk syke, rusmiddelavhengige og alvorlig somatisk syke/ skadde. Vi har også informert om forskriften i flere ulike fora, og kartlagt kjennskap til forskriften. Sammendrag av kartleggingen blir publisert i Statens helsetilsyn tilsynsmelding for 2011.

Fylkesmannen og spesialisthelsetjenesten arrangerte nettverkssamling for barneansvarlig personell fra spesialisthelsetjenesten og kontaktpersonene fra kommunene i desember 2011. Dette arbeidet skal følges opp videre i 2012.

Det er tatt initiativ til halvårlige samarbeidsmøter på avdelingsledernivå i kommunene og spesialisthelsetjenesten. Målet er en felles arena for fagansvarlige for å drøfte kompetansebehov og faglige utfordringer i samhandlingsreformen. Fylkesmannen er med i dette forumet.

Det er etablert et forum for sykehjemsleger. Leger fra geratrisk avdeling SSHF og sykehjemslegene i kommunene er målgruppe. Fylkesmannen deltar også her.

Samhandlingsreformen var tema på Fylkesmannens høstmøte med over 200 deltakere i oktober 2011. Forøvrig har Samhandlingsreformen være "en rød tråd" som tema for mange ulike møter og samlinger i 2011.

76.2 Individuell plan

Vi har regelmessige oppdateringer på vår hjemmeside over ansvarlig for koordinerende enhet i kommunene, og har dermed jevnlig kontakt med kommunene. Fylkesmannen gir veiledning ved behov om IP pr telefon ved henvendelser både fra kommunene og fra innbyggere i fylket. I våre nettverksmøter med kommunene er IP, som

en del av kommunenes kvalitetssystem, et obligatorisk tema. Vår vurdering er at de fleste kommunene har et rimelig bra IP system. Det er synlig koordinerende enhet på hjemmesiden i så og si alle kommunene.

Det er oppnevnt systemansvarlig for IP i alle kommuner, og det er rutiner for oppnevning og opplæring av koordinatorene. Setesdalskommunen fikk støtte til gjennomføring av kurs for koordinatorene høsten 2011, da utfordringene for kommunene er å følge opp planene, og å få koordinatorene til å "stå" i sakene over tid. Det gjelder spesielt store sammensatte saker og saker innen rus og psykisk helse.

Fylkesmannen arrangerte 2.12.11 nettverkssamling for systemkoordinatorene i kommunene. Det ble her planlagt oppfølgingssamling for koordinatorene i kommunene våren 2012 og videre årlige samlinger for systemkoordinatorene.

76.5 Felles digitalt nødnett

Fylkesmannen har i samråd med Helsedirektoratet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK), bistått med informasjon om innføring av nødnett i kommunene.

Fylkesmannen har fulgt opp skriv og forventninger fra DSB og DNK. Hdir har gjennomført orientering for alle kommuner i Aust-Agder. Arbeidet fortsetter inn i 2012

Innføringssamling med orientering fra ledelsen i DNK er utsatt til mars 2012.

Resultatområde 77 Andre oppdrag

77.1 Helsemessig og sosial beredskap

De fleste tiltak på helsemessig og sosial beredskap løses i samarbeid med fylkesberedskapssjefen og hans stab. Dette begrunnet i at de fleste scenarier vil innebære fare for liv og helse. Kommunene er minnet om betydningen av at kriseteam er lett tilgjengelige for publikum gjennom sin lokale legevakt og kommunens nettsider. Det avholdes årlige øvelser i fylkesberedskapsrådet, og betydningen av koordinerte planer mellom kommunene og sykehuset, og andre samarbeidende instanser, understrekes ved tilsyn fra Fylkesmannen. Fylkeslegen er fast medlem av atomberedskapsutvalget og fylkesberedskapsrådet, og mottar alle informasjon av beredskapsmessig karakter som tilflyter embetet. Vi deltar i de tillyste øvelsene på atomberedskap, øvelser og tilsyn i regi av DSB og Helsedirektoratet (denne er for vårt fylke tillyst 2012/2013). Fylkeslegen har fått økt kompetanse i det sivile beredskapssystem gjennom Sjefskurs 7 på Forsvarets høyskole høsten 2011.

Mange kommuner i Aust-Agder er lokalisert i kommuneadministrasjonen der legene også har kontor. Det er først og fremst de større kommunene langs kyststripen der legene har privat fastlegepraksis der kommunikasjonen kan være et problem. Vi har ingen hjemmel for å pålegge dataløsninger i de private legekantorene, men oppfordrer kommunene i møter med ledelsen til å etablere gode samhandlings og samarbeidsarealer for å finne de gode løsningene også for beredskapsmessig formål.

77.2 Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Fritak for forvaltningsmessig taushetsplikt

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMAA	0	0
Sum	0	

77.3 Særfradrag

Saksbehandlingen er 3 uker, dvs. 15 dager som oppgitt i tabellen.

Særfradrag for utgifter til behandling utenfor den offentlige helsetjenesten. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid.

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMAA	16	15
Sum	16	

77.4 Førerkortsaker

Fylkesmannen i Aust-Agder har i 2011 behandlet totalt 1091 førerkortsaker. Dette er en økning på 35,5 prosent fra 2010. Den store økningen kan i stor grad tilskrives alle de som har søkt om dispensasjon for å fornye sitt førerkort klasse C1/C1E.

591 av sakene gjelder søknad om dispensasjon fra førerkortforskriftens helsekrav. 557 fikk innvilget dispensasjon helt eller delvis. Dette innebærer at 94 prosent har fått et positivt svar på søknaden om den/de førerkortklassene de søkte om. 34 har fått avslag, og ni saker ble oversendt til klagebehandling i Helsedirektoratet (en av dem via Politidirektoratet).

Vi har sendt 212 meldinger til politiet om helsesvikt i forhold til førerkortforskriftens helsekrav med tilrådning om inndragning av førerkort. Vi har avgitt uttalelse til politiet, vegmyndighet og leger i 288 saker som gjelder spørsmål om enkeltpersoner/førerkortinnehaver tilfredsstillter førerkortforskriftens helsekrav.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid er ca. syv dager og ligger godt innenfor Helsedirektoratets krav.

Alle førerkortsakene registreres inn i Helsedirektoratets førerkortregister. Registrerte data/rapport sendes to ganger i året til Helsedirektoratet.

Førerkort. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMAA	1091	7
Sum	1091	

77.5 Pasientjournaler

Pasientjournaler. Antall saker.

Embeter	Antall
FMAA	0
Sum	0

77.6 Rett til trygderefusjon

Fylkesmannen i Aust-Agder har behandlet 16 saker om refusjon av reiseutgifter i 2011.

Saksbehandlingstiden på åtte uker er overholdt.

77.8 Rettssikkerhet ved ytelse av helsehjelp med hjemmel i pasientrettighetsloven kap. 4A

Rådgivning og opplæring

Fylkesmannen har i 2010 og 2011 gjennomført tilsyn med "Låste dører" på sykehjemmene i fylket, og dette har resultert i en endring. Tilsynet fokuserte på om det forelå vedtak for pasienter som holdes tilbake mot sin vilje, og institusjonens oppmerksomhet på dette problemet.

Vi har ellers prioritert kompetanseheving om behovet for rutiner, og ikke minst den etiske siden ved bruk av tvang. Det er større grad av forståelse og bevisstgjøring av hva som er tvang, og hvilke vilkår som skal være oppfylt for å kunne iverksette tvangstiltak.

Vi har i 2011 hatt fokus på betydningen av tillitskapende tiltak. Gjennom et godt samarbeid med

Utviklingssenteret i Grimstad har vi invitert til tre kursdager i løpet av 2011, i Grimstad, Arendal og Bykle med til sammen over 350 deltagere.

Vi jobber aktivt for å forbedre kvaliteten på saksbehandlingen, både vilkårsvurdering og begrunnelser i samsvar med forvaltningsloven. Vi gir så langt det er mulig tilbakemelding på vedtak når vi oppdager mangler eller feil som virksomheten kan rette opp.

I februar var ca 80 personer fra flere kommuner tilstede på konferanse der ulike forhold omkring saksbehandling ble drøftet. I august inviterte Fylkesmannen kontaktpersoner og de medisinske faglig overordnede til erfaringsseminar på Fylkeshuset, også her var det 80 deltakere. På erfaringskonferansen for eldretilsyn i kommunene, i desember 2011 ble temaet fulgt opp. Vi har gitt tilskudd til et elektronisk låssystem på et sykehjem, og vil følge med på erfaringene de høster.

I 2011 har vi mottatt 65 vedtak. 36 hadde varighet utover tre måneder. 31 ble stadfestet, syv opphevet og fire omgjort. Ikke alle er ferdigbehandlet så tallene kan bli justert noe. De aller fleste vedtak blir besvart per telefon eller i skriftlig brev fra oss med veiledning og forklaring av lovens vilkår. Saksbehandlingen i kommunene er blitt bedre i løpet av siste året. Begrunnelsene i vedtakene er mer utfyllende, samtykkevurderingene er bedre og er vedlagt vedtakene i større grad, samt at alternative tiltak er forsøkt og skriftlig gjengitt i vedtakene.

Vedtakene som er mottatt gjelder i stor grad bruk av tvang overfor pasienter med ulike demenslidelser og kommer fra sykehjem. I tillegg til vedtak som gjelder alarmbruk, mottok vi vedtak som gjelder stell og pleie, reseptbelagte midler, bruk av belte, sengehest og tvangsinnleggelse.

Helsepersonell har også i økende grad tatt kontakt med oss for å få veiledning.

Vi mottar ikke vedtak fra tannhelsetjenesten og vet foreløpig ikke hvorfor. Vi skal i 2012 jobbe mer med denne problemstillingen og vil blant annet ha kontakt med fylkestannlegen om tannhelsetjenestens forhold til pasientrettighetsloven kapittel 4 A.

Det er gjennomført tre systemrevisjoner som ledd i Landsomfattende tilsyn innen området. To kommuner fikk avvik. Vi gjennomførte seks uanmeldte tilsyn med tema "låste dører" i 2011. Bare ett sykehjem fikk avvik.

Resultatområde 83 Folkehelsearbeid

83.1 Folkehelsearbeid generelt

Partnerskapet "Folkehelse i Agder" er lagt ned, og fylkeskommunen i Aust-Agder har skrevet samarbeidsavtale med 14 av 15 kommuner (pr. jan. 2012). Det er også skrevet samarbeidsavtale med Fylkesmannen på dette området. Denne avtalen skal evalueres årlig. Det utarbeides nå felles aktivitetsplaner.

Vi har gjennomført en samling over to dager for folkehelsekoordinatorene på Revsnes Hotell våren 2011 i samarbeid med fylkeskommunen, med tema samhandlingsreformen, tilskuddsmidler og ny folkehelselov.

Fylkesmannens årlige høstmøte ble gjennomført med over 200 deltakere. Hovedtema var samhandlingsreformen, med gode forelesere i nytt lovverk, "Friskvik"-satsingen til Folkehelseinstituttet og kommunevis gruppearbeid.

Tidlig innsats - for god start

Årets "Folkehelsdager" ble arrangert i samarbeid med Arendal kommune og fylkeskommunen. Fokus var helsefremmende arbeid, med tittel "Hva gir god helse?" Dette seminaret var også oppstartsseminar for levekårsprosjektet "Tidlig innsats - for god start", som nå er godt igang, med særlig innsats i Åmli og Arendal kommune.

På bakgrunn av store levekårsutfordringer i Aust-Agder, særlig mange unge uføre og unge langtids sosialhjelpsmottakere, ble det i 2010 søkt Kunnskapsdepartementet om prosjektmidler til levekårsprosjektet "Tidlig innsats - for god start". Prosjektet fikk innvilget 1,2 millioner kroner i en treårsperiode. I hovedsak er dette en finansiering av en prosjektleder stilling. Prosjektleder skal jobbe målrettet med tiltak i Arendal og Åmli kommuner for at barn skal få "utviklet sitt postensiale" best mulig. Det er også et mål å se dette arbeidet i

sammenheng med embetets øvrige utviklingsoppgaver innen levekårsfeltet og barnehage- og skoleutvikling. Det er avsatt noe midler til tiltak og evaluering. Prosjektleder er rekruttert internt hos Fylkesmannen.

Tiltak i prosjektet er: Bidra til å få en oversikt over lokale utfordringer og etablere et system for å fange opp barn i risikozonen etter "Kvellomodellen". Videre er målet å kople dette arbeidet opp mot øvrige prosjekter og arbeid i kommunene og bygge opp kompetanse innen foreldreveiledning. Prosjektet skal også sikre leksehjelp til barn som lever i utsatte familier og bidra til at barn fra utsatte familier får delta i fritidsaktiviteter. Prosjektet skal kartlegge og videreutvikle rutiner for samhandling internt innen helse - og omsorgstjenestene, barnevern, barnehage og skole, og mellom kommunene og spesialisthelsetjenesten. Det er etablert et samarbeid med Universitetet i Agder og Aust-Agder fylkeskommune om følgeforskning. Om alt går som forventet vil vi ha en stipendiat på plass for å følge prosjektet fra august 2012.

Sosial- og helseavdelingen hos Fylkesmannen deltar i ukentlige planmøter med de andre avdelingene i embetet. Her diskuteres kommunenes detalj-, regulerings-, kommunedel- og kommuneplaner. Vi gir innspill om folkehelse her og i andre kommunale planprogrammer og -strategier. Mange kommuner har store levekårs- og folkehelseutfordringer. De fleste kommuner beskriver sine levekårsutfordringer i samfunnsdelen og mange har "god folkehelse" som et av hovedmålene i kommuneplanene. Det gjenstår imidlertid å se konkrete delmål og tiltak igjen i handlingsplaner og økonomiplaner.

Det arrangeres regelmessige "Planforum", en møteplass for kommunene, Fylkesmannen og fylkeskommunen. Fylkeskommunen koordinerer Planforum. Vi har arbeidet mye med videreutvikling av de lokale frisklivssentralene i 2011. Det er arrangert to fagdag/nettverksmøter i løpet av året, og vi har gjennomført regionsvise dialogmøter med alle kommunene om dette. 10 av 15 kommuner har søkt midler til videreutvikling av sin frisklivssentral, og seks kommuner har allerede trykket opp nytt materiell med Helsedirektoratets "Frisklivslogo". Fylkeskommunen har i samarbeid med kommunene koordinert og sørget for trykking av dette materialet.

Vi oppfatter at kommunene lever under kontinuerlig krysspress med lovpålagte oppgaver på den ene siden og samhandlingsreformens krav om utviklingsarbeid innen folkehelse og frisklivsetablering på den andre siden. Det kappes om ressursene, og folkehelse er fortsatt "taperen". De fleste kommunene har små stillingsressurser til dette, og ofte er "folkehelsearbeidet" oppgaver som er lagt på toppen av andre oppgaver. Det er bare Arendal og Grimstad som har egne folkehelsekoordinatorer i ca. 60 prosent stilling.

Fylkesmannen i Aust-Agder har satt sammen en levekårs- og folkehelsegruppe, i første omgang med deltakere fra sosial- og helseavdelingen og prosjektleder for levekårsprosjektet "Tidlig innsats - for god start" Dette arbeidet er tenkt utviklet videre med deltakere fra andre avdelinger.

Folkehelsearbeid synes å ha fått større politisk oppmerksomhet senere tid. Det er større fokus på vern av turområder, opprusting av turstier, sykkeveier mv. Administrativt er det lokale tiltak i kommunene som har blitt etablert, som frisklivssentraler. Ny folkehelselov og krav til å synliggjøre folkehelsearbeidet er gjort kjent for kommunene. Hva som har virket best, økonomisk tilskudd eller ny lov og fokus gjennom reformarbeidet er ikke godt for Fylkesmannen å si.

Folkehelsearbeid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMAA	0	0
Sum	0	

83.2 Miljørettet helsevern

En sak er ferdigbehandlet i 2011, åtte ukers saksbehandlingstid.

To saker er ikke ferdigbehandlet, disse vil få mer enn åtte ukers saksbehandlingstid.

83.3 Ernæring, fysisk aktivitet, tobakk og seksuell helse

Fylkesmannen i Aust- og Vest-Agder arrangerte seminaret "Tobakksfrihet - en illusjon?" i februar 2011 i samarbeid med kreftforeningen i Agder. Det var forelesere med teoretisk og erfaringsbasert kompetanse på tobakksforebygging særlig i skolene, og målgruppen for seminaret var helsesøstre og lærere m.fl.

Vi har i samarbeid med fylkeskommunen arrangert nettverksmøte med helsesøstrene i videregående skole hvor

tema i all hovedsak var tobakksforebygging. Som en oppfølging av dette arrangerte fylkeskommunen kurs i endringsfokuset veiledning for helsesøstrene.

Fylkesmennene i Agder (v/sosial- og helseavd. og fam. og utdanningsavd.) avholdt konkurranse for skolene i bruk av FRI-programmet. 122 klasser bruker FRI-programmet i Aust-Agder, alle skolene ble informert om konkurransen og sju klasser deltok. Premiene skal brukes til ett helsefremmende tiltak for klassen.

Det ble arrangert matlagingskurs (Fiskesprell) i samarbeid med Fylkesmannen i Vest-Agder og Universitetet i Agder for ansatte i boveiledertjenesten i november 2011.

På slutten av 2011 hadde Arendal, Froland, Tvedestrand, Evje og Hornnes, Lillesand, Gjerstad, Grimstad, Birkenes, Risør og Iveland kommune Frisklivssentral. I de største kommunene Arendal og Grimstad er det mange tiltak, bl.a systematisk helsesamtale-oppfølging, mange lavterskeltilbud innen fysisk aktivitet (noen i regi av frivilling sektor) kostholdkurs og røykesluttkurs. De to sistnevnte som interkommunale tilbud og noe i samarbeid med lærings- og mestringssenteret på SSHF. I tillegg er det prøvd ut KID-kurs (Grimstad), smertemestringskurs og diabetespilot-kurs finansiert ved samhandlingsmidler. De fleste har sentralen forankret i rehabiliteringstjenesten og med små stillinger knyttet særskilt til sentralen.

Fra 2010 har ledende helsesøstre blitt invitert to ganger årlig til dialogsamlinger. Her deltar også rådgivere fra sosial- og helseavdelingen og familie- og utdanningsavdelingen hos Fylkesmannen.

I august arrangerte Fylkesmannen studietur for ledende helsesøstre i Aust-Agder til den Nordiske Folkehelsekonferansen i Turku, Finland. I tillegg til den faglige gevinsten av denne turen, har helsesøstrene blitt mye bedre kjent med hverandre og jobber oftere sammen over kommunegrensene.

I november arrangerte Fylkesmannen sammen med Aust-Agder fylkeskommunen et to dagers seminar om psykisk og seksuell helse. Målgruppen for denne samlingen var rådgivere i ungdoms- og videregående skoler, samt helsesøstre. Arrangørene mener at det er en viktig og riktig kobling å ha disse gruppene samlet. Tilbakemelding fra deltakerne tyder på at disse har stor nytte av å komme sammen både sosialt og faglig. Det planlegges en videreføring av slikt seminar i 2012.

Det er økende interesse for å søke tilskuddsmidler til ”forebygging av uønskede svangerskap og abort – strategier for bedre seksuell helse 2010 – 2015”, og flere gode prosjekt har fått støtte. Grimstad har etablert og driver et utvidet «helsestasjon for ungdom»- tilbud for å inkludere studenter ved Universitet i Agder. I Arendal er et prosjekt under oppstart som ønsker å hjelpe jenter med rusproblemer til å ta egne valg i forhold til seksualitet, og øke deres kunnskap om prevensjon.

83.6 Smittevern

Fylkesmannen har årlige møter med kommunelegene der smittevern er ett tema. Hvert annet år har vi møter med større grupper av helsepersonell, smittevernkurs inititert av Helsedirektoratet, sist 2010 og neste gang 2012. Smittevern er tema på kurs med helsesøstrene, som Fylkesmannen regelmessig arrangerer. Smittevernplan som delplan til kommunens kriseplaner er også tema ved beredskapsøvelser med kommunene.

Resultatområde 84 Primærhelsetjeneste

84.1 Allmennlegetjenesten inkludert fastlegeordningen

Det er god tilgang på fastleger i fylket, og i all hovedsak stabilitet i stillingene. Når kommuner søker om nye hjemler behandles disse fortløpende med vår anbefaling og krav om at de 7,5 timer til offentlige legearbeid blir tatt i inn i den kommunale plan. Fokus på betydningen av leger i sykehjem har ført til at den største kommunen i fylket går inn for to helsestillinger som tilsynsleger, noe som er en betydelig utvidelse.

Fylkesmannen har ingen instruksjonsrett i forhold til å avholde LSU. LSU er dessverre lite aktivt som arena, fylkesmannen tar opp dette problemet med den kommunale ledelse ved enhver anledning da god dialog mellom partene er en forutsetning for å få løst det totale oppdrag i forhold til innbyggerne. I de mindre kommunene er dette ikke noen aktuell problemstilling, kun for de større kystkommunene. Små stillinger som medisinsk faglig

rådgiver og lite samfunnsmedisinsk kompetanse kan være delforklaringer.

Vi har hatt kontakt med LAR-tiltaket vedrørende samarbeidet med fastleger. Vi har oppdatert over fastleger som følger opp pasienter, og har en dialog med allmennlegene og LAR omkring de problemstillinger som pasientgruppen fordrer. I forskrivningssaker også hatt fokus på forskrivning til LAR-pasienter.

Det er opprettet et forum for sykehjemsmedisin i Aust-Agder der Fylkesmannen har deltatt. Dette forum har to møter i året. Fylkesmannen møter også fastleger i det årlige møtet for kommuneleger og leger i samfunnsmedisinsk arbeid, da mange av kommunelegene i fylket er kombileger. Der tas opp aktuelle tema som meldingsutveksling, folkehelseutfordringer, smittevern, rus, samhandlingsreformen, osv

84.2 Turnustjeneste

Turnusordningene vurderes som tilfredsstillende med hensyn til kapasitet og kvalitet. Ni kommuner mottar turnuslegekandidater, og i løpet av året er tilsammen 22 kandidater fordelt. Tre kommuner mottar fysioterapikandidater. Sistnevnte kombineres med to plasser i spesialisthelsetjenesten. Det er fremskaffet nødvendig antall turnusplasser for leger og fysioterapeuter.

Uforutsigbarhet om tildeling av antall turnusleger utgjør et visst administrativt problem, spesielt for kommunene.

Veileder for turnuslegene har avholdt introduksjonskurs og oppstartmøte over én dag, to dagers akuttkurs, 15 timers kurs i offentlig helsearbeid samt to to-dagers samlinger på slutten av turnustjenesten. Det samlede antall kursdager har vært syv. Akuttkurset, kurset i offentlig helsearbeid og introduksjonskurset har vært felles kurs med turnuslegene i Vest-Agder. Turnusveileder dekker begge fylkene.

Videre er det vært arrangert klinisk emnekurs over 15 timer for turnusveiledere med tema kardiovaskulær risikoprofil, pasient, fastlege og helseforetakets ansvar. Deltakere var turnusveiledere og hjelpepersonell fra kontorer med turnusleger.

Det er ikke holdt kurs for veiledere for fysioterapikandidater dette året. Grunnen er først og fremst for liten etterspørsel. Vår erfaring tilsier at det er tilstrekkelig med slikt kurs annenhvert år.

Alle fysioterapikandidater og kiropraktorkandidater har deltatt i kurs i offentlig helsearbeid, med Fylkesmannen i Telemark som arrangør.

Fylkesmannen vurderer at gjennomførte kurs og samlinger for leger, fysioterapeuter og veiledere herunder fylkesveileder, har vært tilfredsstillende gjennomført og evaluert.

Ny forskrift med krav om praktisk tjeneste for turnusleger i sykehjem mv: Vi har god erfaring med innføring av denne forskriften i Agder fylkene. Nærmest alle turnuslegene har slik tjeneste i ulikt omfang og med god stedlig veiledning. Fagansvar er avklart og fungerer bra.

Vurdering av igangsatt forsøks- og utviklingsarbeid for legers turnustjeneste: Vi har i våre fylker ingen forsøk med gruppeveiledning i sykehus. Vi avventer forsøksfylkenes erfaringer.

Vi ser et behov for å styrke veiledningskapasiteten på grunn av store legekull. Turnuslegene har økt fra ca åtte pr halvår i Aust-Agder og ti i Vest-Agder til 25-28 totalt for fylkene pr halvår. Vi kommer derfor til å be om lønnsmidler til økt veilederstilling med 20 prosent stilling.

84.3 Klagesaksbehandling etter lov om helsetjenesten i kommunene, pasientrettighetsloven og lov om sosiale tjenester

Helsetilsynet i Aust-Agder behandlet 28 pasientrettighetsklager i 2011. Av disse 28 sakene ble fire avvist. 17 fikk ikke eller delvis medhold i klagen.

Av de 24 sakene som ble behandlet, var 21 klager på Sørlandet sykehus HF, mens de øvrige tre klagen var rettet mot kommuner. 19 av klagen ble fremsatt av pasienten selv, mens de øvrige klagen kom fra pasientens pårørende eller andre representanter, som Pasient- og brukerombud eller advokat.

De to største gruppene av klager er fortsatt knyttet til retten til nødvendig helsehjelp (syv) og dekning av pasientreiseutgifter (16). Av klagen på retten til nødvendig helsehjelp, gjaldt tre rett til nødvendig

rusbehandling. En klaget på hjemmesykepleie. To saker gjaldt sykehjemsplass og en sak avslag på døgnopphold og utredning ved BUP.

Helsetilsynet ga klager helt eller delvis medhold i tre saker. Det ble gitt medhold i en sak om rett til valg av sykehus, og i to saker om rett til nødvendig helsehjelp i kommunehelsetjenesten.

Median saksbehandlingstid: 40 dager. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid: 46 dager.

Krav til saksbehandlingstid er oppfylt.

Fylkesmannen har behandlet 32 saker etter lov om sosiale tjenester. 22 saker er stadfestet, tre er omgjort og syv er opphevet og returnert kommunen til ny behandling. 13 av sakene gjaldt omsorgslønn, mens fire klagde på brukerstyrt personlig assistanse. Seks saker omhandlet tiltak for rusmisbrukere, etter § 6-1.

Samtlige saker ble behandlet innen fristen på tre måneder.

84.4 Helsetjenesten til innsatte i fengsel

Vi gjennomførte egeninitierte tilsyn med fengselshelsetjenesten i 2010. Dette ble fulgt tett opp i 2011 med råd og veiledning for å rette opp avvik. Nye rutiner for å tilby og utarbeide IP til innsatte ble implementert og tatt i bruk. Vi tok initiativet til et nytt samarbeidsorgan mellom fengselshelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten i 2011. Ny skriftlig avtale er under utarbeidelse.

Vi hadde kontakt med leder av fengselshelsetjenesten før sommeren 2011 for å få oversikt over tjenestetilbudet i ferietiden. Tilbudt undervisning om rus/LAR til helsepersonell og ansatte i fengselet etter ønske fra helsetjenesten i fengselet.

Fengselsansatte inviteres til alle kurs Fylkesmannen avholder om rus/psykisk helse.

84.5 Helsetjenestetilbud til asylsøkere, flyktninger, familiegjennforente og direktebosatte overføringsflyktninger

Fylkesmannen opprettet et minoritetshelsenettverk i begynnelsen av 2010, og videreførte dette i 2011. De som arbeider med asylsøkere og flyktninger ønsket en møteplass for erfaringsutveksling og nettverksbygging. Tilbakemeldingene tyder på at dette er en god måte å nå ut til alle som er involvert i oppfølging av helse- og omsorgstjenester i et flerkulturelt samfunn.

Mellom 25 og 30 deltar i møtene, og de har svært forskjellige stillinger og oppgaver i kommunene. Nettverket har blitt en viktig arena for erfaringsutveksling og fagutvikling, og en viktig arena for å formidle nye retningslinjer og annen kunnskap.

Vi må holde oppdaterte e-postadresser og kontaktinformasjon, og har dermed god oversikt over hvilke personer i fylket som jobber med dette feltet. På denne Vi når derfor ut til langt flere enn bare de som møter opp.

I juni 2011 arrangerte Fylkesmannen heldagsseminar med tittelen ”Tilbud om samtaler med frivillige underlivsundersøkelser”, med innlegg fra Helsedirektoratet, Stovner helsestasjon og Sørlandet sykehus HF. Det kom over 80 deltakere, de aller fleste fra Aust-Agder, men også en håndfull fra Vest-Agder. Tilbakemeldingene fra deltakerne var svært positive, og i etterkant kjøpte og distribuerte Fylkesmannen permene som er utarbeidet av Stovner helsestasjon til alle kommunene i fylket.

Videre har Fylkesmannen vært aktiv i spredning av materiale og litteratur omkring dette temaet i alle våre møter med kommunene, for eksempel Fylkesmannens høstmøte.

Fylkesmannen har ikke kartlagt helsetjenestetilbudet til asylsøkere, flyktninger, familiegjennforente og direktebosatte overføringsflyktninger; herunder både forebyggende og kurative helsetjenester av psykisk og somatisk art. Dette planlegges gjennomført våren 2012. Gjennom vårt nettverk får vi likevel et godt inntrykk av situasjonen på området.

84.6 Helse- og omsorgstjenester i et flerkulturelt samfunn

IMDI holdt et to timers innlegg om tolketjeneste i minoritetshelsenettverket i mars 2011. "Tolking i offentlig sektor" er distribuert i ca 150 eks til ansatte i helse-, sosial og omsorgssektoren.

Fylkesmannen opprettet et minoritetshelsenettverk i begynnelsen av 2010, og videreførte dette i 2011. De som arbeider med asylsøkere og flyktninger ønsket en møteplass for erfaringsutveksling og nettverksbygging. Tilbakemeldingene tyder på at dette er en god måte å nå ut til alle som er involvert i oppfølging av helse- og omsorgstjenester i et flerkulturelt samfunn.

Nettverket møter to ganger årlig, og første del av samlingen er avsatt til erfaringsutveksling innen fylket og relevant informasjon fra Fylkesmannen. Den andre delen av møtet er viet et faglig innlegg fra en av de aktuelle samarbeidspartnere (IMDI, UDI, RVTS, etc.).

Mellom 25 og 30 deltar i møtene, og de har svært forskjellige stillinger og oppgaver i kommunene. Nettverket har blitt en viktig arena for erfaringsutveksling og fagutvikling, og en viktig arena for å formidle nye retningslinjer og annen kunnskap.

Vi må holde oppdaterte e-postadresser og kontaktinformasjon, og har dermed god oversikt over hvilke personer i fylket som jobber med dette feltet. På denne måten når vi ut til langt flere enn bare de som møter opp.

Fylkesmannens arbeid mot kjønnslemlestelse har ført til et større fokus på innvandrerkvinnenes helsetilstand, og to kommuner har hittil etablert egne kvinnegrupper. Flere kommuner vurderer å gjøre det samme. (se 84.10 Kjønnslemlestelse)

Fylkesmannen har vært aktiv i spredning av materiale og litteratur omkring dette tema i alle våre møter med kommunene, for eksempel Fylkesmannens høstmøte.

84.7 Helsetjenestetilbud til personer utsatt for seksuelle overgrep eller vold i nære relasjoner

Kompetanseheving

Fylkesmannen i Aust-Agder og BUFetat Fagteamet i Arendal arrangerte i september 2011 konferanse om de psykologiske og medisinske konsekvenser av vold mot barn - barnemishandling med forelesning av psykolog Per Isdal og rettsmedisiner Anne Lindboe.

Konferansen henvendte seg til alle i helse- og sosialsektoren i Aust-Agder, - fastleger, leger i spesialisthelsetjenesten, ABUP, helsesøstre, tannhelsepersonell, ansatte i skole- og barnehagesektor, samt barneverntjenesten. På verdensdagen for forebygging av overgrep mot barn, innledet Fylkesmannen konferansen "Da var jeg redd, veldig redd" - om barn som lever med vold i familien. Fylkesmannen bidro økonomisk slik at konferansen kunne gjennomføres. På begge disse konferansene har personell fra overgrepsmottaket i Aust-Agder deltatt.

Alternativ til Vold – Arendal har fått penger fra Fylkesmannen til kompetanseheving og veiledning i forbindelse med etablering av et behandlingstilbud til barn som lever med vold i familien.

Overgrepsmottak

10 av 15 kommuner er med i det interkommunale overgrepsmottaket (lokalisert på legevakta i Arendal), pluss to kommuner fra Telemark. De resterende fem kommunene i Aust-Agder sokner til legevakta i Kristiansand. Mottaket er åpent for alle personer over 15 år som har vært utsatt for seksuelle overgrep og krenkelser, men de rapporterer om få menn som oppsøker mottaket. Det er imidlertid flere henvendelser fra mindreårige. Disse blir henvist videre til Barnehuset i Kristiansand.

Kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner

Det er kun Arendal som har utarbeidet slik handlingsplan av fylkets 15 kommuner. Arendal kommune er fylkets største med over 40.000 innbyggere. Arbeidet med å få laget handlingsplaner blir en viktig satsing i 2012.

84.8 Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

I 2010 opprettet Fylkesmannen et forum for ledende helsesøstre. Forumet møtes to ganger årlig, det er valgt ut et tema for hvert møte. Ansatte hos Fylkesmannen, både fra sosial- og helseavdelingen og familie- og utdanningsavdelingen er tilstede og informerer om nye retningslinjer og diskuterer problemområder og mulighet for samarbeid og oppfølging. Vi har hatt tema som inkluderer implementering av nye veiledere.

I tillegg til dette arrangerte Fylkesmannen studietur til den nordiske folkehelsekonferansen i Turku, Finland for dette forumet. Dette har ført til at gruppen har blitt mye bedre kjent, har en tettere tilknytning til embetet, og jobber oftere sammen over kommunegrensene.

I juni 2011 arrangerte Fylkesmannen et heldagsseminar om tilbud om samtaler med frivillige underlivsundersøkelser, med innlegg fra Helsedirektoratet, Stovner helsestasjon og Sørlandet sykehus HF. Det kom over 80 deltagere, de fleste helsesøstre.

I november arrangerte Fylkesmannen sammen med Aust-Agder fylkeskommune, et to dagers seminar om psykisk og seksuell helse. Målgruppen for denne samlingen var rådgivere i ungdoms- og videregående skoler, samt helsesøstre. Arrangørene mener at det er en viktig og riktig kobling å ha disse gruppene samlet, Tilbakemelding fra deltakerne tyder på at disse har stor nytte av å komme sammen både sosialt og faglig. Det planlegges en videreføring av denne type seminar i 2012.

Det er vel kjent at flere kommuner i vårt fylke har store levekårsutfordringer, og Fylkesmannen samarbeider med Helsedirektoratet om vurdering av hvilke kommuner som bør få tildelt midler for styrking av skolehelsetjenesten. Vi ser at dette har ført til at flere av kommunene har fått et ressursmessig løft.

Det er varierende helsesøsterdekning i Aust-Agder. De minste kommunene er mest sårbare, og ved langtidsfravær kan kommunen i perioder være helt uten tilbud. Imidlertid har ikke Fylkesmannen registrert noen form for klager på tilbudet eller at forholdene har vært uforsvarlige.

Samtlige kommuner har tatt i mot og gir tilbud om gratis D-vitamindråper til spedbarn med innvandrerbakgrunn, der dette er aktuelt.

I kommunenes rapportering om det psykiske helsearbeidet går det fram at 2 av 15 kommuner har økning i stillingsbrøk når det gjelder helsestasjons- og skolehelsetjenester rettet inn mot psykiske vansker/lidelser blant barn og unge. En kommune har redusert tilbudet til denne gruppen.

84.9 Svangerskapsomsorgen

Fylkesmannen har i flere år påpekt overfor et par av vår kommuner at de ikke har tilstrekkelig jordmordekning. Spesielt dårlig kommer Grimstad kommune ut. Gjennom Fylkesmannens tilskuddsmidler til kommunalt rusarbeid har imidlertid Grimstad kommune fått ekstra bevilgninger for å øke kapasiteten, og situasjonen er bedret.

De kommunene som har en geografisk nærhet til spesialisthelsetjenesten har lavere dekning enn kommunene som ligger lenger vekk hvor de også har en følgetjeneste. Det synes å være en akseptabel variasjon, og Fylkesmannen ser at nærheten til spesialisthelsetjenesten fører til en tettere oppfølging av gravide.

84.10 Kjønnsløstelse

I juni 2011 arrangerte Fylkesmannen et heldagsseminar med tittelen ”Tilbud om samtaler med frivillige underlivsundersøkelser”, med innlegg fra Helsedirektoratet, Stovner helsestasjon og Sørlandet sykehus HF. Det kom over 80 deltagere, de aller fleste fra Aust-Agder, men også en håndfull fra Vest-Agder. Tilbakemeldingene var gode, og i etterkant kjøpte og distribuerte Fylkesmannen permene som er utarbeidet av Stovner helsestasjon til alle kommunene fylket.

Fylkesmannen opprettet et minoritetshelsenettverk i begynnelsen av 2010, og videreført dette i 2011. De som arbeider med asylsøkere og flyktninger ønsket en møteplass for erfaringsutveksling og nettverksbygging. Tilbakemeldingene tyder på at dette er en god måte å nå ut til alle som er involvert i oppfølging av helse- og omsorgstjenester i et flerkulturelt samfunn.

Temaet kjønnsløstelse har også vært i fokus når minoritetshelsenettverket møtes; ettersom dette oppleves som et svært problematisk felt.

Fylkesmannen har gitt økonomisk støtte til to prosjekter i Grimstad og Lillesand kommuner ved hjelp av tilskuddsmidler fra direktoratet. Prosjektene er begge til forskjellige former for etablering av kvinnegrupper og opplæring om egen helse, med spesielt fokus på kjønnsløstelse. Disse kommunene har sagt seg villige til å dele erfaringene sine med fylkets øvrige kommuner, og gi veiledning om etablering. Flere andre kommuner vurderer nå å etablere egne kvinnegrupper.

Fylkesmannen deltar i et regionalt referansenettverk om kjønnslemlestelse og tvangsekteskap i sør gjennom RVTS i samarbeid med Bufdir., og var med i den regionale konferansen om *Handlingskompetanse i arbeidet med kjønnslemlestelse*.

84.11 Tannhelse

Fylkesmannen har en gjennomgående god dialog med Fylkestannlegen.

Fylkestannlegen har etablert en ordning med kommunekontakter. Fylkesmannen arrangerte en omsorgskonferanse i april 2011. Her hadde Fylkestannlegen foredrag om denne ordningen, samt tannhelsetjenestens generelle tilbud og ansvar overfor de kommunale tjenestene.

Resultatområde 85 Spesialhelsetjenesten

85.2 Sterilisering

Egen rapportering

85.3 Lov om transplantasjon

Antall saker

Embeter	Antall
FMAA	0
Sum	0

85.4 Tillatelse til å rekvirere sentralstimulerende legemidler

Saksbehandlingstiden er oppgitt i dager.

Tillatelser til å rekvirere sentralstimulerende legemidler. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMAA	261	14
Sum	261	

85.5 Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep

Kosmetisk plastikkirurgiske inngrep. Antall saker og gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Embeter	Antall saker	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid
FMAA	0	0
Sum	0	

85.6 Godkjenning av private sykehus, privat medisinsk laboratorie- og røntgenvirksomhet

Fylkesmannen har mottatt en søknad om godkjenning av privat institutt med røntgenundersøkelser. Søknaden var allerede godkjent av helsedirektoratet. Fylkesmannen vil, når dette blir aktuelt, vurdere en godkjenning av de fysiske forhold ved instituttet.

85.7 Funksjonsprogram for nye offentlige sykehusbygg

ikke aktuelt i 2011

Resultatområde 86 Omsorgstjenester

86.1 Omsorgsplan 2015

Fylkesmannens oppfølging av Omsorgsplan 2015 er fordelt mellom flere rådgivere, samt forankret hos fylkeslege og ass. direktør i avdelingen. Vi utarbeider aktivitetsplan når embetsoppdraget foreligger fra direktoratet. Vi bruker Fylkesmannens hjemmeside aktivt for å formidle nyheter innen Omsorgsplan 2015.

Hele Omsorgsplan 2015 har vært presentert og omtalt på diverse samlinger. Fylkesmannens høstmøte i oktober 2011 omhandlet i sin helhet Samhandlingsreformen/nye lover. Det var 220 deltakere på denne samlingen. Her var bla temaet: "Velferdsteknologi" presentert av Senter for e-helse ved Universitet i Agder.

I april arrangerte Fylkesmannen omsorgskonferanse. Her var hovedtema unge funksjonshemmede. Leder for Senter for omsorgsforskning Sør hadde foredrag om senterets arbeid og muligheter, og vi hadde to innlegg om rehabilitering og unge funksjonshemmede fra Sørlandet sykehus HF. Bispedømmekontoret snakket om rett til tro og livssynsutøvelse, og temaet "Ethiske utfordringer rundt unge brukere" ble presentert av leder av KS etikkprosjekt.

Fylkesmannen har behandlet søknader om diverse tilskudd, samt presentert investeringstilskuddsordningen på de arenaer hvor aktuelle personer er tilstede: Enhetsledere, rådmenn, sentrale politikere m.m. Fylkesmannen har et godt og regelmessig samarbeid med Husbanken region sør, og vi har deltatt i samarbeidsmøter.

Vi har koplet folkehelsearbeidet opp mot Omsorgsplan 2015

Vi har "Overopplyst" våre krav til tilsynsaktiviteter innen eldresatsingen. Blant annet har vi hatt syv uanmeldte tilsyn med "låste/ikke låste dører" jf kap 4a i Pasientrettighetsloven, på sykehjem, og to egeninitierte systemtilsyn med brukermedvirkning i Risør og Birkenes der brukerne var fullverdige informanter. Oppfølging av disse tilsynene er omfattende, og gjennomføres som råd, veiledning og kompetanseheving for å øke kvaliteten i tjenesten.

I desember 2011 arrangerte vi erfaringskonferanse for tilsammen 120 deltakere fra omsorgstjenestene der vi formidlet funn fra tilsynene til alle kommunene, og drøftet hvordan tilsynene kan brukes i endringsarbeid for hele fylket.

Fylkesmannen deltar i styringsråd og faglige nettverk knyttet til Utviklingscenteret for sykehjem og hjemmetjenester (Grimstad kommune.) Vi er medlemmer av styringsgruppe for interkommunalt prosjekt innen aktiv omsorg/kulturformidling og frivillighet, samt prosjekt for oppsøkende virksomhet i Arendal. Lillesand og Grimstad.

Vi har regelmessig samarbeid med Universitetet i Agder, Sørlandets Fagskole, Aust Agder Fylkeskommune, Aksjon Helsefagarbeider/KS. Vi skal arrangere egen rekrutteringskonferanse i april 2012. Fylkesmannen har tatt initiativ til og gitt tilskudd til nyopprettet rekrutteringspatrolje i vestfylket.

Det er opprettet en intern plangruppe i sosial- og helseavdelingen der vi gjennomgår alle kommunehelsesaker, bl.a. kommuneplaner, og gir skriftlige innspill på utfordringene som hver kommune har innen omsorgstjenestene.

Se forøvrig mer detaljert rapportering på de følgende resultatområdene.

86.2 Demensplan 2015

Fylkesmannen sendte årsskiftet 2010/2011 ut brev til kommunene og etterspurte informasjon om tjenestetilbudet til demente som ledd i den nasjonale kartleggingen. Svarene ble gjennomgått og informasjonen kvalitetssikret. Aust-Agder ligger svært godt an i forhold til landsgjennomsnittet for flere av variablene.

11 av våre 15 kommuner har opprettet demensteam. Setesdalskommunene har gått sammen om å lage en interkommunal ordning, der teamet gir tjenester til alle kommunene og driver pårørendeskoler, de rykker ut ved

behov for å bistå ved demensutredninger og bidrar til kompetanseøkning i hele regionen.

Fylkesmannen er med i interkommunalt demensnettverk som møtes to ganger årlig til en fagdag med mye kunnskaps- og erfaringsutveksling. Dette er et viktig bidrag for å støtte demensteamene og demenskoordinatorene i kommunene, og holder Fylkesmannen oppdatert om status innenfor demensomsorgen i fylket. I samtaler og møter med omsorgsledere har Fylkesmannen vært en pådriver og støtte for etablering av demensteam og opprettelse av pårørendeskoler, og understreket viktigheten av å få gode demensplaner som en integrert del av kommuneplanene.

Demensomsorgens ABC er en av de store suksesshistorier i vårt fylke. Ved årsskiftet hadde 553 personer deltatt i dette programmet. Her har Fylkesmannen og Utviklingssenteret gått sammen om å arrangere halvårsseminarer for samtlige "ABC- grupper" i fylket. Disse seminarene er åpne for andre som ønsker å delta. Når Fylkesmannen, Utviklingssenteret og alle kommunene kan samle sine ressurser, har vi fått mange deltakere og gode foredragsholdere og dermed et høyt faglig nivå på seminarene.

Vi samarbeidet også om tre kurs i tillitskapende arbeid i 2011 med til sammen over 350 deltakere. Deltakere har hovedsakelig vært ansatte i eldreomsorgen.

86.3 Kompetanseløftet 2015

Sammenfatning av kommunenes planer og resultatrapporteringer ble sendt inn til Helsedirektoratet innen 1. mars 2011.

Rapportering på de ulike delmålene i Kompetanseløftet 2015 ble sendt Helsedirektoratet innen 1. mars med kopi til Helse- og omsorgsdepartementet.

Vi viser til oppdrag og resultatkrav i embetsoppdraget, og vil gi følgende redegjørelse som tillegg til rapporteringskravene:

Rekruttering

Vi har regelmessige samarbeidsmøter mellom Utviklingssenteret, prosjektarbeider i Bli Helsefagarbeider og fylkeskommunen. Prosjektarbeider har holdt innlegg på omsorgskonferanse, og vi har tatt initiativet til og gitt tilskudd til fylkets første rekrutteringspatrolje i vestfylket. Samarbeidet har også resultert i rekrutteringskonferanse som skal holdes i april 2012.

Tilskudd til Demensomsorgens ABC

Kompetansesenteret har rapportert om 570 deltakere i Demensomsorgens ABC i fylket i 2011. Fylkesmannen bidro med i alt 162 000 kroner i direkte støtte til kommunene for gjennomføringen. Det er inngått avtale med Utviklingssenteret om samarbeid om halvårskonferansene, og flere av disse ble gjennomført i 2011.

Helsefagarbeiderutdanning

Fylkesmannen har i 2011 bidratt med 800 000 kroner til to klasser for helsefagarbeidere i regi av Aust Agder fylkeskommune og en klasse i regi av et kommunalt kompetanse senter.

Fagskoleutdanning

Det har vært vanskelig å rekruttere til fagskoleutdanning, og utdanning innen eldreomsorg blir pt. ikke tilbudt i fylket. I samarbeid med Sørlandets fagskole og Risør kommune har det vært arbeidet mye for å få igang fagskole innen målrettet miljøarbeid. Undervisningen planlegges startet høsten 2012. Kommunene har fått 170 000 kroner i stimuleringsstilskudd til fagskoleutdanning.

Videre- og etterutdanning for høyskoleutdannet personell

Videreutdanning innen lindrende omsorg er avsluttet i 2011. Det er startet opp videreutdanning innen rehabilitering, samt planlagt oppstart av videreutdanning innen demens og psykisk helse. Utdanningene finansieres delvis av Fylkesmennene i begge Agderfylkene.

Forskning og utvikling

Leder for Senter for omsorgsforskning hadde innlegg på omsorgskonferanse i april 2011 og orienterte

om aktuelle prosjekter. På Fylkesmannens høstmøte, der 220 var tilstede fra kommunal helse- og omsorgstjeneste, foreleste representanter for e-helse ved Universitetet i Agder om velferdsteknologi.

86.4 Investeringstilskudd til sykehjem og omsorgsboliger

Fylkesmannen har behandlet søknader om diverse tilskudd, samt presentert investeringstilskuddsordningen på de arenaer hvor aktuelle personer er tilstede: Enhetsledere, rådmenn, sentrale politikere m.m. Fylkesmannen har et godt og regelmessig samarbeid med Husbanken region sør. Vi får alle søknader om tilskudd til vurdering, og har også deltatt på møter i kommuner sammen med Husbankens representant for å drøfte konkrete prosjekter. I 2011 er det gitt tilskudd til 10 sykehjemsplasser og 19 omsorgsboliger i Aust-Agder.

86.5 Kvalitet i helse- og omsorgstjenesten

Fra Statens helsetilsyn har Aust-Agder fått midler til å holde erfaringskonferanse for kommunene både i 2010 og 2011. Disse to - dagers samlinger har fått mange gode tilbakemeldinger og har hatt nærmere 100 deltakere. Dette, i tillegg til Fylkesmannens høstmøte, har vært viktige forum for å stimulere og veilede kommunene for å styrke arbeidet med kvalitet og etablere kvalitetssystemer. Fylkesmannen har fått kommuner med gode løsninger til å presentere disse på konferanser.

Fokus på internkontroll har blitt betydelig styrket i forbindelse med tilsyn, vi må derfor også i større grad følge opp med råd og veiledning. Her går direktorats og tilsynsoppgavene "hånd i hånd". Det synes som kommunene setter pris på denne samordnede aktiviteten, vi går gode tilbakemeldinger på slik målrettet innsats.

Tilsyn med ernæring på sykehjem skal gjennomføres i 2012, og vi vil også fokusere på temaet på andre måter i år. Ved henvendelse til direktoratet før høstmøtet i oktober fikk vi beskjed om at "Kosthåndboka" ennå ikke var ferdigstilt.

Fylkesmannen har oppfordret alle kommuner til å vurdere legedekningen i sykehjemmene, særlig i lys av de endringene som samhandlingsreformen vil medføre. I 2011 ble det opprettet et forum for sykehjemsleger i Aust-Agder der Fylkesmannen er representert.

IPLOS er benyttet i tilsyns- og oppfølgingsaktivitetene våre. Vi har ikke fått melding om at noen kommuner bør følges opp spesielt.

I april arrangerte Fylkesmannen omsorgskonferanse. Her var hovedtema unge funksjonshemmede. Leder for Senter for omsorgsforskning Sør hadde foredrag om senterets arbeid og muligheter, og vi hadde to innlegg om rehabilitering og unge funksjonshemmede fra Sørlandet sykehus HF. Bispedømmekontoret snakket om rett til tro og livssynsutøvelse, og temaet "Ethiske utfordringer rundt unge brukere" ble presentert av leder av KS etikkprosjekt. her ble også opplæringsmateriellet presentert. Invitasjon om å melde seg på i ny "kommunerunde" i KS etikkprosjekt er videreformidlet til alle kommunene.

Prosjektet: "Kompetanse og tverrfaglig samarbeid", et samarbeid mellom 5 kommuner, ble avsluttet i desember 2011, "Det åpne bo- og omsorgssenter" videreføres i 2012. Prosjektet har hatt 5 samlinger, og hatt som mål å øke kompetansen innen kultur, aktivitet og frivillighet i institusjonene. Et av sykehjemmene fikk midler fra Fylkesmannen til å lage film om sine tiltak.

Tilsyn med ernæring på sykehjem skal gjennomføres i 2012.

86.6 Utviklingscentre for sykehjem og hjemmetjenester/Lindrende behandling

Assisterende direktør i avdelingen er medlem av styringsrådet for Utviklingscenter for hjemmetjenester og sykehjem. Fylkesmannen er også aktiv deltaker både i nettverket for demens og nettverk for lindrende behandling som organiseres av Utviklingscenteret. Vi har i tillegg halvårslige samarbeidsmøter med lederne for Utviklingscenteret for å operasjonalisere oppdragene våre, og samarbeide om aktuelle tema og samlinger for øvrige kommuner i fylket.

Demensomsorgens ABC har vært en suksesshistorie i vårt fylke. Ved årsskiftet hadde 553 personer deltatt i dette programmet. Her har Fylkesmannen og Utviklingscenteret gått sammen om å arrangere halvårsseminarer for samtlige "ABC- grupper" i fylket, Disse seminarene er åpne for andre som ønsker å delta. Når Fylkesmannen, Utviklingscenteret og alle kommunene kan samle sine ressurser får vi mange deltakere og gode foredragsholdere og kan holde et høyt faglig nivå. Samarbeidet bygger på et skriftlig samarbeidavtale der vi har avklart

ansvarsforhold. Avtalen evalueres med jevne mellomrom.

I 2011 deltok Fylkesmannen på den regionale konferansen om lindrende behandling. I tillegg har Fylkesmannen vært behjelpelig i planlegging av et nytt prosjekt i Arendal om lindrende behandling, og gitt vår innstilling til Fylkesmannen i Vest Agder på innkomne søknader fra Aust-Agder. Fylkesmannen sitter i referansegruppe for videreutdanning i lindrende omsorg på UiA.

86.7 Økt forvaltningskompetanse. Saksbehandling i helse- og omsorgstjenesten

Vel vitende om at det fra 1.1.2012 ville komme nytt lovverk, med ditto etterspørsel etter kursing, har det ikke vært arrangert egne samlinger om dette temaet i 2011. Vi har imidlertid brukt mye tid og ressurser etter gjennomførte tilsyn, sammen med kommunene, der forvaltningsspørsmål har vært tema.

Høstmøtet i oktober 2011, som samlet ca 220 deltakere, hadde samhandlingsreformen/nye lover som hovedtema. Vi har deltatt i møter i flere kommuner som oppfølging av systemrevisjoner og enkeltsaker. Vi har brukt IPLOS registrering aktivt ved systemrevisjon med tema brukervedvirkning, og dette har ført til økt bevissthet om registreringen i IPLOS. Vi har brukt verdighetsgarantien aktivt i tilsynsvirksomhet.

Vi arrangerte erfaringskonferanse etter tilsynsvirksomhet innen eldresatsingen i desember. Innleggene her var i stor grad preget av spørsmål knyttet til saksbehandling. Jurist fra Arendal kommune foreleste om arbeidet med forbedring av saksbehandling etter tilsyn fra Fylkesmannen.

I februar og august arrangerte vi konferanse for ansatte som arbeider med (gml. lov) pasientrettighetsloven kap 4A. Begge samlingene hadde ca. 80 deltakere, og ulike spørsmål knyttet til saksbehandlingen ble drøftet.

17. januar 2012 hadde vi første samling med undervisning om de nye helse- og omsorgslovene, med 220 tilstede. 2012 vil bli brukt til omfattende kompetanseheving innen saksbehandling etter nytt lovverk.

Vi får svært mange telefoner og e-poster der ansatte ber om råd og veiledning om saksbehandling innen de ulike deltjenestene, også innen rus, psykisk helse og boveiledertjenesten.

86.8 Aktiv omsorg/Partnerskap med familie og lokalsamfunn

Fylkesmannens er medlem av styringsgruppe i Livsgledesykehjem. Ett av sykehjemmene i Arendal er i starten av sertifiseringsprosessen og ett sykehjem i Grimstad starter prosessen våren 2012. Fylkesmannen oppfordrer flere sykehjem til å bli sertifisert. "Livsglede" var tilstede med stand på Fylkesmannens høstmøte, der vi også hadde stand for "inn på tunet". I tillegg delte vi ut flere brosjyrer om frivillighet og alternativer innenfor aktiv omsorg.

Alternative dagtilbud til eldre og personer med demens er ofte på dagsorden i våre møter med kommunene. I 2011 ble ytterligere ett "Inn på tunet" tilbud etablert i Aust-Agder.

På erfaringskonferanse om eldretilsyn i desember var et av temaene: "Forebyggende hjemmebesøk hos personer over 70 år". Kommunene Grimstad, Arendal og Lillesand har søkt og fått midler til prosjekt med oppsøkende virksomhet for eldre. Fylkesmannen er medlem av styringsgruppa.

I april arrangerte Fylkesmannen omsorgskonferanse. Her var hovedtema unge funksjonshemmede. Leder for Senter for omsorgsforskning Sør hadde foredrag om senterets arbeid og muligheter, og vi hadde to innlegg om rehabilitering og unge funksjonshemmede fra Sørlandet sykehus HF. Bispedømmekontoret snakket om rett til tro og livssynsutøvelse, og temaet "Ethiske utfordringer rundt unge brukere" ble presentert av leder av KS' etikkprosjekt.

Prosjektet: "Kompetanse og tverrfaglig samarbeid", et samarbeid mellom fem kommuner, ble avsluttet i desember 2011, og det er skrevet sluttrapport. Her var Fylkesmannen med i styringsgruppa. Et av underprosjektene: Det åpne bo- og omsorgssenter videreføres i 2012. Prosjektet har hatt fem samlinger for ansatte på sykehjem, og fokus har vært å lære om kultur, aktivitet og frivillighet som viktige elementer på institusjonene. Et av sykehjemmene fikk midler fra Fylkesmannen til å lage film om sine tiltak.

I 2011 gjennomførte vi to systemrevisjoner med tema Brukervedvirkning, med brukere/pårørende som likeverdige infomanter. I dialog med kommunene etter tilsynene har vi lagt stor vekt på brukere og pårørendes rett til informasjon, involvering og medvirkning.

På samlinger for folkehelse koordinatorene har det vært fokus på tiltak for alle aldersgrupper, det samme har det vært i innspill til kommuneplaner.

86.9 Rettssikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemning

Det har i 2011 vært gjennomført opplæring i samarbeid med kommunene Arendal og Risør, samt Habiliteringstjenesten for voksne. Det har vært avholdt tre samlinger med tilsammen 230 personer fra ti kommuner. Alle kommunene har hatt tilbud om deltakelse.

I alt 21 person er omfattet med vedtak om tvang i enkelttilfeller (skadeavvergende), og ti personer med vedtak om bruk av tvang. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var tre måneder; 70 prosent av sakene ble behandlet innenfor fristen på tre måneder.

86.10 IPLOS - individbasert pleie- og omsorgsstatistikk

Vi har brukt IPLOS registreringene aktivt i egeninitiert tilsyn med brukermedvirkning, med brukere som likeverdige informanter. I løpet av to år har vi gjennomgått fire kommuner, og sett at IPLOS registreringer i all hovedsak blir gjennomført på en tilfredsstillende måte, og gir et riktig bilde av brukeres bistandsbehov.

IPLOS er tema på arenaer der vi møter ansatte i kommunenes helse- og omsorgstjenester og det er naturlig å ta opp dette. Det gjelder samlinger, tilsyn og møter, som vi har med alle kommunene i løpet av året. Ettersom vi ser at IPLOS er i bruk og ikke har identifisert særskilte utfordringer, har vi heller ikke sett det hensiktsmessig med egne møter / kurs omkring dette.

Resultatområde 87 Psykisk helse

87.1 Tvungen undersøkelse

Fylkesmannen har ikke mottatt slike klager i 2011

87.2 Behandling uten eget samtykke

I 2011 ble det behandlet 40 klager på vedtak om tvangsmedisinering og to klager på vedtak om tvungen ernæring. Det ble gitt medhold i en klage.

Antall klager på tvangsmedisinering har variert fra år til år og har ligget mellom 21 og 46 i perioden 2006-2011. Tallet på klager på tvungen ernæring har vært 0-5 pr år. Klagenes behandling er fortløpende.

87.3 Privat forpleining i det psykiske helsevernet

Fylkesmannen har ikke hatt saker til behandling på dette området.

87.4 Godkjenning av institusjoner som skal ha ansvar for tvungent psykisk helsevern

Fylkesmannen har behandlet en sak der en institusjon i DPS fikk ansvar for gjennomføring av tvungent psykisk helsevern for en pasient.

87.5 Vedtak om overføring

Fylkesmannen har ikke behandlet saker på dette området.

87.6 Forpleining, kontroll og tilsyn med pasienter i det psykiske helsevern

Fylkesmannen har oppnevnt ny leder og legemedlem i kontrollkommissjon II. Kopi av oppnevningene er sendt til Helsedirektoratet.

Dokumenter fra kontrollkommissjonene arkiveres fortløpende.

Det er avholdt møte mellom Fylkesmannen og kontrollkommissjonene.

87.7 Videre utvikling av det psykiske helsearbeidet i kommunene

Fylkesmannen har innhentet, kvalitetssikret og videreformidlet rapporteringen om utvikling i det psykiske helsearbeidet i kommunene. Jf. IS-24/2011.

I utvikling av det psykiske helsearbeidet i Aust-Agder fra 2009 til 2010 har vi sett at ca halvparten av kommunene rapporterer at utviklingen har vært stabil eller uendret. I forbindelse med etablering av asylmottak i en kommune har presset økt på saker knyttet til traumatiserte mennesker. Saker knyttet til mennesker med alvorlig psykisk syke er økende i mange kommuner, noe som resulterer i at tilbudet til mennesker med lettere psykiske lidelser nedprioriteres. Kompleksiteten rus/psykisk helse oppleves som utfordrende i flere kommuner, og sakene er ofte tynge og mer sammensatte med økende grad av tilleggsproblematikk.

Vi har behandlet søknader om tilskudd til videreutdanning innen psykisk helsearbeid og utbetalt disse i tråd med direktoratets oppdrag.

Det er et utstrakt samarbeid mellom rådgiverne på rus- og psykisk helse feltet hos Fylkesmannen. Vi arrangerer faglig forum for rus og psykisk helse vår og høst i Setesdalskommunene (Evje-Hornes, Bygland, Bykle og Valle), Vest-regionen (Birkenes, Lillesand, Grimstad, Iveland) og Østregionen (Tvedestrand, Risør, Vegårshei, Åmli, Gjerstad og Froland). Her deltar i tillegg til ansatte innen rus og psykisk helse fra den enkelte kommune, representanter fra brukerorganisasjonene, erfaringskonsulent ansatt i spesialisthelsetjenesten og representanter fra DPS. Napha har også vært invitert.

I Arendal kommune deltar vi i et eget forum der vi særlig drøfter forhold og tiltak for barn og unge.

Rådgiver på psykisk helseområdet har særlig grepet tak i innsatsen for barn og unge, og har et tett samarbeid med kommunene og spesialisthelsetjenesten. Vi samarbeider om felles konferanser og fokus på barns psykiske helse. Høsten 2011 arrangerte rådgiver for psykisk helse nettverkssamling for barneansvarlig personell i spesialisthelsetjenesten og kontaktpersoner for barn som pårørende i kommunene. Dette skal følges opp videre i 2012 for å styrke samhandlingen mellom spesialisthelsetjenesten og kommunene, slik at barn av psykisk syke, rusmiddelavhengige og somatisk syke får den oppfølgingen de har behov for. Dette er svært viktig i et forebyggingsperspektiv.

87.8 Dispensasjon fra forskrift om faglig ansvarlig for vedtak i det psykiske helsevernet

Ingen saker er behandlet.

87.9 Godkjenning av psykiatriske poliklinikker

Ingen saker i 2011

87.10 Gjennomføring av tvungent psykisk helsevern for personer som ikke har bosted i riket

Veilederen som er utarbeidet gir god rettleiding for behandling av sakene. Vi har imidlertid få saker - i 2011 hadde vi to saker. Embetet synes at det hadde vært mer hensiktsmessig at ett embete hadde hatt ansvaret for disse sakene på vegne av alle embetene.

Antall saker

Embeter	Antall
FMAA	2
Sum	2

Resultatområde 88 Rusområdet

88.1 Alkoholoven

Vi har videreformidlet informasjon om KoRus Sørs tilbud på dette feltet; "Ansvarlig Vertsskap" og bistand til utarbeidelse av "Helhetlig rusmiddelpolitisk handlingsplan". Informasjon om tilbud fra KoRus Sør gitt både på rusfaglig forum og nettverk for rus og psykisk helse i kommunene. I tillegg til generell informasjon om at KoRus Sør sitt tilbud, har vi sendt ut invitasjon til to dagers seminar om "Ansvarlig verskap" i oktober for alle kommuner i region sør. Ingen kommune fra Aust-Agder deltok på konferansen. Alle kommunene har også fått invitasjon til å søke bistand til rusmiddelpolitisk handlingsplan. Setesdalskommunene har inngått samarbeid med Borgestadklinikken vedrørende dette arbeidet.

De aller fleste bevilninger er i Arendal der de har god kompetanse på dette internt. Kommunene ellers ringer og ber om råd og veiledning hvis de trenger det. På den måten "styrker vi kommunen" når de selv mener å ha behov for veiledning. Det er dog ikke noe stort trykk på dette. Vi har ingen statlige bevilninger pr dags dato.

Antall saker

Embeter	Antall
FMAA	4
Sum	4

88.2 Rusmiddelarbeid

Tilskuddsforvaltning – tilskudd til kommunalt rusarbeid og videreutdanning rus

Vi har sendt informasjon til alle kommunene ved nettoppslag og epost vedlagt kunngjøringsbrev, og arrangert informasjonsmøte med presentasjon av tilskuddsordninger innen rus, boligsosialt arbeid, barnefattigdom og Husbankens virkemidler. Vi har gjennomgått rapportering og regnskap, og sendt sammenstilling til Helsedirektoratet. Søknadene har blitt vurdert og vi har hatt fordelingsmøte internt før innstilling til direktoratet. Påminnelse om rapporteringsfrister er sendt ut ca fire uker før, ukentlig siste måned før IS-8/2010 rapportering. Rapporteringene er kvalitetssikret og sammenstilt i henhold til oppdrag.

Vi har arrangert prosjektverksted (tre samlinger) for kommuner som vurderte å søke tilskudd i 2011. Datoer: 29.10.10, 06.12.10, 10.01.11.

Hver enkelt kommune er tilbudt drøftingsmøte/veiledning i forbindelse med tilskuddssøknad og rapportering.

Vi har hatt oppfølgingsmøter/besøk i alle kommuner som fikk tilskuddsmidler til prosjekt/tiltak.

Tilskuddsmidlene bidrar til økt fokus på rusfeltet, kommunene melder tilbake at det er nødvendig at disse er øremerket. Tilskuddene bedrer kapasiteten noe, men fortsatt er det store behov.

Vi har kunngjort tilskudd til etter- og videreutdanning via internett og epost til kommuner og kriminalomsorgen. Rapportering på fjorårets midler er sendt Helsedirektoratet iht oppdrag.

Plan for aktiviteter/kompetansehevede tiltak er oversendt Helsedirektoratet. Følgende aktiviteter er gjennomført:

- Regionvise faglige fora med kommunene (rus og psykisk helse, brukerorg., NAV Aust-Agder og SSHF er repr. fast - NAPHA og KoRus ved ønske/behov) –
Region vest (Grimstad, Lillesand, Birkenes, Iveland) 11.04. og 27.09.11
Region setesdalen (Evje og Hornes, Bygland, Bykle, Valle) 12.04. og 28.09.11
Region øst (Tv.strand, Risør, Åmli, Vegårshei, Gjerstad, Froland) 13.04. og 29.09.11. Bidrar til økt fokus på og bedre samhandling er tilbakemeldingene fra kommunene.
Møte med ledergruppa i Arendal kommune 06.05.11, her er hovedtema tiltak for utsatte barn og unge
- Møte med NAV-leder i Arendal (Geir Svendsen) og fagansvarlig Leif Folke Petterson månedlig
- Møte med rusansvarlig på NAV Fylke (Britt Åse Try) 22.03., 31.05. og 5.9 2011. Vi har tilbudt oss å delta på veiledningsmøter med NAVs lokalkontor om rusfaglige spørsmål
- Fylkesmannen har deltatt i etablert nettverk med rusrådgivere og psykisk helse rådgivere i tidligere helseregion sør, KoRUs (Borgestadklinikken) og SSHF. Felles kompetanseplan for 2011/2012 er utarbeidet.
Møte tre ganger i året

- Kommunene har tilbud om bistand/veiledning i forbindelse med utarbeidelse/evaluering av helhetlige rusmiddelpolitiske planer og vi har informert om KoRus' tilbud om oppfølging
- Vi har videreformidlet informasjon om satsinger/prosjekter fra KoRus Sør og Helsedirektoratet
- Fylkesmannen har deltatt i arbeidsgruppe i "Forum for psykisk helse, rus og avhengighet" sammen med representanter fra kommunene, NAV Fylke v/psykisk helserådgiver, UiA, brukerorganisasjoner, SSHF og legeföreningen
- Vi har også bistått rådgiverforum for videregående skole i planlegging av 3-dagersseminar om rus og spilleavhengighet. Dato for seminar: 24–26.03.11. 100 deltakere

Kurs/Konferanser

- Rusfaglig forum 25.02 (tvang), 20.05(ettervern) og 25.11.11 (ruskonsulentens oppgaver), ca 30 deltakere på hver samling.
Kurs "Psykologisk førstehjelp" – innføring i samtaleverktøy. Dato: 15.09.11 (150 deltakere)
- Basiskurs rus/psykiatri 07.09 11– fokus på tidlig intervensjon, tegn og symptomer, holdninger og det gode møtet. 70 deltakere
- Seminar om tvang - 2-dagers kurs med fokus på lovverk og praktisk anvendelse. Dato: 03.11. og 16.11.11 (90 deltakere)
- Kurs i Motiverende intervju (MI) / Endringsfokusert rådgivning. 2 + 1 dag, 15.-16.03. og 14.04.11. (30 deltakere)
- Kurs MI - 27.-28.10. og 24.11.11. m/Tore Børtveit fra Allasso (30 deltakere)MI-nettverk for 30 deltakere som gjennomførte kurs i MI i 2009 og 2010 04.05. og 26.10.11
- Samling for koordinatorene for IP høsten 2011.

Vi har gjennomført tilsyn med en privat rusinstitusjon og to kommuner der tema var tjenestetilbudet til rusmiddelmissbrukere.

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
81 Tilsyn og klagesaksbeh. etter sosialtj. loven	kr 685 462,89	kr 8 806,47
82 Tilsyn og klagesaksbeh. etter helsetj. loven	kr 2 599 543,06	kr 4 007,84
83 Folkehelsearbeid	kr 486 569,61	kr 29 621,39
84 og 85 Primærhelsetj. og Spesialhelsetj.	kr 777 097,39	kr 527 036,46
86 og 75 Omsorgstj, Habilitering og Rehabilitering	kr 390 581,90	kr 293 247,61
87 og 88 Psykisk helse og Rusområdet	kr 915 002,21	kr 1 366 458,86
76 og 77 Kvalitet og samhandling og Andre oppdrag	kr 138 407,80	kr 63 361,70
Andre oppgaver under HOD	kr 932 678,09	kr 0,00
Sum:	kr 6 925 342,00	kr 2 292 540,00

Samferdselsdepartementet**Resultatområde 91 Oppdrag for Samferdselsdepartementet****91.1 Avkjørselssaker etter vegloven**

Ingen avkjørselssaker etter vegloven i 2011.

91.2 Konesjon til anlegg og drift av taubaner

To saker om konesjon til skitrekke i 2011.

Utenriksdepartementet

Resultatområde 92 Oppdrag for Utenriksdepartementet

92.1 Apostiller

Det ble gitt 593 apostiller i 2011 mot 692 i 2010.

92.2 Forberedelse av saker om honorære konsuler

Kulturdepartementet

Resultatområde 95 Tros- og livssynssamfunn

I 2011 mottok 12 trossamfunn 1 335 292 kroner i statsstøtte. Fylkesmannen har gått gjennom trossamfunnenes regnskaper og årsmeldinger. Fylkesmannen vurderer at rapporteringen fra de fleste samfunnene er god. Vi ser at tidligere informasjon om krav til regnskap og rapportering har hatt svært positiv effekt.

Fylkesmannen har i 2011 hatt langt færre henvendelser i forhold til medlemskap enn tidligere, men har fremdeles henvendelser både fra enkeltindivider og trossamfunn.

Fylkesmannen har godkjent nye forstandere og slettet forstandere som ikke lenger er aktive i den menigheten der de er godkjent. Fylkesmannen har god kontakt med trossamfunnene og bruker endel resurser på å informere og veilede forstandere og andre som tar kontakt.

Oppdraget er utført i henhold til embetsoppdraget.

Resultatområde 96 Gravferdsloven

Fylkesmannen i Aust-Agder fikk inn 35 søknader om askespredning, mot 24 i fjor. 23 søknader om forhåndstillatelse og 12 om spredning etter død. fem vedtak ble avslått helt eller delvis, mens de øvrige 30 ble innvilget. Antallet søknader, samt antall innvilgelser/avslag, har vært helt jevnt i flere år, men i 2011 har vi sett en relativt markant stigning. Det er særlig søknaden om forhåndstillatelse som stiger. Vi overholder som regel saksbehandlingstiden på en måned, men ikke alltid.

Fylkesmannen har ultimo 2010/primio 2011 nedtegnet og ferdigstilt egne interne rutiner for behandling av disse sakene. Her fremgår standardtekster, saksbehandlingsrutiner og rutiner for kontroll. Fylkesmannen starter fra 2011 opp med systematisk kontroll med at vi får inn undertegnede bekreftelser på at tilatelser til askespredning etter enkeltpersoners død er gjennomført etter forutsetningene i vårt vedtak. Dette gjøres ved å sette OBS-dato i ePhorte (saksbehandlingssystemet). Dersom vi ikke får inn slik bekreftelse understkrevet av to personer innen seks måneder etter vedtaksdato, vil søker bli tilskrevet med anmodning om redegjørelse. Vi har ikke funnet noen egnet måte å kontrollere forholdstillatelsene på.

Fylkesmannen har i all hovedsak utført oppgavene i henhold til embetsoppdraget.

Resultatområde 97 Lov om helligdager og helligdagsfred

Typisk turiststed:

En realitetsavgjørelse på typisk turiststed: Søknaden ble innvilget

En sak på råd og veiledning.

Søndagsåpne butikker/overholdelse av helligdagsfreden:

To søknader, begge ble innvilget.

Resultatområde 98 Oppdrag på det administrative området

98.1 Rekruttere og beholde medarbeidere

Rekruttering

I 2011 har vi gjennomgående hatt en lav turnover i alle avdelinger. Totalt utgjorde den omlag syv prosent, noe som er vesentlig lavere enn forrige år. Det har vært ulike grunner til at medarbeidere har sluttet; pensjonering, flytting og nye jobbtilbud. Når det gjelder de som velger å slutte pga nye jobbtilbud merker vi oss at vi ved flere anledninger blir "utkonkurrert" når det gjelder lønn.

I 2011 ble 13 eksternt rekruttert ved tilsettinger, syv kvinner og seks menn. Ni ble tilsatt i faste stillinger, ett i vikariat, ett i prosjekt og to i engasjement.

Ved rekruttering merker vi stor konkurranse fra andre offentlige arbeidsgivere. Dette gjelder særlig til stillinger hvor vi er avhengig av søkere med aktuell arbeidserfaring i tillegg til utdanning. Her opplever vi relativt ofte at vi taper konkurransen på grunn av at andre statlige og kommunale arbeidsgivere i området tilbyr høyere lønn.

Vi har hatt noe problemer med rekruttering av leger, pedagoger, jurister og vi har også hatt forholdsvis få søkere til stillinger hvor vi etterspør plankompetanse.

Det har vært ført lokale forhandlinger etter Hovedtariffavtalsens punkt 2.3.4 ved et par anledninger hvor embetet har stått i fare for å miste medarbeidere med særlig verdifull kompetanse.

Det er en målsetting om at den statlige arbeidsstyrken, i størst mulig grad skal gjenspeile mangfoldet i samfunnet. Alle våre stillingsannonser opplyser derfor om at det er et personalpolitisk mål for oss å oppnå en balansert alders- og kjønnsammensetning, samt rekruttere personer med innvandrerbakgrunn. Videre annonserer vi med at arbeidsplassen vil bli lagt til rette for personer med nedsatt funksjonsevne. Dersom vi har kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn innkalles disse til intervju. Vi har gjennomgående svært få kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn til stillingene våre. I 2011 har vi bare ved en anledning hatt dette, og vedkommende ble kalt inn til intervju, men nådde ikke opp i forhold til andre søkere.

IA-arbeid

Delmål 1: Sykefravær

I forbindelse med inngåelse av ny samarbeidsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv har vi endret målsettingen når det gjelder sykefravær til at det ikke skal overstige snittet av de siste tre års sykefravær. Måltallet vårt for 2011 var dermed 3,63 prosent. Ved at vi i 2011 hadde et sykefravær på 4,05 prosent nådde vi ikke helt denne målsettingen. Årsaken til manglende måloppnåelse er primært at vi i 2011 har hatt to langtidssykemeldinger som selv med tilrettelegging ikke har vært mulig å gjøre noe i forhold til.

Korttidsfraværet, det vi si sykefravær med kortere varighet enn 16 dager, utgjorde i 2011 1,45 prosent og representerer ikke noe problem. Sykefraværet generelt sett er i liten grad relatert til arbeidssituasjonen. Vi har dessverre ikke systemer som viser konkret viser omfanget, men vi har gode rutiner som sikrer dialog og at

arbeidsgiver følger opp og viser omsorg for alle arbeidstakere når de blir syke.

Delmål 2: Personer med redusert funksjonsevne

I tråd med intensjonene i IA-avtalen legges det rutinemessig til rette for at ansatte med redusert funksjonsevne - enten varig eller midlertidig – kan jobbe mest mulig og lengst mulig. Alle ansatte skal ved behov få en ny ergonomisk gjennomgang av arbeidsplassen sin og alle ansatte skal gjennomføre minst en årlig medarbeidersamtale. Jamsfør øvrige rutiner for sykefraværsoppfølging.

Vi har fokus på tilrettelegging og i enkelte tilfeller gjøres dette i samarbeid med behandler og NAV. Nyansatte med eventuelle funksjonshemninger får nødvendig tilrettelegging. Vi har i samarbeid med NAV tilrettelagt arbeidsplasser slik at arbeidssøkere kan få testet ut sin funksjonsevne hos oss eller opparbeidet seg viktig praksis.

Delmål 3: Avgangsalder

Vi har i 2011 hatt tre medarbeidere som har tatt ut hel alderspensjon disse har henholdsvis vært 70, 65 og 63 år gamle. Av i alt elve medarbeidere over 62 år har fire tatt ut delvis AFP tidligere og de resterende syv er fortsatt i full stilling.

Seniormedarbeidere skal gis mulighet for faglig fornyelse og utvikling, samt tilbys deltakelse på kurs om forberedelse til pensjonsalderen. En parts sammensatt arbeidsgruppe har i 2011 hatt en gjennomgang av seniorpolitikken og den foreligger nå i revidert utgave. Nytt er blant annet at det er blitt fremforhandlet at ansatte over 63 år kan ta ut flere tjenestefrie dager med lønn jf HTA 5.9.1b.

Tilsette med innvanderbakgrunn

Embete	Antall 2010	% 2010	Antall 2011	% 2011
FMAA	0	0	0	0
Sum	0	0	0	0

98.2 Kompetanseutvikling

For å oppnå ønsket og nødvendig kompetanse på ulike områder samt være forberedt på endringer og nye krav, skal avdelingsledelsen planlegge, iverksette og evaluere kompetanseutviklingstiltak både på individ- og avdelingsnivå. Den enkelte medarbeider har også selv ansvar og plikt til å holde seg oppdatert i forhold til egen kompetanseutvikling. I denne forbindelse er medarbeidersamtalene svært viktige. Det har i 2011 vært gjennomført medarbeidersamtaler i alle avdelinger hvor blant annet kompetanseutvikling på kort og lang sikt har vært tema.

Vi har 2011 også gjennomført "Embetsskolen" som er et opplæringsopplegg over tre dager særlig beregnet for relativt nyansatte, men som også går ut som et tilbud til alle ansatte som kan velge deltakelse etter ønske og behov. Viktige tema er blant annet embetets- og avdelingens arbeids- og ansvarsområder, personaladministrative bestemmelser, forvaltningsrett, offentleglova og informasjonssikkerhet.

Vi har i 2011 gjennomført felles opplæringstiltak for avdelingsdirektører, assisterende avdelingsdirektører, tillitsvalgte i samarbeidsutvalget og verneombudet. Blant annet har vi hatt en to-dagers samling hvor vi drøftet/lærte mer om "den vanskelige samtalen" og IA-avtalen. Denne opplæringen ble finansiert med midler vi fikk via regionalt nettverk for samarbeid og kompetans, jamsfør Hovedtariffavtalens punkt 5.6.1.

I desember 2011 hadde vi en personalsamling for alle ansatte med opplæring og kursing med tema "Fylkesmannen som en lærende organisasjon".

Fylkesmannen i Aust-Agder deltok i 2011 i Female Future Agder 3, ved at en av våre ansatte kvinner er deltaker i programmet. Female Future er et program for å mobilisere talenter, videreutvikle dem og skape møteplasser slik at flere kvinner kommer i posisjon til lederroller og styreverv i private og offentlige virksomheter. Satsingen har som mål og fremme likestilling i Agderfylkene. Det er NHO Agder som organiserer programmet i samarbeid med Innovasjon Norge, Aust-Agder fylkeskommune, Arendal kommune og Kristiansand kommune.

Kommentarer til tabellen: Vi har kun hatt en utlysning av lederstilling disse årene; assisterende fylkesmann. Ledere er her definert som embetsledelsen, avdelingsledere og nestledere i avdelingene.

Fordeling menn/kvinner i lederstillinger

Embete	Kunngjorte lederstillinger	% tilsatte kvinner	% tilsatte menn	Antall kvinnelige ledere	Antall mannlige ledere
FMAA	1	0	100	7	5

Fordeling av kompetansemidler

Embete	% kompetanse kvinner	% kompetanse menn	% under 50 år	% over 50 år
FMAA	55	45	55	45

98.3 Medvirkning

Hos Fylkesmannen i Aust-Agder er medbestemmelse i henhold til Hovedavtalen ivarettatt gjennom samarbeidsutvalget på virksomhetsnivå. I samarbeidsutvalget møter verneombud, tre representanter fra Akademikerne, som er den klart største hovedsammenslutningen, og en fra de øvrige hovedsammenslutningene. Fylkesmannen leder samarbeidsutvalget. I tillegg avholdes det møter med tillitsvalgte på driftsenhetsnivå i henhold til lokal tilpasningsavtale.

Det er også enighet mellom arbeidsgiver og arbeidstakernes organisasjoner om at de oppgaver som ernevnt i Arbeidsmiljølovens § 7-2 "Arbeidsmiljøutvalgets oppgaver", behandles i samarbeidsutvalget etter bestemmelsene i hovedavtalen og tilpasningsavtalen. Verneombudet tiltrer ved behandling av saker i "Arbeidsmiljøutvalget".

Samarbeidsutvalget har i 2011 avholdt syv møter og har behandlet 34 saker. Viktige saker i tillegg til budsjett har vært; sykefravær, virksomhetsplan, revidert lokal lønnspolitikk, nystrategisk plan, revidert seniorpolitikk og oppstart av en gjennomgang av embetetsorganisering.

Ansatte informeres primært gjennom intranettet og i avdelingsmøter. I tillegg har vi hatt fem felles informasjonsmøter for alle ansatte.

Som nevnt under punkt 98.2 Kompetanseutvikling har vi i 2011 gjennomført ulike opplæringsaktiviteter for embetsledelsen, avdelingsdirektører, assisterende avdelingsdirektører, tillitsvalgte i samarbeidsutvalget og verneombud. Vi har hatt en to-dagers samling hvor blant annet "den vanskelig samtalen" og IA var sentrale tema. Denne samlingen ble finansiert via midler vi mottok fra regionalt nettverk - samarbeid og kompetanse jamfør Hovedtariffavtalen pkt. 5.6.1.

98.4 Likestilling og likeverd

Kjønnsfordeling - lønns- og stillingsnivå

Ved en gjennomgang og sammenligning av lønnsnivået mellom kvinner og menn totalt i embetet finner vi at menn gjennomsnittlig avlønnes høyere enn kvinnene. Sammenlignet med forrige år har det vært en utjevning. I 2010 var forholdstallet 100:89 i 2011 var det 100:94.

	år	Kjønnsbalanse			Lønn	
		M %	K %	Total	M kr/%	Kv kr/%
Fylkesmannen i Aust-Agder	2010	38	62	82	100	89
Fylkesmannen i Aust-Agder	2011	41	59	85	100	94
Avdelingsdirektører	2010	50	50	6	100	113
Avdelingsdirektører	2011	40	60	5	100	102
Ass. Fylkeslege	2010	50	50	2	100	87
Ass. Fylkeslege	2011	20	50	2	100	95
Ass. Direktører	2010	20	80	5	100	95
Ass. Direktører	2011	20	80	5	100	97
seniorrådgivere	2010	77	23	13	100	97
seniorrådgivere	2011	68	32	19	100	100
Rådgivere	2010	39	61	41	100	101
Rådgivere	2011	36	64	36	100	99
Konsulenter /førstekonsulenter	2010	0	100	13		100
Konsulenter /førstekonsulenter	2011	8	92	13	100	110
lærling	2010	0	100	1		100
lærling	2011	0	100	1		100

Lønnsdifferensen mellom kvinner og menn skyldes ikke kjønnsdiskriminerende lønnsfastsetting, men i hovedsak

følgende forhold:

- omlag 25 prosent av kvinnene (som ikke er ledere) har ikke høyere utdanning og er derved plassert på lavere lønnstrinn.
- I de senere år er det rekruttert inn flere yngre kvinner med kortere yrkeserfaring enn tilsvarende menn, jmfør kommentarer under resultatområdet 98.1 om søkerunderlaget til ledige stillinger ved embetet

Kjønnsfordelingen totalt i embetet må anses som rimelig tilfredsstillende (henholdsvis 38 prosent menn og 62 prosent kvinner). Særlig på ledernivå er totalfordelingen god. Av fem avdelingsdirektører er tre kvinner, og av tolv ledere/nestledere totalt, er syv kvinner. Regjeringen hadde som mål 40 prosent kvinneandel i statlige lederstillinger. Fylkesmannen i Aust-Agder hadde etter foranstående 58 prosent kvinnelige ledere ved siste årsskifte.

I 2010 ble stillingen som assisterende fylkesmann lyst ut. I denne stillingen ble det tilsatt en mann. I 2011 ble ingen lederstillinger kunngjort.

Kjønnsfordelingen varierer likevel betydelig mellom de enkelte avdelinger. Særlig administrativ enhet, og utdannings- og familieavdelingen har et mannsunderskudd.

Kjønnsfordeling - heltid, deltid, permisjoner, overtid og sykefravær

Totalt	Deltid		Midlertidig		Foreldreperm		Sykefravær	
	M %	K %	M %	K %	M %	K %	M %	K %
2010	9	23	0	13	20	80	0,98	4,25
2011	9	18	3	10	41	59	2,75	4,99

Ved Fylkesmannsembetet i Aust-Agder var det pr. 01.01.2011 i alt tolv deltidsansatte, tre menn og ni kvinner. En av kvinnene jobber redusert stilling på grunn av sykdom og tre har midlertidig 20 prosent permisjon på grunn av omsorg for barn.

Ved årsskiftet hadde for øvrig en av våre mannlige ansatte, permisjon i forbindelse med et engasjement utenfor embetet.

I 2011 ble det i embetet utbetalt overtid for totalt 698 timer. 356 av disse timene ble utbetalt til menn og 342 til kvinner, som i prosent utgjør 51 prosent kontra 49 prosent.

Totalt sett har vi i 2011 hatt en økning i sykefravær ved embetet sammenlignet med 2010. I 2010 hadde vi i snitt et sykefravær på 2,9 prosent, mens vi i 2011 endte opp på 4,05 prosent. Det har gjennom året vært variabel, til tider stor forskjell i sykefraværet mellom kvinner og menn. For året under ett har kvinner hatt et sykefravær på 4,99 prosent og menn 2,75 prosent.

Det er verdt å merke seg at med henvisning til at vi er et lite embete er det nok med en langtidssykemelding for å gi vesentlige utslag i ”prosentene”.

Planlagte og gjennomførte tiltak

Embets personalpolitikk vedrørende likestilling og likeverd er blitt oppdatert i henhold til diskriminerings- og tilgjengelighetslovens formål. En viktig målsetting som er nedfelt i personalpolitikken vår er at vi i størst mulig grad skal gjenspeile mangfoldet i samfunnet.

I vår lokale lønnspolitikk har vi en målsetting om at kjønn ikke skal være bestemmende for lønsplassering eller lønnsutvikling og at det skal brukes kjønnsnøytrale kriterier for lønnsfastsetting.

Av konkrete tiltak som vi gjør for å fremme diskriminerings- og tilgjengelighetslovens formål kan nevnes at vi ved alle utlysninger av ledige stillinger understreker at vi i størst mulig grad ønsker å gjenspeile mangfoldet i befolkningen med hensyn til kjønn, alder og etnisk bakgrunn. Når det gjelder kjønn og alder varierer ”mangfoldet” i søkergrunnlaget noe fra stilling til stilling. Til faste stillinger har vi i stor grad et mangfold, mens vi til enkelte stillinger de siste par årene har hatt en overvekt av unge kvinnelige søkere med kort yrkeserfaring. Dette gjelder særlig ved utlysning av engasjementer.

Når det gjelder ansatte med utenlandsk bakgrunn har vi et stykke igjen for å nå målsettingen. Dette begrunnes primært med at vi har tilnærmet ingen kvalifiserte søkere til utlyste stillinger med denne bakgrunnen. Er det kvalifiserte søkere til en stilling med utenlandsk opprinnelse, kalles disse inn til intervju. Vi har kun ved en anledning hatt en med utenlands bakgrunn inne til intervju i 2011.

Videre kan nevnes at vi også i alle våre stillingsannonser opplyser om at arbeidsplassen om nødvendig vil bli tilrettelagt for personer med nedsatt funksjonsevne. Erfaringsmessig er det bare unntaksvis at søkere oppgir å ha nedsatt funksjonsevne i søknadene.

Vi har et godt samarbeid med NAV om tilrettelegging og arbeidstrening/utprøving. For tiden har vi en medarbeider engasjert på bakgrunn av dette samarbeidet. Jmfør forøvrig rapporteringen under punkt 98.1

Vi har hatt en likestillingsgruppe ved embetet bestående av en medarbeider fra hver avdeling. Formålet med gruppa er først og fremst å være en nettverksgruppe som skal fungere som en støtte for det arbeidet som skal gjøres i avdelingene.

Universell utforming

Når det gjelder universell utforming deltar embetet i et pilotprosjekt sammen med Aust-Agder fylkeskommune. Dette prosjektet planlegger et felles kompetansehevningkurs for Fylkesmannen i Aust-Agder og Aust-Agder Fylkeskommune.

Det er nok et stykke igjen før vi kan si at lokalene vi idag leier er universelt utformet, men det skjer gradvis forbedringer. Blant annet har vi fått et nytt handicaptoalett. Vi har en leiekontrakt som er midlertidig forlenget og jobber for tiden med innkomne tilbud om ny leiekontrakt/nye lokaler. I den forbindelse har det vært jobbet mye med kravspesifikasjonen slik at vi her har fått med viktige krav med hensyn på universell utforming.

98.5 Føringer på IKT-området

Informasjonssikkerhet

Embets sikkerhetspolicy med tilhørende sikkerhetsrutiner med unntak av rutine for avvikshåndtering ble ferdigstilt i 2011. Det ble informert om enkelte rutiner i allmøter med påminning avdelingsvis. Vi har ikke hatt vesentlige sikkerhetsbrudd i 2011, men det er for tidlig å si noe konkret om dette er et resultat av bedre og ajourførte rutiner. Ved utarbeidelsen av oversikter og nye rutiner får naturlig nok området fokus, noe som igjen kan virke inn på at sikkerhetsbevisstheten hos den enkelte øker. Vi rapporterte forøvrig i eget brev til FAD medio september i tråd med oppdraget.

Embets sikkerhetsutvalg består av assisterende fylkesmann Knut Berg (leder), assisterende direktør Sosial- og helseavdelingen Ester Hassel, assisterende direktør i Utdannings- og familieavdelingen Øyvind Ropstad, avdelingsdirektør administrasjon Anne Ma. Nyerrød. Merete Varpe er ikke medlem, men møter som IKT-faglig ressurs i utvalget.

Lisenser

Antall lisenser er rapportert i eget brev til FAD.

GIS

Fylkesmannen i Aust-Agder har vært representert i de utvalg som inngår i geodataarbeidet i Agder; Fylkesgeodatautvalget, utvalg for basis geodata og utvalg for tematiske geodata.

Fylkesmannen i Aust-Agder har arbeidet med rutinebeskrivelser for GIS- og geodatarelaterte arbeidsoppgaver, jmfør GIS-strategiens punkt 3.5 g.

I 2011 ble GIS ressursene i hovedsak brukt til ajourføring av datasett på miljøvernområdet, produksjon av tematiske kart, samt kompetanseheving av medarbeidere. Det er fortsatt stor bruk av geodata innen plansaksbehandling.

Vi har faset ut Geodata Web-klient som innsynsløsning, og tatt i bruk Geo Port. Denne er relativt stabil i drift, men oppleves fortsatt som uferdig administrativt sett, i og med at lokale tema må legges på ekstern server.

Medarbeiderne ser behov for GIS funksjonalitet ut over de tilrettelagte søk i GeoPort. Dette løses ved at flere medarbeidere bruker felles GIS verktøy (ArcGIS) fremfor innsynsløsningen. Bruken av GIS er høy innen miljøvernsektoren, og stabil på landbruk. Justis- og byggesak og beredskapsavdelingen benytter ikke verktøyet i særlig grad. Som tidligere ser vi frem til at en felles administrert geodatabase for embetene kommer i drift. Etter vårt syn vil dette være et viktig grunnlag for utviklingsarbeid rettet mot rasjonelle fellesløsninger for alle embetene.

Samarbeidet innenfor Geovekst fungerer godt. Den store interessen for lasertakst i skogbruket initierer fortsatt vellykkede Geovekst – prosjekter med heldekkende laserscanning over kommuner. Fra kommunalt hold er det registrert entusiastiske tilbakemeldinger om nytteverdien av dataene.

Embetet har hatt ca 140 prosent stillingsressurs knyttet til felles GIS-arbeid i 2011.

Resultatområde 99 Partistøtteordningen

Informasjon om utbetalinger er lagt ut på hjemmesiden.

Andre

Ressursrapportering

Resultatområde	Kapittel 1510	Fagdep.
Andre faglige oppg. på oppd. for statlige virk.	kr 303 990,66	kr 0,00
Andre faglige oppgaver for ikke-statlige virk.	kr 500,00	kr 0,00
Ressursbruk knyttet til adm/felles oppg./drift	kr 14 848 838,51	kr 0,00
Sum:	kr 15 153 329,00	kr 0,00